

1943

BLOAVEZ MAT

"BLOAVEZ MAT", meur a wech en deus hetet an dud.
Ha padal, er bed-man, ne weler nemet freuz.
Listri-spluj, kirri-nij a zistag taoliou yud.
War an douar a-bez ar brezel a fuilh reuz.

Tud an ti dismantret, en o spont, a chom mut ;
D'o c'herent er "stalag" nag a bed o deus keuz !
Eus maro war ar mor, eus kanvou n'eus ken brud ...
"Bloavez mat" goudeze n'eo nemet eur gomz kleuz !

"Bloavez mat" evelkent ! Rak Hon Tad eus an Nenv.
A ginnig d'eomp ar bloaz gant e c'hoarz hag e lenv,
Evel ma ro d'an deiz hag an heol hag ar glao.

Ar vleunvenn ar gaera ne bad ket hag a wenv ...
Tremen 'rag araok pell ar re lorc'hus ha krenv ...
Bloavez nevez !... 'Vel ma vo, ar bloaz man a vo brao !

BROGAROUR
4-12-42.

Tuallt evez ouz prizioù nevez koumanantou "FEIZ HA BREIZ"

O veza ma ya pep tra war geraat atao, ret eo bet d'eomp kreski eur wech c'hoaz, priz hor c'houmanantou evit ar bloaz 1943 :
30 lur.

Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta 5 niverenn : 25 lur ar goumanant.

Ar c'hresk-se, fizians hon eus, ne viro ket ouz hol lennerien da nevezi o c'houmanant, rak 38 lur n'eo ket kalz a dra c'hoaz e kenver prizioù traou all a zo.

Ha bezomp laouen pa c'hellomp kenderc'hel gant hor c'helaouenn, ken rouez eo deuet ar paper da veza.

Kenvroiz ker, Bennoz Doue ha Bloavez mat d'ec'h.

En em unanomp evit ma chomo an trec'h gant ar brezoneg.

FEIZ HA BREIZ

Kas an arc'hant d'an Ao. Yann-Vari PERROT, rener "Feiz ha Breiz"
Scrignac (Finist.) C. C. P. 21.802 Roazon (Rennes)

Setu pevar miz abaoe 'm 'omp digouezet er c'hamp. Pevar miz tremenet, hep na ve deuet chechamant ebet, koulz lavaret, en hor buhez.

Pevar miz abaoe m'emman bemdez an hevelep taolennou dirak hon daoulagad : eur c'hoad, eus eur c'hoztez, barakennou, eus eur c'hoztez all ; tro-ha-dro d'eomp, orjal begok, rouestlet, dirouestlet, berniou ; a bep tu, gedourien, evesiant, a welomp, en deiz, hag a glevomp, en noz, o vale war an erc'h skournet, prest dalc'h-mat da ziabenn ar c'henta hini a savje c'hoant gantan klask eur riboul bennak da dec'hout kuit...

Pa n'en deus soursi all ebet nemet cha-cha, ar muia ma c'hell, war an ibil berr, pa n'en deus da ober nemet gortoz, nemet sonjal, ha lezel kabestr gant e spered da redek war-du ar gêr, penaos beza souezet e kavje ar prizonier emzivat, hir e amzer, ha divlas e zerveziou ? Met rodig a dro a ra bro. Rod an amzer he deus troet, rak emaoamp e derc'hent Nedeleg, ar gouel ken c'houek da bep kalon gristen !

Ha bez e c'hello ar gouel-se, da vihana, skuilh eur begadig levenez e buhez tenval an den harluet ?

Ya, e rankan lavañet !

Rak, penaos, mar d'eo beo e feiz, mirout ouz e galon da dridal, en nozvez-se, o sonjal ivez en henvelidigez a zo etre e stad paour hag hini Mabig ar Werc'hez, aet da c'henel evitan, pell diouz e gêr, e kreiz an dienez ar vrasa !

Ha n'eo ket, da genver an nozvez veñ-niget-se, eo deuet Hor Zalver da zigas ar peoc'h d'ar bed trubuilhet ; hag ar prizonier, hen, en deus ker bras naon eus ar peoc'h, ar peoc'h a die festaol d'ezañ e frankiz, an dud hag an traou a gar kement war an douar !

Noz Nedeleg ar prizonier, adrenv an neud orjal, n'eo ket, skler eo, noz Nedeleg er familh, nak en iliz parrez. Bez ez eo koulskoude an tanva anezi, dre ma kav, er noz-se, muioc'h eget kustum, ar boued en deus ezomm da derri naon e gorf ha naon e ene.

Ofis ar Pellgent ne vezo ket gfaet, met, burzud bras donedigez (Mab Doue war an

douar a vezo enoret evelato. Diou vafakenn dosta an eil d'eben, enno meur a veleg, ha kalz tud a volontez vat, o deus en em givet evit aoza d'eomp eur gouel eus ar re vraoa.

An taoliou eo a zervicho da leurenn-c'hoari hag an arvestourien a en em starto gwella ma c'hellint, hag el lech ma c'hellint, darn kluchet war astaj uhela ar gweloù.

Ouspenn div-eur e pad an abadeñn, hag, epad an amzer-se, paotred ampart a zistag d'eomp marvailhou ha soniou fentus, met ivez kanaouennou koz Nedeleg, war doniou dudiusa Bro-C'hall, ha Breiz-Izel. Rak, beza ma 'z'eo, ar pep brasa eus an dud, gallaoued, ar brezoneg en deus bet e blas er gouel-se, echuet kalz 'e vuan...

Plijadur a spered a zo bet. N'eo ket awalc'h. Eun tamm plijadur a gorf a vezo ivez, hag eo debri leun ar c'hof a voued 'mat, a voued ar gêr. Dre vadelez Doue, pep prizonier a zo en em gavet pinvidik. Ouspenn ar pakadennou, bet deuet eus ar gêr, en deizioù araok, hag a zo bet espernet ar pep wella anezo evit an abardaez-man, pep hini en deus resevet hirio e galanna, digaset eur ar vamm-vro, ha peadra ennan da ober eur fest roue.

An den kustum da gaout naon ne vez ket figus !

Arack pignat er glud ha mouga ar gouloù, ec'h azezer eta laouen, tri, pevar gamalad, en eur gichen, hag e tispaker an traou prizioù, bet lakaet e boutin. Debri a raer kalonek, gwalc'h ar galon, evel ma vez lavaret, epad ma ya an teodou lijer en-dro :

« Dindan ar soul en e lochenñ

Ar paour a c'hell c'hoarzin laouen... »

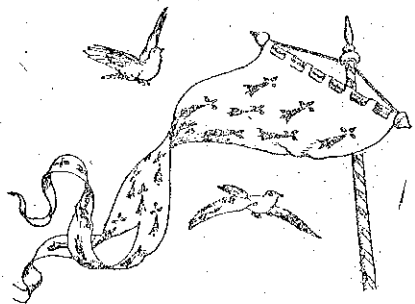
Eur pennad ec'h ankounac'haomp ivez feuzudigez hor stad hag e choarzoimp laouen. Epad an noz e reomp hunvreou kaer, hor spered a nij, pell, pell, du-hont, etrezek an ti karet, emañ ennan hon holl garantez.

Hag, evit ar wech kenta, abaoe pevar miz 'zo, hor beus en em zantet euruz !

L. B.

(Nedeleg 1940.)

...pa oa daou
ROUE BRAS E
BREIZ-VIHAN.

Yann III, Dug Breiz, ganet d'an 8 a viz meurzh 1286, a c'houarnas hor bro, goude maro e dad Arzur II, degouezet d'ar 27 a viz du 1312. Nao bloaz war n' d'ar 27 a viz du 1312. Nao bloaz war n' gent e chomas, en e garg, ha, daoust ma oa bet dimezet teir gwech e varvas disher d'an 30 a viz ebrel 1341.

Gwasa ha padusa brezel etre kenvroiz a zo bet gwelet biskoaz, en hor bro, a za vas neuze evit gouzout piou a zougje kurunenn Breiz warlec'h Yann III. Henmañ a'en devoa ket a vugale, met daou mañ a'en devoa bet, Gien ha Yann ; Gien, vreur en devoa bet, Gien ha Yann ; Gien, aotrou ar Penteur a oa maro dek vloaz a-raok e vreur hena, met chom a rae eur verc'h war e lerc'h. Janned, dimezet er bloaz 1337, gant Charlez Vleaz ; Yann, Aotrou Monfort, a oa dimezet gant Janned ar Flandrez.

Hag e c'houlened dre holl : Piou a vezo Dug ? pe Charlez Vleaz, ni an dug diweza, pe Yann Vontfort, breur an dug diweza ?

Gwir Yann Vontfort a oa harpet gant Herri Bohic, eul leonad, kelenner war ar Gwir e skol-veur Pariz hag unan eus lezennourien vrudeta e amzer, met Philip VI, roue Frans, a venne, a-grenn, gwelet Charlez Vleaz, mab e c'hoar o pignat war droun Breiz ; evit dont a-benn, eus e daol, e fuilhas zoken, dre ar vro, eur bern gevier war ginivelez Yann Vontfort, hag, en hent-se, pennadureziou e rouantelez a voe a-du gantan, e Conflans, d'ar 7 a viz gwengolo 1341, evit embann ne oa nemet unan hag en devoa gwir da zougenn kurunenn Breiz hag oa e ni Charlez Vleaz.

Yann Vontfort, pa welas kement-se, a lavas soudarded hag a glaskas goumit e dugelec, dre heg, pa n'oa ket mat her rei dezan dre gaer.

Mab hena ar roue Philip VI, Yann an Normandi, a deuas raktal da lakât seziz war gêr an Naoned kemeret a-benn neuze gant ar Vontforted. Epad ar seziz, Yann Vontfort a glaskas en em glevet eur wech c'hoaz gant e enebourien ; mab ar roue a roas d'ezan eur skrid da vont da welet e dad, e roe e c'her war-nañ, ne vije graet droug ebet d'ezan, en dra ma vije oc'h ober e dro e Pariz ; met, kerkent ha ma oa en em gavet eno, ar roue koz, dre drubarderez, a reas her stlepel er prizon hag her miras ennan, a enep pep gwir, epad daou vloaz.

An holl a grede e oa echu ar brezel, met Janned Flandrez, gwreg Yann Vontfort hag a oa vel ma lavare Froissart, en he c'hreiz n'eo ket hepken kalon eur gwaz, met zoken kalon eul leon, a vodas he zud, e Gwened, e maner ar Voudeñn, hag o tiskouez d'ezo, he mab bihan bloaz, e lavaras : « A ! Aotroued, n'it ket da « fallgaloni na da veza ken nec'het-se « gant va fried hon eus kollet ; n'oa ne « met eun den ; setu aman va mab bi- « han a vezo mar plij gant Doue an hi- « ni a zifenno gwir e dad, hag a ray « d'eoc'h an holl vad a c'hello ! »

An dugez a ycas evelse gant he mab, eus an eil kêr d'eben ha kostezenn Yann Vontfort, hep dale, a voe krenfoc'h eget biskoaz ; klask a eure, daoust da-ze, ar wreg kaez, en em glevet gant Roue Frans, met adalek miziou kenta ar bloaz 1342, oa sklaer an traou : Philip VI ne glasse nemet eun dra lakat Charlez Vleaz, e ni war droun Breiz ha kas ar Vontforted d'an harlu.

Pa welas ar re-mañ ar pezh a glasked ober d'ezo, e kavjont mat en em harpa war ar sikour a ginnige d'ezo, Edouard

III, roue yaouank Bro-Saoz. Kement a wir en devoa henmañ da veza roue Bro-Frans ha Philip VI ha muioc'h zoken, pa vo lavaret mat, p'eo gwir dre e vamm e oa ni da ziweza, roue Frans, Charlez IV, ha Philip VI n'oa nemet eur c'henderv gompez d'ezan. Janned Flandrez he devoa dibabet da verour he mab, eun dijentil, gwelet mat, gant an holl, Amauri Glisson.

O zri ec'h anavesjont Edouard III, e vit beza gwir roue Frans, gant ma teuje da harpa kostezenn ar Vontforted da c'houmit o dugelez.

Er bloaz 1342, Edouard III, a gasas teir armead soudardad da Vrest ; ar genta, wardro an 20 a viz mae, an eil d'an 18 a viz cost, an trede, daou zervez araok gouel an Holl-Zent hag Edouard III, e-unan a oa en he fenn.

Gant an arme genta e voe, war gouleñn Tanguy ar C'hastell, tapet, e Tregarantes, Herve Leon hag eun toullad tudhentil a-du gant Charlez Vleaz, digilhet Henbont ha trec'het Loeiz ar Spagn, e Kemperle ; distrei a eure d'ar ger, gant prizonierien Trégarantec d'ar 7 a viz gouere 1342.

Eun eil armead a reas he diskenn e Brest, e deziou diweza miz cost 1342. Tud Charlez Vleaz a dec'has ha Tanguy ar C'hastell, gouarnier Brest a voe laouen bras o welet kastell Brest ha kastell Gouelled ar Forest o koueza etre daouarn tud e gostezenn.

Roparz Artois a dreuzas Leon gant e dud hag a glaskas kemeret Montroulez ; eur gwall grogad a voe etrezan ha Charlez Vleaz etre Lanveur ha Montroulez ; Ac'hano Ropars, a ziskennas e Bro-Wened e lec'h ma stourmas kalonek betek e varo e Henbont e deziou diweza miz here 1342.

An trede armead a ziskennas e Brest d'an 30 a viz here 1342 ; youl ar roue Edouard a oa en he fenn oa kemerout raktal kerioù brasa Breiz-Uhel, Gwened, an Naoned ha Roazon.

D'an 10 a viz du arme ar roue a oa en hent ; d'an 11 edo e Keraez, hag eno her rannas e diou gostezenn, unan dindan e urziou. An arme genta goude beza kemeret ar c'hêriou bihan a oa war he hent a dlee mont war eun da Roazon ; Edouard III, gant eben a ziskennas etreze Gwened ; c'hoant espern ar vro en deus, muia ma c'hell ; difenn a ra laza, lakât an tan-gwall ha ne gemer war ar maez

Janned Flandrez o kinnig he mab Yannig Vontfort da bennadureziou Breiz nemet ar pezh a zo ret evit maga e zoudarded.

D'ar 5 a viz kerzu e oa kilhet gantan Gwened ha daou eus e gabitened vrasa Norfolk ha Warwick a gilhe an Naoned endra ma tostae Southampton ouz Roazon.

Charlez Vleaz a voe lakat gwall nec'het hag e c'houlenas skoazell Roue ar Frans. Yann, Duk an Normandi a deuas gant eun toullad soudarded betek mogerioù an Naoned hag ez eas da gerc'hat e armead vras da Angers, met e lec'h he c'has, war eun da Wened, e lec'h m'edo Edouard III, her c'hasas da genta da Roazon hag ac'hano e tiskennas ganti da Bloermel, el lec'h ma tigouezas, ivez, hep dale, e dad, Philip VI, wardro gouel Nedeleg 1342. Ac'hano e tleent kas o urziou, d'o soudarded strewet aman hag a-hont, evit gwelet ha bruzuna a c'helljent da vat kostezenn Yann Vontfort hag he harperien.

Ar c'hrogad bras a oa warnez digeri, hag eun drouz e vije bet, pa voe gwelet daou gardinal, degaset gant ar Pab Klement VI, kardinal Prencst, Per Després de Montpezat, arc'hiskob Aix, ha kardinal Tusculum, Annibal Cajetani de Cecca-

no, arc'heskob Napoli, o tont da glask lakat an daou roue bras d'en em glevet evit ehana gant ar brezel, eur pennad, ha gwel-let ne vije ket gellet degas ar peoc'h etre an diou gostezenn.

E hanter miz genver 1343 ec'h en em gavet neuze ; an arzav-brezel a dlee padout betek gouel Mikael 1343 ha ma n'o divije ket gellet roue Bro-Zaoz ha Roue ar Frans diazcha ar peoc'h, da vat, etre o zud a-benn neuze, an arzav-brezel a vije astennet betek gouel-Mikael 1346.

An arzav-brezel a voe sinet d'an 19 a viz genver 1343, e iliz ar Vadalen e Malestroit.

Siouaz, an emgleo-se, etre ar pennou bras-se ne badas nemet eul luc'hedenn !

Edouard III n'en devoa ket kals a fizians e Philip VI, rak d'ar 26 a viz genver ha d'an deiz kenta a viz chouevrer e skriv da c'houlenn soudarded all ; koulskoude pa welas Philip VI o tistrei d'ar gêr, gant e zoudarded ne zaleas ket ivez da vont da Vro-Zaoz ha d'an 20 a viz c'houevrer e oa e Lok-Maze Penn-ar-Bed ; eno, hag en dervez-se, sur a-walc'h, e pignas en e lestr evit distrei d'e rouantelezh.

Janned ar Flandrez a yeas, en dervez-se ivez gant he merc'h hag he mab, da Vro-Zaoz, evit ma vijent diouallet eno, aesoc'h a-ze diouz pep droug, keit ha ma ne vije ket diazezet, da vat ar peoc'h !

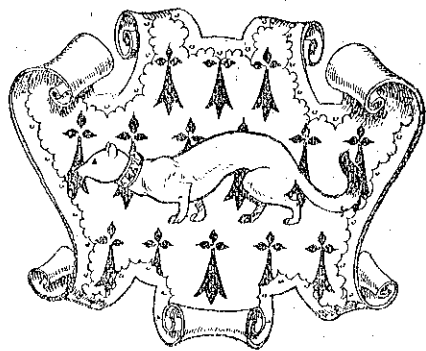
Breiz-Uhel hag a gomze galleg a oa kentoc'h a-du Charlez Vleaz ; Breiz-

Izel hag a gomze brezoneg a oa kentoc'h a-du gant Yann Vontfort, n'eo ket ma vijê karet kals ar Zaozon gant hon Arvoriz, met nebeutoc'h a c'hoant a zavje ganto eget gant ar C'hallaoued da ziskar Dugelez Breiz.

Siouaz ! an arzav-brezel ne badas ket eun holl vad ha Roue ar Frans e-unan eo hen torras da genta gant eun taol bouc'hal ; e deizioù diweza miz gouere, Olier Glisson, eus kostezenn Yann Vontfort a yeas da Bariz, darn a lavar zoken e oa pedet, da gemeret perz e c'hoariou bras a raed eno ; tapet e voé, daoust d'an éhan-brezel, dre drubarderez, ha war urz ar roue dibennet er c'hoc'hu, d'an 2 a viz eost ; gwasoc'h a reas c'hoaz ar roue koz ; kas a eure tud da Vreiz da dapa dek eus an dudchentil vrasa a oa e kostezenn Vontfort, an Aotronez, Malestroit, Montauban, Quedillac, ar Genkiz, Brieu hag all hag hep an distera barnedigez e lakeas ivez o dibenna ; stlejet e voent en noaz a-dreuz ker Bariz, betek ar C'hoc'hu, el lec'h ma voe trouc'het o fennou diouto a-daoliou bouc'hal, d'an 29 a viz du 1343.

Skrija a eure Breiz o klevet ano eus hevelep torfejou ; ar Vontforted a yeas er maez anezo o-unan ; kemeret a rejont ker Wened, daoust ma venne ar Pab he derc'hel dindan e urzioù ; ar brezel a oa digoret a-nevez ha padout a ray bloaz war nagent all !

Y. V. PERROT

“ EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR ”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZ H. HUERRE

KENTSKRID

Eviti beza gouzanvet, a-hed ar c'hantvedou, eun tamm brao muioc'h a reuzioù hag a drubuilhoù eget hor Breiz, n'eo ket Iwerzon, (Eire) ehanet evit se da veza bro ar c'hontadennoù-pobl seder ha burzudus, da nebeuta betek treuzou ar c'hantved-sean.

Er bloavez 1909 e voe graet ar voutadenn genta eus eun dastumad a seiz kontadenn, anezo eur « Sizuniad marvailhoù gwir ». an oberour o veza ar c'helenner Douglas Hyde. Heman en devoa o dastumet diwar mizelloù eun Irwerzoniad a oa neuze o vev e ti-repù ar heorien e Ker-Athlone. Heman d'e dro en devoa o c'hlevet gant unan all. Dre zamant d'e lennerien, Douglas Hyde en devoa lammet kuit danevell ar seiz-vef nozvez evel m'oa bet displeget d'ezan. Kontadennoù an eilvet hag ar c'houec'hvet nozvez a zo deut da veza re an drade hag ar seivet. Da eilvet eo bet lakaet hini Goban.

Anavezet mat eo houman dre-holl e Bro-Iwerzon. Kutuilhet eo bet gant D. Hyde diwar daou deod dishenvel. An dastumer n'en deus ken graet nemet renka eun nebeudig traou, gwiska eun ano d'an dastumad, ha rei da c'houzout, e kreiz ar gontadenn genta, e floc ar c'hontadennoù beza holl gwir.

Laouen e vezimp oc'h embann, hini ha hini, war an niverennoù a zeu, ar c'hontadennoù dudius se, bet troet e galleg gant an A. Huerre eus Kintin. Diduelli eo atao ez koz kouls hag ez yaouank, marc'hekaat evelse e-kreiz ec'honder an Hunvre. Talvoudus m'arbet eo ousspenn. Rak, o veza m'eo niverus m'arbet, ha dishenvel trei, troiù-spered ar rummadoù tud o deus de-zournet an eil d'egile an tenzorloigou se, kresket ha keraet gant pep hini anezo, e teu ar c'hontadennoù da veza eun eienenn vuzudus a binvidigez evit ar ouenn.

kontadenn an nozvez kenta :

“ SKARZ-D'IN-VA-DANT ”

Gwechall goz e veve, nepell diouz Gallway, eun Itron a liguez uhel. Ar c'hosa eus hec'h amzeien en devoa hec'h anavezet a-viskoaz. Bruda a raed diwar he fenn n'oa ket bet rotifennet he dremm a-hed ar bloavezioù hag he devoa atao doare da veza ken yaouank ha diagent, tri ugent vloaz a oa abaoe. Ar wazed e-kreiz o oad o devoa koun d'he beza gwel-let ez vugaligou. Gant an oad oa deuet, tamur-ha-tamm, o bleo da louedi, met hi a chome yaouank-flamm. Pinvidik-mor oa an Itron. Den avat ne ouie tra eus he

luhez : Eun dra digunvez all a oa c'hoaz war moger-diavez he zi e oa eun enskri-vadur, lizerennoù bras outz hen ober, hag a lenned warnan : « Nep a dremen dre an hent-man en eur glask peadra da zebri ha da eva, ha lojeiz evit an noz, a zo pedet da zont aman, ha graet e vo eus ar brava outan, keit ha ma c'hello, bep a-bardaevez, dibuna eur marvailh a-zoare. Ret eo avat ma vefe heman gwir : »

Ita setu ma veve er vro, d'ar c'houlz-se, eur paotr yaouank, e ano Diarmuid Mac an Ulltaigh. Eus Uachtar Ard e oa,

ha brudet da veza unan eus an amparta marvailherien e Kornog Bro-Iwerzon. Bemnoz e oa boas da vont eus an eil ti d'egile d'ar beillhadegou, e-lec'h ma kont dalc'mat ar re goz o danevellou. O selaou a rae, hag a-walc'h oa d'ezan beza klevet, eur wech hepken, eun danevell, evit derc'hel koun anezi da viken. Alies en devoa Diarmuid klevet ar pezh a lavared diwar-benn -an Itron-se a veve e-kichen ker Gallway. C'hoant bras en devoa da vont d'ober eur gwel d'ez. Gwas oa gantan avat en em ziskotez dirazi, hep kaout da gonta eun danevellig nevez-flamm war he c'henta lamm. Rak ennan e-unan e lavare e c'hellfe an Itron anaout en e raog ar marvailhou en devoa e-unan klevet ken alies ar re all o konta.

Eur wech a oa, e tistroe Diarmuid d'ar gêr, c'hoariet gantan ar c'hartou, ken e oa bouc'het mat an noz. Tremen a reas e-kichen eur vered war lez an hent. Adao-trumm e klevas eur vouez o sevel eus diabarz ar vered, hag a lavare : « Skarz d'in va dant, pa n'eo ket bet graet seiz vloaz 'zo. » O veza ma edo Diarmuid leun a nerz-kalon, en abeg d'an nozvez laouen en devoa tremenet, e reas eul lamm er vered dreist ar vogel. Ha pa zeuas er-maez, en devoa ouspenn peadra da ober eur marvailh, unan n'en devoa biskoaz klevet betek neuze.

Antronoz, d'ar heure, e lavaras outan e-unan e c'helle hiviziken mont da gaout an Itron a ouenn uhel gant eun danevell zereat. Rak se e loc'has etrezek Gallway. Eur wech degouezet er ger-se, n'edo mui pell diouz ti an Itron, ha mont a reas e-barz, a-greiz ma edo an noz o tont. Enkrezet oa eun tammig. Skei a reas evel-kent. Ar porzier a zeuas hag a c'houlennas outan petra c'hoantae. Ha Diarmuid lavarout d'ezan : « O klask da zebri ha da eva emaoun, hag eul lec'h da gousket e-pad an noz. » « — Eur gontadenn ac'h eus aozet fenoz ? » eme ar porzier. « — Ya, unan am eus, » eme egile. Neuze ar porzier e gasas d'eur sal vras hag a lavaras d'ezan azeza. E lezel a reas neuze da zebri ha da eva e-unan-penn, goude lakaat dirazan eur goan founnus.

Eur pennad goude e tizroas ar porzier d'e bedi da vont gantan da gaout e vestrez. Ha Diarmuid d'e heul. Degouezout a rajont en eur gambr all. Eur guc'henn c'houlouennou ha kantoloriou a lakae enni kement a sklerijenn hag a-greiz an deiz. Sellout a reas Diarmuid endro

d'ezan. Ha d'ar c'houlz-se e teuas tre an Itron : eur vaouez hag oa mistr hag uhel he ment, ha koant he dremm, na yaouank na koz. Tregont vloaz he devoa doare da veza. Alaouret oa he bleo hag eur vantell seiz skanv a oa ganti. Diarmuid Mac an Ulltaigh he zrugarekaas evit ar goan a-zoare a oa bet roet d'ezan hag a lavaras en devoa pourchaset eur gontadenn : « Mar deo da ganeoc'h he selaou, » emezan. Respont a reas e oa se he c'hoant e gwirionez. Hag e c'houvezas war hanter war eur gwelc-diskutisa. Diarmuid a azezas en eur gador-vrec'h dero, hag a stagas gant e zanevell :

« E Uachtar Ard eo ez oun ganet Itron, hag ez oun bet savet. Eun nozvez e kuitais ti va zad ha va mamm, ha yao etrezek kêr. O vont gant va hent ec'h en em gavis gant mignoned. En em zidui a ris ganto ha c'hoari ar c'hartou betek ma voen detuet dreo-kenan.

Bouc'het-brao oa an noz, pa gemeris hent an distro. Bez' e oa eun hent-treiz hag a dremene dre gichen ar vered goz. Biskoaz n'am bije heuliet an hent-se pancevet n'am boa evet kement all. Al « lambig » avat am lakae da veza taer, ha dre eno eo e kerzis war-du ar gêr hep tamm enkrezez ehet. Pa voen degouezet e-kichen ar vered goz, e klevis eur vouez a-greiz an denvalijenn, hag a lavare : « Skarz d'in va dant. Seiz vloaz 'zo n'eo ket bet graet. » Truez am boe ouz an hini a gomze, rak kasas eo kaout eur sklisenn en e zant. O veza ma edon abafet gant an evaj, ne ouien ket piou a gomze evel-se, ha ne daolis ket evez outz al lec'h ma edon. Dre se e lakis va dourn em godell hag e tennis anezi eun tach-houarn-kezeg, a dalveze d'in da skarza va c'horn-butun. Hag e lavaris : « Deus aman, piou bennek ez out hag e skarzin d'it da zant. » « — Ne c'hellan ket dont d'az kaout, eme ar vouez, met deus davedoun d'am diboania. N'az pezh ket aon. » « — Emaoun o tont, mardoucn ! emeve. » Hag en eur lakaat eun dourn war ar vogel, e lammis er vered Petra 'welis ; nemet eun den mentet-uhel, gant eur vantell ruz, en e sav outz traon eur wezenn vras ! « Tosta c'hoaz, emezan, laka da viz em genou, tap krog er sklisenn a zo dindan va c'hildant, ha sach warni ma c'hellez. » Aon bras a grogas ennoun, hag e savas warnoun c'houc'zenn ar spont. D'ar c'houlz-se am bije roet va feadra evit beza er-maez eus ar vered, war an

Pep maouez he devoa en he dourn eur gour-gleze du...

hent. Met ne oa tu ebet d'en em sacha. Hag e tostais c'hoaz. Digeri a reas e c'henou ken bras, ma kredis edo o vont d'am lenka korf hag ene. Pep hini eus e zentlagad en devoa eun hanter troatad a hilder, ha ken lemm oa hag eur minaoued kere. Gwell e vije bet ganen lakaat va dourn e geol eul loen gouez eget er genou skrijus se.

Sevel a reas an Itron he dourn : « Kaer eo da gontadenn, emezi. N'eo ket eur gontadenn evel a glever bemdez. Arabat eo mont larkoc'h, ken na vezo va mignoned aman. Kerkent e stagas he muzelou ouz eur c'houitell, hag e reas eur c'houitelladenn. Eun nebeud munutennoù goude e tigoras er vogel eun nor n'en devoa ket Diarmuid talet evez outi betek neuze. Dont a reas tre daouzek den, hag e-kichen pep den e oa eur wreg yaouank. Gwisket pinvidik oant holl. Dilhad

aour a oa ganto. Pep gwaz a oa eur c'hleze a-istribilh ouz e gostez, ha pep maouez he devoa en he dourn eur gougleze du. Hep ranna ger, ec'h azezjont war ar c'hadoriou hag e selljont ouz Diarmuid Mac an Ulltaigh. « Stag en-dro gant da gontadenn, eme an Itron. Marteze e talvez gwell ar penn kenta eget an hini diweza. Dibun-hi adarre, m'he c'hlevo va mignoned d'o zro. »

Diarmuid a gendalc'has evelhen : « Dastum a ris va holl nerz ; lakaat a ris va dourn dehou en e c'henou ; ha prim e tapis krog er sklisenn a oa dindan ar c'hildant. Met a-vec'h m'am boe graet se, ma laoskas eur yudadenn evel n'eus ket bet klevet, d'am meno abaoe krouidigez ar bed. War an taol e savas en o sav holl anaon ar vered goz. Souza a ris va-unan dirak ar ramz, ha sellout endro

d'in. Ar pezh a welis, den n'en deus gwel-
let betek hizio.

Sklerijennet oa ar vered evel gant
bannou an heol da greisteiz. Gwelout a
ris a zioc'h va fenn al loar hag an heol.
A-gantou e welis tud varo gwisket gant
linsc'hoù gwenn. Kredi a ris e oa deuet
fin ar bed hag e save ar re varo evit ar
Varn ziweza. Ne oa ket, avat. Diroll a
rajont holl da c'hoarzin ha da stlakal o
daouarn. Neuze « Skarz-d'in-va-dant »
a gasas e zourn d'e c'henou hag a c'houi-
tellas. Ken prim hag eul luc'hedenn oa
aet ar re varo da guzat adarre dindan an
douar. An heol hag al loar, d'o zro a
yeas diwar wel, hag ec'h en em gavis a-
nevez va-unan dirak « Skarz-d'in-va-
dant » « — Mat ec'h eus graet da labour,
emezan ; eur sklisenm am boa dindan va
dant abaoe seiz vloaz, ha ne oan ket gouest
a-raok m'out deuet, da gaout den d'am
dizober anezi. Eur gopr a zo dleet d'it.
Met ne vo ket roet d'it er bed-man. Kouls-
koude e roan d'it va ger e vezi digollet
goude da varo. Strolladou re varo ac'h
eus gwel-let. Deus ganen, ma tiskouezin d'it
chomlec'h an dud fallakr. »

N'am boa tamm c'hoant ebet da welout
al lec'h-se, ha n'edon ket em bleud o ve-
za sachet da heul eur seurt hencher. Met,
a-raok ma c'hellis ranna ger, e skoaz teir
gwech an douar gant e droad ; digeri a
reas an douar dindan hon treid, ha setu
ni o tiskenn. Ober a rajomp hent evelse
eur pennadig, hag e tegouezjomp war
ribl eul lenn bras. Met, e-lec'h dour e oa
leun a dan. Miliadou ha miliadou a dud a
welis e-kreiz ar flammou-tan, chadennou
ouz o eren. Yout'hal a raent, ken bras oa
o foaniou. Truez am boa outo, nemet ne
gredis ranna ger. Va c'has a reas neuze
war ribl eul lenn all, hag e lavaras d'in :
« Setu ar Purgator. » Sellout a ris en
dounder dindan va zreid, ha gwelout eur
strollad niverus a dud speget ouz o gwe-
leou. Hag e pep gwele e oa tan ruz. Yudal
dal a rae an dud-se, ken kriz oa o foa-
niou. Neuze am c'hasas d'eur gompezenn
vras, hag e tiskouezas d'in eur strollad
all a dud. Eskell o devoa, nemet e oant
torret hag holl, berniet ha kemmesket ;
e kumudent, ma oa eun druez. « Ar re-
man, emezan eo an aelez a zo bet stla-
pet eus an nenv, dre ma edont en em sa-

vet a-enep an Aotrou Doue. » Va c'has
a reas war lez an hent. Kamm-digamm oa
ha striz. « An hent a gas d'an nenv eo
henez, emezan d'in. Den avat ne c'hell
lakaat e droad warnan a-raok e varo. Eun
ael a zo ouz e zivall, en e zourn eur c'hle-
ze entanet. « — Breman, emezan am eus
eun ali da rei d'it : tec'h hiviziken diouz
ar c'hoari, an evaj, hag ar vignoned fall
anez emae en Ifern ouz da c'hortoz. Ne
c'hellan ket komz ouzit muioc'h. Ne c'hel-
lin ket hen ober a-raok seiz vloaz aman.
Distro a-greiz an noz d'ar vered goz man.
Degas ganez da dach-houarn-kezeg. Dis-
trei a rin d'az kaout. »

Neuze e kouezas eur goumoulenn war
va daoulagad. Mont a ris doue em c'houk.
Pa zihunis, edon e-kichen moger goz ar
vered. Edo an deiz o sevel, an al'houe-
der o pignat en oabl, e vouez o krena-
o vont da bara edo an heol, pa erruis e
ti va zad. Kounnaret-holl e oa, rebechou
a reas d'in ha skei a reas kalet ganen. Hag
e lavaras d'in sach' prim va skasou ganen,
hep distrei biken d'e di, biken a-heñ
va buhez. Skuiz oan, skuiz-divi, ha klanv.
Kerkent ha ma voen war sav, e kuitais
ar gêr hag en em lakais en hent da zont
d'ho kaout. Setu va c'hontadenn. Met
m'am eus an eurvad da veza gancoc'h
ware'hoaz da noz, e kontin d'eoec'h eun
all. »

Neuze e stagas unan eus ar wazed da
gomz : « War c'hed e vezimp holl a-
c'hanout ware'hoaz da noz. » Hag e sav-
jont en o sav. An nor er voger a gostez
a zigoras, hag holl ez ajont er-maez evel
ma oant deuet, eur vaouez yaouank e-
kichen pep gwaz. Kerkent ha m'o devoe
kimiadet, e lakaas an Itron dirak Diar-
muid eun daol sammet mat. Bez 'e oa
warni kig bioc'h, ha kig danvad, bara
amann, hag eur picherad gwin. Diarmuid
a zebras, ne evas avat takenn win ebet.
Neuze e teuas ar porzier d'e gas d'eur
gamb' all. Eur gwele bouk a oa enni.
Gourvez a reas, ha kousket, betek an-
tronoz. Pa voe, dihan, ar porzier a zega-
sas d'ezan da zebri. Ne welas nag an
Itron na hini eus he mignoned, daoust
ma oa chomet da strani e-kichen an ti
ha tro-war-dro.

M. KERFRUODENN.

Mengleuzierien a ziavaez-bro

E KERNE

Er bloaz 1777 e yeas Jean-Guillaume
Hamaide, eur faouter mein-c'hlas eus
Fumay, da soudard e rejimant Bassigny-
Infanterie kazarnet neuze e Mézières.

D'ar 6 a viz c'houevrer 1778 ec'h an-
zavas Loeiz XVI, roue Bro-C'hall, gouar-
namant nevez Stadou Unanet an Amerik
hag e tisklerias ar brezel da Vro-Saoz.

Urz a voe roet neuze da rejimant Bas-
signy-Infanterie da vont d'an Normandi,
e-lec'h m'edod o voda eun niver bras a
soudarded evit ober eun esa da zoutara
ganto e Breiz-Veur. Met eun urz-all a
zeuas dizale hag, e lec'h chom en Norman-
di, e rankas ar rejimant kerzout da Vrest.
D'arn eus ar soudarded a voe lakaet war
listri ar roue ha darn-all a voe dalc'het
er gêr-se d'ober labouriou bras er porz ha
tro-war-dro. Daou c'hant seiz soudard
warnugent ha c'houec'h ofiser a savas
war vourz ar « Bourgogne » hag ar
« Scipion », daou lestr eus skrouadrenn
ar Marc'heg de Beausset. Houman a oa eul
lodenn eus an arme-a-vor renet gant d'Es-
taing a glaskas sailha war Jibraltar ha ke-
merout ar gêr-se. Ne zeuas ket a-benn
eus he zaol hag e rankas distrei da Vrest,
d'an 3 a viz genver 1781.

**

D'ar mare-se moarvat ec'h echuas Jean-
Guillaume Hamaide e amzer-soudard hag
en devoe aotre da vont d'ar gêr. E lec'h
distrei da Fumay e yeas da Bleiben hag e
timezas eno da Elisabeth Biard, eur vaouez
eus e vro. Houman a oa intanvez Nicolas
Waslet, eur faouter mein-c'hlas eus Fu-
may, deuet da chom er vro-man war-dro
an hevelep mare hag a oa maro d'an oad
a bemp bloaz ha tregont, e Meilh-ar-
Wern, d'an 2 a viz gwengolo 1780.

Da Di-ar-Vur, e parrez Pleiben, e yeas
Jean-Guillaume Hamaide da chom gant e
wreg, hag eno e teuas er bed o bugel kenta :
Michel-Romain Hamet, hervez e skrid-
badiziant Dizale ec'h en em zastumas e
Ti-ar-Vur eun toullad mengleuzierien
all eus Bro-Arden. Er bloaz 1782 e kaved
eno Noel Waslet, kenderv Nicolas ha
pried Elisabeth Gaty ; Martin Waslet,

breur Noel, ha Catherine Després ; e
wreg ; Joseph Collet ha Catherine Was-
let, e wreg ; Antoine Bouchy hag e bried,
Marie-Joséph Pruniau. Ar re-man o de-
voa eur mab ha teir merc'h : Albertine,
eureujet er bloaz 1782 da Nicolas Par-
lier, eus Reims ; Catherine, dimezet er
memes bloaz da Jean-Baptiste Lefèvre,
eus Fumay ; ha Marie-Cécile deuet diwe-
zatoc'h da veza gwreg Lambert Collet.

An dud-se holl, nemet Nicolas Parlier,
ginidik eus Reims, a oa eus Fumay pe eus
Haybes.

Perak o devoa kuitaet a reze o bro e-
vit dont da Gerne ? Hervez ar pezh am
eus lennet diwar o fenn, n'eo ket an die-
uez eo a reas d'ezo dont da glask fred dre
aman. War a leverer e yee mat al labour
en-dro e mengleuziou Trou-Chenay, San-
tez-Barba, Rochettes, Sant-Josef, Sant-
Jorj, Maucousie pe Sant-Rok, ar Re-
Dremenet, an Dervenn Deo ha Santez-
Anna, tro-war-dro da Fumay ha da Hay-
bes, e-lec'h ma c'houlenned aotre da zigri
c'hoaz mengleuziou-all.

Deuet e oant dre amañ da glask o chans
ha da zeski da faouterien hor bro eun
doare welloc'h eget an hini implijet ganto
betek neuze da dailha ar vein-c'hlas. Ke-
ment-se a lennomp e leor Limon, « Usa-
ges et règlements locaux en vigueur dans
le département du Finistère », moulet e
Kemper er bloaz 1852. El leor-se e reer
Parizianed eus ar vengleuzerien deuet eus
Fumay, ha setu perak moarvat eo bet an-
vet eur seurt mein-c'hlas a zo bet diga-
set ganto ar stumm anezo er vro-man :
mein parizian.

Kavet o devoa Hamaide hag e genseur-
ted, e Kerne, eur vro o tenna kalz d'o
hini. Ar Ster Aon, etre Meilh-ar-Wern ha
Kastell-Nevez-ar-Faou ha pelloc'h c'hoaz
a zo o kammigella, didrouz ha kaer-dis-
par, e goueled ar stankenn, re-bar d'ar
ster Meuse etre Haybes ha Joigny. Koa-
det eo an toled-man eus Kerne evel an
takad-se eus Bro-Arden. Gwez dero ha
gwez fao a weler o tiskoacha epad ar mi-
ziou goanv, a bep tu d'an diou ster ; eus
a-douez ar vuloc'henn vintin ledet evel

eur mor e deon an fraoniennou hag ar c'hamboulennoù. Diouz an nevez-amzer hag an hanv, o glanniou a zo seder ha fresk gant ar c'hilazvez, ha, pa zeu an diskar-amzer, ar rozieier a zo oc'h hedda o douriou a weler livet e moug gant kleirigou ar brug.

Kavet o devoa ouspenn an divroidi-se e Kerne mengleuziou mein-c'hlas, henvel-mil ouz a re a oa neuze en o bro. Abaoe pell-amzer e oa brudet mein-do ar vroman e lec'h-all, rak er bloaz 1526 fabrijen Sant-Maclou, e Rouen, o devoa prenet e Sant-Wazeg ar vein o devoa c'zomm evit toi o iliz.

Eiz mengleuz ha tregont a zo bet labour enno war cun dro a-hed ar Ster Aon, e Meilh-ar-Vern, Kastellin, Lopereg, Sant-Kouli, Loter, Pleiben, Goezeg, Lennon, Speied, Moc'htré, ar C'hastell-Nevez ha Sant-Wazeg.

Hamaide hag e genvroiz a oa o chom e Ti-ar-Vur, tostik awalch da vengleuziou ar Feuteunigou, Marroz ha Pont-Koblant. Gant kirri e veze kaset ar vein-do da Veilh-ar-Wern hag ac'hanic ez eent dre vor da berzier-all Breiz pe da re Vro-Saoz.

Hamaide ne chomas ket atao war ar vicher mengleuzier. Er bloaz 1806 e oa archer e Pont-e-Kroaz ha war rollou an archerien e reer Hamet anezan. Miret eo bet an ano-se abaoe gant e vugale hag e vu-

gale vihan.

Henvel awalch e c'hoarvezas gant anoiou e genseurted. Waslet a zeuas da veza Voachelet, Wasley, Vasele ha Vazele. (An ano diweza-man a zo bet roet gant Jakez Riou d'eur plac'h yaouank eus Loter, « Mari Vazele » ; en e gontadenn *Gouel ar Sakramant*).

Lefèvre a voe graet Le Feuvre hag ar Feuvr anezan ha Bouchy a zeuas da veza Bouché. Daou vab Antoine Bouchy, François ha Jean-Hubert a yeas da zerc'hel kenwerz da Rostrenen hag a reas o mad eno.

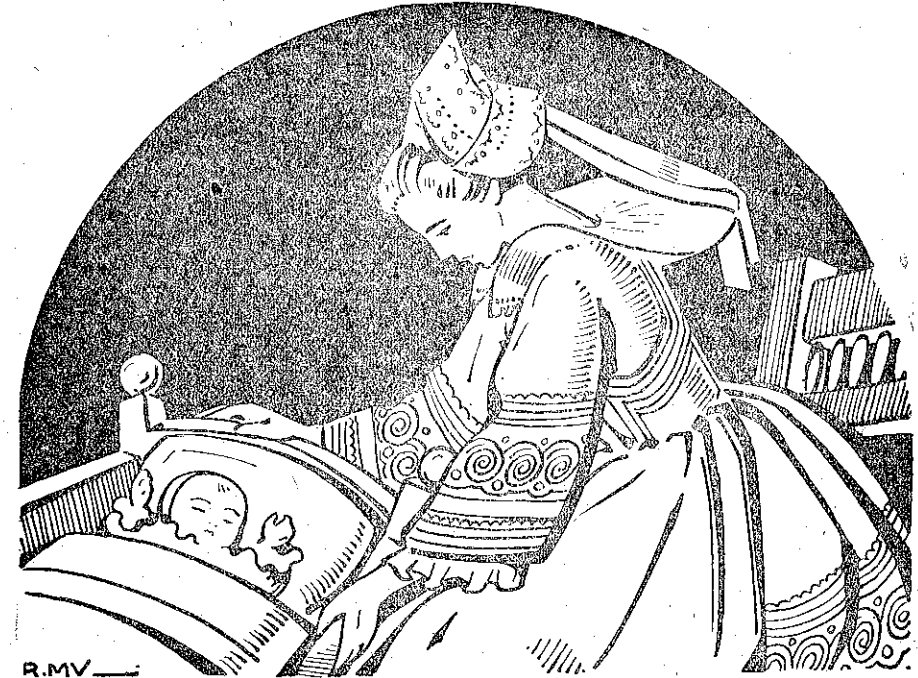
Niverus eo c'hoaz bugale vihan ar vengleuzierien-se a zeuas eus Fumay ha Haybes. Brezonekaet eo bet an darn vrasa anezo ha breman int skignet dre bevar c'horn hor bro; e Brest, Loter, Goezeg, Pleiben, ar C'hastell-Nevez, Kleden-Poc'her; Karaez, Pontivi, Gwened, Kemper ha Roazon.

Kalz anezo, er bloaz 1914, a yeas da vervel da Vro-Arden, kavell o zud koz, gant cun niver bras eus hor c'henvroiz. Ha war hiniennou eus ar c'hroaziou gwenn savet du-ze war o beziou, en dro d'ar c'halvar a zo bet kaset di eus an Trehou, e c'heller lenn anoiou evit heman : « Per Collet, serjant en 19^{vet} rejimant war droad, lazet war an dachenn-brezel ».

Yeun Ar GO.

KANOMP BREZONEG

Alies a-walc'h e c'houlenner ouzimp embann sonioù ha gwerzioù brezonek. Hiviziken, hol lennerien ha lennerzed a gavo war Feiz ha Breiz eur zon pe ziou, Gant Nedeleg eo deuet ar zoni d'eomp eus EUL LUSKELLEREZ, bet embannet gwechall war Sonioù Feiz ha Breiz ha war Kanaouennoù ar Bleun-Brug, savet gant Marianna Abgrall, hag a zo dudius kenan evit luskellat ar vugaligou. Kement mamm breizek a zo a vezo laouen o kana Toutouig la la, o tal kavell he bugel.

" Toutouig la la, va mabig ! "

couplet

Tou-tou-ik la la va ma-big Tou-tou-ik la la Da
vamm a zo a-man koantig Ouz da lus-kel-lat mi-gno-nig

Tou-tou-ig la la va ma-big Tou-tou-ik la la

DISKAN

1	2	3	4	5	6	7
Da vamm a zo aman, koantik,
Ouz da luskellat, mignonig :	Toutouig la la, ta paourik,
Poent eo serri da lagadig.	En deiz all e ouele kalzig,
Hag hirio e c'hoarz da vammig.	Toutouig la-la, va rozenmig,
Da ziou chod war va c'halonig.	Toutouig la la, bihanig,
Ret eo diskuiza da bennig.	Da nijal d'an nenv va aelig,
Na zispleg ket da askellig.	
Da vamm a zo aman, oanig,
D'it-te o kana he sonig.						

Danvez Kenstrivadegou Bleun-Brug 1943

I. KENSTRIVADEG AN DISPLEGEREZ EVIT AR VUGALE. Savet gant ar Bleun-Brug hag O LO LE.

- A. Evit ar vugale etre 6 ha 9 vloaz :
KANAOUENN AN ALC'HOUEDER, P. 35 el levr « Me a zesk brezoneg »
- B. Evit ar vugale etre 9 ha 12 vloaz :
AN DAOU VAOUT, P. 52 (Me a zesk brezoneg).
- C. Evit ar vugale etre 12 ha 15 vloaz :
AR PISTRAKED BIHAN P. 62 (Me a zesk brezoneg)

II. KENSTRIVADEG AR PREZEGEREZ

Grit eur brezegenn a deir bajenn evit diskouez pebez talvoudegezh, e pep doare, en deus ar brezoneg, en amzer-man, ha diskouezit n'eus nemet an dud dizesketa a zo er vro oc'h ober fae warnan.

Ar genstrivadeg man a zo digor etre an holl baotred ha merc'hed etre 16 hag 20 vloaz.

III. KENSTRIVADEG AR C'HAN. KANERIEH A-UNANOU.

Ar re o deus eur vouez soprano o devezo da zeski : **Kinnigomp holl ar sakrifis**, Niv. 88 e kantikou nevez Eskopti Kemper ha Leon.

Ar re o deus eur vouez alto o devezo da zeski : **O Mamm a garante**, Niv. 83. Ar re o deus eur vouez tenor o devezo da zeski : **Eun deiz Jezuz a welas**, Niv. 130 ; ar re o deus eur vouez izel o devezo da zeski : **Bannielou Lambaol**, kanaouennoù Bleun-Brug 1930.

KANERIEH A-STROLLADOU :

- I. Alan al Louarn (Kan Bleun-Brug 1922, 2 vouez henvel.)
II. Hirvoudou, 2 vouez henvel.
III. Ezomm a Vari, an A. Mayet (Kan Bleun-Brug 1922, teir mouez)
IV. Loezaik, an A. Mayet, (Kan Bleun-Brug 1922, peder mouez)
Goulenn al levr Kanaouennoù-se (Bleun-Brug 1922) Priz : 10 lur, ouz Renêr Feiz ha Breiz, Sigrnac.

LAERADENN TAD KOZ MAI

« — Mai, va merc'hedig kaez, debr buan da yodig ta, ken mat all ha m'eo'... N'az peus tamm naon ebet ?... Neuze 'vat ez an da rei d'it al louzou-mañ a zegaso naon d'it... Jezuz benniget, arabad mouza evelse, ha lez tad-koz da ober war da dro, pe ma ne sentes ket, ar Mabig Jezuz ne deuio ket en noz-mañ da zegas d'it da galanna...

...Ya, ya, Mai vihan, Nedeleg eo fe-
noz ! Bremaik e kleve kleier ar Pellgent,
o seni laouen ! En iliz ez eus eur c'hraou
kempennet brao, gant eur Werc'hez Vari
hag eur Sant Jozef bras, bras evelhen ;
en dro d'ezo loened : an ejen, an azen,
an denved, o tomm ar Mabig Jezuz.

— Tad-koz, me m'eus c'hoant gwelet ar
Mabig Jezuz !..

— Kêzez vihan, re yen eo ! klev an a-
vel o yudal... Re glanv out, va merc'hig-
me, ha gant douarn ken tomm ha da re-
fall, fall e vije mont er maez en abardaez-
mañ...

— Ar Mabig Jezuz, tad-koz, am eus
c'hoant gwelet ! Me z' aio ganez d'an i-
liz ! »

An tad-koz, gwall nec'het ha doaniet a
nac'h gant e benn. Ha neuze, Mai a ra
eur vouzadenn hag en he daoulagad e len-
ner eur c'hlaç'har vras. Petra ober ? Pe-
tra respont d'ar paourkêzig klanv a eiz
vloaz ? Olier goz he c'har kement, hag e
gwirionez, penaos n'her grafe ket, rak
c'hrouadur-se, merc'h e verc'h, eo e holl
garantez. N'en deus nemeti ken war an
douar. Barba, e hini goz, a zo aet d'ar
bed all bloaveziou-zo, ha Seza, mamm
Mai, aet ivez d'he zro warlec'h he gwaz
lazet en hanv tremen, en eur ziskar eur
wezenn-zero.

Hag ar paourkez Olier a zo chomet e
unan penn gant an hini vihan ! Setu hi
breman klanv iyez... Evelato ne nijo ket
d'an nenv c'hoaz, rak e Vai eo levez, heol
e gozni...

Tad-koz a groaz e zaouarn kalet ha kre-
nidig evit gervel sikour an nenv, sikour
an hini a deu war an douar en noz-mañ :
Salver ar Bed...

...Ar verc'hig he deus doare da veza
kousket !..

Neuze Olier a lak e vantell ha, didrouz
gant aon dihuna Mai, e ya er maez...

Ha buan, buan, setu hen o redek war-
zu an iliz-parrez... Tentral ha goullo eo
an iliz. Eun eur a zo c'hoaz araok ar Pell-
gent !

Teir... pemp munutenn...

Tad-koz a deu en dro, ha doare en deus
da zougen eun dra bennag evel ma rafe
eur vamm gant he bugel kousket.

Enkrez a zo warnan ha pellaat a ra eus
an iliz gant herr...

*

Ar c'hleier a c'halv ar gristenien d'ar
Pellgent ! Hanter-noz... Ar C'Hrist a zo
ganet ! Deuit d'e azeuli...

Hanter-noz, ar c'hleier a embann d'ar
bed a-bez eo ganet E Zalver ; ha Tina ar
gloc'herez en dra ma ya ar c'han en dro,
a denn ar gouel a oa laket dirak ar c'hraou
Met, sabatuet eo o welet goullo an tamm-
plouz a zo etre ar Werc'hez ha Sant Jo-
sef ?... Ar Mabig Jezuz n'ema ket aze ?
Daoust ha dizonjet he defe d'e lakaat !

Koulskoude, hi, Tina hag a ra Kraou
Nedeleg en iliz-parrez, ugent vloaz a zo
n'he dije ket graet eur seurt mank !

Ken sabatuet eo, ma ne glev ket ken ar
c'han, nag an ograou ! Ha mont a ra d'ar
sekreteri da welet ma n'eo ket chomet ar
Mabig Jezuz en armel ma vez laket eus
ar Chandelour da Nedeleg traou ar
C'Hraou... Nann, goullo eo an armel !

Ar Mabig Jezuz a vefe bet laeret ?

Ar paourkez Tina ne oar ken war be
du trei, ha war he meno, an Aotrou Per-
son ne ya ket buan a-walc'h gant e oremu-
sou... An trede ofercenn a dosta ouz ar
fin.

« Deo gratias » a lavar Tina, gant eun
huanadenn, ha buan e ya d'ar sekreteri...

« — Aotrou Person, emezi, setu aman
eur gwall-daol avat...

— Petra zo 'ta Tina gaez ?

— Ar Mabig Jezuz a zo bet laeret !

— Petra livirit ?

— Ya, Aotrou Person, it da welet, n'e-
ma ket ken er c'hraou !

Ha Tina a zell a-gorn ouz ar gurved.

*Mabig Jezuz ar C'hraou, a oa etre
daouarn Mai...*

— Unan ac'hanoc'h eo en deus c'ho-
riet an dro zivalo-se d'in...

An tri baotr a nac'h, ha Jeffig an hini
yaouanka a c'hoarz...

— Te eo, eme Dina ! Alo, lavar d'in
e pelec'h emañ pe ez i d'an ifern !

Met, setu ma zigor gouestadig dor ar
sekreteri. Olier goz eo.

— Aotrou Person, emezan, deuit buan
du-man !

— Eur gwalleur a zo digouezet, Olier ?

— Nann, a drugare Doue ! met deuit
me ho ped !

An Aotrou Person, a ya da heul an hi-
ni koz.

LAKIT HOCH'HO ANO E

Kenveuriez ar Brezoneg eskopti Kemper ha Leon

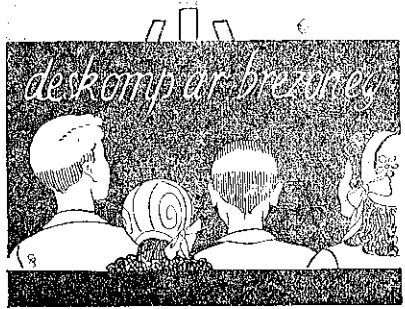
savet d'ar 27 viz gouere 1942 dre urz an
Aotrou 'n Eskob Duparc, evit harpa en hor
Breiz yez hon Tadou ha yez hor Zent koz.

KENVREURIEZ AR BREZONEG a ray SUL
AR BREZONEG e holl barrezioù an Eskopti,
an eil goude eben, evit rei tro d'an dud da
anaout gwelloc'h ha da garout muioc'h yez

koz o bro.

Evit kement a zell ouz ar Kenveuriez,
skriva d'an Aotrou Guivarc'h, aluzenner skol
Sant Sebastian Lanurvan (Saint Urbain) dre
Landerne.

Ar skodenn bloaveziek a zo 20 lur d'an
nebeuta.

PAJENN

AIR MIESTR-SKOIL

Eur gerig araok staga.

Mistri ha mestrezed-skol, klevit ar c'he-lou mat : Er bajenn-mañ, « Feiz ha Breiz » a zesko d'eoc'h penaos ober skol vrezonek d'ho pugale. Evit-se, ec'h en em harpimp war al levr savet a-ratoz kaer evidoc'h : « Me a zesk brezoneg ». (1)

Gant eun tammig bolontez vat, hag eun nebeut karantez vro er galon, e vezo aestre ober labour vat. Santez Anna, Mammgoz Breiz ho tigollo ha sant Erwan garnimp ho sikouro. Bec'h d'al labour eta ha betek penn !

Krogomp breman.

Da genta penn, deskomp d'hor skolidi lenn mat ar brezoneg. Netra aesoc'h gant « Me a zesk brezoneg ». An riwec'h kentel genta a zo bet savet evit-se dreist holl. Studiomp piz, an eil warlec'h eben, an holl genteliou-se. Lakaomp ar vugale d'o lenn kalz, da genta, war ho lerc'h, da c'houde pep hini d'e dro, hag erfin holl asamblez, betek ma teuo ganto pep ger dinec'h ha distagell. Goude ma vezint bet desket mat, zoken, distroït warno alies.

Ne gredan ket e vefe netra re zies er c'henteliou kenta-se, evit mirout ouzoc'h da vont war raok. Kavout a reot talvoudegez ar gerioù na gomprenit ket, er geriadur e penn diweza al levr. Setu aman, eun nebeud gerioù, hag a zo bet ankounac'haet o lakaat er geriadur (vocabul.)

(Pajenn 2) : glaoiou : des pluies — goulaoui : éclairer — paoiou : des pattes — Louzaoui : panser — braoigou : bijoux.

(Pajenn 3) : Aviel : évangile — lieña : couvrir d'un linge.

(Pajenn 4) : toer : couvreur — drez : ronces — louzeier : mauvaises herbes.

(Pajenn 5) : halan : genêt — leanez : religieuse — rouanez : reine — abostol : apôtre.

(Pajenn 6) : paeron : parrain, patron — maeronez : marraine, patronne — Anaon : âmes des trépassés.

(Paj. 7) : Niv. 19 : e zremm : sa figure.

(Paj. 8) : irvin : navet — binim : venin — va zintin, va moereb : ma tante.

(Paj. 9) : hena : aîné — ebeulez : pouliche.

(Paj. 10) : troc'h, trouc'h : coupe. — Ar vouc'hal : la hache.

(Paj. 11) : Ar giez : la chienne — Ar gige-rez : la boucherie, la bouchère — fornigell fourneau — magerez : nourrice — Ar gev-nideni : Paraignée.

1 « Me a zesk brezoneg », evit her c'haout, skriva da : V. Seité, dir. Ecote Ste-Barbe Roscoff C. C. p. 417-04 Rennes

(Paj. 12) : mezuş : honteux — druz : gras. garz : haie.

(Paj. 13). Nesa : prochain — Ar souezusa : le plus étonnant — e'houesa : flairer — disheol : ombre. — touz : ras, tondu.

(Paj. 14) : brug : bruyère — salver : sauveur.

(Paj. 15) : pilhou : chiffons — kilhou : quilles — grillhed : des grillons — beilha : veiller — puilh, a-buith : abondant — pillig : poêle — hillig : chatouillement — dillo : vite — truilhou : haillons — kutudh : cueillir — hailhou : gamin.

(Paj. 16) : Yun : jeune — yeot, geot : herbe. — yenn, genn : coin — yaou-gamblid : jeudi-saint — klud : poulailler.

(Paj. 17) : gwiniş : blé — gwada : saigné

(Paj. 18) : eur goulmig : une petite colombe — e iourner ar gwiniş du : on bat le blé noir — gwelien : lavure — ar wiz : la truie.

(Paj. 19) Bñs : vis — kuñv : doux.

(Paj. 20) : kanv : deuil — lenva : pleurer — bññv : fleurs — gwenvi : se faner. kreenvet : enflé.

(Paj. 21.) : rust : sévère — diskibl : disciple — displega : déplier, raconter — stlepel : jeter — strakadeg daouarn : applaudissements.

Ar c'henteliou pouezusa

Kenteliou a zo, hag a vo mat poueza mañoc'h warno. Setu-i amañ :

Kentel 1 — Boazomp mat ar vugale da zistaga fraez al liesvogalennou-se (diph-tongues). Diwallomp ouz ai : a-i ; oi : o-i.

Ar gerioù-mañ : glao-iou, loa-iou, daou-ara, bro-iou, pao-iou, tao-liou, n'ez eus enno nemet diou silabenn hepken.

Mar demaoc'h e Kerne pe Treged, diskouezit d'ar vugale e vez lavaret : atô, glô, tól, Pôl, ôtrou, e-lec'h : atao, glao, taol, Paol, aotrou.

Kentel 4. Diskouezomp amañ d'ar vugale, ar c'hemm a zo etre AN : tãn (feu) ; (a nasal long, la lettre n n'est que légèrement sentie). ANN : nann (non) (a nasal bref ; la lettre n est fortement sentie).

Kement-all a c'heller da lavarout diwar benn on hag onn, en hag enn er c'henteliou 5 ha 6 : ton (air), tonn (vague), den (homme), penn (tête).

KENTEL 9. Houmañ a zo da veza studiet piz, hag eun dra ret e vezo distrei warni alies goude ma vezo bet desket.

KENTEL 10. Gant GE ha GI, ar vugale a gavo eun diester gwiriñ en abeg d'ar galleg, en deus desket d'ezo distaga JE, JI. Buan, avat, e teuint da lavarout Ge (gue),

GI (gui). Euf gentel eo ivez, da veza az gwelet alies.

KENTEL 12. ken diés all eo ar gentel-mañ d'ar bugel, rak e-lec'h lavarout : brasa : (brassa) e lavaro : braza. Deskomp d'ezan he deus atao al lizerenn s, talvoud-gez daou ss, pa vez e-kreiz eur ger.

En niverenn a zeu, e lavarim eur ger eus ar c'henteliou a chom.

An doare-skriva

Ret eo ivez deski d'ar bugel skriva ar brezoneg. Ne vezo, e gwirionez, lorc'h er bugel gant e vrezoneg, nemet pa ouzo her skriva. Roomp d'ezan eta skrivadennoù (dictées), unan bep sizun.

Penaos en em gemerout ? Al lodenn I ha II, eus ar c'henteliou deski-lenn, a zo skrivadennoù eus an dibab, aes awalc'h evit ar vugale goude ma vezont bet studiet. Ar vugale vihana, a c'heller skriva zoken ar penadou-se, en eur sellout ouz o levr.

Boaza ar vugale da glevout brezoneg

N'eo ket awalc'h deski d'ar bugel lenn ha skriva brezoneg, ret mat eo ivez, boaza e ziskouarn da glevout brezoneg. Evit se, netra gwelloc'h eget lenn d'ezan istorioù plijadurus. Pep kentel vrezonek, m'o deus ar vugale labouret mat, a c'heller echui gant eur pennad istor tennet eus « Korn an c'aled », eul levr kontadennoù du-dius, hag a c'heller beza kavet da brena e « Librairie de Bretagne », 11 quai de Cha-teaubriant, Roazon.

Lennit hoc'h unan an istorioù-se, pe lakt ar gwella eus ho pugale d'o lenn a vouez uhel d'ar re-all.

Mistri ha mestrezed-skol, goulennit rak-tal, eur c'houmanant da « Feiz ha Breiz », evit ma c'hellot lenn amañ bep tro, ar c'henteliou talvoudus a roimp d'eoc'h war an doare da zeski brezoneg d'ho pugale.

Ar Skolaer.

D'ar skol evit deski brezoneg

Eur sonig hag a vije brao da gana araok ar skol vrezonek

War don : « DALC'H SONJ... »

D'ar skol evit deski brezoneg yac'h
Sounn hor penn, laouen e kerzomp.
Brezoneg eo yez kement pôtr ha plac'h
A zalc'h d'e vro Vreiz evel d'omp.
Haunnez eo ar yez hag a gomzas hon tud,
Yez an Argoat ha yez an Arvor,
Yez ar Varzed koz o deus kement a vrud,
Yez karet ar feiz hag an enor.

II

Bretoned ni chom, atao, e pep lec'h,
Mennet start ha « Pennou kalet »,
Kalonek ivez, ha nerzus hor brec'h ;
Gwelloc'h tud ne vije kavet.
Daou c'her-stur a lintr war hor banniel er-vann :
« Feiz » ar c'henta, o tensor dispar !
« Breiz » egile, didrec'h e kreiz an emgann,
Nann biken ne welimp an diskar.

S. B.

“ An Eost ”

Lennet hoñ eus gant plijadur, niverenn genta an Eost, kannad mistri ha mestrezed. Skol ar C'houarnamant e Breiz ha fizians hon eus e vezo degemeret mat gant ar re m'eo graet evit. Dek niverenn er

bloaz a vezo embannet, ha war bep niverenn e vezo eur gentel hag eur ganaouenn vrezonek ; an ero boulc'het gant Yann Schier a vezo kaset da benn ha gwel a-ze !

Chapeliou

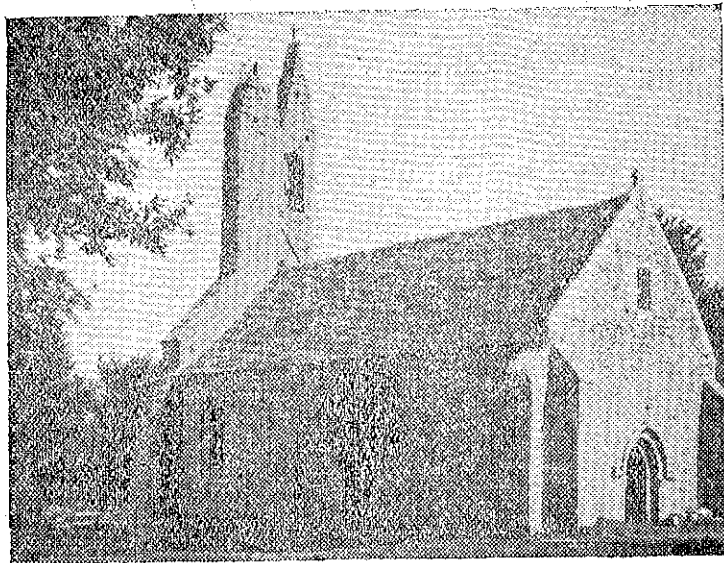
ar Vro

Bodonou

e

Bro-Leon

An Tad Kyrill ar Pennec, en eul levrig a lakeas moula er bloaz 1647, war an ilizou hag ar chapeliou savet en enor d'ar Werc'hez en eskopti Leon, a lavar e oa, en e amzer, e parrez Plouzane, diou chapel en enor da Vamm Doue, unan e Loc-Maria Lanvenec hag eben e Bodonou, war lez an hent bras a ya eus Lokournan da Dreinded.

Chapel kenta Bodonou a zo bet savet gant Kastelled Tremazan, aatroned vrasa Bro-Leon gwechall hag e oa o zud koz gini-dig eus a Bont ar C'hastell, du-ze e kichen Pont an Ospital hag harp en hent a ya breman eus a Lokournan da Gonk; int-ivez, betek an Dispac'h 1789 eo a anve chapelaned Bodonou hag ar re-man, peurliesañ, a veze diavaezidi hag a bae eus beleg eus ar barrez evit oferenna en o lec'h, pa veze red.

Er bloaz 1505, ar chapel-se a veze graet anezi c'hoaz chapel Botgoueznou, (da lavaret eo Koadig Goueznou) met, gant an amzer, an ano-se a zo bet mac'hagnet hag a deuas da veza Botdoznoù, Bothdonnou, Bodonnou ha breman Bodonou.

« Patron kenta ar chapel eta, eme G. P. e Feiz ha Breiz 1928, p. 462, eo sant Goueznou, eskob Leon, hag ar skeudenn eskob koz tri c'hant vloaz, a weler enni c'hoaz a die beza skeudenn sant Goueznou, met, adalek ar bloaz 1642, ar Werc'hez oa patronez kenta ar chapel hag an Tad Kyrill ar Pennec, hen laka war roll chapeliou Leon kensakret d'ar Werc'hez. »

Intanvez aotrou al Lanneuc, pennherez Koatenez, eur maner harp e Bodonou, a lakeas renka a-nevez ar chapel, er XVI vet kantved, ha neuze, m'arvat, eo e voe roet enni an enor kenta Itron d'an Varia.

Betek an Dispac'h ruz, chapel Bodonou a oa kaer ha brudet; hervez testamantou skrivet er bloaz 1685 ha 1701, e oa bet roet d'ezi peadra a-walc'h evit ma vije oferennet enni d'ar Werc'hez ha deiz ar pardon, da lavaret eo d'ar zul warlerc'h an 8 a viz gwengolo; en deiz-mañ ar parrezioù diwardro a zeue da Vodonou gant o c'hroaziou, bannielloù ha kleier bihan; pres a veze gant Plouiz-Sane wardro relegou patron ar barrez ha paea a raent ker an enor d'o dougen betek ar chapel.

D'an Dispac'h, Bodonou a voe gwerzet ha prenet gant ar Simoned, trafikerien leve eus Pariz ha Grenobl; goude an Dispac'h, chapel Bodonou a voe laketaet e gwerz, adarre, er bloaz 1823, gant an diavaezidi o devoa he ferc'hennet; prenet e voe evit 450 lur, gant an A. Palier, chirurgian e Lokournan; henmañ n'en devoa he frenet nemet evit gellout he rei a-nevez da iliz Plouzane.

Siouaz! dilezet evel ma oa bet epad tregont vloaz, ar chapel a venne koueza en he foull; berract hag izelaet e voe er bloaz 1828; ar vali greiz a voe diskaret ha penn an nec'h ar chapel laketaet da ober ar penn an traon.

Arabad eo d'ar re a ya da Vodonou beza o c'hortoz gwelet eno ken eus chapel gaer, rak eun dizouezenn a dapfent.

An tour en deus daou veg ha gwechall e oa daou gloc'h ebarz; unan eus ar begou a zo bet diskaret gant ar gurun er bloaz 1933 ha p'eo bet adsavet ec'h ankounac'hed ober e doull d'an eil kloc'h.

Mogeriou ar chapel, en tu diavaez, a zo bet skoret gant pennadou mansonerez graet dizoare a-walc'h.

E diabarz ar chapel e kaver skeudenn an Itron Varia; e maen emañ ha livet eo bet; ar Werc'hez a zoug ar Mabig Jezuz, eur zae hir gantan ha boul ar bed en e zourn; war

ar jichenn eo bet kizellet rod san'ez Katell hag ano Yvon Gilbignon, aotrou Koatenez.

Izeloc'h ez eus eur pinsin gant eur skoued bet torret gant ailhoned an Dispac'h, (feir houadez warnan) hag eo skoued ar Garoed, aatroned Keredec, eur maner all harp e Bodonou. War ar pinsin-se ez eus ivez eur c'halur gant al lizerennou-man: Y. V. P. War jichenn eur zantez unan bennak en deus bet ar skiant da lakat: Sant Yann! En tu dehou emañ santez Barba, harpet war he zour ha sant Joseph, eul lilienn en e zourn.

En tu kleiz emañ ar zant Goueznou am eus lavaret ano anezan uheloc'h hag eur zant all, gwisket e manac'h hag a zo eur vaz en e zourn, eur groaz en he fenn. War gorre an aoter ez eus eur werc'hez all gant an Mabig Jezuz.

E traon ar chapel ez eus eur pinsin all gant skoued Aatroned ar C'hastell hag eur

c'halur gant al lizerennou-man: LMDIX, a venn lavaret, a gav d'in l'an mil cinq cent neuf, nemet eo bet kizellet fall a-walc'h ai lizerenn D o verka 500.

Chapel Bodonou n'oa ket anavezet nemeur betek hen, met er bloaz 1940, eo deuet da veza ker brudet ma c'heller lavaret e tenas di, da bardona, er bloavez-se, en eur ober tri miz, muioc'h a dud eget ne oa deuet epad ar pemp kant vloaz a-raok.

Eur c'hard eur bale diouz ar chapel emañ mmer koz Keredec; war an hent a ya d'e gaout ez eus eur groaz, warni skouejou unanet ar Garoed hag ar Gervorvaned; ti brasa Keredec a zo bet savet er XVI vet kantved; ar nor da vont ebarz, kizellet kaer, a zoug ar skoued a zo war ar groaz; a-dre kein ez eus eun douribell hag a vrasa e stumm.

L. D.

AN DUD DIWAR AR MAEZ

Eun diwez a zo da bep tra hag eman deuet ar mare, a gav d'in, da gloza va fennadou-skrid ha neuze, teodou abegus o deus c'hoant da lavaret em eus laketaet tud va farrez gwelloc'h eget ne d'int, e gwirionez: « Kristenien diwar c'horre n'int ken hag e rit sent anezo! » setu a-ze penaos e komzont.

« — Nann, ne ran ket sent anezo, met kristenien diwar c'horre n'int ket! N'am eus savet mojenn ebet diwar o fenn; ar pezh am eus merket a zo gwir hag o c'havevet am eus em spered, e lec'h m'oant moreret; pouneraet eo va boutou, rak eun tamm oad am eus, met va spered, a drugarez Doue a zo chomet yac'h.

Hor zent koz, breman ez eus 1500 vloaz, o deus sanket doun ar groaz e Breiz Vihan hag o roudou a zo chomet anat er vro, abaoe; daoust da ivinou yut an amzer.

E pep parrez, kouls lavaret, eman skeudenn ar zant her savas hag ar feunteun vuzudus, eur feunteun a zoug e ano, ano paeron ar barrez.

Em farrez koz ez eus ivez eun tamm douar, anvet atao « bali ar zant ». Douar labour a zo graet anezan, pell a zo, met ar zant a gendalc'h da ziskouez eo mestr war an tachad-se, ha goude ma vefe fall an cost e lec'h all, e bali ar zant e vezo brao atao ar gwiziz ha mat ar greun. Olier goz en deus labouret an douar-se, e-

pad meur a vloavez, a lavare: « Ar zant ha me a zo daou vignon; an eil a had hag egile a laka an traou da zavel! »

Eun tammik oa troet Olier d'en em veuli, met eun den eus ar c'henta oa: « Va mestr ha me, emezan eo daou onesta den a zo er barrez! » Tri bloaz ha tri ugent int bet dimezet, e himi goz hag hen: « N'oa ket koantoc'h egredomp hon daou! » a lavare ar paotr koz; an Ankou en deus o sammet o daou, dindan c'houec'h sizun, nebeud goude « o mestr! ». Eur vandenn vugale a zo chomet war o lerc'h; en o zouez e oa eul leanez hag etouez o bugale vihan ez eus ivez beleien ha leanezed. Emichans, ne vo ket graet, kristenien diwar c'horre, eus ar ouenn dud-se!

Ha m'ho pije anavezet Visant ha Yon! a-raok ar mision e oant tud, egiz eur maread kristenien vat; ne vankont morse d'an oferenn; labourerien dreist war ar zizun met, amezeien dost oant hag evito da veza o daou di stag ha stag, n'en em welet ket; ne gomzent morse an eil ouz egile; mouzet o daou ne ouient ket perak, ne ouient ket pegeit a oa. Mat dioc'tu warlerc'h ar mision, Visant a yeas e leur an ti all; o lakat kolo en e voutou edo Yon.

« — Kleo, 'ta, kamalad, eme Visant

— Petra 'zo 'nevez? eme egile.

— Te 'oar perak hon eus droug an eil

ouz egile ?

— N'ouzon dare !

— Da vision az peus graet, koulz ha me ; n'en deus ket lavaret an Tad d'comp en em garet, beva e peoc'h, pardoni an cil d'egile ?

— Eo, Visant, lavaret en deus, eme Yon, dic'hoarz !

— Pokomp an eil d'egile neuze hag echu an abadenn.»

Hag o daou, laouen, an dour en o daoulagad, e rejont ar peoc'h, dindan lagad Doue, dre m'o devoa selaouet komzou Doue. Abaoe n'eus ket teneroc'h mignoned egeto ; gwelloc'h da heulia an ofisou n'eus ket ivez, na d'ober vad endro d'ezo. Daoust hag unan bennak a garfe c'hoaz ober kristenien diwar c'horre anezo ?

Lavarout a c'hellfen anô ivez eus a Janned a varvas en he c'houezeg vloaz ha pevar tigent ; eur vaouez dibikouz oa bet en he amzer hag em beze plijadur ouz he c'hlevout o konta ano eus an amzer wechall. He breur a oa miliner ha, bep bloaz, e veze gwelet o tremen ebiou di-man o vont d'ar maner da baea e c'houel-mikael : eun douzenn siliou a oa gantan, en eur baner, hag en e raok, e kase gand eur wialenn, daouzek houad yaouank, savet gantan ; er mare-se ne veze ket graet ar paeamanchou gant paper, met gant traou ha kement-se a oa diviz d'ar miliner.

Janned eta a oa bet mat atao da bedi Doue, met, pa oa deuet da veza koz, ne chane mui. An dud, tro-war-dro a en em erbede outi : « Janned, an hini vihan a zo gant ar ruzell, livirit eur bater eviti ! » « Janned, va mamm ne fell ket d'ez euz

afen gant Per ; livirit eun dizenez eus ho chapeled, mar plij ! »

Ha c'hoaz : « Janned, va bioc'h a zo klanv ; emaint d'an traon, mia varv hounnez ! pedit, mar plij. »

Ha Janned, bepred laouen, a bede e-vid an cil hag egile, ha pa varve unan bennak er gordennad, Janned ne loc'he ket eus a gichen ar varv-skaon, ken e vije kerc'het ar c'horf da gas d'ar vered.

Epad an deiz, e veze he chapeled en he dour, hag en noz, en he gwele, endro d'he brec'h e veze adarre he chapeled. N'oa ano ganti nemet eus ar baradoz, penaos e vije degemeret gant Doue hag, en deiz ma varvas e lavaras fraes : « Hizio, eman deiz ar varv ! — O vont emaoch, mamm-gez ? eme unan eus he faotrezed yaouanka.

— Ya ! laouen », emezi.

M'am bije bet amzer, em bije laketa ive, er bajenn-man, eur ger bennak diwarbenn pardon Rumengol, ken karet, ken brudet, ma teu tud bep bloaz di eus pevar c'horn an eskopti, war o zroad, bizier gweun ganto, war o c'hezeg-houarn eur bod ouz ar stur, er c'hirri dre dan, gant an hent-houarn, rak an holl a oar ne 'z aer ket d'ar baradoz, diwardro aman, pa ne vezer ket bet e Rumengol hag an holl a gred e Doue hag en e varadoz ; holl hon eus c'hoant d'en em gavout cno ha da c'hedal e karfen beza roet da glevet ez eo va c'henvroiz, kristenien vat, penn-kil-ha-troad. Eur barrez vat eo, kroaziou e pep kroaz-hent, war he douar ; en he iliz sklaer eo aes pedi.

Iliz kaer va farrez koz

Hwel mat ouz eur baradoz.

Tintin ANNA

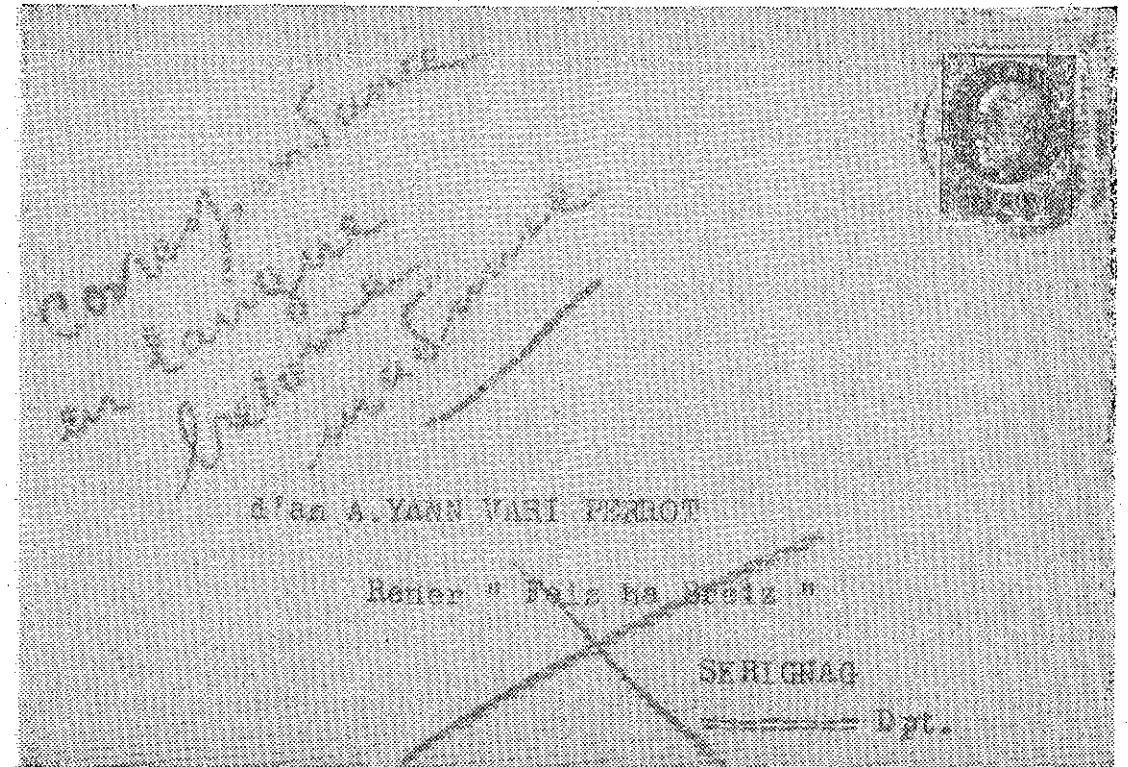
GWENNEG AR BREZONEG

F. R. ar Bleiz, Bourdell, 5 lur ; P. Philippe, Kergouner, ar Yeuc'h, 25 lur ; Y. Bizien, Pluzunet, 5 lur ; A. Auffret, Bazouges du Désert, 15 lur ; J. M. Guéguen, Folgoat, 75 lur ; A. Breneol, Pouldavid, 25 lur ; A. Chauvel, Roazon, 5 lur ; J. M. Prigent, Konkerne, 75 lur ; P. Jezequel, Trémacuezan, 5 lur ; Hervé Abgfall, Sant Thégonnec, 5 lur ; G. Saout, Sant Goazec, 25 lur ; Baron Pichon de Longueville, Paris, 10 lur ; Calennec, Colombes, 5 lur ; Yeun ar Goff, Gouezec, 15 lur ; chaloni Bouedec, ar Faouet, 5 lur ; F. Even, Landreger, 70 lur.

A. Badoual, Sant Barnabé, 75 lur ; an A. chaloni Mear, Kastell-Paol, 25 lur.

H. Bleuzen, Hopital Larrey, Toulouse, 25 lur.

Skrivit chomlec'hiou ho liziri e brezoneg

Tamm ha tamm e teue ar c'hiz, dre Vreiz, da skrivañ, war goloioù al liziri, ar chomlec'h e brezoneg ; e Breiz, den ne gave abeg, met e Pariz, tud a zo hag a oa feuket ; setu m'o deus degaset da vureoioù post Breiz an notenn-man :

« Gwellet ez eus bet ouz ar Mereréz « gnat rener ar rann-vro pebra a vije da « ober gant al liziri a zo merket ar chom- « lec'h warno e brezoneg ; ret eo o lakât da

« vont en-dro d'ar c'haser, mar deo anave- « zet, pe ma n'eo ket o zeurel en tan ! »

Dirak eur seurt dismegans graet war hor yez, n'oar ket evit chom hep en em zifenn. « La Bretagne » hag « Arvor » a ro urz da vignoned ar brezoneg da skrivañ, diwar vremañ, ar chomlec'hiou holl, e brezoneg ; gwelet e vo piou a vo krenfa, pe ar Vretoned pennou kalet pe ganfarted Pariz.

Unvaniez Speredel Breiz

Mennad an Unvaniez a 2^d Labourat e Breiz hervez ar gerioù-stur-man bet roet d'ar Gristenion gant tri Fab eus ar gentan :

1° « Ober evit ma vo addiazezet pep tra e Jezuz-Krist. » (Pius X.)

2° « Lakaat da ren en dro d'imp an urz hag ar justis gant an Obererezh Katolik. » (Pius XI.)

3° « Klask ar peoc'h etre an dud hag ar poblou, o karout ar reiz hag ar justis : « Ar Peoc'h dre ar Reiz. » (Pius XII.) An Unvaniez a zo digor d'ar re a fell dezo labourat hervez o galloud, da adsavidigez ar Relijion, ar Spered hag ar Reiz e Breiz.

Labour an Unvaniez a vo dreistholl :

1° Kas da benn santelidigez tud an Unvaniez. Ar re-man a glasko :

a) Pelli hervez mennadou an Unvaniez :

b) sevel e kement lec'h ma vo niverus a-walc'h an dud enrollet, bodadegou, ofereñnou (gant eur brezegenn vrezonek, pa vo tu d'hen ober)... hag ivez retredou pe devezioù-retred.

2° Moulan eur C'hannadig (8 pajenn bennak) en div yez. Klask skignañ kelaouennoù, levrioù, katolik o spered, e Brezoneg.

3° Klask adsevel ha lakaat da splannañ e Breiz hon gizioù katolik : Pardonioù Kantikou, Pedennoù evit ar re varo, h. a. Evit bezañ enrollet, e tleer respont war ar follennasant, he sinan, hag he c'has en dro da Sekretouriez Unvaniez Speredel Breiz, 48, rue des Salles, Guingamp, gant priz eur c'houmanant d'ar c'hannadig 20 lur, war anô an Dimezell St-Gal de Pons, 48, rue des Salles, Guingamp. (C. C. Rennes 51.940.)

Pardon Bretoned Paris

D'ar 15 a viz du, Bretoned Pariz a yeas da bardona da iliz-veur an Itron-Varia ; 10.000 bennak e oant : ar c'hardinal Suhard a oa oc'h ober ar pardon hag an Tad Mao, eun Douarnenezad, a reas ar brezegenn, e galleg hag e brezoneg, hag en eun doare helavar meurbed.

Ar wech kentâ e voe moarvat klevet prezeg e brezoneg e iliz Itron-Varia Paris.

Leoriou nevez

GEOGRAPHIE DE BRETAGNE (Moulerez Lafolye-de Lamarzelle, 2, Place des Lices, Gwened).

gant aotre arc'hskopti Roazon.

Eul leor eo a c'houec'h pajenn hag hanter kant, moulet war baper teo, eul leor dreist da lakaat etre daouarn ar vugale, savet gant an A. Poisson, eun den a vicher, a gar e vro hag a oar an tu da lakaat ar re hen lenno d'her c'haret.

TEIR GANENN.

Ar sonour yaouank Jef er Penven, a zo o paouez embann e oberenn genta : **Teir ganenn, Klemgan, Serr-Notz ha bizigou marenv.** He c'haout a reer da brenan e Librairie de Bretagne, 17 quai Châteaubriand, Roazon, evit 30 lur.

Diouz an oberenn vras kenta hag al labour vat a ra e Radio-Breiz eo anat e vezo, hep dale, Jef er Penven eur mestr war ar zonerezh vreizek.

Skodennou ar Bleun-Brug

Alanik al Louarn, Kemper, 25 lur ; J. Breneol, Pouldavid, 25 lur ; M. Loyan, Naoned, 25 lur ; P. Jezequel, Tremaouezan, 10 lur ; Baron Pichon de Longueville,

Evit bez Yann V, dug Breiz

P. Jezequel, Tremaouezan, 10 lur ; G. Saout, Sant Goazec, 50 lur ; L. Bleunven, Gwitalmeze, 50 lur.

An A. chaloni Mear, Kastell-Paol, 25 lur. Dastumet ez eus a-benn breman 85.000 lur evit adsevel bez Yann V ; an darn vrasa eus k'eriou Breiz o deus kaset o frot da Landreger ; skouezet omp bet evelato o welet ez eus diou ger, Dol ha Redon, ha

Evit leoriou hor Prizonidi

A. Daniel, Neuilly, 100 lur. Saout, Sant Goazec, 50 lur.

Kaset hon eus a-benn goueliou Nedeleg 500 Feiz ha Breiz d'ar Stalagou hag a-benn

Bleuniou an Oaled

Laouen omp kemenn deoc'h eo kresket an dud du-man : ganet zo deomp eun eil verc'h d'an 28 a viz east. Ar baotrezig a zo bet dibabet dezi da ano : **Geit Elena.** Renea hag Armand Keravel, Landeda.

Gwenola ha Rozenn-Veur Caouissin, a zo laouen o kemenn d'oc'h ginivelezh o breur bihan : **Youenn,** ganet d'an 8 a viz du 1942, e Landerne.

Graet eo bet bugel da Zoue, e iliz St-Houardon Landerne, gant an Aotrou Per-

Pevar baotr yaouank a zouge skeudenn arc'hant an Itron Varia da ober tro an iliz ouz son ar vombard hag ar biniou hakan ar c'hantikou brezonek.

Da gloza an dervez, person Bretoned Pariz, an A. Mauny, a drugarkeas e bardoner, e brezegeger hag ivez e genvroiz, da veza deuet ken niverus d'en em erbedi ouz an Itron Varia.

CHOARIOMP.

Daou bez-c'hoari, kaer, berr hag aes da zisklaeria, unan evid ar baotred hag eun all evid ar merc'hed, **Distro ar prizonier hag'ha em garit,** setu petra eo C'hoariomp savet evit yaouankiz kristen ar maeziou. Her goulenn ouz an Aotrou chaloni Fave, 14, leurenn sant Kaourintin, Kemper.

KANTIKOU

Kroaziadur ar zakramant meulet ra vezo. savet e kamp Châteaubriand, pa oant prizoniet, o daou, gant an Tad Dorval ha V. Seité.

Kaout a reer el leorig-se pemp kantik dishenvel savet war doniou kaera Breiz, hag anavezet gant an holl.

Hiviziken pa vezo bodet kroazidi ar Zakramant, ne vezo digarez vat ebet ken da jom heb o lakaat da gana e brezoneg.

Goulenn kantikou Kroaziadur ar Zakramant ouz an Tad Dorval, 9, Straed Dugommier, an Naoned.

25 lur ; Yann ar Bec, Kemper, 25 lur ; An A. chaloni Mear, Kastell-Paol, 50 lur. Dr. J. M. ar Goff, Dinard, 100 lur ; L. Bleunven, Gwitalmeze, 50 lur ; Y. Oule'hen, Merignac, 25 lur.

n'o deus ket kavet en o yalc'h eul liard toull da gas evit diskouez o anaoudegezh vat da vrasa Dug a zo bet e Breiz ha koulskoude e Dol eo e veze kurunet rouaned Breiz hag e Redon eo e tremené Yann V an darn vrasa eus e amzer.

Ma ouesje Breiziz istor o bro, ne vije ket gwelet a skoueriou mezus evel re Rédon ha Dol !

nebeud amzer aman e kasimp d'ezô c'hoaz pakadennou leoriou brezonek : ma 'z eus tud hag a ra fae war ar brezoneg, n'eo ket war hentchoù an harlu eo e vezont kavet !

rot, Rener « Feiz ha Breiz », d'ar 16 a viz du 1942.

Laouen e kemenn d'oc'h Yann, Herri, Reun, Anton, Nikol hag Alanig Jezekel o deus eur c'hoar vihan, Gwenola, deuet d'ezô, d'an 12 a viz du. 3, stræet an Tregont, Roazon.

Rozenn Fouéré a zo laouen o fein d'oc'h kelou eus ganedigezh he breur bihan : **Yann.** Roazon, d'an 18 a viz du 1942. 128 Straet Fougères.

GANT LEVRIOU « FEIZ HA BREIZ »

SAVIT LEVRDIOU BREIZEK EN HO PARREZIOU MAGIT SPERED HOR PRIZONIDI.

LEVRIOU MAT HA MARCHAD MAT HA PLIJADURUS DA LENN

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy. kaera levr brezonek ar XIXvet kantved 20 real.

MIZ MARI, kurunenn nevez d'ar Werc'hez, savet gant an A. Breton 40 lur.

GENOVEFA A VRABAN, savet gant Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an din. O. de Villers. 20 real.

BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet gant an A. Uguen 20 real.

KENTELIOU WAR AL LABOUR-DOUAR, gant an A. Becot 20 real.

TELENN AR VOR, savet gant August Brizeux 20 real.

VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant an A. Uguen 1 skoed.

LIZER AN HINI MARO, gant Jakez Riou 1 skoed.

IWERZON gwelet gant eur Vretonez... 8 real.

ENVORIOU EUR GAKOUZEZ, gant V. Santé 1 skoed.

PREZEGENN AN A. BURLEON, e Bleun-Brug Keranna 3 real.

PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-Brug Plougastell 3 real.

II. — PEZIOU CHOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 20 real.

SALAUN AR FOIL, Bayon-Perrot 20 real.

DIZRO AN DIANKET, Bayon-Perrot 8 real.

AR GORNANDONED, Bayon-Perrot 8 real.

EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Coroller-Perrot 8 real.

WAR ROUDOU HON TADOU, Dario-Perrot 2 skoed.

YANN LANDEVENNEG, Cornou-Perrot... 20 real.

DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Perrot 4 real.

PARDON BARABBAS, Y.-V. Perrot 8 real.

AN A. KERLABAN, Y.-V. Perrot 8 real.

AN DIVROAD, diwar ar c'hembraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

AR VAMM, diwar ar c'hembraeg, gant Y.-V. Perrot 1 skoed.

BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar Moal... 1 skoed.

AR CHIMANAOU, gant ar Moal 8 real.

AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE FOLTRED, gant E. ar Moal 8 real.

YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant E. ar Moal, War baperennou distag, ar c'hant... 20 real.

SANTEZ TRIFINA, gant ar chaloni Joanno 8 real.

HOLLVELEN, gant Hollsent ar Garrec... 1 skoed.

AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar Goff 1 skoed.

LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE, par Yves Le Moal 2.50

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE. L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES, par Mgr Paquet 2.50

LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE 1 Fr.

TRO-BREIZ, PELERINAGE DES SEPT SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations et une carte hors-texte, par le chanoine Le Roy 2.50

LE PERE J.-F. ABRALLI, DES MISSIONS ETRANGERES, par M. le chanoine Pérénnès... 12 Fr.

LES PSAUMES, TRADUITS ET COMMENTES, par M. le chanoine Pérénnès 20 Fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920, 1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr 10 lur.

SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar pezh 15 lur.

SONIOU BUGALE, ar pezh 8 real

Kanaouennoù war baperennou distag :

KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar c'hant 20 real.

GWIR VRETONED, gant an A. Conq ar c'hant 20 real.

GWERZ KER-YS, gant Olier Soustr ha J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.

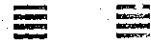
SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant... 20 real.

KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant... 20 real.

Grit ho koulennou ouz : « Feiz ha Breiz » Serignac, Ministère, C. C. 21.802 Rennes.

(Mizon-kas ouspenn).

K L E M M O U

E skeud ar c'hoajou bras, en hor bro gaer Arvor,
Edo va c'hêr sioul, eun ti kloz ha goudor,
Ar gaouen hirvoude a-uz d'ar c'handi koz,
Trouz an avel, er gwez, va luskelle bep noz.

Eno edo va mamm, va zad, va c'hoarezed,
Peger c'houek oa beva en hevelep oaled !
D'ar paour e tal an nor, e reemp aluzen,
Hag e "vernoz Doue" hol lakae laouen.

Tremen a ra bep tra l... Hon tud a zo marvet,
Ha diouz ar gêr, siouaz ! mont kuit hon eus ranket !
A drugarez Doue, en hor brasa diouer,
E ti eur vignonez e kavjomp degemer !

Ha breman tri bloaz oa, edomp, harp ouz hor bro,
En eur barrezig koant, tiez brao tro-war-dro ;
Malloz d'ar brezel kriz ! e zorn a zo pounner !
Dirazan hon eus-ni tec'het e berr-amzer !

Ha pebez taol-garo ! ha kalet ar vuhez !
N'eus den gouest da c'houzout petra eo hon enkreiz !
N'hon eus mui kêr ebet ! Tra meurbet ankenius !
Trailhet eo hor c'halon, en eur stad ken doanius !

Al lern o deus o zoull, al laboused o neiz,
E gwasked ar c'hoad doun e c'hell kuzat ar bleiz ;
Ha ni da ziskuiza hor c'horf, koulz hag hor penn,
Paouroc'h ged ar paoura, n'hon eus ket eul lochenn !

Evel Veronika, war hent striz ar C'Halvar,
Tud vat a ziskouez kaout truez en hor glac'har ;
Ni a dle, va Zalver, bale dre Ho Roudou !
Kennerzit hor c'halon, sec'hit hon daelou !

Jezuz ! grit ma c'hellimp mont en ho paradoz
D'Ho kwelet, d'Ho karet, d'Ho meuli deiz ha noz ;
Etouez an dud eurus, hon ene vo seder,
Ne vezimp mui dilec'h ! eno vezimp "er gêr" !

TINTIN ANNA.

Ar brezel e Breiz

Skeudenn "L'Appel"

" LAZADEG AN INNOSANTED "

Montroulez 29 genver 1943

Aet e oa an dud war o c'hement all ;
den ne venne plega da zen ; den ne venne
plega d'an Hini a zo da uhela ; gwalenn
ar brezel a zo deuet ha skei a ra kalet
ha, dre ma 'za, kaletoc'h kaleta e sko ;
brezel a zo war an douar ; brezel a zo
dindan ar mor hag, eus bro ar stered
zoken, ar c'hirri-nij, evel eun hed gwe-
nan, a daol, a bep tu d'ezo, ar strafuilh
hag an dismantr...

Nak a zismantr, nak a diez devet, nak
a ilizou diskaret, nak a dud laz et Brest,
en Oriant, e Sant Nazer, e Sant Malo
ha zoken e Montroulez. Etouez taolen-
nou euzus ar brezel, Montroulez, mar-
teze, eo ar gêr, eo bet dispaket enni an
daolenn euzusa !

D'an 29 a viz genver, da ziv eur gou-
de kreizteiz, daoutzek karr-nij saos a dre-
menas a-uz kêr hag a stlapas warni, en
eul luc'hedenn, pemp l'omb war nugent.
An drougou digouezet e kêr a voe bras,
pemp den war nugent bennak laz et. Net
an droug digouezet, e skol bugale vihan
Sant Martin, a voe estlammus, daou u-
gent laz et en eur bern : *Torfed euzus !*

Ar skol-se a zo renet gant al Leane-
zed Gwenn ; daou glas a zo enni ; er

c'hlas kenta edo ar vugale vihan eus a
zaou da bevar bloaz ; eun ugent bennak
a voe gloazet hag 'o divesker d'ezo holl
torret koulz ha re o mestrez ar C'hoar
Adelaida ; daou vihan eus ar c'hlas-se a
varvas eun nebeud euriou goude ; pemp
pe c'houec'h bugel hepken n'o devoe
droug ebet !

Etre an eil klas hag ar c'hlas kenta
n'eus nemet eur speurenn ; ar bomb a
gouzas dres e kreiz ar c'hlas-mañ. Seiz
bugel ha tregont hag o mestrez, an di-
mezell Laurent, (ar C'hoar Sant Cyr,
eus a urz leanezed ar Spered Santel, gi-
nidik eus a Blouenan) a voe laz et war
an taol ; ar vugale-se a oa holl etre pevar
ha c'houec'h v'gaz hanter ; o c'horfou a
voe diframmet ha dishenvelebet en eun
doare heugus ! eun droug ! eur vrec'h
a-mañ, eun troad a-hont ; eus ar vestrez
he-urran ne voe kavet netra nemet eun
dourn, eur c'har hag eul lodenn eus ar
c'horf bras ; eus a eiz bugel ne voe ka-
vet netra 'n holl, nak eun ezel nak an
distera tamm eus o dilhad.

Ar re o deus graet an taol skrijus-se
n'emaint ket hep gouzout a-benn bre-
mañ an daelou puilh o deus lak et da re-

dék nak ar gouelvan estlammus o deus
laket da ziroll warlerc'h o zorfed.

Breiz a-bez e kañv a stouas war ar
c'horfou maro hag an A. Duparc deuet
da bedi warno a lakeas kenver ha ken-
ver gouelvan Montroulez gant hini mam-
mou an Innosanted santel lazec, o klask
laza ar Mabig Jezuz, war urz ar roue
kriz Herodez, e Bethleem ha tro war
dro ; setu amañ e gomzou :

*«Le bombardement de Morlaix est une
nouvelle page de sang que la barbarie
vient d'apporter au tableau de ses exploits!*

*«Aucun témoin ne pourra jamais ou-
blier la vision dantesque des mères accou-
rues fouillant les décombres à la recher-
che de leur petits, et emportant dans leurs
bras des dépouilles sanglantes ou expiran-
tes.*

*«L'Évangile a raconté le massacre des
Innocents, c'était la même scène !»*

Hano a zo, — hag eun dra gaer e ve-
fe, — da zevel eur chapel war an douar
a evas gwad glan bugaligoù geiz Sant
Martin hag ar gerent glac'haret o pedi
enni a gavo o c'hroaz skanvloc'h da zour-
gen hag ar geumoullenn o disparti d'houz

ar bed all a deuy eno da veza ken tano
ma venint gwelet drezi o bugale o c'hoar-
ri war diri tron an Aotrou Doue.

Lenn a reomp e Istor Breiz (1) pa
deuas Charlez ar Bleas a-benn da geme-
ret kêr Gemper, d'an deiz kenta a viz
mae 1344, e zoudarded a lazec eur bern-
tud — 1400 den bennak, war a leverer, —
ha ne ehanjont o lazerec nemet pa
weljont eur bugel bihan oc'h en em star-
da war bruched e vamm maro hag oc'h
eva war he c'halon gwad e lec'h laez !

Penaos ne deufe ket ivez ar gwel eus
ar vugaligoù vihan-mañ lazec en-dro d'o
mestrez-skol, da voukaat kalonou ar re
a zo e penn al lazerec ha d'o lakaat da
welet eo mall d'ezo pelloc'h ehana da
ober droug, met, siouaz ar spered kris-
ten a oa e bleuñ breman ez eus 600
vloaz, e lec'h bremañ, an Drouk-Spered
eo an hini a ra e reuz.

Y. V. PERROT.

(1) Histoire de Bretagne d'Arthur de la Borderie,
t. III., p. 485.

Ar vuhez e Paris

Selaouit 'ta, va c'henvroiz,
Eur c'helou berr eus kêr Pariz,
Gouzout a rit 'n amzer vremen,
Beva 'zo trist ha trist kenan.

Eus ar mintin beteg an noz,
C'houi labour c'houek, youank ha
koz,

Dienkrez tre ho sperejou,
Ne zonjit ket en ho prejou.

Gouzout a rit ebarz er gêr,
Ar geustereñn n'eo ket dister,
A-istribil er siminal,
E vez ato eun tamm kig sail !

Eun tamm kig sail, eun ramm kig
moc'h

A gavit atao dirazoc'h ;
An amann a bileradou
Ne vank morse, war ho taolioù.

Pad an amzer-se ar c'hêriad
'Vel an holl a rank labourat
Tenva e benn, rak ne oar ket
Petra d'e vern a vo aozet.

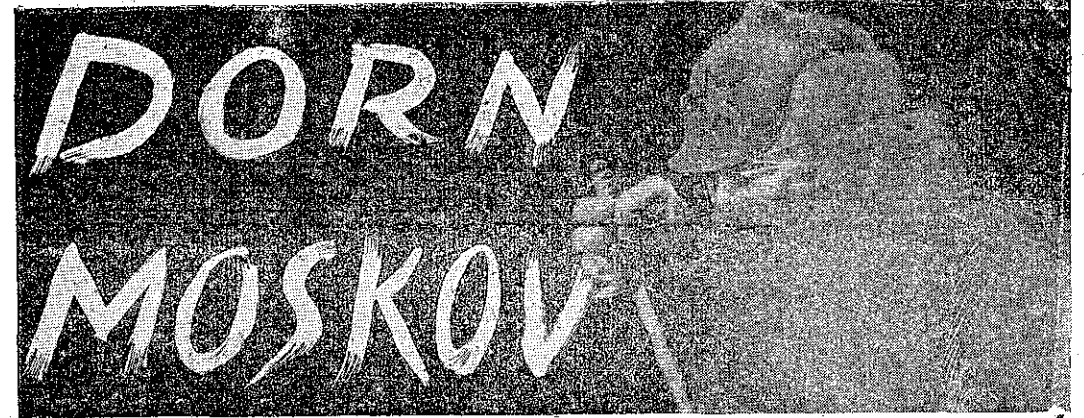
E baourkaez gweg, gwella ma c'hell
A venn alies mont diboell,
O klask evit ober ar pred
An traou ezommek a vez ret.

Prennet an nor 'ti ar c'higer
Tamm kig ebet ouz ar c'hreier,
Eus an amann pa vez hano,
M'hel lavar d'eoec'h e vez tano.

Poazet mat en eur podad dour
Avalou-douar, kaol ha pour
A zo friko 'vit ar c'hêriad,
Bez truez outan kouerriad !

En deizioù all e vez dister
e geustereñn gant Yann paotr kêr,
N'en deus 'met soubenn an tri zraig,
Gant holenn, dour ha baraig.

Yann ar Roue

Kement menoz relijius a zo euzuz ;
Ret eo deomp stourm ouz ar relijion
LENIN.

Estlammet e chomer pa glever tud a
zo, o c'hoantaat trec'h ar Sovieded er
brezel kriz a ra e reuz e Bro-Rusia ! Ne
sonjont ket er strafuill a zirollfe war
an Europ dreist-holl, ma tigouesfe gant
armeou Stalin kaout an trec'h !

Met, kristenien, an trec'h-se a vefe
hini an Drouk, rak mennoziou Karl
Marx, Lenin, Stalin, a vefe skignet dre
an holl broioù ha ganto o oberou-fal-
laker, o zorfegoù hudur o deus graet eus
ar Rusianed ar reuzeudika pobl a zo
war an douar.

Arbad d'eomp ankounac'haat, ni Ka-
toliked, eo bet kofidaonet gant an Iliz
ar Komunism, evel ar wasa kelenn-
durez a zo bet biskoaz, hag a zigas d'he
heul e kement lec'h ma teu da gaout ar
pleg war gorre, ar gasoni, an dispac'h,
al lazerec, an dienez, ar maro !

Arbad d'eomp ankounac'haat, eo ar
Volcheviked, tadou an Dizoueez er Ru-
sia ; int i eo o deus dismeganset ha dis-
karet ar relijion, ha lazec karantez Doue
e kalon ar bobl !

Spontet e chom eun den, hag a zo
yac'h c'hoaz e spered, dirak testenioù ar
brezel diaoulck a reer da Zoue er vrb
baour-se hag a zo testenioù ha n'hell
den mont en o eneb.

Dibabet hon eus hiniennou anezo a-
man hag ho lakaio da brederia war ar
pez a zigouesfe en hor bro, ma teufe
ar Volcheviked da c'hounit ar brezel-
man.

**

Dal m'o devoa kroget ar re ruz da
ziskar ar c'hredennou relijius e voc skoet

gant servicherien ar relijion na petra 'ta
E 1922 : Eun niver bras a eskibien hag
a veleien a voe lazec ; an ilizoù distrujet.
Ar vicherourien a rankas er b'paz-se, da
c'houel Nedeleg, digas war ar blasenn
skeudennou santel o ziez evit ober gan-
to eun tantad...

E 1923, e voc lammet digant ar ve-
leien o gwirioù ha laket e voent war
renk an dud diskiant ! N'o devoa ket
zoken ar gwir da gaout o c'hartenn-va-
ra. Evit an distera digarez, e vezent la-
zet... Er manatioù an holl venec'h a ve-
ze fuzuilhet. E Pern, an arc'heskob An-
drawik a voe enteret ez-veo. D'ennadur-
reziou all an Iliz, a veze lakaet da c'hou-
zanv eur vezerenti skrijus...

Er bloaz 1927, Stalin a en em glem-
mas dre ma ne raed ket a-walc'h a vre-
zel c'hoaz d'ar relijion. Neuze, enezenn
Solomsky a voe graet anezi eun toull-
bac'h evit kraouia ar veleien a gantchoù.

Er bloavezioù 1928-29, an heskinerez
kriz-se a seblantas mont war vihanaat.
Met ma ne oa ket kement a dorfejou, e
kendalc'he bepred ar brezel d'ar relijion,
en eun doare all : Ar re a grede c'hoaz
gulenn ma vefe digoret eun iliz d'ezo
a ranke rei o anoioù d'ar polis hag e
tlent paea tailhou pouinner. Eul lezenn
a roas urz da labourat da zul ha d'an
deizioù-gouel. Micherourien hag a na-
c'has labourat da zeiz Nedeleg a voe
tennet digant o c'hartenn-vara (Ke-
lounenn an Dizoueed, Niv. Io. 1929).
Difennet grous e voe kas d'an iliz ar
vugale arzindan 8 vloaz.

Er 1930, holl gleier Bro-Rusia a voe
kaset d'an teuz, hag e 1931 abostolerez

an Dizoueed a yeas war wasaat. Kelaouennou nevez, mirdiou, « kloerdiou » eneb ar relijion, filmou, levrديو, a voe savet. War an dachenn-se, digasomp sonj o devoa ar Volcheviked diskaret er bloaz 1925, eur c'hiz kaer ha kristen :

Ar c'hiz a oa e Rusia a-bez, da genver ar Sul-Fask da embann e penn ar c'helaouennou ar c'homzour-man : *Savet eo ar C'hris eus a varo da veo !*. Ar ruz a roas urz da lakaat en o lec'h : *Kant vloaz a zo hirio m'eo bet ganet Karl Marx.*

Difennet striz e oa embann levriou relijion ha levriou iliz ha difennet ken striz all d'ar mammou komz eus a Zoue ha deski o fedennou d'o bugale !

Nag a brosesou beleien a zo bet c'hoaz edoug ar bloaveziou 1936, 1937, 1938, 1939, evel hini ar 36 beleg-se, en o zouez pemp katolik ha teir leanez. Eur paotr a 19 vloaz hepken, Oleinikoff, a voe laket e penn ar varnedigez, hag e kasas d'ar maro an holl dud-tamallet-se.

En 1940, er broiou aloubet gant ar Sovieded, Lettonia, Estonia ha Lituania, 1.200 beleg a zo bet lazeta, 3.000 harluet, hag ar re a jome a voe kaset d'ar galeou !

Ar Vatikan a ro da anaout en deiziouman ez eus bet kaset da c'haleou inizi ar Mor Gwenn 700 beleg katolik. Ar veleien-se a oa bet tapet gant ar Sovieded eus miz gwengolo 1939 da viz mezven 1941, e Lituania, Estonia ha Lettonia hag harluet e voent e inizi Solowetzki.

Da c'houlenniou graet ouz gouarnamant Moskov, henman n'en deus ket gelllet

Chicago Daily Tribune

THE BLOODSTAINED HAND

nae'h, met anzavet en deus ne oa nemet 150 beleg kraouiet !

Hag an ilizou diskaret ? 203.442 a voe diberehennet e 1925. « Ar Sovieded o-unan, eme an Arc'heskop Euloje, o deus anzavet e oa bet distrujet 24.000 iliz ha chapel, ha kêriou a zo n'o deus iliz ebet ken ! » Unvaniez an Dizoueed a zo galloudus meurbet : Bep bloaz e c'hounenze tachenn : E 1928, he devoa 250.000 ezel ; e 1930, 600.000 hag e 1938, 7 milion a izili.

Eun daolenn skrijus eus torfejou ar Volcheviked 11.600.000 A DUD LAZET BETEK 1937

Tiegez an Impaler
 50 eskob
 4.860 beleg
 7.824 mestr-skol ha kelenner
 8.920 medisin
 65.000 poliser
 75.490 ofiser
 120.000 den e karg
 355.250 skrivagner
 360.000 soudard
 892.000 micherour
 hag ouspenn 8 milion a gouerien

DORN MOSKOV
 gwelet gant an... Amerik...

Ar « Chicago Daily Tribune », unan eus brasa kelaouennou pemzediek an Amerik, nebeut amzer goude ma voe digoret ar brezel etre an Alamagn ha Rusia, a embannas ar skeudenn-mañ gant ar c'homzou-se :

An dorn a zistrujas aoteriou al lidou sakr hag a suntras servicherien Doue e Rusia... An dorn a flastras Ukrainiz hag a lazas m'ere'hed ha bugale Bro-Finn (Finland)...

DORN MOSKOV ER SPAGN.

Krist krec'h an Elez (e kichen Madrid) fuzuilhet gant ar re ruz e miz east 1936... E Breiz, dorn Moskov a rafe kement all d'hor c'halvariou...

Ha doare-beva ar bobl dindan renerez Lenin ha Stalin ? Eun druez ha n'he deus ket he far war an douar.

Stad ar vicherourien, ar gouerien, an tiegeziou n'eo ket bet gwellaet gant ar re a bromete kement a eurusted ! An dienez, an naonegez dreist-holl a reas kalz a reuz :

Er bloaveziou 1921-22, 40 milion a dud naonek a gaved e Bro-Rusia (an drederenn eus ar boblans) ; tost da 4 milion a dud varo. War 50 milion a vugale, 9 milion a voe dilezet e 1938. Klanv e voent holl, o c'horf goloet a c'houliau... Eur medisin, an Dr Nevzorov a dou beza gwelct en eun ti eus ar C'hrime, 200 bugel gourvezet war an douar noaz... Lod anezo a oa toc'hor, lod all maro !

Levenez ebet ken war dremmoù paourkez bugale Bro-Rusia, a vez desket d'ezo er c'hatekiz bolchevik ar goue'henniennou-man : « E rankes nae'h Doue ha kement tra a zo relijius. Ne dlees ket enori da dad ha da vamm, nemet e vefent komunisted evel m'heñ goulennañ Sovieded ».

En Ukrain hepken, eur milion a dud a varvas gant an naon !

Ha stad an dud diwar ar maez ? N'eo ket laoueno'h. Gwelit : er bloaveziou 1927-28, ouspenn dek milion a gouerien a voe kaset d'ar galeou. Ha pegen reuzidik c'hoaz e teuas da veza labourerien douar al Letonia, an Estonia ha Lituania, pa gouezas war o bro, dorn Moskov, e 1940.

Epad bloaz ar Yuzevien a lakeas spouren ha strafuilh da rei er broiou bihan-se ; ne ouezer ket petra eo deuet da veza 38.895 den eus an Estonia ; 15.000 den eus al Lituania a varvas e kambreier ar Guepeou hag eus an 22 d'an 27 a vezeven 1941, 50.000 den a voe lazeta ha hent all ; en Estonia, abaoe 1940 ez eus 11.865 den ha n'eus bet klevet ano ebet ahezo.

Er Spagn : 12 eskob, 17.500 beleg ha leanez a zo bet lazeta gant ar re ruz epad Dispac'h 1936.

Pep tra a vez graet e Bro-Rusia evit dismegansi an Tiegez. « N'hon eus mui na tad na mamm ! » a vez desket kana d'ar yaouankaz volchevik !

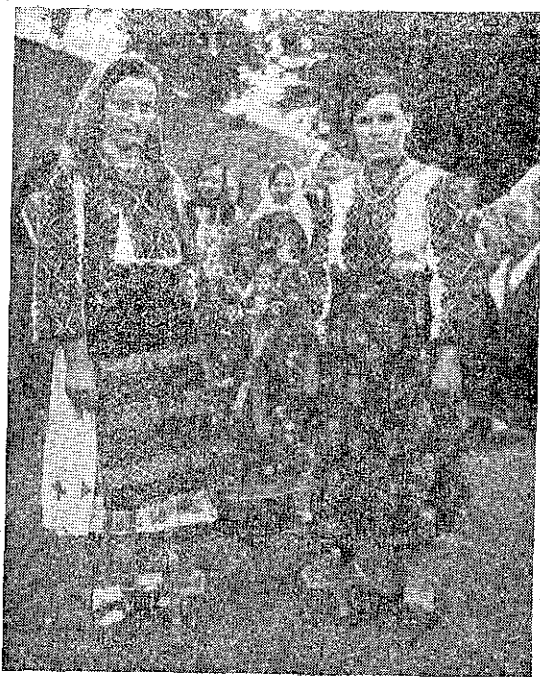
Kalz a draou a vefe c'hoaz da lavaret war Baradoz ar Sovieded, ha n'int nemet ar wirionez : siouaz !

« Dinez vras ar bobl rusiat, dindan sklavezrez ar Volcheviked a zo kalz gwasoc'h eget ar pezh he devoa bet da c'houlenn en amzer ar Tsared (1) ...Sklavezrez ar Volcheviked a zo gwasoc'h eget ar maro ! (2). »

Setu ar varnedigez a zouge war an dud-se, kenta Ministr Bro-Saoz, Winston Churchill, hizio mignon bras Stalin, hag en deus graet gantan eun emgleo diaoulek, evit teurel ar bed kristen er gwaza anken !

(1) Winston Churchill 11 ebril 1919
 (2) Winston Churchill 11 genver 1940

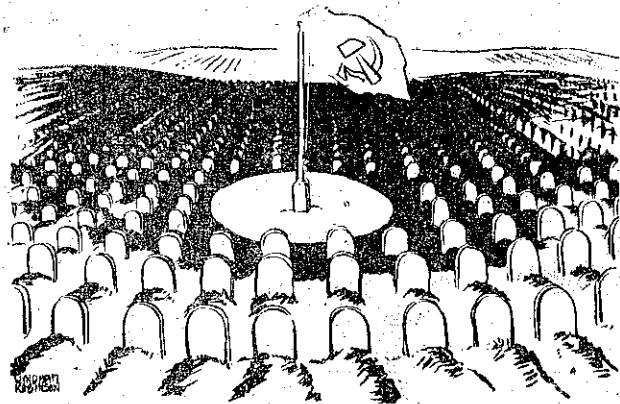
« E nep lec'h, n'eus bet muioc'h a waskerezh, muioc'h a gwad skuilhet na muioc'h a grisder dispaket, eme d'ar 15 a viz ebrel 1941, an Ao. Euloje, arc'heskob ilizou orthodox Bro-Rusia en Euz.

E Szarograd (Ukrain) an iliz a voe graet anezi eur vilin evit an elektrisite... E lec'h an aoterton e oa dynamioù, troellrodou (turbines). Dal ma voe argaset ar Volcheviked gant armeou an Alamagn, giz vat ar gouelioù relijius a deuas en dro. Ar merc'hed yaonank-mañ o deus gwisket gant levezeg o dilhad kaer evit dougen er prosesion skeudenn ar Werc'hez hag ar Mabig Jezuz...

Dorn Moskov a zo tec'het... Ar feiz a vleuni a-nevez !...

(Luc'hskeudenn diembann)

« PAX STALINIANA »
(The Morning Post, 12-6-1937)

rop, hag e lavare benunan c'hoaz : « I'oa bro a zo deuet da veza ar park hep harzou a welas ar Profed... Goloet eo a re legou o neunv er gwad ! »

« Er vro divent-se, elec'h m'ema an diaoulou o ren dindan stumm mistri ar republikou, e weler armeou kadarn o kregi gant ar brasa emgannou a zo bet bis-koaz ! »

Heti a veomp, a greiz hor c'halon, ma teuit a-beñ da beurziskar galloud ar Volcheviked dispac'herien ! » a lavare d'ar 7 a viz east 1941, an Ao. Constantin, sekretour Breuriez ar Feiz, er Vatikan, en eur ober ano eus Brezel Bro-Rusia.

Rak, eun dra a zo sklêr, ma teufe armeou ruz Stalin da gaout an trec'h war an Alamanned, war armeou an Euzrop, arabad kredi e chomfent a ziv war riblou ar Rhen ! Nann, Bro-C'Hall hag hor Breiz d'he heul na petra 'tu, a gouesfe ivez dindan o c'hrabanou ruz-gwad. Neuze, tudou keiz, e rafec'h anaoudegez gant eur waskerezh hag eun heskinerezh ha n'o deus ket o far en amzer-man !

« Peoc'h » Stalin ? Eur gelaoutenn saoz The Morning Post, eus Londrez, a ziskonez d'comp petra e vefe, en eur embann ar skeudenn-man : Eur vered war ar bed !

Doue r'hon diwallo eus ar gwall zavoud-se !

Herri Caouissin.

Danvez ar pennad man a zo tennet eus : Christianisme et Bolchevisme, an abad P. L. Guichard, (Imprimatur ar c'hardinal Baudrillard, warnan) hag eus kelaouennou saoz hag amerikan.

War an niverenn diweza em eus komzet da leunerien Feiz ha Breiz eus ar vengleuzierien a zeuas eus Bro-Arden da chom da Di-ar-Vur, e parrez Pleiben, war-dro ar bloaz 1781.

Tost da seiz-ugent vloaz kentoc'h, e 1644, hervez karteioù koz ar barrez, e kaver roud, e Ti-ar-Vur ivez, eus eun nebeut glaouerien ha mengleuzierien deuet di eus an Iwerzon (Hiberni, Ireland pe Eire) o bro c'hinidik Ranket o devoa moarvat kuitaat o enezenn — Enezenn ar Sent, evel ma vez graet anezi — evit tec'hout diouz protestanted fallakt Olier Cromwell, gwarezpur Republik Bro-Saoz, a oa eno oc'h heskina ar gatoliked.

Reudeuzik-bras e oa stad Irwerzoniz d'ar mare-se. Lammet e oa bet diganto o holl gwirioù hag o danvez ha prizoniet pe lazet o beleien.

Truezusoc'h e oa o doare eget hini al loened mut. Kalz anezo a gavas gwelloc'h dilezel douar o zud koz ha mont da glask repu d'ar broioù estren kentoc'h eget chom da veza breset ha merzieriet gant o enebourien touet, ar Saozon digalon ha kriz.

Darn eus an dec'herien en em dennas e Breiz, evel ar repuidi a rankas kuitaat o bro pa grogas brezel ar b'paz

1914 hag an hini a zo c'hoaz o ren hirio an deiz. Hervez gwelout penaos eo bet digemeret an dud reuzendik-mañ gant hor c'henvroiz, e c'hellomp kredi e voe madelezeus Bretoned an amzer-se ouz ar re o devoa treuzet ar mor evit dont d'hor bro da glask eun tammig goudor hag ar peoc'h.

Kristenien sentus ouz lezenn an Iliz e oa ar paour kêz Iwerzoniz, evel ar Bretoned o-unan. Ouspenn ma oa an daou rumm dud-se breudeur dre ar Feiz, e oant c'hoaz, e gwirionez, kerent dre ar gwad, o veza ma oa lo diou ouenn merc'hed d'ar Gelted koz, mistri brudet an Euzrop gwechall. Hag eun dra c'hoaz a unane tud an diou vro kenetrezo : ar gasoni o devoa ouz ar Saozon, o enebourien a-holl-viskoaz. Rak-se ez eus lec'h da gredi ec'h en em glevas mat an Iwerzoniz-se gant hon tud koz hag e voe ar re-mañ trugarezus en o c'heñver. Gwechut a rañmp pelloc'h e kavas ar re zivroct tud tonius da envel o bugale nevez-ganet, ar pezh a laka anai e reed stad anezo.

Er bloaz 1644 e kavomp, e Pleiben, Alan Toudin ha Jileta Dridan, eus Bro-Iwerzon, « hibernois de nation », evel ma lavar ar skridoù koz. Niverus a-walc'h e oa an Iwerzoniz er barrez-se, ha setu amañ andioù eun nebeut anezo :

Er bloaz 1645 e voe badezet bugel Denys Sullivan hag Helena Calgan ; ar vaeronez a voe Marc'harid ar Stager, dimezell Iwanenn, o terc'hel lec'h an itron a Gerosarc'h-Buzid.

Pevar bloaz diwezatoch e c'hane eur c'hrouadur da Jerom Donnat ha Marc'harid Donnat ; Reunan a Gêrlec'h, baron Trezigidi, a voe ar paeron, ha Mari Euzeno, itron Kêrvastin, ar vaeronez.

D'an 2 a viz Mae 1660 e voe badezet Paol, mab Corneli Linch ha Jileta Cler, o chom er vourc'h. Ar c'hompacr a voe an Aotrou Yann ar Gêrkiz (du Plessis), alvokad e Lezvarn veur Breiz.

En hevelep bloaz, Anton Lope, lezanvet Bengala, a yeas da eñvel eur bugel da Vatulin Chouin ha da Vari Gros-silin, daou bried iwerzoniat o chom e Kêravidant hag oa oc'h ober glaou e koad Trezigidi.

Er bloaz 1676, Per Lezparler a Goadkarrig, aotrou ar Vuzid, ha Jann a Gêrgadalen, itron Lezvez, a zo paeron ha vaeronez d'eur c'hrouadur d'an denjen-

til Yann Coattelan ha Mari Soullivan.

Er bloaz 1690 e voe kristenet eur burgel da Hamon Morphy ha Renea Quess, hag unan-all da Yann Coattelan ha Jeketa Mahoni. Paeron hemañ a voe an A. Herri ar Pach, noter.

Ne seblant ket e vije bet dimeziou, epad an 50 vloaz a drefnējont en hor bijo, etre an Iwerzoniz deuet da Bleiben

ha tud ar barrez-se. Ha koulskoude, em eus marsoñj da veza anavezet eun Donnat, maro e Kêrflouz, eur pennadig araok ar brezel-all, war-dro ar bloaz 1912 moarvat. Eur paotr yaouank klanvidik e oa ; dizemez e chomas ha, d'an soñj, e voe an hini diwezq o tougen an ano-se dre amañ.

Yeun AR GO.

MERVEL EVIT BEVA

(Istor ar c'hreunenn winiz)

Edod er miziou du, eun dervez terval ha yen. A-hed ar c'haeou e weled frouez ru ar c'hirzin hag ar roz-gouez, ha war bep delienn, ar glasteo en doa lezet c'hoaz leun a berlez bihan : tu ha tu n'oa nemet geot sec'het ha deliou melenet. Dre ar strejou boutilhennek, e tremene, a vare da vare, eur c'harr bras, renet gant eun den hag a zouge eur pezh kravatenn c'hloani en-dro d'e c'houzoug, hag a heje e zivrec'h, bep an amzer, evit lakaat ar gwad da labourat, hag en em domma, eun tammig.

Bez ez oa eun dervcz trist, mard 'oa unan : an dud-se, hag a zo hanvet ar varzed, a 'oa laouenn-holl o pourmen, o welout pegen trist oa ar mêziou : lakaat a raent an distidigez-se e gwerziou, hag he gwerzent, goudeze, da baotred ar c'hazetennou.

Met, en deiz-se ivez, eur c'houerriad a yeas da hada. E zac'h paket gant an dindan e vrec'h kleiz, e kerze eun war an douar, ha gant e zourn estlape an had war an ero, bet digoret gant an arar. Da bep paz, e zourn ivez a rae an hevelep labour : teurel a rae gwini kaer, ha bouedet mat, hag ar re man a goueze, a ruilhe eun tammig, hag en em guze e gwaskou an douar labourer...

Kenderc'hel a reas evelse da hada betek an abardaez. Neuze e zac'h o veza aet goullou, hon den a gemeras hent ar gêr evit dibri ha koussket.

Bez e voe eur c'hreunenn winiz hag en em gavas he-unanik, etre diou boulou. denn zouar yen ha gleb. Hag ar c'hreunenn gaez a deuas da veza trist maro. Terval oa, ha leiz, en-dro d'ezi, hag an

dervalijenn hag al leizadurez a yeas c'hoaz war gresk, rak, war-lerc'h glasreo ar mintin, e rae breman ailhenn, stank, stank. Peadra a oa da fallgaloni !

Ha setu ar pezh a reas hor greunennig baour. E riskl da wasaat c'hoaz he foan, hec'h en em lakeas da lounka a bep seurt sonjou, sonjou cus amzer he yaouankiz, eus an deiziou eurus he doa anavezet gwechall.

Sonjal a reas er mare-se eus he buez, ma kreske seder en eur peun ed, tom-met gant pokou an heol, luskellet gant an ezennig avel, o tridal gant levnezh, evel eur bugelig etre divrec'h e vamm garet. Ar parkad ed a-bez, liou mergl-kouevr d'ezan, a oa leun a bennou war o gar, hag, a-us d'ezo, en oabl glas, eun heol lugernus a bare hag holl alc'houederien ar vro a gane, adalek ar mintin betek an noz. Ha pa guze an heol, ne veze na terval, na yen, evel breman, met eur c'hlizennig glouar a en em lede war ar mêziou hag a skuilhe ar freskadurez e pep lec'h. Epad an noz zoken, al loar arc'hantet a vouz'hoarze laouenik ouz ar parkeier ed o tarevi.

An amzer eurus oa, amzer nijet kuit evit atao..

Rak siouaz ! Dont a reas an deiz spontus ma voe klevet trouz ar falc'h o sini er parkeier, ha, gant he mouez c'haro, oc'h ober he hent a dreuz ar pennou. Prest goude, e teuas tud gant o restel, hag an ed a voe endrammet ha karget er c'hirri. Ar park holl a oa henvel ouz eun dachenn a vrezel, a veze sammet anezi, er c'hirri, ar re varo hag ar re c'hloazet.

Eun deiz spontusoc'h c'hoaz a zigouezas. War al leur, kounnaret, an dourne- rez a lounkas an ed paour, tamm goude tamm, hag o gwaskas, hep truez ebet. Ar pennou a voe distammet hag ar greun, bet savet, evel breudeur ha c'hoarezed, en hevelep kavell, a voe striknet, pep hini eus he c'hoztez, ha n'en em weljont biken mui..

Da vihana, er zac'h, en em gaved c'hoaz eur maread en eur gichen. Start edod, eun tammig, hag awechou e veze sklabez poan o kaout an alan, met evelato e c'helled marvailhat, an eil gant e- ben ; kalz c'hoarezed reuzeudik edor..

E skoaz breman, dilezet argrenn, he unan penn, ne c'helle mui gortoz nemet ar maro..

Ar c'hreunenn winiz a ouie peger fall oa ar glebor eviti, deuet oa da veza ken kizidik, nevez 'zo.. En em zantout a rae o c'houeza hag evel oc'h en em zispenn. Santout a rae ar glao oc'h en em zila juioc'h mui en he gwazied.. Abarz pell e vije treuzet, penn kil ha troad, gant al leizadurez.. Ha neuze petra c'hoarvesfe ganti ?..

En deiz war-lerc'h, an oged a yeas hag a deuas, a-dreuz an douar hadet, hag ar c'hreunenn winiz a voe bountet en eun toull bac'h : gant douar war gorre, douar dindan, douar a bep tu d'ezi. He gwele nevez a oa yenc'h eget bis-koaz.

Ar c'hreunenn winiz en em gavas klanv bras. Kompren a rae ez oa eun dra bennak vras o labourat anezi ; an dour en em zile tu ha tu, n'oa mui eun neur- denn zec'h en he c'heiz. Edo etre dent ar maro !

Neuze e kasas eur sonj ziweza, eur sonj leun a geuz hag a dristidigez war- du deiziou kaer he yaouankiz ha ne c'hellas ket miret da lezel ar glemma- denn-man :

« A ! perak oun-me bet krouet, ma rankan mervel en eun doare ken man- trus ? Gwelloc'h e vije kalz evidoun, n'am bije gwelc't morse sklerijenn an heol, hag e vije bet espernet d'in an dis- mantr-man. »

Neuze eur vouez en em roas da glevet d'ar paourkez emzivadeg, hag ar vouez se a zeblante dont eus kalon an douar :

« Ne gemeres ket aon, emezi ; ne ve- zi ket dismantret. En em ro holl d'ar fi- zians, hag e prometan d'it eur vuhez welloc'h. Asant mervel, eur pennadig, abalamour m'eo va bolontez, hag e ve- vi. »

« — Piou oc'h c'houi hag a gomz ou- zin, evelse ? a c'houlennas ar c'hreunenn winiz, gant leun a zoujans, rak ar vouez a zeblante komz d'an douar a-bez, ha zoken d'ar bed-holl. »

« — Me 'eo an hini a grouaz ac'har- nout, hag a fell d'in breman da groui a- nevez, a respontas ar vouez.. »

Neuze ar c'hreunenn baour, toc'hor, dre eur bedenn virvidik, a en em la- keas holl etre daouarn he c'houer, ha ne ouezas mui netra eus netra.

Eur vintivez nevez amzer, e penn kenta ar bloaz, eur c'heotennig c'hlas a zave he fenn a-us d'an douar gleb. An heol a bare ken skedus en oabl, ma tivo- gedo ar parkeier. Hag uhel, en er strol- ladou alc'houederien a gane.

Ar c'hreunenn winiz, rak ar c'heoten- nig c'hlas oa hi, a zellas, a bep tu, gant dudi. Distroet oa a-nevez d'ar vuhez, gwelet a rae adarre an heol, klevet a rae an alc'houederien. Edo eta oc'h as-ve- vi !.. Pebez burzud !

Ha n'eo ket he unan, rak dre ar park, tro war-dro d'ezi, e wele cleiz a c'heo- tennou glas all, o sevel o fenn : he breu- deur hag he c'hoarezed oant.

Neuze ar blantennig dener a dridas gant ar joa, ar joa da veza a-nevez, hag e seblantas d'ezi e tie hiviziken, dre anaoudegez vat, pignat betek bolz an nenv evit he floura gant he deliou.

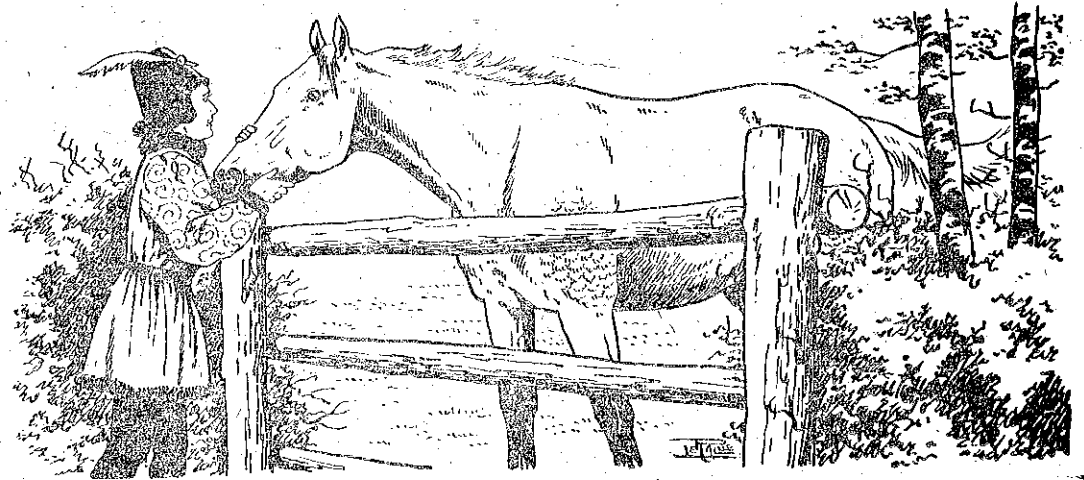
Hag, evel m'he defe an hevelep joa roet diouaskell ivez d'ezo, an alc'houe- derien a nije uheloc'h uhela hag a gane skleroc'h ha lirzinoc'h.

Hag eur vouez ha ne deue ket, er wech man, eus an douar, met eus an nenv, a lavaras :

« Ma ne deu ar c'hreunenn da vervel, goude m'eo bet taolet en douar, e chom he unan, met ma vary, neuze, e toug kalz frouez. »

*Troet eus parabolennou Joergensen
gant L. B.*

"Ebeulez ar flourenn"

Gwelet em eus en eur flourenn, eun e-beulez koant ha mat; en e-

beulez koant ha laouen hag a fring, kreiz ar prad Jibi di Jibi da, tro-

omp holl war ar flourenn Jibi di Jibi da ma vo an holl Laou-en

Gwelet em eus en eur flourenn,
Eun ebeulez koant ha mat;
Eun ebeulez koant ha laouen,
Hag a fring, kreiz ar prad.

Diskan

Jibidi, Jibida,
Troomp holl war ar flourenn,
Jibidi, Jibida,
Ma vo an holl laouen,
Jibidi, Jibida!

En eun taol, setu ma tremen,
Eun den yaouank hag a-stok,
Ha d'ezan eun doare seven,
En e zilhad gwisket klok.

An ebeulez dal m'her gwelas
A zavas he fenn en aer,
Da gaout ar gleud e tiredas
Hag hi o c'hourrichal kaer!

Eun ebeulez an eus gwelet
O peuri kreiz ar geot glas,
Hag evit terri he sec'hed
O vont d'eva dour d'ar waz!

Ar paotr yaouank her c'habestras,
Setu int en hent o daou,
Peil diouz ar vamm o luskellas,
Doue r'o miro diouz gaou!

- 1) Da eo kregi gant ar c'hlobad, kerkent ha ma vez kanet an diskan.
- 2) Epad ar c'hlobad : e raer eun dro-nou emañ warno an taol mouez-
eur heja an daouarn pa ganer ar sillabenzans, en eur skei gant an troad hag en
- 3) D'an diskan e chomer a-zav. Pa leverer Jibidi e lammer war an troad dehou,
pa leverer Jibida e lammer war an troad kleiz ha goudeze, e lammer warno bep
eil, epad ma kaner ar c'homzou all. (1)

An dans-tro-man a c'hell beza implijet evit ar c'hoari anvet « Polka ar c'hadoriou ». Laket e vez
ar c'hadoriou e kreiz, kein ouz kein. Kement a gadoriou a dle beza hag a c'hoarierien. Ar re-man
a dro en eur rei an dorn d'an eil d'egile. Pa jom ar zonerezh a-sav, pe pa ra mestr ar c'hoari
eur sin, an holl a glask azeza. An hini n'en devezo ket kavet eur gador a 'zay er maez eus ar
c'hoari; lammet e vez kuit eur gador hag ar c'hoari a ya er dro a nevez.

(1) Au couplet on tourne en rond en marquant le pas et en balançant les bras en
mesure.

Au refrain, on s'arrête. A « Jibidi », on saute sur le pied droit, à « Jibida »,
sur le pied gauche puis alternativement sur les 2 pieds pendant la mesure sui-
vante.

Bien marquer le rythme en frappant le premier temps de chaque mesure.
C'est à dessein que nous proposons un accompagnement très simple afin qu'il
puisse être exécuté par tous.

Mistri ha mestrezed-skol!
Deskit kana brezoneg
d'ho pugale.

(Prenit "Soniou bugale" 8 real al levrig)

“EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)
SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZH H. HUERRE

KONTADENN AN EIL NOZVEZ : GOBAN AR C'HALVEZ

Pa voe noz anezi, e voe hopet warnan ha lakaet koan war an daol. Kinniget e voe d'ezan a bep seurt meuziou hag a bep seurt evajou, ha pep tra a oa gwelloc'h eget en dro a-raok. Debri hag eva a reas leiz e gof. Neuze e voe kaset da gambr an Itron, a lavaras d'ezan : « Dare out da gonta da varvailh ? ». P'en devoe lavaret ya, e lakas an Itron war he muzellou eun ibilig, hag e c'houitellias. Ar voger argostez a zigoras, hag an hevelep tud a zeuas tre, o daouzek, gwisket evel er derc'hent. Pep gwaz a oa e wrég en e gichen. Pa voent azezet e lavaras mestrez ar mianer da Ziarmuid : « Ac'hanta ! boulec'h bremañ da gontadenn ! » Met, a-greiz ma' cdo Diarmuid o vont da zigeri e c'henou da gomz, unan eus ar maouezed a gaozeas. Diarmuid ne gomprenas mann er pezh a lavare, met an Itron a lavaras kerkent : « Kastizit ho kwragez, anez ne selaouint ket didrouz. » Neuze e skoas pep gwaz gant pep maouez gant eur vazig-strobinella, he lakaas da veza eul levrann gwenn, hag a lavaras : « Bez sioul ! » Al levrannec en em astennas e-harz troid ar wazed, ha Diarmuid a stagas gant e zancvell :

Goban, ar c'halvez, a oa genidik eus an hevelep lec'h gant va c'hentadou hag istor Goban a zo bet kontet gant an tad-koz d'an tad ha gant an tad d'ar mab, betek m'eo bet dastumet ganeñ-me da ziweza. Er pezh emañ o vont da gonta n'eus ket eur ger na vefe ket gwir. Pa oa yaouank Goban, n'oa ket eur c'hal-

vez ken reuzcudik hag hen. Eun devez edo o fisteri d'ar gêr goude beza bet o klask fred. N'en devoa ket kavet Brevet oa gant ar skuizder hag ar ranngalon. A-greiz ma' cdo war hent an distro, e kouezas ar c'houked warnan. Kement benveg en devoa a oa gorroet en eur sac'h en devoa lakaet en e gichen a-raok kregi gant e gousk. Korriganazed a zeuas a-greiz e gousk da lemna d'ezan e venvioù. O adlakaat a rajont en e sac'h.

Goban pa zihunas a zistroas d'ar gêr. Hag e wreg goulenn outan ha kavet en devoa labour : « Nann avat, eme C'hoban. — N'out ket evit dont a-benn eus da daol, emezi. » Tri pe bevar devez warlerc'h e loc'has adarre hag ec'h en em gavas en eul lec'h ma saved eun ti bras. Goulenn a reas labour digant mestr al labourerien. Hemañ gant e strollad a oa end-ecun o vont da leina pa erruas Goban. Goban a c'houennas outan : « Petra 'rankan ober, ac'hann ma tistroot ? — Gra 'ta d'in, eme ar mestr o klask goapaat, eur c'haz daou lost. » Hag heñ da lein. Pa zistroas, en devoa Goban kizellet eur chaz-maen, daou lost d'ezañ. Ha biskoaz ne oa bet gwelet kaeroc'h kiz eget hennez. Bemet e voe ar mestr dirazan : « Eun disterik all a labour am eus c'hoaz hag a seblant da veur a hini ac'hanomp beza diaes da ober. Ma plij d'it, gwel ! » Sanket e oa bet eun tach en eun treust e beg talbenn an ti. Rei a reas ar morzol da C'hoban en eur lavarout d'ezan e oa ret peursanka an tach

er c'hoaz. Ha Goban tapa krog er morzol hag her banna. Hag ar morzol a yeas da skei war benn an tach, ken brao ma'z eas heman en e bez er c'hoaz. Hag hini all anezo ne oa gouest da ober kement-se. Pa welas mestr al labour an taol se, e lavaras da C'hoban e oa eur mailh a zen hag e roas labour d'ezan. Kenderc'hel a reas Goban da labourat ha ne oa ket eur gwaz hag a rae e labour hanter koulz hag hen. Ken ampart oa ma teuas da veza mestr d'e dro. E-kenver sevel tiez ha labourat war brenn ne oa tamm labour ebet oizpenn d'ezan. Tre-men a rae evel an amparta mansoner a oa er bed. Diwar neuze, e kement lec'h ma veze eur c'hastell da sevel, pe eun ti bras, e save klask da C'hoban evit ren al labouriou. Dont a reas a-benn a bep tra. En e aez e teuas, ha kalz madou a zastumas.

Koza a rae ha kollet en devoa e wreg. N'en doa ken nemet eur mab, met heman n'oa ket gouestoc'h eget kalz re all war ar sevel-tiez. War a greded e oa gwir vab da C'hoban, met n'oa ket e gwirionez. Kerse en devoa kavet Goban e-pad pell dre n'en devoa mab ebet. Pell 'zo oa dimezet a-raok ma roas e wreg eur bugel d'ezan. Ha p'he devoe unan, n'eo ket eur mab e voe, met eur verc'h. D'ar c'houz ma teuas houman er bed, n'edo ket Goban er gêr ; neuze ar vaouez koz a oa bet war-dro ar vamm hen devoa kontet da houman e oa eun amezegez hag he doa bet eur mab d'an hevelep deiz. Edo eta o vont da lemel ar bigel se digant e vamm d'e lakaat e kavell ar verc'hig, ha da rei d'an amezegez merc'h Goban. Sed ar pezh a reas Goban, pa voe distro a gavas eur mab hag a voe laouen-meur. Met pa voe ar bugel gant e gresk, ne denne tamm da C'hoban, hag heman a ziskrede n'oa ket hennez e vab. Klevout a reas, a-benn ar fin, ar brud en devoa bet e gwirionez eur verc'h hag e oa bet lakaet eur paotr en e lec'h. Laouen e vefe bet o tiguat ar verc'h se hag ouz hec'h eureuji gant e baotr, met ne oute tamm e pe lec'h edo. Ober a reas e venoz, evelato, ne dle ket beza er vro a-bez plac'h yaouank ebet gouest da veza speredekoc'h eget e verc'h d'ezan : « Rak he lod he deus bet, hep mar, e ijin he zad. Ma kavan speredeka merc'h ar vro, ez eo anat eo va hini-me, ha ma tenu d'in war ar marc'had, e c'hellan beza di-

nech. ». Biskoaz n'en devoa Goban lavaret da zen penaos en devoa desket sevel tiez. Lavarout a reas d'e vab e oa poent klask pried : « N'emaoun ket e chal a se », eme ar mab. Neuze ez eas Goban er-maez, e lazas eun dañvadec, e lamas ar c'hroc'hen diwarni en eur lezel ar gloan war ar c'hroc'hen. Hag e roas ar samm d'e vab en eur lavarout d'ezañ mont d'e werza : « Ne c'hellez, emezañ, kaout da bried maouez all ebet nemet an hini a roio d'it kroc'hen an dañvadec hag ar pezh a dalv. N'ac'h eus-ken eta goulenn digant an holl vaouezed, rei d'it « kroc'hen an dañvadec hag ar pezh a dalv. »

Antronoz e kimiadas ar mab, gant kroc'hen an dañvadec. Mont a reas eus an eil penn d'egile d'ar marc'hallec'h en eur c'houenn piou a rofe d'ezañ ar c'hroc'hen hag ar pezh a dalveze. An holl gwitibunan a reas goap outañ. Distrei a reas d'ar gêr ha lavarout d'e dad n'en devoa kavet den ebet da asanti rei d'ezañ eun dra bennak en digoll. « Dao eo d'it adarre mont warc'hoaz en heñchou », eme an tad. Mont a reas antronoz gant an hevelep komzou. Dont a reas eur plac'h yaouank d'ar feunteun da garga dour. E welout a reas hi d'an eil devez : Mont a reas davetañ en eur lavarout d'ezañ e roje « ar c'hroc'hen hag ar pezh a dalveze : Kemer a reas ar c'hroc'hen, trouc'ha reas dioutañ ar gloan, en eur restaol da vab Goban « ar c'hroc'hen hag ar pezh a dalveze. » (da lavarout eo netra.) Distrei a reas ar mab d'ar gêr ha rei da C'hoban da c'houzout e oa en em gavet gantañ eur plac'h yaouank he devoa roet d'ezañ « ar c'hroc'hen hag an dalvoudegez anezañ. — Hec'h anaout a rafez ? » eme C'hoban « — Nann avat, tamm ebet, » eme egile.

Ha Goban kas kelout da holl blac'hed yaouank ar vro e rafe eur banvez. Pa voe echu ar pred da greisteiz, e c'houezas eun tantez. Pa flaminas an tan ruz, e reas d'an holl blac'hed yaouank en em lakaat endro d'an tantad hag e c'houennas outo ha tommoc'h e oa bet d'ezo eun dro bennak all a-raok beza war-dro an tan mañ. Pep hini a lavaras na oa ket bet, betek ma voe graet ar goulenn ouz eur plac'h hag a lavaras : « Eur mouch eus avel ar c'hreisteiz a zo tommoc'h eget holl dantadou Iwerzon. » Sellout a reas Goban outi ha gwelout e tenne

d'ezañ. War an taol e gouezas en devoa adkavet e verc'h : « Te eo a fell d'in, emezañ, ret eo d'it dimezi gant va mab. » « — Mar deo dao d'in dimezi gant da vab, emezi, sed amañ war-bouez petra : ma sav biken diemgleo etrezomp, eo ret ma c'hellfen dibaba en ti tri samn a draou d'in, da gas ganeñ. » « — Mat ar stal, emezañ, rei a ran va ger d'it. » Neuze ec'h eureujas gant e vab, hag a-benn nao' miz he devoe eur mab. Goban e gare a-greiz e galon. Gant an amzer evelato e savas trouz etrezo, hag o veza ma felle d'ez i kaout an trec'h, ez eas droug e Goban betek lavarout d'ez i mont er-maez eus an ti. « M'am argases, emezi, eo ret heulia an emgleo asantet. » « — Ne viran ket ouzit, emezañ. » Neuze e lavaras d'he fried : « Deus, ha sav a-c'haolliad war va c'heul. » Hag hi e zougen, evit en em zizamma dioutañ en tu all d'an nor : setu he bec'h kenta. Hag e teuas endro, e kemeras he mab, d'e lakat ivez er maez : hennez a voc he eil bec'h. Dont a reas endro eur wech all c'hoaz hag e kemeras kement a arc'hant ha ma c'hellas dastum : ar re se a voc he zri bec'h. Goban, pa welas ez ac an traou war an tu se, a lavaras d'ez i distrei d'ar gêr ha ne gomzas mui hiviziken diwar-benn an deñvalaenn se.

Eun devez e teujod da glask Goban hag e vab da vont da sevel eul lez eus ar c'haera evit n'ouzon mui pe zen a-zoare. An den se avat en devoa c'hoant da laza Goban hag e vab kerkent savet al lez ganto, da virout na vefe biken savet er bed a-bez eur c'hastell heñvel ouz e hini. Goban a roas e c'her da zont. Antronoz ez eas eus ar gêr. Mont a rajont gant an hent a gase d'al lec'h ma tlee ar maner beza savet. Ne oant ket aet pell c'hoaz, pa lavaras Goban d'e vab e oa ret d'ezañ berraat e hent. Ar mab a en em lakaas da redek ken buan ha ma c'helle. Goban avat a lavaras d'ezañ distrei d'ar gêr, hag e tistrojont o daou. Goban a outie cryat diwar neuze n'he devoa e wreg roet ali ebet d'ezañ. Antronoz ez ajont adarre en heñchou ha Goban a lavaras c'hoaz d'e vab berraat e hent : « Gwir, ne c'hellan. » « — Distro d'ar gêr, eme C'hoban. » Rak gwelout a reas buan eur wech all c'hoaz n'he devoa e wreg roet ali ebet d'ezañ. Dre se e tistrojont d'ar gêr en cil devez : « Gwer-c'hez Vari ! eme wreg mab Goban, petra 'zo 'ta ma tistroit evelse ? » « — Ne ouzon dare, eme ar mab, nemet va zad

en deus lavaret d'in e ranken berraat an hent. » « — Mat, emezi, ma lavar heñvel d'it warc'hoaz, stag da gonta d'ezañ eur marvailh. Eun ali, a roant d'it c'hoaz, arabat d'it hen ankouaat : e kement lec'h ma vezi pa'z pezo kuitact ar gêr, laka atao ar merc'hed diouz da du. » Setu an ali a roas d'ezañ. D'an trede deiz, pa en em lakajont adarre en hent, Goban a lavaras eur wech c'hoaz d'e vab e ranke berraat an hent. Hag ar mab staga gant e gontadenn. Goban a gouezas war an taol he devoa e wreg graet skol d'ezañ : hag e voc laouen. Neuze ez ajont d'al lec'h ma oa eul lez da sevel. Eun dijentil a a zeuas da gaout Goban hag a c'houlennas outañ ha prest oa da sevel ar c'hastell. Goban a lavaras ya. « Gra-hen d'in, eme an dijentil, e-doare na vo ket gellet kaout e bar. » « — Hag e rin, eme C'hoban. » Boule'ha a rajont o labour o daou, an tad hag ar mab. Ar mab a zeuas koun d'ezañ eus an ali he devoa roet e wreg d'ezan abarz lec'h, hag a en em reas brao-tre diouz merc'hed yaouank an ti. Da unan anezo e roas e c'her da eureuji ganti kerkent hag echu ar c'hastell. Ar plac'h a zeuas eun deiz d'e gaout : « Siouaz ! siouaz ! emezi, c'houti ha Goban a dle beza lazec kerkent ha ma vo echu al lez, da virout ma ne vefe goude se hini all er bed par d'ezañ. Rak pa vezot maro, den ne c'helle sevel eur c'hastell bravoc'h eget heman. Evez a vo eta taolet ouzoc'h da virout na c'hellot kimiadi pa vo echu ar c'hastell. » Dibuna a reas ar mab da C'hoban kement he devoa ar plac'h yaouank lavaret d'ezañ. En deiz, avat, ma edo al lez o vont da veza echu, e teuas mestr ar c'hastell da gaout Goban hag e c'houlennas outañ ha peursavet oa. Goban a respontas ez oa tost da vat nemet ne c'helle ket kas e labour da benn hep kaout eur benveg en devoa lezet er gêr : « M'am bije, hennez, emezañ ne vije kastell ebet er bed ken kempenn hag heman. Ret eo d'in kas va mab. » « — Arabat eo, eme an dijentil, va mab va-unan a gasin. Ano ar benveg, avat, a ranki lavarout d'ezañ. » « — Mat, eme C'hoban, lavarout a rin d'ezañ an ano se. » Dont a reas neuze d'e gaout mab an dijentil, a lavaras d'ezañ edo o vont da glask ar benveg. « Mat eo, eme C'hoban ; ar vaouez a gavi er gêr e roio d'it. Lavar d'ez i e raer eus ar benveg se : « tro a-enep tro, kroummenn a-enep kroummenn. »

Neuze ez eas mab an Aotrou gant e hent. Mont a reas da gaout merc'h Goban ha lavarout d'ez i ar pez a ranked rei d'ezañ. « Mat eo, emezi, kemer-heñ, te da-unan ; en arc'h vras emañ aze war laez. » Pignat a reas ha digeri an arc'h : « Ne welan netra, emezañ. » « — Doue emañ, emezi, klask mat. » Soubia a reas dounoc'h ; pa welas hi edo evelse war wint, e krogas en e dreid hag hen stlapas en arc'h : « Gortoz eun tammig, emezi, m'am bo bet ar pez a fell d'in. » Hag e vorailhas an arc'h. Tremen a reas eno mab an aotrou an noz penn-da-benn be-

Mer'h Goban a grogas en e dreid hag hen stlapas en arc'h !

tek an deiz war-lerc'h. Hopal a reas eus strad an arc'h war ar vaouez e ranke kaout eur begad paper, ma c'hellfe skriva d'e dad edo dalc'het eno betek ma tistroje Goban hag e vab d'ar gêr. P'en devoe an aotrou al lizer, Goban hag e vab a c'helle beza dienkrez. Deut d'ar gêr, e lezjont da vale an aotrou yaouank,

hag hemañ a zistroas da di e dad.

Goban ne oa ket distro pell a oa, pa gouezas klaviv. Chom a reas en e di ha ne guitas ket e wele. E verc'h-kaer a lavaras eun deiz d'he gwaz e ranke mont da gambr e dad da c'houlenn outañ pe-naos edo ar bed gantañ. Pa voc act er gambr, e dad a c'houlennas hag eun dra bennak a nevez en devoa da lavarout d'ezañ. Nann, eme d'ezañ e vab, ha pa voc er-maez e wreg goude petra en devoa lavaret an tad d'ezañ : « Netra n'holl, emezañ, met goulnnet en deus ouzin hag eun dra bennak a nevez am boa evit

tañ. » « — Ma c'houlenn henvel ouzit warc'hoaz, eme ar wreg, lavar d'ezañ ez eo kouezet Kastell « Baile an Clair » en e boull en noz tremenet. » Evelse e reas. « Mat, eme C'hoban, n'oa ket koulskoude da goueza, peogwir am eus lakaet maen war vaen a-led, ha maen war vaen a-sav etre daou vaen. » Ar mab a gontas

d'e wreg ar pezh en devoa an tad lavaret d'ezañ. Gouzout a raie en taol mañ penaos e savc kestell ken plomm en o sav. Fellout a reas d'ezhi c'hoaz e lakaat da lavarout pehini oa ar gwella eus an danvezioù prenn. Dre se e lavaras d'he gwaz antronoz : « Pa 'zi da welout da dad hizio, lavar d'ezañ emañ aotronez ar c'hoad ouz e saludi. » Evelse e lavaras ar mab d'ezañ : « O ! eme C'hoban, ar c'helemn kriet gant an avel eo a saludan. » Neuze e otezas hi e oa hennez ar gwella danvez prenn da sevel tiez. Nebut goud e varvas Goban. Douaret e voe el lec'h a raer anezañ ar « c'hrec'h kaecet » hag a zo milkammed hale diouz Gallway.

Setu echu va danevell, tudjentil. Met ma ro an dud enorus ma 'z oc'h aotre d'in d'hen ober, an bezo eur marvailh all da ginnig d'eoc'h warc'hoaz da noz. « Eur gontadenn vras eo », eme unan eus ar wazed, en eur sevel er vann e va-

GWENNEG AR BREZONEG.

An Dr Ezol, Douarnenez, 50 lur ; an A. Mazeas, Kernilis, 100 lur ; an A. Lec'hvien Kemper-Gwezennec, 20 lur ; an A. P. A. Philippou, Scaaux, 100 lur ; an A. Guivarc'h, Landerne, 50 lur ; an Tad Tanguy, Pont-Château, 5 lur ; an A. Jezequel, Trémaouezan, 20 lur ; an A. Capitaine, Loc-Maria, 35 lur ; an Dell Le Mercier, Penn-ar-Feunteun, Trevereg, 20 lur ; an A. Moisan, Ploumerin, 20 lur ; an Dr Dujardin, Lokournan, 20 lur ; an A. B. Chevillotte, Brélès, 70 lur ; an Dimézell Odetta Chevillotte, Brélès, 70 lur ; an Dr Rousseau, Naoned, 20 lur ; an A. Alanik al Louarn, Kemper, 120 lur ; an A. R. Audic, Paris, 20 lur ; an A. Fave, Kemper, 20 lur ; an A. Poulichet, Gourin, 50 lur ; an A. Nedelec, Lesneven, 20 lur ; an Dr Le Breton, Bourbriac, 20 lur ; an A. Jezequel, Bohars, 20 lur ; an A. Chaloni Calvez, Lesneven, 50 lur ; an A. de Pañcevaux, Plouzane, 70 lur ; an A. Rest, Keredern, Lambezellec, 20 lur ; an A. Taldir-Jaffrenou, Keraez, 20 lur ; an A. J. Guedec, Kerzrein, Gwitevede, 20 lur ; an A. Péron, Molenez, 50 lur ; an A. Y. Bizien, Pluzunet, 10 lur ; an A. Riou, Fontainville, 50 lur ; an Dr Dorval, Pouldreuzic, 20 lur ; an A. Merrien, Lanhouarne, 25 lur ; an A. Guellec, Baza, 30 lur ; an A. Rozec, Drev-Nevez, 10 lur ; an A. Graff, Kraozon, 20 lur ; an A. Roux, Brasparts, 70 lur ; an Dell M. a Gernenguy,

zig evit skei damantus gant al levran gwenn e-harz e dreid. War an taol e teuas endro d'eun itron gaer. Ha pep gwaz a skoas gant e levran, hag al levraned a savas en o sav, troet e Itronezed. Er voger a-gostez e tigoras an nor ha pep gwaz ha pep maouez a stouas dirak mestrez an ti. Mont a rajont ermaez war o fouezig, en eur ober ardou, pep gwreg c'kichen he gwaz, evel m'out deuet. War o lerc'h an nor a serras anezhi hec'h-uman. Neuze e teuas ar porzier da ginnig da Ziarmuid eur goan a-zoare. P'en devoe hec'h predet, ar porzier e gasas d'e wele. Diarmuid a gouskas mat, iremen a reas an deiz war-lerc'h evel en derc'hent. Ne wclas den a-zoare ebet, na perc'henn an ti, na den, nemet ar porzier. Ne c'hellas na toulla kaoz gantañ na kaout digantañ sklaerijenn war al lec'h-hag an dud.

M. KERFROUDENN.

25 lur ; an A. Merser Erm, Dinard, 20 lur ; an A. Andreo Guilcher, an Naoned, 25 lur ; an A. Abgrall, Gwinevez, 20 lur ; an A. Dyèvre, Paris, 25 lur ; an A. Y. Bonvallet, Angers, 10 lur ; Yaouankiz Pont n Abad, 20 lur ; an A. Larboulette, Langoellan, 30 lur ; R. Plouzane, 25 lur ; an A. Gouzien, Kemper, an A. Gourvil, Plouarzel, 20 lur ; an A. Joncour, Kemper, 20 lur ; an A. J. Lepetit, Loguneh, 10 lur ; an Dell M. ar Gall, Parc y Der, Poullaouenn, 20 lur. oc. Guivarc'h Lanurvan, 50 lur.

SKODENNOU AR BLEUN-BRUG.

An A. P. Mocaer, Carantec, 25 lur ; an A. Y. Mocaer, Carantec, 25 lur ; an A. Saout, St-Goazec, 25 lur ; an Tad Tanguy, Pont-Château, 5 lur ; an Dell M. Gourlaouen, Douarnenez, 25 lur ; an A. Capitaine, Loc-Maria, 25 lur ; an A. Brinquin, Locquirec, 25 lur ; an A. Lec'hvien, Kemper Gwezennec, 50 lur ; an A. J. Bouedec, Plelauff, 25 lur ; an A. Pichon, Kemper, 25 lur ; an Itron a Sant Per, Sant Brieg, 500 lur ; an A. Maze, Landunvez, 10 lur ; an A. Peron, Molenez, 25 lur ; an A. Riou, Montainville, 100 lur ; an Dr Maury, Cleder, 20 lur ; an A. Saout, Sant Goazec, 25 lur ; an A. Jezequel, Trémaouezan, 20 lur ; an Dell M. a Gernenguy, 25 lur ; an A. C. ar Merser Erm, Dinard, 50 lur ; an A. Dyèvre, Paris, 25 lur.

Karout a rafemp embann eun niverenn gaer evit Pask !

Hor skoazellit d'hen ober, en eur rei :

“ **Gweneg ar brezoneg** ”

Evit pinvidikaat hor brezoneg

DASTUMOMP AR BRUZUN

Eil rollad eus « Bruzun » dastumet gant an Aotrou Peron

person Sant-Nic :

254. — **CHARGULI** (en bigoudennie) : Sabardi (St-Nic) = monter en grains.
255. — **VAR E-VLEUD** = bien en train, ex. : n'ema ket war e vleud.
256. — **SPLEDA** = se multiplier.
257. — **EPAD AN DEIZ DOUE** = la journée durant.
258. — **KORF TRO, KORF SOUNN** = paresseux.
259. — **TINTA AN OFREN**, (guiska an oferi St-Nic) = sonner la messe.
260. — **LIQU AR GRAMPOUEENN GEN-TA** (en bigoudennie) = mauvais teint, teint brouillé, ex. : liou ar grampouenn genta a zo varnan.
261. — **BOURRA** = se plaire.
262. — **IMPIA** = questionner indiscretement, d'où le nom impier.
263. — **EN EM DARLASKA** = se tordre, se remuer pour calmer une démangeaison.
264. — **DEFREJOU (St-Nic)** = démarches.
265. — **EUR BOUILH** (en bigoudennie) = un bel homme ; eur vouilhez ou eun dekenn = une belle femme.
266. — **DROCH** (en bigoudennie) = tête légère d'où drocherez = sottise.
267. — **AMPORT** = étourdi.
268. — **CHICARDI** (en bigoudennie) = agacer, d'où le nom chigarder ; à St-Nic on dit erezi qui a également le sens d'envier.
269. — **FOGASI** = vanter ; fogaser = vantard.
270. — **INTANVEZ YANN AR BEO** (en bigoudennie) = veuve joyeuse : la femme à laquelle s'applique cette expression, est en réalité veuve puisque son mari est mort, mais elle se console auprès d'un autre homme oubliant facilement la mémoire de son conjoint.
271. — **DISKARRA** = faulxer ; gourmen-hai = ourler.
272. — **DIGRAGET EVEL EUR YAR GLOCH** = se dit de quelqu'un qui est tout surpris et regarde avec de grands yeux.
273. — **RAMPET EVEL EUR GILHOR** se dit de quelqu'un qui se tient les jambes écartées.
274. — **SAV DA VRAGOU** = dale'h mat = esto vir.
275. — **BEG CHOPIN** = buveur.
276. — **SEVEN** ou lammek = enjouée, légère (e bro Pont 'n abad).
278. — **CHISTROUENN** = faiseuse d'embaras.
279. — **BEG FIGUS** = bouche difficile.
280. — **BEG MENNENN** = capricieuse.
281. — **EBIDIEZ** (de bida, le bouc) = la chèvre.
282. — **MENNTEK** = chèvrete.
283. — **GLAO-STOK** = pluie qui tombe avec violence.
284. — **GLAO-KEMENER** = pluie douce et fine.
285. — **NEA (NEZA) E ZAE = OBER E DALAROU** = être proche de la mort.
286. — **KOUIGN-SEGAL** = femme de rien.
287. — **E VERN-VIHAN VAR E GEIN** se dit d'un homme bossu, voûté.
288. — **CHICHANT** (empl. en bigoudennie et à Gouezec) = gai, jovial, ex. : chichantoc'h eo, il est moins triste, il est plus gai.
289. — **KRONCHET** = accoudé négligemment, affalé.
290. — **HEJA E GIG** = maigrir.
291. — **SOUBENN MANSONER** = soupe épaisse.
292. — **FLOKENN** = trop grand, ample.
293. — **FLACHOTA** = tripatouiller.
294. — **AN DOUR ROUZ** = la sueur, ex. : dont a rai an deur rouz dioutan.
295. — **ENIBREZ** (très usité en bigoudennie) = physiologie.
296. — **EUR VOREDENN** (eun drailh a St-Nic) = une haine humaine.
297. — **Pa vez ere'h var an douar**
Ne vez na tomn na klouar
*
*
Pep-hini 'n deus e zi
Ha lod all daou ha tri
*
*
Devez gwener
Devez penver
*
*
Gwall fall e de beza eur weenn
Pa n' c'hell ket sec'ha he ruskenn
*
*
Fall ' rank beza eun oan
Pa ne zec'h ket e c'hloañ
*
*
Doue en deus roet hag a raio
Amzer vras da neb a c'hortolo

J.-L. PERON

« Beleien Breiz-Izel, va c'heureurdeur, heulhit skouer an A. Peron : dastumet ar gerioù brezonek implijet en ho parrez, ha n'eus ket ano anezo en hor geriadurioù. En ano hor yez, bennoz Doue d'eoc'h ».

RENER « FEIZ HA BREIZ »

Gant lorc'h.

Lorc' ha fouge a defe beza e pep hini p'hanomp gant hor Brezoneg.

HOR YEZ RO !

ENE HOR BREIZ.

Eur vez, eun dizenor e vefe d'comp hen disprizout, hel lezel da vervel.

Disenti a rafomp ouz pevare gourc'hemenn Doue.

Piou a lavaro, n'eo ket enori ar gerent, derc'hel d'ar yez a vez bet desket war barlenn ar vamin ?

Eur gourc'hemenn striz a zo bet roet d'comp : *deski ar brezoneg er skol*. Mall e oa...

Dalc'homp d'ezan gant lorc'h.

Greomp hor c'hentel vrezonek bep sizun. Arvat d'hini ebet, klask digareziou evit tremen e-biou.

Ar re ac'hanomp — ha niverus omp — a zesk ar brezoneg d'ar vugale, o deus gwelet pell 'zo, ar blijadur a ra se d'ar Vretoned vihan. Sur oun eo ar mare-se, eus ar sizun, ar gwella evito. *Lorc'h* ha *fouge* a vez enno gant o *leor brezonek* : ra vezo kement-all enomp-ni.

Eur sellig a-drenv

Kemerit niverenn ziweza « Feiz ha Breiz » hag az-gwelit an nebeudig kente-liou a zo eno evidoc'h. Chomet e oamp a-sav, war an 12^{vet} kentel.

Kendalc'homp

Kentel 13. — Bez ez eus lizerennou hag a zo heñvel a-walc'h diou ha diou : « K, g » — « p, b » — « t, d » — « s, z »

Kaletoc'h, avat, eo ar genta eus an diou lizerennou-se, ha blotoc'h pe dousoc'h an eil. — Dre vras, lakaet e vez an eil lizerenn, da echui an anoiou, hag ar genta, er gerioù all : brug, araok — mab, pep — tad, palat — kroaz, degas.

Gerioù a zo, evelato, ha n'int ket anoiou hag a zo blot (douce) o lizerenn ziweza, en abeg d'ar-gerioù deveret diouto (mots dérivés) : Ped, a zo eun d ennañ, abalamour ma ro : pedi, pedenn... Kred, a ro :

P A J J E N N

AIR MIESTIR-SIKOIL

kredi, kredenn. — Goustad, a ru : gous adik...

Anoiou-gwan a zo (des abjectifs), evel koz, ru, dru, nevez, kriz... a gomer eur « z », e-lec'h « s », o veza ma teu al lizerenn-se diwar ar « Ch ». Gwenediz a lavar atao : koh, ruh, dru, neveh, krih... E Kerne ne vez ket distaget ar z-se alies : ru, dru, neve...

Grit d'ar bugel distaga mat lizerenn ziweza eur ger : kalet (kalette) ; parrez (parréze) ; komzit (komzitte) ; treut (treute)...

KENTEL 14 — ih — ill — ill.

Ar gerioù gallek « bille » ha « ville » n'o deus ket an hevelep distagadur (prononciation), daoust d'ezo da veza skrivet heñvel. E brezoneg e raer eur c'hemenn etre an daou son-se : « bille », « ville ».

Evit ar son kenta e vez implijet ih, hag ill evit an eil.

Teurel evez, koulskoude, e vez distaget ih, en eur rei al lizerenn « l » mutoc'h da santout eget e galleg.

Ar gentel-mañ ivez, a vezo mat he lenn alies-alies.

KENTEL 15 — « y ».

Al lizerenn « y » e brezoneg, a zo eur gensonenn (consonne). Sini, pe skei a ra war ar vogalenn a vez atao war he lorc'h ma ra ganti eur silabenn hepken : Ya, Yar, Yer, Yen... ha n'eo ket : ia, iar, ier, i-en.

Implijet e vez, evelato, e amzer-da-zont (futur) verbou a zo, e-giz vogalenn : lakay (laka-i) ; ray (ra-i), en eur silabenn.

KENTEL 16. — « Gw » — « W ».

Amañ e krogomp gant eur gentel eun tammig dièsoc'h. Taolit evez mat ouz añ reolennoù I ha 2 hag o displegit d'ar vugale sklêra ma c'hellot, evel ma ouzoc'h hen ober.

I. Gwerenn (gouérenn), ar werenn (ar vérenn). Met Tregeriz a lavaro : ar ouérenn. — gwir (gouir) ; eun dra wir (vir) ; ouir e Treger...

II. Gwazed (gouazed) ; ar wazed (ouazed) ; gwasa (gouassa) ; ar wasa (ouassa)...

III. Taolit evez ouz « war », hag añ gerioù diveret dioutañ : war : var, e Leon hag e Kerne. Treger, avat, a lavar atao : ouar.

KENTEL 17. — ñ : añ, eñ, iñ, uñ.

Distagadur añ gentel-mañ a zo da veza studiet piz. Betek-heñ eo bet boazet ar

bugel da zistaga al lizerenn « n » : an : an-ne ; en : ene ; in : ine...

Deskit d'ezañ bremañ e tle al lizerenn-mañ chom divouez (muette) pa vez warni eun diledenn, hag e tle ar vogalenn a zo en he rack beza distaget dre ar fri.

Distaga (prononcer) amañ, evel ar ger gallek : « charmant », - emañ, evel « présent » - houmañ, evel « pouvant » - gaa-tañ, evel « pensant » - lañs, evel « lance » - heñvel, evel « étincelle » - kuñv ; n'eus e galleg son ebet da rei hemañ ; eun « u » eo da veza distaget dre ar fri.

II. Distaga : an hañv, evel e galleg : « un an ». E Kerne e lavarer : an hañv. Al lizerenn « v » ne vez distaget fall ebet ; intanv (intañ) - hañv (kaon) - an neñv (an né, distaget dre ar fri ; an neñv e Kerne) - bleuñv (bleu, distaget dre ar fri). « v » ne vez ket distaget tamm ebet.

KENTEL 18. — E pep ger e weler amañ, diou pe deir gensonenn lorc'h-ouz-lerc'h, ar pezh ne weler ket kalz e galleg. Ret eo rei mat da intent, pep hini eus ar c'hensonennou-se.

Eur pennad yezadurez

Ar ragano gourfenger "or"

An holl a oar e c'heller aoza e brezoneg raganoioù nevez en eur staga raganoioù gourfenger ouz an araogennou.

Da skouer an araogenn evit a ro evidoun, evid-out, evit-an, evit-i, evid-omp, evid-oc'h, evit-o, pour moi, pour toi etc...

Awechou ar ragano renet gant an araogenn ha staget outi a zalc'h plas ger-rener ar frazenn ; mar deo ar ger-rener-se resis n'eus nemet lakaat ar ger « e-unan » war-lerc'h an araogenn : Da skouer : Il travaille pour lui-même : labourat a ra evitan e-unan.

Met war deo ar ger-rener diésis penaos trei ar frazenn ?

Kemeromp al lavarenn c'hallek-man : Ordinairement on travaille pour soi.

E Kerne ez eus eun doare da zisplega hag a denn d'ar galleg, ne daer ket d'an displegadeg-gouzanv dic'hour a gaver e brezoneg ; ar ger gallek « on » a vez troet gant « an den » pe « eun » hag e lavarer :

Peurvua e labour an den (pe e labour eun) evitan e-unan. « an den » pe « eun » a reer gantan evel gant eur ger-rener resis.

Met eun doare all a zo ha n'eo ket bet implijet nemeur gant ar skrivagnerien hag a gaver koulskoude alies war muzel-locu ar vrezonegerien. Diwar ar reolennoù genta eo savet ha gant ar ragano gourfenger — or e ve graet : evit a ro evidoun, evidout... pour moi, pour toi met ivez evid-or : pour soi.

Al lavarenn roet da skouer uheloc'h a vez distaget evel-heñ e brezoneg mat :

Peurvia e labourer evidor an unan.

Quand on travaille pour soi :

Pa vezer o labourat evidor an unan.

Pa oueza ar bugel an 18 kentel-mañ, e vezo gouest da lenn mat ar brezoneg.

Diwar neuze e vezo gallet e lakaat da lenn an eil lodenn eus al levr.

Gwelout a reot e teuo gantañ « Kanaouenn an alehoueder » pajenn 35, evel en eur choari, eun tamm brao gwelloc'h eget n'eus forz pe seurt lennadenn c'hallek.

Gant ma reot eun hanter eur vat a vrezoneg bep sizun, e vezo ret d'eo ch tri miz da vihana, evit gwelout an 18 kentel en o fez.

Ret e vezo, avat, goudeze, distref waruo alies.

HAG AR GERIADUR A ZO EN TRE-DE LODENN ?

Ar geriadur-se, a c'hello beza roet d'ar vugale da zeski, a lodennou bihan, lakomp, dek pe bemzek ger, bemdez. Talvoudus bras e vezo zoken, evit deski galleg.

Kenavo an niverenn a zeu, ha da chor-toz, bec'h atao d'al labour ! gant lorc'h, evit Doue ha Breiz.

Ar Skolaer.

personnes viennent à vous (à soi) il n'est pas convenable de les éconduire trop vite. Finvidikoc'h egedor a gaver : on trouve plus riche que soi. Araozor e kerz ar skeud : l'ombre avance devant soi. Pa vez eur c'holc'hed vlot diudanner : quand on a un matelas souple sous soi. Ober vad endro d'eor : faire du bien autour de soi.

KELEIER AR MIZ

HOR CHENVROIZ O KLASK REPU.

Bezomp madeleuz e kenver tud ar c'hê-riou a rank tec'het war ar maêz a-raok ar bombezadegou ; meur a hini anezô n'o deus mui na ti nag oz ! Eun druez !

SUL AR BREZONEG.

Gant skoazell Kenvreuriez ar Brezoneg Eskopti Kemper ha Leon, savet a nevez 'zo dre urz an Aotrou 'n Eskob, e vezo graet, e Cleder, d'ar 7 a viz meurza a zeu, kenta Sul ar Brezoneg, gant kenstrivadegou displega, prezeg, kana ha c'hoari.

XXXvet GOUEL AR BLEUN-BRUG.

Ar re o deus c'hoant da gemerout perz e kenstrivadegou ar Bleun-Brug a gavo o danvez e Feiz ha Breiz miz genver diweza, p. 242.

Ar re o deus c'hoant da gemeret perz e kenstrivadeg ar c'han a c'houlenn toniou ar c'hantikou evit soprano, alto ha tenor, ouz an Dimezell Gen. de Kermenguy, maner Kerouzéré, Sibiril dre Gastell-Pol.

FRANKIZOU BREIZ.

150 vloaz a zo bet d'an 30 a viz genver diweza ma varvas Markiz ar Rouerie. Hen eo a savas eur Gevredigez Vreizek, evit difenn frankizou Breiz, diskaret gant Dispac'herien 1789.

BEZ YANN V

Ker an Naoned he deus roet 5.000 lur, evit bez Yann V ; ar gêr-se n'he deus ket bet a vez o tiskouez emañ e Breiz. Hor c'houeka gourc'hemennou da Guzul Ti-Ker an Naoned.

EUREUJOU.

D'an 30 a viz kerzu eo bet eureujet, e iliz ar Vadalen, e Paris, an A. Baron Pichon-Longueville, gant an Itron Harjes.

D'an 30 a viz genver eo bet eureujet, e iliz an Itron Varia douget d'an nenv, an A. Yann Sicard, alvokad, gant an dimezell Anna Mari Battier.

Feiz ha Breiz a ginnig d'an dud nevez-se e wella gourc'hemennou.

GINIVELEZIOU

Annaig ar Floc'h he deus ar blijadur da gemenn d'eoc'h ginivelez he breur bihan Fanch Reun, e Dinan, d'an 30 a viz genver 1943.

Hoel Caouissin a zo curus bras o kemenn d'eoc'h ganedigez e c'hoar vihan Isault, e Landerne d'an 28 a viz c'houevrer 1943.

Hor gwella gourc'hemennou d'ar gerent, ha buhez hurr d'an daou Breizadig-se.

Ar pezh a gaser ganeor a gaver : on trouve ce qu'on emporte. En em glevout etrezor eo ar gwella. Pa vez prez warnor e reer labour fall alies.

Setu aze eur binvidigez eus hor yezh hag a ve mat d'eomp en em vataat anezhi.

V. FAVE.

KANVOU.

D'an 12 a viz genver eo bet beziet, e Coray, an A. Bihan, noter, eun difenpout mat e oa dar Brezoneg.

D'an 13 a viz genver eo marvet, e Bourglala-Reine, e kichenik Paris, en e nao bloaz ha pevar ugent, an A. Adrien de Carne, Rener a enor Kevredigez broadel Breiz. Pemzek pezh c'hoari ha tri ugent en devoa savet e Brezoneg.

An A. Fur, dean skol ar Gwir e Paris, maro e Evry-Petit-Bourg, d'an 21 a viz c'houevrer.

Eur studiadenn, eus ar c'henta, savet gantan war gwirioù ha dleadou ar Frans e kenver Breiz, a glozas Studiaded Bleun-Brug Plougastell, er bloaz 1937.

Doze ra bardono an tri Breizad mat-se.

D'an 22 a viz c'houevrer eo bet beziet e Landerne, an A. Y. Porhel, unan eus labourerien mbulerez Bro-Leon ; unan eus e labourioù diweza, a oa Feiz ha Breiz genver. C'houec'h vloaz war n'ugent n'en devoa ken !

BREURIEZ AR FEIZ

Liziri Breuriez ar Feiz, Ebrel-Gwengolo 1942, o tisklaeria an aluzenou roet gant Eskopti Kemper ha Leon, er bloaz 1941, a ro da anaout ez eus bet savet, er bloaveze-se, en eskopti, eun aluzen a 1.058.029 lur, evid ar visionerien hag ar pezh a zo eur blijadur hag eur gentel, war an hevelep tro eo gwelet eo ar parrezioù brezoneka, ar parrezioù brokusa : Treglonoù, 8 lur 41, dre zen ; Sant-Divy, 8 lur 21 ; Landrevarzec, 7 lur ; Treouergat, 6 lur 16 ; Gwipronvel, 5 lur 35 ; Kersent-Plabennec, 5 lur 11 ; Coat-Méal, 5 lur 03 ; Lamber, 4 lur 38 ; Lanrivoare, 4 lur 33 ; Plouguin, 4 lur.

EVIT BEZ YANN V.

An A. Guivarc'h, Landerne, 50 lur ; an Tad Tanguy Pont-Château, 5 lur ; an A. Maze, Landunvez, 10 lur ; an A. Peron, Molenez, 25 lur ; an A. Riou, Montainville, 10 lur.

LEORIOU AR BRIZONIDI.

An Tad Tanguy, Pont-Château, 10 lur ; an A. Maze, Landunvez, 30 lur ; an A. Merrien, Lanhouarnek, 20 lur ; an A. Dyèvre, Paris, 20 lur.

EMBANN.

Klask a reomp an niverennoù-mañ eus Feiz ha Breiz :

1921 — Ebrel, Eost, Gwengolo, Here. Du, Kerzu. 1923 — Gouere, Here. 1925 — Kerzu. 1926 — Genver. 1927 — Mezeven. 1928 — Genver, Meurz, Ebrel, Mezeven, Gwengolo, Du, Kerzu. 1931 — Ar bloaveziad a-bez. 1940 — Genver.

Paet mat e vezint. Skriva da Youenou, 20 Stred Waldeck-Rousseau, Roazon.

DANEVELLIGOU WAR BREZONEGERIEN

Roparz Hemon en e brezegennou skingomzet gant Radio Breiz war « Tud hon eus anavezet » a gonte d'eomp eur pennad a zo, danevelligou diwar o fenn hag a vezo lennet gant plijadur :

« Geriadur an Ao. Ernod »

An hini a dlee bezan rener Gwalarn, a yeas da welet, e Paris, pa oa studier yaouank, an A. Emil Ernod, gouziek bras war ar yezou keltiek :

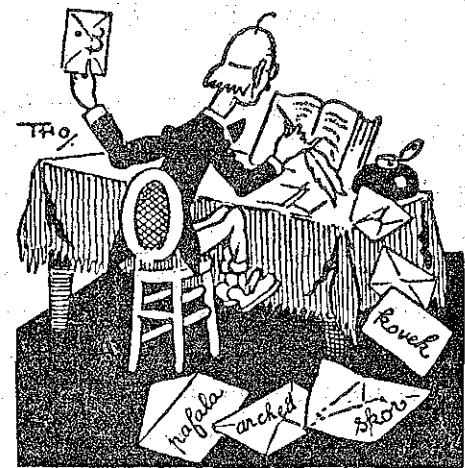
« Edo d'an ampoent o labourat, a lavaras d'in, eme R. Hemon, war eur geriadur brezonek-gallek. An hini eo a dlee bezan embannet e ti Prud'homme e 1927. Eur bern goloioù-lizer melen a oa a stlabez war an daol dirazan, leun-kouch a dammou paper a bep ment, trouc'het ha roget n'eus forz penaos.

« War an tammou paper-man, « emezan », eman merket gerioù va geriadur nevez ! »

Sabatuet e chomis. « Penaos », a sonjis, « e c'hell heman dont a-benn da sevel eun oberenn a c'houlenn kement a urz hag a aked gant paperou ken diskempenn ? »

Lavaret eo bet d'in abaoe e labourer Emil Ernod diwar envor dreist-holl. Hen kredi a-walc'h a rafenn. Rak eun hevelep dervez ha ni o kaozeal diwarbenn e levr braz « Geriadur ar Brezoneg-Krenn », ha me o klém m pa ne gaven ket tra pe dra al levr-se. respontas d'in raktal :

« War ar bajenn-man-pajenn e kavot ar pezh a glaskit ». Hag e roas d'in niverenn ar bajenn difaz war an taol.

CARMEN HA MANON E KELC'H KELTIK PARIS

Pa oa c'hoaz studier e Paris, R. Hemon, a zaremprede ivez evel kement Brezoneger diyroet, Kelc'h keltiek Paris, renet neuze, gant kalz a ampartiz gant A. Eujen Regnier, — Doue r'e bardono —

« Tud a bep seurt, eme R. Hemon, an eus gwelet en e di. Ar reolenn en doa dibabet oa rei degemer mat d'an holl. Eur wech en em gavis eno gant eur paotr hag eur plac'h yaouank, a ganas d'eomp. — e galleg, anat eo — unan eur pennad eus Manon, egile eur pennad eus Carmen. Pa voent aet kuit, Eujen Regnier, en eur c'hoarzin, a lavaras d'in :

« Na vezit ket souezet. A-benn eur miz, an daou-man a gano toniou eus ar vro, e brezoneg. Evelse o fakan holl : o lezel a ran da zibunan pezh a gavont brao. Neuze e teskan d'ezo karout traou bravoc'h. Euris oc'h c'hoaz pa n'oc'h eus klevet nemet Carmen ha Manon. Traou iskisoc'h am eus me klevet. »

AN IWERZONAD HAG AR BREIZAD

An Iwerzonad Lord Mac Giolla Bhríde, brudetoc'h e Breiz dindan an ano a Lord Ashbourne, marvet warlene e Compiègne, en devoa eur gasoni iskit ouz ar zaoneg, yez mac'homerien e vro. Morse ne goueze eus e vuzellou eur ger e yez Shakespeare. Ha setu aman penaos e teuas Roparz Hemon da veza deuet fall d'ezan :

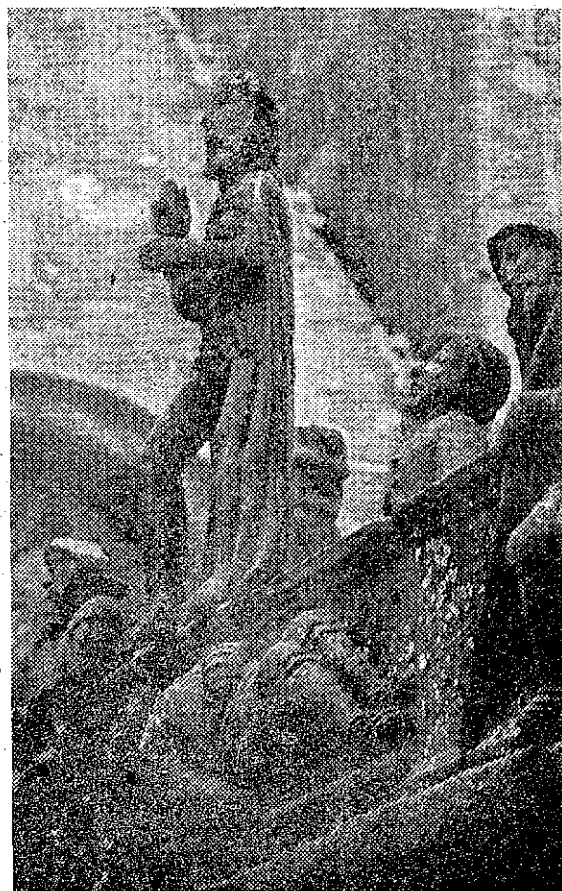
« Aet e oan da Zulenn, emezan, gant Bretoned all d'eur C'hendalc'h Hollgeltiek. Eno e kejis gant Lord Ashbourne. Kentan tra a lavaras d'in a voe : « C'houi Bretoned, arabad d'eoc'h aman klask komz saoneg. Diskouezet da dud ar ger-man ez eus yezou all estreget ar zaoneg milliget. Komzit brezoneg etrezoc'h, ha gant tud ar vro-man, komzit galleg, me ho ped ».

Va c'hredi a c'hellit, n'hor boa c'hoant ebet da gomz galleg, dreist-holl dirak Dulenniz, a oa re dechet da ober « the little Frenchmen » ac'hanomp. Eur brezegeñn a ris e saoneg e skol-veur Dulenn diwarbenn Breiz. Biskoaz n'oun bet pardonet gant Lord Ashbourne, ha ne skrivas d'in goude nemet lizerou bihan ha berr, da gemenn d'in ar pezh en doa da gemenn ha netra ken.

DA

VAB...

...DOUE

Pevar gantik a zo ganen
D'an Doue, d'ar Roue, d'an den,
Bet o fevar, em liorz kloz,
Ganin kavet, dec'h, a-raok noz.

Ar c'henta eo hini an trec'h ;
War an diaoul eo kouezet va brec'h
Dreist ar bed eo bet sounn va fenn,
Fresk em eus miret ma sac wenn.

Kan ar pried eo an eil gan :
Her graet em eus gant flamm ha tan,
Rak er garante hag er fe
Omp bet eureujet, Krist ha me.

Gant komzou nijus ha laouen
Eo graet va zrede kanaouenn :
Ar goulmig c'hlan d'an neb a gar
Enni kaera traou 'zo a lar.

Ar bedervet n'eo ket prest c'hoaz,
Ne vo echu nemet warc'hoaz ;
N'eo ket graet evit noz ar feiz
Met evit sklaerder splann an deiz,

Ma vo e ti e Dad, Doue,
Ar C'hrist galvet, Mestr ha Roue,
Hag, er baradoz, ma kano
An holl meuleudi d'e ano.

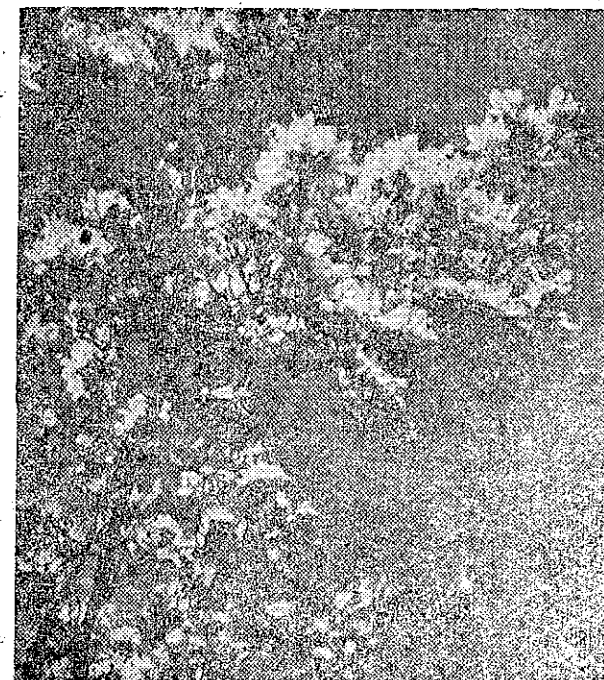
7. 1. 43. J. L'HELGOUAC'H

Koumanant bloaz : 30 lur.

Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta 5 niverenn : 25 lur ar goumanant.
FEIZ HA BREIZ EO KOSA,KAERA HA MARC'HADMA'VA KANNAD A C'HELL KAOUT AR VRETONED.
Kas an arc'hant d'an A. Yann-Vari Perrot, Renner Feiz ha Breiz, Scrignac (Finistère).
C. C. P. 21.802 Roazon (Rennes)

FEIZ HA BREIZ a dle kaout dor zigor e kement
ti kristeñ e vez komzet ennan brezoneg.

dirak
an
nevez-
amzer

Nebeut ha nebeut eo tec'het adarre ar
goanv diouz hor bro Breiz-Izel.

Evit gwir, n'hor bezo ket bet da
glemm re-an-holl outan, er bloa-man.

Ne ouzon ket, zoken, hag ar re gosa,
en hon touez, o defe sonj da veza gwe-
let eur goanvez all oc'h ober he zretz ken
braoik, ha ken dic'hloaz !

Eun nozvezad reo bennak, tammou
avel c'hagn, a vare da vare, setu an holl
yenienn hor bezo bet. An erc'h hag ar
skourn... Chomet e rankont beza, er
goanv-man, da vouzat war gern Menez.
Are.

Ha gwella-se eo bet evidomp holl, pa
oa ken difounn ar berniou keuneud, ha
ken tano an dilhad !

Petra vije deuet kalz da veza, ma vije
bet kalet ar goanv, evel a-wechou ?

Ailhen, glebor, doureier, o ! an dra-se
hor beus bet hor gwalc'h gwir eo, epad
miziou Kerzu ha Genver. Met, evel m'e-
man ar c'hiz da lavaret : « Warlerc'h ar
glao... teu amzer vrao. » Amzer vrao hor
beus bet ivez, betek rei d'eomp da grédi,
oa difourket miz mae, daou viz, araok
e boent...

Ha setu ni, breman adarre, er mare
dudiusa eus ar bloaz, ar mare a blij ke-
ment d'hor c'hoantou den, hag a an-
vomp-ni, e brezoneg, eus an ano kaer a
nevez amzer. abalamour d'an nevezentiou

bras a zigas e buhez hor parkeier, hag
ivez e eneo ar gristenien.

An nevez amzer ! Ya, deuet eo, goude
beza bet gortozet gant an holl, muioc'h
marteze, er bloa-man, eget er bloaveziou
all. Deuet eo, didroidell e lagad, lizhin e
zremm, dibreder hag edro, evel eur bu-
gelig o c'hoariellat ouz e vamm.

Deuet eo, henvel outan e-unan, gant e
oabl glas, e c'horennou heol tomm, hag
e ezennig klouar ; gant e c'hlazvez hag e
vleuniou ; gant e c'houez vat hag e ga-
niri ; gant e yaouankiz hag e c'hened ;
en eur ger, gant kement a ra d'ezan be-
za an nevez amzer, gant kement a ra pli-
jadur d'hor c'halonou, ken c'hoantus...

Ha koulskoude, dirak an holl splann-
der a fuilh dirazomp, hag en-dro d'eomp,
pa gan pep tra o joa hag o levenez, pa
ziskouez ar plant hag al loened beza ken
eurus o veva, ni, tud reuzeudik ma z'omp
a ranko, er bloa-man c'hoaz, chom trist
ha glac'haret, o sonjal er stad mantrus
m'eman enni ar bed paour, o welout ivez
hor poaniou o vont war gresk muioc'h
mui.

Evel daou ziskibl Emmaus, da abar-
daez Pask, ni ivez hor boa fizians start
warlene, e vije bet echu hon trubuilhou
a-benn an nevez amzer-man. Ha padal
al lazerez, an dismantrou, hon anken a
gendalc'h gwasoc'h eget biskoaz, hep na

welfemp c'hoaz goulou deiz ebet o luger-
ni e kreiz an oabl tenval...

N'eus ket da lavaret naun, an douarou,
koulz hag an amzer, a zalc'h aketus da
lezennou o c'hrouer, ne faziont ket er
gefridi roet d'ezo, da bourvei da ezom-
mou an dud.

Sellit ouz hor parkeier : ar greun, hor
boa taolet er pri, a zo hirio geotennigou
glas, beo-buhezek ha seder. Bennoziou
kenta Doue a zo kouezet warno, ha din-
dan bannou heol an hanv, e kreskint hep
dale, hag e tougint pennou ed, e c'hel-
limp ganto ober bara ha terri hon naon!

An dud eo, en o follentez, o tec'hout
diwar an hent merket d'ezo gant Doue,
a had ar freuz, hag a skign an dizurz er
bed. Penaos beza souezet ma rankent
ken alies eosti ar gasoni hag ar brezel ?

Abalamour d'o fec'hejou eo, evit o
c'haztiz, eman ar broiou er stad m'e-
maint :

« Nep ne zent ket ouz ar stur

Ouz ar garreg yelo sur. »

D'ar broiou, evel d'an dud, Doue en

devoa roet e lezenn. Al lezenn-se oa ar
stur evito. Heuliet mat, he defe miret
d'eomp ar peoc'h ha roet d'eomp, zoken
war an douar-man meur a damm curus-
ted c'houek.

Met sioutaz, na Doue, na Mestr, a la-
vared re alies, hag e rankomp, holl
hirio, plega hor choug dindan yuta mes-
trez a zo er bed : *ar boan*.

Gant ma tigemero, da vihana, an dud
he c'henteliou, ha ma teskint ganti beza
furoc'h en amzer da zont !

Ni kristenien a oar hor beus kaeroc'h
da ober en amzer-vreman. Bez 'hor beus
da denna talvoudegez eus hor poaniou
evit pinvidikaat hon encou. Bez hor beus-
oc'h en em harpa war hor feiz, da chom
start en hor sav e kreiz ar barrad...

Evel ma tremen ar goanv, ar barrad a
dremenno ivez.

Dirak an nevez amzer, dizroet adarre
warlerc'h ar goanv, troomp eta hor c'ha-
lonou, daoust da bep tra, war-du an es-
perans hag ar fizians.

L. B.

An neiz er C'hragou

*Eun devez, d'an nevez amzer, daou
labous bihan a stagas, gant kals a ga-
rantez, da ober o neizioù.*

*Unan anezo a gavas eur wezenn hag
a savas e neiz war he skourrou, en eul
lec'h eus ar re goanta, en eur flourenn
marellet gant ar bleunioù a daole c'houez
vat diouto, tu ha tu ; eur ster, e kichen
a gerze, en eur hiboudal hag he dour a
lufre, evel perlez, ouz bannou an heol
hag, en noz, e weled ar stered o para
ennan.*

*Gwall amzer a deuas eun nozvez ; ar
ster a zic'hlanias hag a c'holoas ar pra-
jou, tro war dro ; diouz ar beure, ar we-
zenn a oa diskaret ha ti al labous freget.
Savet en devoa e neiz re izel ; her graet
en devoa hepken diouz an amzer vras,
diouz an deizioù heol ha sioul hag an
nozvezioù steredennet.*

*Al labous all a bignas war ar C'Hra-
gou hag a savas e neiz e toull eur garreg
koz ; tamm ha tamm e teuas da veza
leun a laboused bihan ; ar gorventenn he
devoa graet kement a freuz en drañnienn*

*a oa tremenet dreist ar C'hragou hep
loc'h an neiz hag hep e lakat da grena.*

*Diouz ar beure, an heol a savas adar-
re ken kaer ha biskoaz ha ti al labous a
oa atao en e sav !*

Ha c'houi, petra rit ?

*Daoust ha sevel a rit ti ho kalon etre
skourrou glas karantez an den hepken, e
traonienn goant ar vuhez, harp ouz ster
plijadur an douar, el lec'h ma klever
eur c'houez vat dudiuz ?*

*Pe her sevel a rit e kreiz ar C'hragou,
war ar roc'h kalet n'hell ket winou yut
an amzer he dispenn ?*

*Daoust ha c'houi a sav hepken evit an
deizioù heoliet kaer pe sevel a rit kén-
kous all evit ar gwall amzer hag an avel
diroll.*

*Ma fell d'eoc'h sevel ti da badout, sa-
vit hen war ar roc'h ma 'z eo Hor Zal-
ver Jezuz-Krist.*

*Klask hep Hor Zalver sevel ti
'Zo bermia mein hep lakat pri !*

AR BREZONEG ER PARREZIOU (1)

...An dud ne gomprenont ket
atao maf a-walc'h perak e tleont
chom stag ouz ar brezoneg, hag
ouz kement a ra kaerder Breiz,
gant he Feiz, he gizlou fur, brud
vat he bugale...

Ne garont ket a-walc'h o
bro ! .

Labour kenta « *Kevoreuc'h ar Bre-
zoneg* » a zo bet graet war dachenn ar
skolioù ha n'hon eus nemet meteleidi da
rei d'ezi evit ar frouez en deus taolet he
labour : en holl skolioù kristen pe dost,
— uman bennak a rank chom atao war-
lerc'h... ha diouer levrioù a zo, — e vez
hiviziken desket lenn ha skriva brezo-
neg. Laouen eo bet peur-liesa ar gerent
eus an nevezenti-se ; deuet int buan da
gompren n'hell beza nemet talvoudus
bras evit o bugale deski mat diou yez.

Eun dachenn all a zo breman da sta-
ga ha da gendec'hel ganti da vat : *ta-
chenn ar parrezioù hag an tiegezioù* . .

War maezioù hon eskopti hag e kalz
tiez er c'hêrioù zoken ar brezoneg eo

stetienn ar vuhez pemdeziek : yez an
darempredou etre tud an hevelep ti, an
hevelep karter pe barrez, yez al labour
ha yez ar c'hoarioù, yez ar spered ha
yez ar galon... Sklaer eo neuze 'ta e tie
ar brezoneg chom yez ar vuhez kristen,
yez ar bedenn en ti hag en iliz, yez an
darempredou gant Doue, anez e vo ar
vuhez kristen, buhez an ene, distaget,
dispartiet diouz ar vuhez gwirion.

Petra da ober ?

1. Ober *katekiz* e brezoneg. Penaos
kredi e ve graet katekiz e galleg da vu-

(1) Kemennadurez embannet gant an A. Duparc,
e « *Semaine Religieuse* » an 9 a viz ebrél diweza.

gale ar parrezioù diwar ar maez ha prezeget d'ezo ar *retrejou* e galleg ? Mar dor aet re bell war an hent-se e parrez pe barrez eo poent bras dont war ar c'hiz. « Kenvreuriez ar Brezoneg » a zo karget da embann eur c'hatekiz bihan nevez ; fizians hon eus e vo getlet e gaout o-benn miz gwengolo ; plijus e vo d'ar vugale ; tro vras d'ar skolioù ha d'ar parrezioù da lakaat ar vugale vihan war ar c'hatekiz brezonek.

2. Derc'hel mat d'ar *c'hantikou* brezonek. Plijout a ra d'an holl levr kantikou an eskopti ; kaeraet eo bet c'hoaz warlene, n'eo ket lavaret en dije eskopti ebet dudiusoc'h kantikou gant o zoniou ken brao hag o c'homzou ken pouezus. Ha neuze komz a reont da galon ar re goz hag ar re yaouank ; pec'hed e ve o dilidou.

3. Poueza war ar vistri hag ar mestred-tiegezh evit ma vo dalc'het da lenn *Buhez ar Zent* diouz an noz ha da lavarout ar *grâsou* asambles. An tiegezh a zo evel eun iliz gant he fedennou hag he lezel.

4. Eur c'hiz all a zo hag a ya da fail e lod parrezioù, ar *pedennou dirak ar re varo* hag ar pennadoù lenn a veze graet a-hed an *nozveithou* (arvestou). Petra vez lakaet en o flas siouaz ! Mat e vefe da « Genvreuriez ar Brezoneg » embann eul *levrig pedennou* hag a zervijfe evit kement-se. Ar « *grasaouerien* » koz a ya gant Doue an eil goude egile hag ar re yaouank ne zeskont ket lavarout ar *grâsou* ; gant eul levr, n'eus fors piou, ma oar lenn, a c'hellfe derc'hel ar c'hiz vatse.

5. Breman eman ar c'hiz, dreist-holl gant « *Yaouankizou Kristen ar Maeziou* », paotred ha merc'hed, da ober *curiou pedennou* pe *beilhadennou en iliz* pe c'hoaz da heuilh an *oferenn war si-vis*. Al levriou brezonek eo a zo da implija evit kement-se er parrezioù diwar er maez ha n'eo ket al levriou gallek eo ; a-hent all e vo abred diou barrez en unan, torret e vo al liamm a zo o staga an daou rummad, ar re yaouank hag ar re goz. Renterien yaouankizou kristen ar Maeziou a embann bep bloaz levriou talvoudus war ar poent-se.

6. *Er gador-zarmon* ; gant ar brezoneg eo e flier displega ar gwirioneziou kristen ha rei an aliou er parrezioù diwar ar maez, peogwir eo ar brezoneg yez ar barrezioniz. War an dachenn-man ez eus bet roet re a blas d'ar galleg e meur a barrez war zigarez marteze ober plijadur da unan pe unan. Piou a lavaro ar gaou a zo bet graet ouz ar feiz en doare-se ? N'eo ket ober plijadur da unan pe unan eo a zo da ober met ober vad d'an holl. Mad ar barrez a-bez a c'houlenn e ve graet ar prezegennou e brezoneg. Dont war a-dreñv a ve da ober ha da vihana chom hep mont pelloc'h gant an hent-se. Diwar breman e c'houlennomp na ve ket kresket lod ar galleg er gador-zarmon e parrez ebet nemet aotre a ve bet digant an aotrou 'n Eskob.

7. An dud ne gomprenont ket atao mat a-walc'h perak e tleont chom stag ouz ar brezoneg hag ouz kement a ra kaerder Breiz gant he feiz, he gizioù fur, brud vat he bugale ; ne garont ket a-walc'h o bro. Setu perak eman c'hoaz e sonj « Kenvreuriez ar Brezoneg » sevel er parrezioù « *Sulvez ar Brezoneg* » evit enori hor yez. En dervez-se e vo graet kenstrivadegoù (concours) etre bugale ha tud yaouank war al lenn, ar skriva, an displega, ar c'hana, ar brezegezh e brezoneg ; bez ' e vezo eun abaden-c'hoari gant peziou, soniou, rimadelloù e brezoneg ; eur ger a vo lavaret en iliz diwar-benn an herez kaer bet d'eomp digant hon tadou ; feiz hor zent koz ; feiz ar Vretoned en amzer vremen (ken brokus evit Breuriez ar feiz, kouls gant he arc'hant evel gant he mibien hag he merc'hed aet da visioner, etc.) ; boazamanchoù kristen ar vro en tiegeziou hag er parrezioù ; an dever hon eus da jom feal d'an herez-se, d'e binvidikaat c'hoaz, da skoulma an amzer da zont ouz an amzer dremenet ; da jom feal d'ar brezoneg, gwella benveg o virout ouz hon herez da goueza a dammou ha da vont da netra... etc...

Taolomp evez ! n'eo ket mat e teufe yez ar feiz, yez ar bedenn da veza dis-henvel diouz yez ar vuhez pemdeziek, diouz yez ar garantez, diouz yez an darmpredou... at relijion a vefe neuze

eun dra bennak e-kichen ar vuhez gwirion e-lec'h beza unanet start ganti, gwirizienet doue enni ; ne rofe mui lusk ebet dezi. Gant ar relijion e vefe blaz eun dra bennak diavez-bro hag ar veleien, bugale ar vro dre o gouenn hag o gwad a zeufe da veza diavaezidi etouez o zud. Ha koulskoude ar Vretoned o touara war zouar Arvor a oa dija war o zal merk ar vadeziant, m'et eo bet menozioù o spered ha santimanchoù o c'halon gant furnez an Aviel ha garantez an Aotrou Krist hag ar Werc'hez

ha breman eus kalon ar bobl vreizad eo e tarz ar feiz kristen ; siclet eo bet an unvaniez etre ar Vretoned hag an Aviel gant santelezh rummadoù ha rummadoù tud, ar brezoneg eo unan eus gwella difennourien ar ziell-se.

Dalc'homp d'ar brezoneg ha bezomp lorc'h ennomp gant hor yez ; n'hon eus digarez ebet da gaout mez na gant hor yez na gant hor gouenn. Miromp ar brezoneg hag ar brezoneg a viro d'eomp ar feiz.

MOUEZ HOR RE YAOUANK :

Perak e tleomp

derc'hel d'ar brezoneg !

Priz kenta ar prezegerezh e Kleder évit sulvez ar brezoneg, d'ar 7 a viz meur.

Paotred yaouank, va mignoned,

Perak e tleomp derc'hel d'ar brezoneg, e anaout hag e implija muioc'h-mui ? Abalamour ar brezoneg eo yez hor c'havell, abalamour ar brezoneg eo yez hor spered, abalamour eo yez hor feiz.

Ar brezoneg eo yez hor c'havell : war barlenn hor mamm hon deus desket ar brezoneg ; ar geriou kenta hon deus chaoket a zo bet komzou brezonek ; p'eo bet distagellet hon teod, ar brezoneg eo en deus roet tu d'eomp da lavarout ar pezh a dremene en hor spered hag en hor c'halon.

M'eo yez hor c'havell, ar brezoneg a zo dreist-holl yez hon tud, yez va zad, ha yez va mamm. Nac'h ar brezoneg a ve nac'h ar c'haranteziou brasa hon deus war an douar. Chom hep komz brezoneg a ve serri hor spered hag hor c'halon ouz teneridigezh kalon eun tad koz pe eur vamm goz, ha ne ouzont nemet brezoneg. Biken ne drouc'himp al liammou start-se hon dalc'h c'hoaz stag ouz brasa tenzorioù hor buhez : eun tad koz pe eur vamm goz, eur vamm garet pe eun tad doujet...

Ar brezoneg eo ivez yez hor spered. Eur spered breizat hon eus holl, kaer hon dezo ober, kaer hon dezo deski galleg, saozneg, pe alamaneg, hon teod a chomo breton, ha muioc'h c'hoaz eget hon teod, hor spered, hor c'halon, hag hon ene a chomo dalc'hmata breizat. Ar pezh a sonjomp e brezoneg ne c'hell beza displeget mat nemet e brezoneg. Ar brezoneg eo yez hon natur vreton. Gwella ha kaera kavadennoù hor spered ne c'hellont beza displeget nemet e brezoneg, ar brezoneg a chomo atao yez hor c'halon.

Goulennit digant ar misioner breizat a guita e vro evit mont da brezeg ar feiz d'ar broiou estren. Pa vezo deuet e vleto da wenna war e benn, pa blego e skoaziou dindan samm pouner ar vuhez, goulennit digantan petra ra ar muia vad d'e galon, petra lak ar muia a zousder d'en em zila en e cne, ma n'eo ket soniou flour Breiz-Izel, ma n'eo ket gwerziou kaer bro e gavell.

Goulennit digant ar brizonerien peseurt labour, peseurt c'hoari a blij ar muia d'ezo e kreiz o zristidigezh ma n'eo ket komz ha lenn brezoneg, c'hoari peziou kaer

skrivet e brezoneg ? Beza ranker beza kuitact ar vro evit gouzout pegen doun eo skrivet ennomp lezenn venniget ar brezoneg.

Eul leor kaer a zo savet gant an aotrou Roparz Hemon, e lenner warnan kement-man : *Eur Breizad oc'h adkavout Breiz !* Va mignoned, ezom hon deus holl da adkavout Breiz, da adkavout he yez, da adkavout he spered hag he doare beva. Neuze met neuze hepken, ar brezoneg a chomo beo en hon touez.

Erfin ar brezoneg eo yez hor feiz, yez ar zent koz o deus hadet e douarou Breiz haden priziuz an aviel, yez an eskibien hag ar veleien santel a zo deuet war o lerc'h hag o deus poaniet kement da zalc'her ha da astenn en hor bro lezenn dous ha santel hor Salver Jezuz-Krist ! Ar brezoneg a zo evidomp eur yez sakr. An holl yezou all e poent pe boent eus istor ar bed, o deus chachet ganto hudurnez, pe falloc'h c'hoaz ; gevier ha falz kredennoù. Eur yez hepken hor brezoneg muia-karet, n'he deus morse anavezet na diotachou sot ha falz kredennoù.

O brezoneg, o yez santel, eme an Tad Maner, morse den ebet n'en em sérvichas

ac'hanot evit prezeg eun aviel kontrol da hini Jezuz ! Ar brezoneg hag ar feiz a o deus atao en em glevet mat en hor Breiz. En em skoazella o deus graet atao ha n'eo ket d'eompp-ni tud yaouank la-kaat freuz etrezo. Ar freuz a chach reuz war e lerc'h. Va mignoned dalc'homp d'ar brezoneg hag ar feiz kristen a yelo war wellaat en hor bro venniget.

Siouaz evidomp, difeizet eo hon ene, abalamour m'eo divreizet hor c'halon, divreizet hor spered, divreizet hon dilhad : « ya zoken en hor Breiz gwechall bro ar zent. » Pa vez kollet he stur gant ar vag he oar hent ebet ken !

Me a gred e faziomp o « tivreiza » evel ma reomp ; me a gred eman ar vreïnadurez o vont d'hor beuzi, me a gred emaoimp d'hon tro o vont war hor penn, me a gred eo poent bras deski d'hor yaouankizou anaout ha karet hor Breiz. Neuze ha neuze hepken e paouezimp da gemerout hor skouerioù a vuhez war dud ha n'hon talvezont ket. Neuze e lec'h diskenn e savimp : « Breiz war-raok ». Ya, hag evit an dra-se : « Breiz da virviken. »

Isidor Jacob, 20 vloaz, Rosko.

AN NIVERENN-MAN...

evel m'her gwelit, he deus muioc'h a don, eget an niverennoù all en he raok, dre ma'zomp bet harpet, a zoare, gant eun nabeud mignoned, e pedomp Doue d'o digoll.

Youl hon devoa d'he gwelout o tigouezout a-benn goueliou Pask, met siouaz, en deiz hizio, n'heller ket dont a-benn da ober atao ar pezh a vez c'hoant.

Daoust da-ze hon lennerien, fizians hon eus, hen digemero laouen. Niverenn gouere-east, diouz an harp a gavimp a vo c'hoaz kaeroc'h eget niverenn Pask.

Bep mintin e tarze bronsou hag e tigoze bleunioù nevez.

Ar tommheolig a varelle ar peurlvanou ha letonennou an hent ; ar gliziu, ar penn-glas a ziwane er gwasked, e diribin ar c'hleuzioù troet ouz ar c'hreisteiz hag ar velionenn en em andore e geot al lezennou. Er focneier e krene béskén-nouigou ar c'hilked-broan ha kurumenn wenn an dro-heol. Ar valafenn hedro o fismige hag a floure o bleud gant hec'h eskell voulouz-seiz. Hag er girzier, an drask, ar rujodenn, an tinter, ar golvan a richane d'an heol ; ar voualc'h a c'houibane er strouez, eilet a bennadoù gant ar borzevelleg louet. Kemenn a raent an eil d'egile e livrine brulu an torgennoù hag e kammigelle an nadoz-aer a hed ar stivellou, ken mibin hag he skeud en dour.

An nevez amzer a oa deit abred.

Edo Lotea o pignat gant ar c'harrhent, bet o kerc'hat, er gêr dosta, eur gazeliad geot ar Werc'hez da vleunia dor he zi. Mousc'hoarzin a reas d'in gant eur mousc'hoarzin trist ha diheverz. Azeza reas ouz man ar c'hleuz evit kemer anal. Eun aezenn glouar a hiboude a-us d'ezi e troellennou al lavrig hag ar gwezvoud.

Divougen ha muzelloù Lotea a oa savet warno bleunioù, livrin e-giz ar brulu ; ha sklaeraet e kavis he daoulagad, a liou gant an oabl boull.

Goude debret gantan e damm bara a zek eur, an tad a vutune, helmoet ouz taol, e chik war balm e zourn, ha garenn e gorn e skalf e vizied evit skóra e c'harvanou dizant. Bep eun eil sachadenn ha bep eun eil mogedenn, e stoue e benn evit tufa etre e zivesker, hag a lakae a-nevez e chik war ar palm kaledet. Eur roufenn doun a oa war e dal. Edo dilavar hag alvaonet ouz ar porz. Ar vamm a droidelle dre an ti.

— Petra vezo graet ? emezi.

An hini koz ne finvas ket e vuzellou ha ne zistroas ket e benn.

— Petra vezo graet ? emezan, goude eur pennad, heu !... heu !... Ar gwiniz a zo aet gant ar reo ; ar c'herc'h n'eo ket diwanet stank... heu !...

Skeud Lotea a dremanas war gwe-renn ar prenestr.

— ...Gortoz.

Sevel a reas evit mont d'e labour. Ar vamm a stouas he fenn.

An nevez-amzer a vleunie ar gwez, ar girzier, ar peurvanou, ar foenneier ha leton an hentou ; al laboused a gane d'an heof ha d'o c'haranteziou nevez.

Lotea ne gavas boked mae ebet o vleunia dor he zi.

An tad en doa lavaret : Nanni.

Ar mammou a wilioudas ha bugaligou nevez a vleunias an tiez. Bleunienn a c'hoanag ebet ne zigoras e kalon Lotea.

An tad a vire outo digeri.

Hag ar vugaligou, krouet warlerc'h al labouriou tenn, en amzer klouar ar peurzourn, er bloavez tremenet, a richanas e giz al laboused. Bleuniou ar vuhez a c'holoas al leton.

Hag, er mare-se, an tad a lavaràs eur wech c'hoaz e oa ret gortoz eur pennadig.

Ar vamm a hejas he fenn ha ne lavaras ger.

An dournerezed a voudas. C'hoarza-deg ar yaouankiz a skiltras war al leuriou-dourna. Lotea ne c'hoarzas nak er poultrenn nak er pell ha ne skiltras ket he mouez e boud an dournerez ; den n'he galvas, den n'he choupas, den ne bokas d'ez. Edo war he gwele pa oa dournadeg e ti he zad.

Epad eur c'hornad butun, eun dourner a c'houlennas digant an ozac'h :

— Ha da verc'h ? penaos emañ hi ?

— Gwelloc'h eget ne gav d'it, emezan krenn.

Daou zourner all, bet o tana o c'horn en ti, a oa dres o lavarout en eur zistrei d'al leur :

— Lotea he deus skopet gwad.

— An dournerez en dro ! a lavaras an tad. Hag heñ d'an ti.

Lotea, morlivet war he gwele, a vousc'hoarzas d'ezan.

— N'eus droug ebet, emezi.

An tad a zistroas d'al leur.

— Ne grede ket d'in, e sonje, edo hi ken fall. Petra a vo graet d'ez ?... Pelec'h e vo soursiet outi kerkoulz hag e ti he zad hag he mamm, ha pelec'h e ka vo eun aer yac'haus evel aer ar c'hoad, amañ ? Ret e vo d'in evelato... evit beza direbec'h... pa vo divrazet labouriou an eost, he c'has... Mont a ra falloc'h fall. Ma vez dispign, senti ouz ar wreg a vo bet graet...

Ne c'hoarzas ket a-hed an deiz.

Koaniet e oa.

— Ha bremañ, yaouankizou, eur ga-naouenn hag eun abadenn goroll, a gemennas ar vestrez.

Den ne reas an asvan da glevout.

— Kana 'reot, en taol-mañ, emezi, en eur heja eur voutailhad rom plouz. Kemer ar werenn'ta, va mab kaer !

Ar paotr yaouank a ruzias.

— N'em eus ket ezomm, emezañ.

— Nak a c'heizou gant ar baotred en amzer hizio !

Kavout a ri an dibab eus ar merc'hed.

Eur paotr yaouank all a nac'has : eun trede a nac'has evelto.

Hep mar ez oant en em glevet.

— Piou a gemero ? a c'houlennas ar wreg

— Kas ar rom-se ganit, eme an ozac'h, na pa vefe nemet gant ar vez. Pec'hed eo ober fae war rom ker ker.

Per, lesanvet an Trifonk, a astennas e zourn en eur grenn. Ne oa ket krenerez anoued na krenerez kozni : pa ne veze ket a-walc'h da eva e-lec'h e labour, Per a rac eur c'houk e-tal ar bern plouz hag a zistroe d'ar gêr.

— Va merc'h-me, eme Ber, en eur dostaat ar werenn ouz e c'henou, va merc'h-me... a zo bet... klanv. Prenet em eus... he buhez, en eur werza... eur park... va jao... va jao... hag ober tri... tri de-vez fale'pat. Da rom ?... da rom, dal ! flac'ria 'ra.

Ha Per a strinkas ar werenn ouz ar voger.

An ozac'h a c'hlasas. Paotred yaouank a gasas ganto Per er maez hag a serras dor an ti war o lerc'h.

Ha d'an diskar-amzer pa grene an deliou melenet e lein ar skourrou, ha pa c'hoenve war ar c'hleuz ar bleuniou diweza, e serras Lotea he daoulagad e ti he zad hag he mamm. Ar maro a bokas d'ez hag a gutuilhas bleuniou re livrin he divougenn eun deiz ma tremene war an oabl boull eur goumoulem wenn.

Eus pep kêr, eus pep ti, e teuas tud d'an douaridigez. Eiz plac'h yaouank, peder ha peder, a zougas ar c'horf dre garrhent ar gwezvoud. Ar vamm, eur strafuilh he c'hlevout, a ouele a bouez penn hag a semplas dirak dor ar vered.

An tad a chome simudet, prennet e ja-vedou hag an diskiantegez o skedi en e zaoulagad. Hogen pa welas lakaat ar fun dindan an arched ha daou zen o tibrada ar c'horf evit e ziskenn en toull, e tennas eus e askre eur vlejadenn vraouta-c'hus. Dirak eur seurt kalonad, gwazed zoken a stagas da ouela.

An ozac'h koz en em stleje d'ar gêr, mall warnan degouezout gant aon mankout en hent. Daerou a zalle e zaoulagad hep gallout ruilha dreist ar malvennou. Sellout a reas en-dro d'ezan hag e kredas edo en etn hent dianav. Ar gwez a oa uhelaet o ment, kroummet o gwaregou. kresket o skodennou ha kosact o oad ha heñ en em gavas, en eur spontadenn, dizeriet ha diamzeret. Deliou kras a finvas etre e dreid. En tu-all d'ar c'hleuz eun aneval a zaoulamm e strouez ar foz hag a drouzas er c'helenn.

— Pemoc'h ! a lavaras eur vouez.

Kefiou an targosou a dridas war an oabl.

— Pemoc'h ! a hope an targosou.

An avel a c'houtellas en dro d'ezan.

— Pemoc'h ! a c'houtelle an avel.
Ar vein kizidik a skrijas, da bep kammed, dindan e dreid.

— Pemoc'h ! a skrije ar vein.

An hini koz a yeas buanoc'h. Ar moueziou euzus a rede d'e heul, a greske, a dregerne er parkeier, er c'hoadou, a damalle, a vrude...

— Pemoc'h ! a c'harmas eur vouez all.

An tad a zizac'has eus e sav e kreiz an hent. Klevet en doa fraes e poull e gallon, mouez e verc'h Lotea o tamañ he maro d'e bizoni.

Nann. Ene Lotea a oa pell diouz ar sarfarou douarel, pell diouz hor c'harrhentou...

Evelato, pa dremenan e karrhent ar gwezvoud, poan am etis o kredi n'emañ ket anal Lotea e frond ar bleuniou hag he mouez e boud an aezenn bep gwech ma klevan ar c'homzou a lavare d'in, p'edo harpet ouz man ar c'hleuz, en he hent diweza : Ne zigor ket 'r bleuniou e geot ar Werc'hez.

Kenta pennad *Geotenn ar Werc'hez*

al levr a ginnigas

Jakez Riou (1899-1937)

d'ar yez a zeskas d'ezan e vamm.

...Bep mintin e tarze bronsou
hag e tigore bleuniou nevez...

Jakez Riou
e mesk ar bleuniou nevez a
gare kement liva en e skridou...

Luc'hskeudenn ar bajenn 279 a zo bet tennet
gant an Ao. Diquelou, Landerne.

1 E-vit be-va gant le-ve-vez, N'eus ket e-zomm laour
 2 E-vit be-va gant le-ve-vez, Ka-rit Je-zuz hag

1 na per-lez, Nag eur chas-tell a ve sa-vet E' gern be-
 2 ar Werc'hez, Eü-rus, eü-rus eo an hi-ni zo da Je-

1 tek bro ar ste-red, Din-dan ar soul en eul lo-chenn ar
 2 zuz ha da va-ri gant Je-zuz hag e Vamm zan-tel, Mat

1 paour a c'hell choar-zin laou-en
 2 eo be-va, dous eo mer-vel { E-vit be-va gant le-ve-
 nez, Ka-rit Je-zuz hag ar Werc'hez

Evit beva gant levenez,
 N'eus ket ezomm aour na perlez
 Nag eur c'hastell a ve savet
 E gern betek bro ar stered,
 Dindan ar soul, en eul lochem,
 Ar paour a c'hell c'hoarzin laouen :
 Evit beva gant levenez,
 Karit Jezuz hag ar Werc'hez.

Evit beva gant levenez,
 N'eus ket ezomm aour na perlez
 Hag ho peñe holl a leve
 Leon, ha Treger, ha Kerne,
 Gant ho tanvez ne brenfot ket
 Eun hanter-devez eürusted.
 Evit beva gant levenez,
 Karit Jezuz hag ar Werc'hez.

Ar c'han-man eo an hini o devezo ar ganerien a-stralladou da zeski, evit kana a ziou vouez henvel
 m'her c'havont aesoc'h da zeski eget Alan al Louarn.

Evit beva gant levenez,
 N'eus ket ezomm aour na perlez.
 Kalon an den a zo c'hoantus :
 P'en deus bet gwenn e c'houlenn ruz,
 Pa vez sec'hor e c'houlenn glao...
 Eun dra bennak a vank atao.
 Evit beva gant levenez,
 Karit Jezuz hag ar Werc'hez.

Evit beva gant levenez,
 Karit Jezuz hag ar Werc'hez.
 Eurur, eurus eo an hini
 'Zo da Jezuz ha da Vari ;
 Gant Jezuz hag e Vamm zantel,
 Mat eo beva, dous eo mervel.
 Evit beva gant levenez,
 Karit Jezuz hag ar Werc'hez.

Komzet

en

deus !

...Stouet war ar c'havell,
 komz a ra outan : Klask
 a ra lakaat he bugel da
 respont d'ez... Gant he
 sellou laouen ha karan-
 tezus, gant jestroù, hag
 en eur heja he fenn :
 — Alo, komz 'ta va
 êlig-me ! va moutig !
 ...Lavar cun dra bennak
 da vammig 'ta buan !

Hag an hini bihan a c'hoarz, a hej e zivrec'h, e ziou-c'har, a finv e vuzellou fresk
 ha ruz-wenn ...Ar respont eo ! N'en deus lavaret netra, gwir eo, met e vammig he deus
 komprenet...

Met, o burzud ! setu, a greiz-holl, m'en deus komzet ! Petra en deus lavaret ? N'eus
 fors... Dies eo gouzout, met komzet en deus ! Pebez nevezenti : he mabig en deus komzet !
 ar ger genta... Hag emañ o sellet outan, o vouse'hoarzin, da c'hortoz ma teuo eur gêr all c'hoaz
 eus ar muzellou fresk ha ruz-wenn : *Ata ! aya ! ata !*

An tad a zigouez. Tostaat a ra ouz ar c'havell... Selaou a ra : *Ata, aya, ata, daya...* Laouen
 eo evel ar Spered-Santel, rak komprenet en deus komz kenta e vab ! Lavaret en deus « tata » na
 petra ta ! Hag an tad lorc'h ennan a lavar d'e wreg :

— « Kêzez ! Gervel a ra e dad hag e brezonneg c'hoaz ! Ha dirak ar bugelig a zo mut breman,
 distaga a ra : « Ta-ta ! ta-ta ! ta-ta ! ta-ta !... » Ar c'hrouadurig a sell ouz e dad gant daoulagad
 c'hoarzus hag a seblant lavaret d'ezan : « Pa vezi skuiz ec'h chani ! »

— « Ha Mamma ! eme ar vamm en eur c'helei ar bapaig gant pokou, pokou hag a oar
 hepken eur vamm rei...

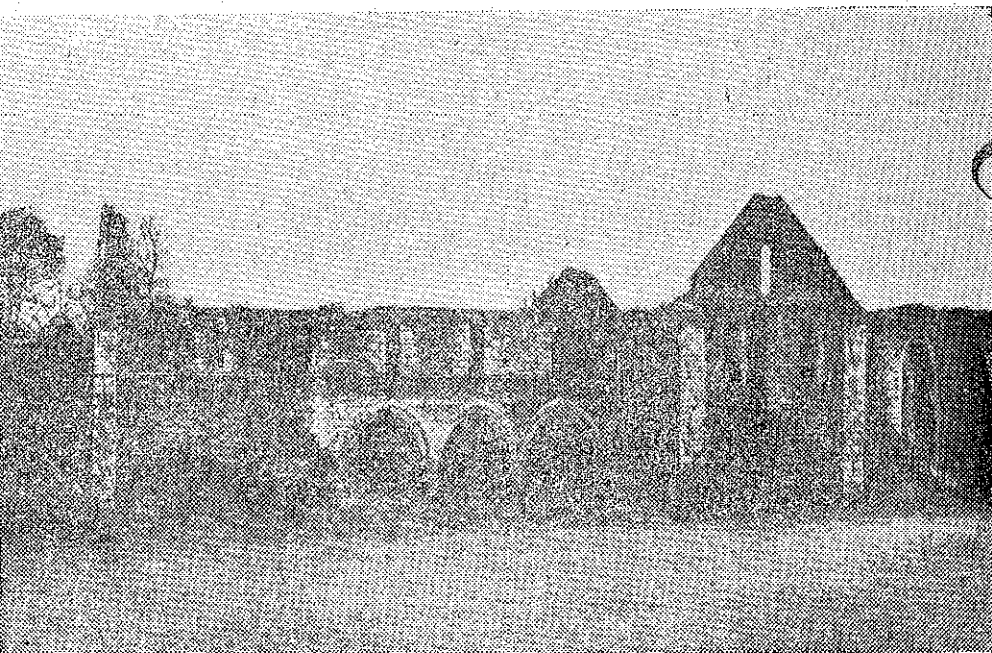
A greiz holl, an hini bihan a laosk eur griadenn laouen, evel eur c'hilhog eurus eus e
 drec'h : e gomz kenta...

HERRI CAOUISSIN.

AN DISMAN'TROU

E BLEUN

Boquen

En eul lec'h d'adus ha didrouz, disman'trou eun abati brudet gwechall...

E dibenn ar bloaz 1936 daou pe dir manac'h a zigouezas en cur c'horn a d'adus ha didrouz eus Bro St Brieg da'k disman'trou eun abati brudet ha pinvidik gwechall : Boquen, savet er bloaz 1137 ha dilezet abaoe 1791... Hag hirio ar mogerioù koz o diuje kendalc'het da veza goloet a zrein hag a ilio, ha da goueza en o foull hep youl eun Abati breizad : an Tad Alexis Presse, hag a guiteas an abati adsavet gant an Arzou-Kaer, evit ober an hevelep labour en e vro. Fehout a rae dezan mel vel en cur manati breizek... Ha setu ma tibabas unan e disman'tr !

Perc'hennet gant an Boquen, aotreet gant e superioried hag Aotrou n'Eskop St Brieg, e krogas gant al labour anvel-se : A-sevel abati Boquen! Gouzout a rae an Tad Alexis ne deufe ket a benn eus e daol hep poan. Skoilhou a bep seurt a gavas war e hent an profed zoken a zifennas outan kenderc'hel gant al labourer, daoust ma da ar manac'h perc'henn an disman'trou ha ne oant ket bet renet war o rolloù gant Aotroun an Arzou-Kaer, rak ar re-man n'o anavezent ket !!!

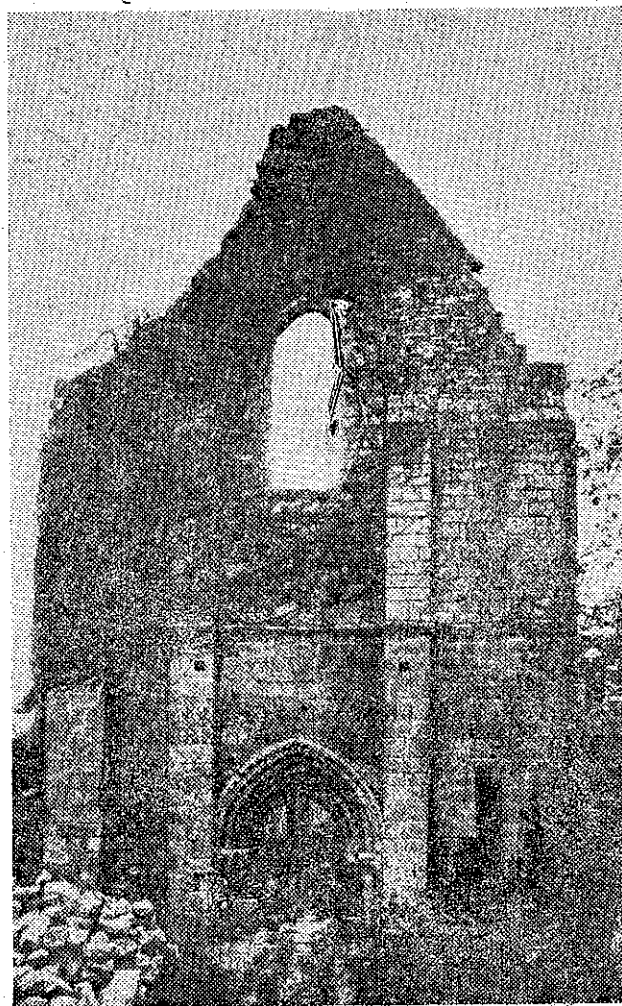
Met gant gras Douc, ar manac'h pennañ a c'houezas war ar profed...

Bemdez, ar venec'h a gempenn an disman'trou...

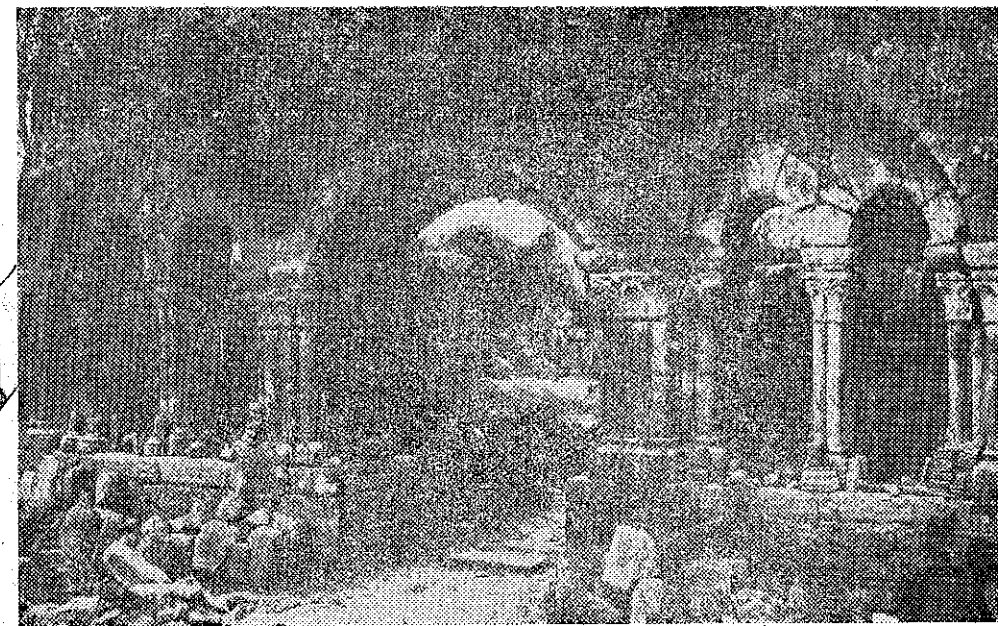
Levraoueg an abati... Al levriou brezonek a vezo degemeret mat...

Mogerioù sout ha kaer ar chapel goz a dregemo eun deiz gant kan ar venec'h...

Profou ar vrezonegerien evit sikour adse vel Boquen a vezo degemeret iaouen gant an Tad Presse, abati Boquen, Plenec-Jugon (Bro-Sant Brieg).

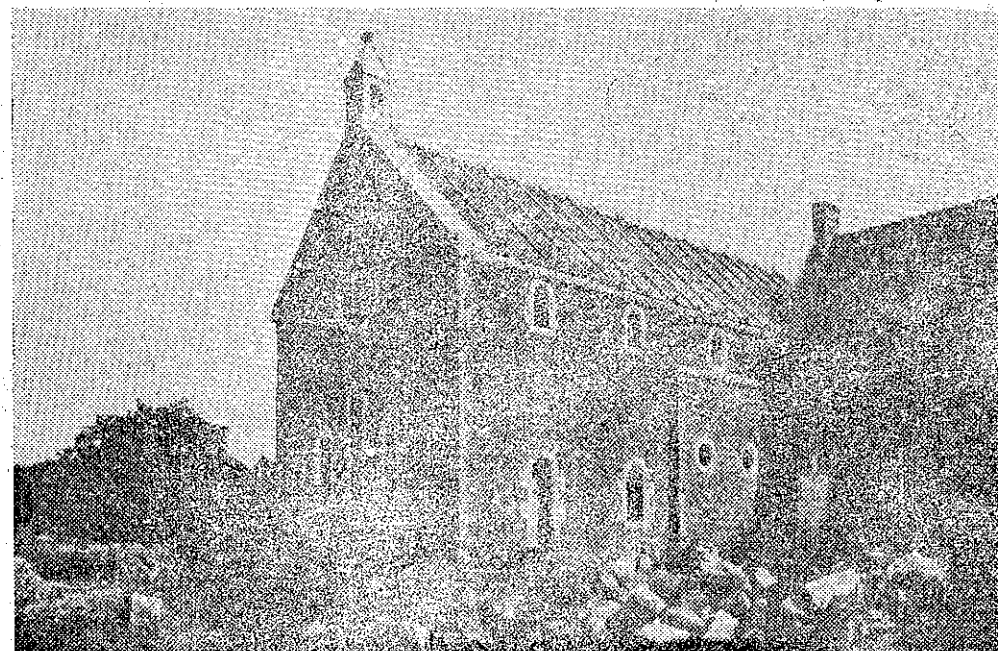
Tu-araok Sal ar C'Huzul, e Boquen...

Hirio, disman'trou Boquen a zo kempennet ! Da c'hortoz ma vezint adsavet en o c'haer evel gwechall, eur chapelig hag eun ti evit ar venec'h a zo bet savet : ar vuhez a vevni a nevez el lec'h dispar-se ha bemdez an Tad Alexis, hep ehan, a ra eun dra bennak evit kas da benn e gefridi.

Dizale, da skouer, a'is d'ar manati, vezo lakaet war he zron Itron Varia ar Peoc'h, patronez Boquen, indan stummi eun Vreizadez... Na c'houek e vezo he fedi eno, ar sioulde evit goude diganti ma tec'ho diouzimp ar gorventenn estlammis a ra kement a reuz war ar bed !

-- Rei d'an Aotrou Krist, da Vreiz evit he silvidigez, eur Boquen nevez, par d'an hin a-wech-all, setu youl an Tad Alexis !

Ra deuo an hini a-vech-se da wir, ha ma vezo dispenn, heuliet skouer Boquen, rak eun torfed eo gwelet hon abatiou dilezet gant hor sent koz, dilezet, diskaret ! Warlerc'h Boquen, ra weimp eun deiz, o sevel eus a varo da veo, mogerioù koz Lande-aneg, Ar Relec'h Bon-Repos, Loc-Maze-Penn-ar-Bed, hag all... hag o tregeri gant pebeñnoù ha kan glan ar venec'h vreizad, evit brasa sked an Aotrou Douc hag enor hor Breiz.

Ar chapel, da c'hortoz ma vezo renket an hini goz, hag a vezo neuze sal-debri ar venec'h.

ar Breur Ewan

Filhor santel
Paeron Breiz...

...Pa vezin er baradoz, e
pedin evit ma 'z ay al labour
evit adsevel Breiz da benn,
ha mont a ray, rak benniget
eo gant an Aotrou Doue...
Bezit laouen !

AR BREUR EWAN.

EUL LEAN BREIZAT : AR BREUR EWAN

(1902-1928)

Marsel Poussin a deuas er bed e Roazon, kêrbenn Breiz, d'ar 7 a viz Genver 1902 hag a voe badezet antronoz, e iliz Sant Stephan.

An youl da anaout ha da garout gwelloc'h Doue...

Er bloaz 1904, e dud a yeas da jom da Foujera ; dem-goude ma oant en em gavet eno e varvas e vamm ; Marsel n'en devoa c'hoaz neuze nemet daou vloaz hanter hag eur gwall diouer e voe evitan ar maro-se, rak eur vamm dreist en devoa.

Harp e ti e dad e oa eur skol ; laket e voe enni ; siouaz, eur skol digristen e oa ; a-drugarez Doue e kavas d'her c'hentelia eul leanez eus a Urz an Tad Grignon a Vontfort, a lesanvas e « Vamm vat » hag eur beleg a oa e penn kelc'h katolik ker ; seitek vloaz en devoa neuze ; ar c'hoant c'hoari hel lakeas da rei e ano d'ar beleg-se, d'an 20 a viz Mae 1919, met, dreist-holl, an youl da anaout ha da garout gwelloc'h an Aotrou Doue. Da genta, ne 'z ae da gommunia nemet eur wech er miz, met er bloaz 1920 hag 1921, e tostae, eur wech er zizun ouz an Dqol Zantel.

Le ar soudard

E miz Meurz 1922, e vreur hena, triouec'h miz kosoc'h egetan, a yeas da lean da Drap Bricquebec, e eskopti Koutans ; daou viz, goudeze, d'an 10 a viz mae ez eas eunan da ober e zoudarderez er 41^e Rejimant war droad, e Roazon.

Goude eun nebeud sizunvezioù, ar medesin o welout ne oa ket eur paotr eus ar re grenfa, her c'hasas da C'hranvill. el lec'h ma voded soudarded an X^{vet} kordennad a oa ret o maga gwelloc'h hag o skuiza nebeutoc'h eget ar re all.

En eul lec'h dudiq e oa eno, met, estreget skouerioù mat ivez a wele endro d'ezan : « Amañ, emezan, eo ret trei dalc'h mat an daoulagad war du an nenv evit ankounac'haat ar pezh a dremen war an douar ! »

E miz Gouere e c'heñvas kaout aotre da vont da ober eun dro da Drap Bricquebec, da welout e vreur ; kaout a rae d'ezan beza gwelet eno eur c'horn eus ar baradoz ; lennet en devoa war mogerioù ar manati :

Talvezout a ra ar boan

Beva hep plijadur,

Evit kaout ar blijadur

Da vervel hep poan !

Pleustret en devoa war ar gerioù furse ; gouzout a rae ec'h en em blijee vreur eno, met, daoust da-ze, n'en devoa c'hoant ebet da vont d'en em guzat evit atao, en eur manati, ha dreist-holl en eun Trap ; gwelloc'h eget pedi, en eul lec'h didrouz a gave d'ezan a oa da ober war an douar-man.

E miz Du 1922, e tizroas da Roazon hag e voc lavaret d'ezan e oa dibabet evit mont da vro ar Sav-Heol ; d'an 30 a viz Du 1922 ez eas en hent ha d'ar 5 a viz Kerzu e pignas war ar Vinh-Long, eul lestr koz hag a yeze laket da dalvezout da gas soudarded da vroioù ar Sav-Heol ; d'ar 16 e oa digouezet war 'n hed pemzek leo diouz Konstantinopl ; a greiz m'edo al lestr o kerzout, en e wir wella, wardro c'houec'h eur diouz ar beure, e savas eur youc'hadenn a strafuilhas an holl : an tan ! an tan !

An tan-gwall a oa el lestr ha kerkent ha ma krogje an tan er poultr e oa graet gantan ; n'oa eta nemet tec'hout da ober ; pep hini a glaske, gwella ma c'helle, diskenn e bagou ha war radelloù ; met kement a dud a oa warno ma ne zalejont

ket da veza goueledet ; re all a glasket neunv, met, ne veze ket pell o gwelet o veuzi ; Marsel, hep koll e benn, a c'hellas diskenn war eur radell, met, kement a dud a oa warni, ma oa anât edont o vont da bensea d'o zro ; neuze, ar paotr yaouank ugent vloaz a reas, a vouez uhel, al le da vont da vanac'h da Drap Bricquebec, ma c'hellje en em denna ac'hano ; selaouet e voe e bedenn, rak, war an taol, e tigouezas warno eul lestr amerikant ; saveteet e oant ; kaset e voent da Constantinopl ; ac'hano Marsel a yeas da Veirouth ; stag e oa eno ouz ar 21a Rejimant soudarded ar Senegal ha karget, gant tri gamarad all, da renka magajennadou dilhad soudarded ar Sav-Heol.

E bro an Aotrou Krist

Endra m'edo e Beyrouth, e c'hellas kaout aotre digant ar jeneral Weygand da vont da ober eun dro d'an Douar Santel.

D'an 13 a viz Eost 1923, e pigne war menez Karmel, menez ar Werc'hez ; d'ar 14 e tremene ebious menez Thabor hag e tigoueze e Nazareth ; e galon a dride o welet ar feunteun ma veze Jezuz o kerc'hat dour enni hag an hent a 'z a d'ar veti gant e vein rodell, bet flouret gant e dreid noaz a vugel.

Da Hanter-Eost e tiskenne wardu lenn Tiberiad a glevas e vouez, e wel Kana, Magdala, Betsaida, Kapharnaum lec'hioù benniget a vir roudou e dreid sakr.

D'ar 16 e tremene dre ar Samari, e wele puns Jakob, e tigoueze e Jérusalem hag e chome eno tri dervez, e wele Bethleem hag e tistroe dre Emmaus da Vevrouth, eun devez diwezatoch eget ne oa dleet ha gant pevar gwenneg hepken, en e c'hodell, diwar ar 500 lur a oa aet gantan da ober e dro.

Eus soudard da Lean : ar Breur Ewan

D'ar 26 a viz Gwengolo e pigne war an « André Chénier », al lestr a dlee hen digas en dro d'e vro, pett'c'haet gantan e zoudarderez.

D'ar 4 a viz Here, da c'houlou-deiz, e tigoueze dirak aochou ar Provans, e lec'h ma touaras, gwechall, Martha, Ma-

ri Madalen ha Lazar, an diou c'hoar hag ar breur a gare Jezuz.

Tri devez goude, Marsel Poussin a lake e dreid e manati Bricquebec, el lec'h m'en devoa graet le da dremen ar rest eus e vuhez ; ne dremenas ket dre Fougjara, rak, re a boan en divije bet o ki-miada diouz e dad.

Bricquebec a zo eur manati eus a Urz sant Beneat hag a zo ennan daou rumm menec'h, darn, gwisket, e gwenn hag a zo beleien ha darn all, gwisket, e gell, ha n'int nemet leaned : breur Marsel a oa gwisket e gell, Marsel a c'houlennas beza gwisket ivez, evel e vreur.

Brasa kefridi menec'h sant Beneat eo kana meuleudioù an Aotrou Doue, met, penaos gellout kendel'her da gana benn-dez ar meuleudioù-se ha gellout beva hep astenn an dourn da c'houlenn an aluzen, rak menec'h sant Beneat n'eo ket bet falvezet ganto morse mont da gesta ?

Da genta, ar veleien a zo en Urz-se a labour eur pennad bennak bemdez gant o daouarn ha kavet o deus oustenn an tu da gemerout, en o zouez, d'o skoazel-la, gwazed ne c'houlennont ket mout da veleien, a vezo o breudeur hag a ray al labourioù n'int ket evit ober o-unan.

Marsel, e Trap Bricquebec, a voe eur skouer evit an holl leaned all ; en em ober a eure bihan, evel ar Mabig Jezuz e kraou Bethleem ha war an Aoter, bihan, evel santez Tereza Lisieux ha Doue a leunas e ene eus e c'hrasou kaera.

Sentus e oa, war ar ger, da ober kement tra a veze gourc'hemennet d'ezan hag alies e veze ret lavaret d'ezan en em skuiza nebetoc'h ; abaoe ma oa bet er Sav-Heol, e oa blankaet kals ; karget e oa da vaga ar c'houlined ; n'oa ket eur pez kaer, mar kirit, met evitan ha ne oa bet benveg labour all ebet etre e zaouarn, betek neuze, nemet eur bluenn da skriva, falc'hat melchen hag o c'herc'hat gant eur garrigell, a oa a-walc'h evit e lakat da c'houezi.

Gant Sul Gwenn ar bloaz 1926 e reas e leou kenta ; e re ziweza a dleé ober en nenv ; ar Breur Ewan eo an ano a lean a gemeras.

Eun den bras, treut ha kaer e oa ; eun den laouen, eun ha digamambre ; eun den hag a danvee bemdez peger c'houek eo d'eur c'hristen beva e serr Jezuz-

Eun den kaer e oa...

Krist, komz outan dalc'hat, eus an eil penn d'egile d'an deiz, pa veze en iliz koulz ha pa veze er gegin, er c'hovell, en ti-kouez, wardro ar c'hrevier pe er parkeier ; eun den hag a oa karet gant an holl.

D'ar 7 a viz Genver 1927, ar Breur Ewan en devoa pemp bloaz war nudent ; edo en e vleun hag e spered né bléus-tre ket kalz war ar maro c'hoaz neuze, ha koulskoude, mall en devoa da welout e Zalver en e sked ha gouenn en devoa graet ar c'hras da ober e burgator, war an dotar-man : « En hent-se, emezan, ar maro a vezo evidoun eul lamm war barlenn hon Tad eus an nenv. »

D'e 18 vloaz Marsel Poussin a garas eun emzivadez yaouank : Karantez c'hlan : an hini genta hag an hini ziweza ! Setu aman ar c'homzou a skrivas hen war eul luc'hskeudenn kinniget d'an hini, a oa "koant evel eun ael"...

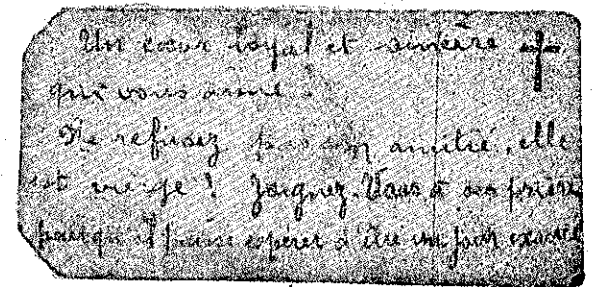
"Eur ene bihan merket evit ar baradoz"

D'ar meurzh, 16 a viz Eost 1927, edod oc'h endramm gwiz e park sant Loeiz ; gwiz kaer a oa eno ha mall e oa o dastum, rak an amzer a oa o tenvalaat ha doare c'hlae a oa ; ar Breur Ewan hag e vreur bras, ar Breur Bernard, a yeas o daou da rei an dourn da ober an taol labour-se ; goudeze ez ejont da drouc'ha melchen d'ar c'houlined ha da lavarout o chapeled e-harz Itron Varia ar baradoz e bali vras al liorz, stag ouz ar vered. Tomme oa bet d'ezo abaoe kreisteiz m'edont o labourat ; ar breur bihan a bakas riou eno. Goude ar Bater e pignas d'e wele ; wardro 9 eur hanter ar breur bras her c'hlevas o skei war e speurenn hag o lavarout : « Deus buan ! deus buhan ! » Pa zigouezas edo ar paourkaez breur bihan o teurel gwad aleiz e c'henou ; stanka a voe gellet outan, met, diwar neuze e chomas da uza etre e wele hag an tan, eun devez gwelloc'h, eun devez falloc'h.

Eun devez, o welout peger marvlivet e oa e vreur bras, digouezet warnan endra m'edo adarre o teurel gwad e lavaras d'ezan : « N'es ket da veza nec'het ; ne zigouezo nemet ar pez a fell da Zoue, » hag o trei gant eur mouse'hoarz ouz an Tad Priol : « Sellit 'ta, va Zad, va Breur Bernard a zo klanvloc'h egedoun ! »

En em lezel a rae etre daouarn an Aotrou Doue, evel eur bugel bihan etre daouarn e vamm. Roet e voe d'ezan sakramant an nouenn ; eur wellaenn a deuas ennan goudeze.

Da c'houel e baeron sant Marsel, d'ar 16 a viz Genver 1928, e skrivas e lizer diweza da gimada diouz e dad-kovesour a-wechall.

vroad d'ezan a lenne « Foi et Breta-

Blankadurez ar c'hlanvour a yae wa-gresk ; n'oa ket gouest ken da jom war zav ; n'oa mui anezan nemet ar c'hro-c'hen hag an eskern, « war dri dach, emezan, emoun amañ ! »

En e glenved diweza, Rener Mœur Tadou sant Beneat a deuas d'e welout ha goude en-deun e c'houlennas c'hoaz eus e gelou hag e lavare e oa : « eun ene bihan merket evit ar baradoz ! »

Klevout kement-se a voe eun dud evit ar c'hlanvour.

An Tad Abad, eus e du, a lavare di-war e benn : « N'eo bet lean nemet épåd pevar bloaz, met gouezet en deus tenna talvoudegez eus ar pevar bloaz-se muioc'h eget eleiz a re all eus a zaou ugént vloaz ! »

Mervel a eure etre daouarn e vreur bras, d'an 9 a viz Meurz 1928, da beder eur 20 ; bez 'en devoa 26 vloaz, daou viz ha daou zevez.

Ar Breizad mat ma oa!

Ganet breizad, Marsel Poussin a oa chomet breizad betek e varo ; feiz 'en devoa evel ar Vretoned o deus ar muia ; karout a rae en em erbedi ouz an diou Werc'hez e oa bet laket da anaout ez-vihanik gant e vamm, Itron Varia ar Miraklout, e Roazon hag Itron Varia ar Wern, e Foujera.

Karout a rae kalz kêr Roazon ; enni e oa bet ganet ha lorc'h a oa ennan e welout peger koant ha pegen didrouz e oa kêr an erminigou, E Thabor Roazon, e nevez amzer 1921, eo e oa bet ano da genta gantan ha gant e vreur diwarbenn santelez buhez ar venec'h en Trapou.

An ano a oa bet roet d'ezan da zeiz e vadizant a oa ano eur Pab hag eur merzer ; pa 'z eas da lean e kemeras éun ano all, hini Ewan Heloury, brudeta mab Kervarzin Landreger.

Ar Breur Ewan n'eo ket hepken eul lean santel, evel e baeron sant Ewan e oa, bez 'e voe ivez eur breizad hag a gare dreist e Vreiz ha ne venne nemet eun dra he gwelout o kaout, a-nevez, ar frankizou bet diframmet diganti gant Dispac'herien 1789.

P'en deveze aotre da welout tud dia-vaez, e blijadur oa komz gant eur c'hen-

An Tad Vital Lehodey, Abad Bricquebec, e tal bez ar breur Ewan.

gne », da lavarout eo eur Feiz ha Breiz, aozet e galleg, diouz doare Breiz-Uhel, pa ne oa ket kals a dud er rann-vro-se o c'houzout lenn brezoneg ; pa lavare henneañ d'ezan e oa deuet, hag hen Breiz-Uhelad, da veza breizad penn-ki-ha-troad e lavare d'ezan : « N'oun ket en em gavet eno c'hoaz ; met, en em gaout a rin ivez marteze ! »

Hen e-unan goudeze, eo a lake ar gaoz war hor Breiz, he feiz, he yez hag he giziou kaer hag an ezomm a oa da stourm evit mirout an holl denzoriou-se deuet d'ezi, a-dreuz ar chantvejou, digant ar re goz.

Eun nebeud sizunvezioù a-raok e varo, d'ar mignon-se a oa aet da gimiadà dioutan e lavaras c'hoaz kement-man : « Pa vezin er baradoz e pedin evit ma 'z ay al labour a rit, evit adsevel Breiz, da benn ha mont a ray, pa lavaràn d'eoc'h, rak benniget eo gant an Aotrou Doue Bezit laouen ! »

Ar c'homzou-ze a voe lavaret gant ar breur bihan dirak e vreur vras Bernard hag ar mignon e komze outan oa Eujen Jarnouen eus Pleine-Fougères, e kichenik Sant Malo.

Pa wele ar c'hlanvour n'en doa ket henneañ a fizians a-walc'h e teuje e gomzou da wir e lavaras c'hoaz : « Pa zigotezo an nevezentioù e weloc'h eo re wir ar pezh a lavaràn d'eoc'h amañ hizio ! »

Ha goueza a eure war ar c'homzou-se, meur a wech hag e meur a zoare dis-henvel.

An A. Jarnouen en deus bremañ ar gredenn start en devoa ar Breur Ewan, pa gomze outan, sklaerijenn, eus an nenv, war amzer da zont hor bro.

Da veur a hini all en devoa lavaret : « Me, n'it ket da veza neç'het, n'eo ket mont da veva diouz va danvez eo a rin pa 'z in d'ar baradoz ; me a en em erbedo ouz ar Werc'hez ha diouz sellout

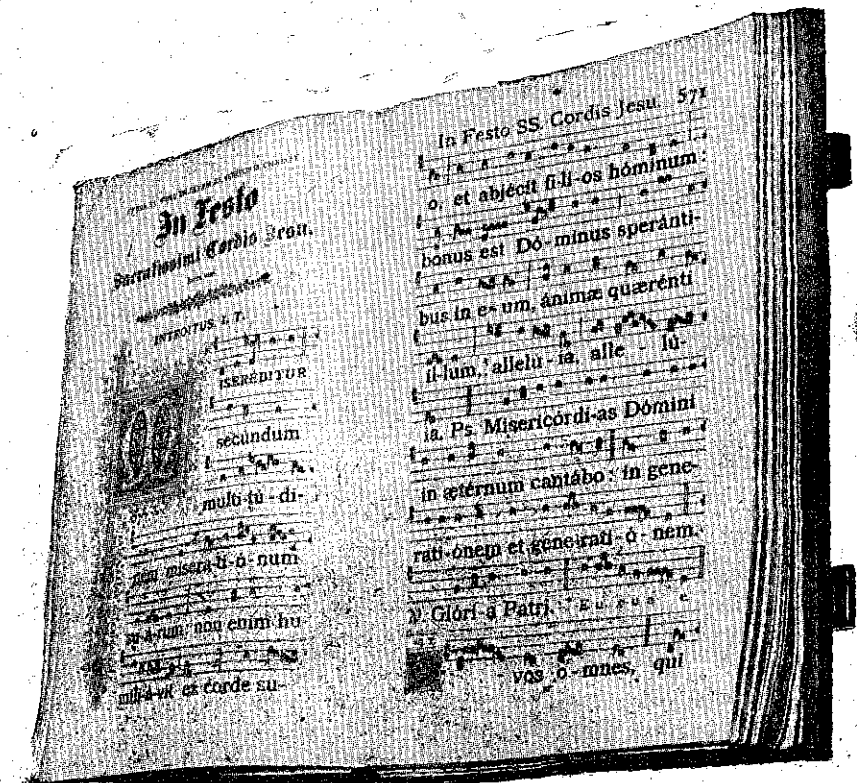
en he daoulagad e ouezin ervat ha plijout a ray va goulennoù da Zoue ! »

Kaset e voe e gorf da ziskuiza da vered ar manati d'an 10 a viz meur, endra ma koueze fulennou erc'h da leda eur pallenn gwonn kann war e vez nevez klozet.

Ar burzudou digouezet abaoe e tal ar bez-se a zo diniver ; pedomp eta ar Breur Ewan Poussin evit hor Breiz karret, douar ar zent koz... hag ar zent nevez ; en em erbedomp outan en hor poanioù korf, en hor poanioù ene ha marteze, dizale, e welimp e ano o skedi war roll ar Zent, da heul hini mab Kervarzin, e baeron.

Y. V. PERROT.

Evit kaout muioc'h a sklaerijenn premit ha lennit Mon Frère Yves. E gwerz e Abbaye Notre-Dame de Grâce, Bricquebec. (Manche) pe e Moulerez Bro-Leon, Landerne (10 lur).

Mae 1917... Da dri bugel eus ar Portugal...

AN ITRON VARIA A EN EM ZISKOUEZAS...

Fatima a zo deuet da veza, e berr amzer, unan eus al lec'hioù santela eus ar bed.

**

D'ar sul 13 a viz mae 1917, p'edo ar brezel all oc'h ober e reuz, tri bloaz a oa, an Itron Varia a en em ziskouezas e Cova da Iria, e Fatima, eur barrez vras, e kreiz ar menezioù, e eskopti Leiria, er Portugal, da dri bugel, da Lusía, eur plac'hig dek vloaz, d'eur c'henderv da houman, Fransaik, eur paotrig nao bloaz ha d'eur c'hoar da Fransaik, Hyasintha, eur plac'hig seiz vloaz.

Ar vugale-mañ, da genta, a voe fro-met o welout dirazo eur vaouez ha n'o devoa ket bet gwelet biskoaz, ha n'eo ket souez : ar Werc'hez a lavaras d'ezo :

— N'it ket da gaout aoun ; ne rin droug ebet d'eoc'h !

— Petra glaskit ? emé Lusía.

— Me a deu eus ar baradoz ; c'hoant am eus e teufec'h amañ, epad c'houec'h miz, d'ar 13 eus pep miz. D'ar c'houec'h-
vet gwech e livirin d'eoc'h petra glas-
kañ.

— Daoust ha mont a rin d'ar baradoz ? a c'houennas Lusía :

— Ya !

— Ha Hyasintha ?

— Hi, ivez.

— Ha Fransaik ?

— Hen ivez, met a-raok e ranko lavaret alies e rozera.

**

D'an 13 a viz maeven, an tri bugel a yeas adarre da Gova da Iria, hanter kant den bennak ouz o heul.

— Petra glaskit, Itron ? a lavaras Lusía, dal ma welas ar Werc'hez.

— Me garfe e teskefec'h lenn hag e teufec'h da lavaret, goude pep dizenez eus ho chapeled : « Va Jezuz, pardonit » d'in va fec'hejou ; va diouallit diouz « tan an ifern ; frealzit eneoù ar Pur » gator ha dreist holl ar re a zo ar muia « dilezet. »

C'hoant am eus da welout an holl oc'h en em ouestla d'am C'halon Dinamm !

Eur c'huzulig a roas d'ezo da anaout ivez ha difenn o devoa d'hen diskleria d'an dud all.

**

D'an 13 a viz gouere, an tri bugel a yeas adarre da Gova da Iria, gant mil den ouz o heul.

An Itron a lavaras d'ezo :

— Livirit bemdez ho chapeled en enor da Itron Varia ar Rozera, evit ma paouezo ar brezel ; n'eus nemedoun-me hag a c'hellfe rei d'eoc'h eun harp talvoudus.

Lusía a c'houennas eur burzud hag an Itron a bromettas unan d'ezi abenn miz here.

**

D'an 13 a viz east, triouec'h mil den den a yeas da Gova da Iria, met ar vugale ne 'z ejont ket ; kraouiet e oant bet ha kraouiet e chomjont, epad daou zevez, gant Prefed Vila Nova de Ourém, a lavaras d'ezo e lakaje o stlepel en eol bero ma kendalc'hjent da anzañ o devoa gwelet ar Werc'hez, met ar gourdrouzou-se ne lakejont ket ar vugale d'en em zislavaret.

An Itron Varia a en em ziskouezas d'ezo d'an 19 a viz east e Valinhos, e lec'h m'edont, en deiz-se o tiouall o loened.

**

D'an 13 a viz gwengolo, an tri bugel a yeas adarre da Gova da Iria ; tregont mil den a oa ouz o heul, en taol-mañ. An Itron Varia a lavaras d'ezo pedi evit ma paouesje ar brezel hag e roas d'ezo da anaout e tistroje daveto, d'an 13 a viz here, gant sant Joseph hag ar Mabig Jezuz.

Lusía a c'houennas ma vije pareet klanvourien :

— Parea a rin hiniennou, eme an Itron Varia, nann ar re all, rak Hor Zalver n'en deus ket a fizians enno !

D'an 13 a viz here, an tri bugel a yeas adarre da Gova da Iria ; glao hag avel a oa met ar gwall amzer ne viras ket ouz an dud da vont en hent ha da greisteiz e oa bodet eno ouspenn tri ugent mil den. Lusía p'en em gavas a lavaras d'an holl serra o disglaoierou ha raktal ec'h ehanas ar glao ; ar c'houmoul du a dec'has ; an heol a droas warnan e-unan, gant herr, hag a strinkas fulennou tan dioutan tu ha tu ; kemerout a eure an eil goude egile holl liouioù ar ganevedenn ha kement-se a-benn teir gwech ; en eun taol e vennas en em zistaga diouz an oabl ha koueza d'an douar ; an tri ugent mil den a oa eno a voe strafuilhet holl o welout eun hevelep burzud hag a gouezas d'an douar da c'houenn pardon.

An Itron Varia a lavaras neuze d'ar vugale :

— Me eo Itron Varia ar Rozera ; deuet oun da lavarout d'ar gristenien distrei ouz Doue hag ar brezel a baouez hep dale ; ra ehanint da bec'hi ; ra c'houennit pardon eus o fec'hejou ; ra livirint ar Rozera ha ra zavint amañ eur chapel em enor !

**

Fransaik, diwar ar wech kenta ma oa en em ziskouezet ar Werc'hez d'ezan a lavaras bemdez e chapeled.

D'an 23 a viz kerzu 1918 e kouezas klanv ha d'ar 5 a viz ebrel 1919 ez eas d'ar baradoz da gana gant an aelez meuleudi an Itron Varia.

Hyasintha a dapas ivez klenved he breur ; ar Werc'hez a gemennas d'ezi e varvje hep dale hag a roas d'ezi da anaout eo an hudurnez ar pec'hed a stlap ar muia tud en ifern.

Hyasintha a varvas d'an 20 a viz c'houevrer 1920.

Lusía ne jomas ket er bed ha d'an 3 a viz here 1928 e reas he leou a ieanez hag e kemeras an ano a C'hoar Mari Lusía ar Seiz Glac'har.

Er bloaz 1921, eskob Leiria a roas urz da lavarout an ofereñn e Cova da Iria ha pa voe kanet an ofereñn genta, er maez, e miz du, e tarzas harp er chapel eun eienenn eus an douar, graet kentoc'h da barea ar c'hlenvejou eget da d'herri ar sec'hed.

Ha setu amañ petra zigouezas goude ar burzudou-se :

A-raok ar bloaz 1917, ar Portugal a oa gouarnet gant eun toullad dispac'herien franmason, a oa o ger : Na Doue, na Mestr.

An darempredou etre ar C'houarnamant hag ar Pab a oa torret ; madou an ilizou laeret ; ar venec'h hag an eskibien harluet ; ar veleien gwallgaset ; ar feiz toc'hor ; ar yaouankiz direol ; an dud diwar ar maez tec'het d'ar c'hêriou ; en eur ger, ar vro rivinet a oa o koueza en he foull !

Adalek ar bloaz 1917, an traou a ziouleas :

er bloaz 1918, ar brezel a baouezas ; an eskibien a zistroas eus an harlu hag a en em vodas e Lisbonn.

Darempredou a voe skoulmet, a-nevez, etre ar C'houarnamant hag ar Pab

Lezenn an Disparti a voe degaset gwellaenn enni hag ar jeneral Carmo-
na, penn ar Vro, a lakeas e penn ar C'houarnamant, — hag atao emañ — eur c'hristen eus an dibab : an A. Salazar.

Kentelioù an Itron Varia a zo bet selaouet ha laket da dalvezout hag er Portugal, bremañ emañ o vleunia ar feiz hag ar peoc'h !

Ar pardonioù a vez graet e Fatima d'an 13 eus pep miz, dreist-holl ar re a vez graet, eus miz mae da viz here, e vez kement a dud enno hag alies muioc'h eget pa vez ar muia a dud e Lourde.

N'eo ket eur wech, met, meur a wech ez eus bet gwelet eno betek 300.000 den o pardona ha 30.000 o komunia hag ar c'hardinal Cerejeira a c'helle lavaret d'eur skrivagner gall, e miz east 1941 :

« Bec'h ho pezo o kaout hiviziken, er Portugal a-bez, eur boutegad tud a-eneb ar relijion ! »

Kentelioù Fatima n'eo ket hepken evit ar Portugal int mat ; mat int evit ar bed a-bez ha setu ar pez a zo bet diskleriet splann gant ar Pab Pius XII, e-unan.

D'an 13 a viz here warlene e oa pemp bloaz war nugen abaoe ma oa en em ziskouezet ar Werc'hez e Fatima. En deiz-se, Pius XII a gomzas, dre Radio,

SALAZAR

an den a adsavas ar Portugal à oa kouezet en eur stad reusoudik... Hirio, eo Penn-rener ar Vro.

ouz kardinal, eskibien ha pardonerien Fatima hag a ouestlas ar bed-holl da Galon Dinamm Mari.

Ar bedenn savet gant Pius XII, a-benn Jubile Fatima a zo bet lennet ivez, e holl ilizou hor bro, d'ar zul warlerc'h gouel ar Werc'hez, e miz meurz diweza.

Troomp eta hor sellou wardu Mamm Doue, ar Vamm a drugarez, rak Hi hepken a c'hell hor savetei.

**

Ar pezh a glever dre holl eo ar goulen-mañ : « Pegoulz e paouezo ar brezel ? »

Ar brezel a zo unan eus ar gwalinier a gemer Doue da skei an dud pa reont an droug ; pegoulz e paouezo ?

Itron Varia Fatima he deus hen lavaret :

Pa garo an dud ehana da bec'hi An Aotrou Doue a ehano da skei.

N'eo ket suliou tremenet hep oferenn, hep gousperou, hep pedenn, eo a lakay ar brezel da baouez ; da badout pelloc'h, ne lavaran ket !

N'eo ket suliou tremenet oc'h ober labouriou, hag a c'hell gortoz al lun, eo a lakay ar brezel da baouez ; da badout pelloc'h ne lavaran ket !

N eo ket suliou tremenet o c'hoari hag oc'h eva epad an deiz eo a lakay ar brezel da baouez ; da badout pelloc'h, ne lavaran ket !

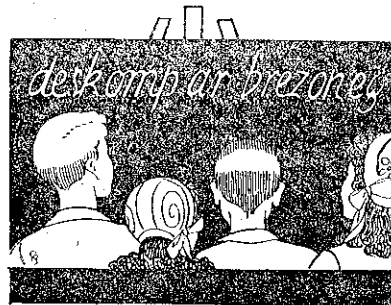
N'eo ket nozveziadoù-dans, laket da astenn ar zul, eo a lakay ar brezel da baouez ; da badout pelloc'h, ne lavaran ket !

Ar pezh a lakay ar brezel da baouez eo Paskou graet, graet gant an holl ha graet mat, da lavarout eo Paskou graet gant ar mennoz start da ren hiviziken eur vuhez hevel ouz eur vuhez kristen, ma c'hellimp holl kana :

Deut eo an deiz hag ho teiz eo, Ma teu ar bleuñ en holl draou beo ; En em laouenaomp en hent mat, Hon degas warnan dourn hon Tad.

Ya ! ma karomp plega da zenti ouz kenteliou an Itron Varia, deiz Doue a deuy dizale hag an deiz-se a vézo, eme Bius XII, « deiz ar peoc'h a c'hortoz ar « poblou, ar peoc'h er wirionez, el leal-« ded hag e karantez ar C'hrist ; deiz « peoc'h an armou, deiz peoc'h an eneou, « evit ma c'hello, e sioulder an Urz, en « em astenn rouantelezh Doue ! »

Y. V. PERROT.

SULVEZIOU BREZONEK.

Kenvreuriez ar Brezoneg eskopti Kemper ha Leon, renet gant an Ao. Chaloni Ster, ensellour war ar skoliou kristen, he deus bet lidet e Kleder d'ar 7 a viz Meurzh, eur gouel nevez, savet evit enori ar Brezoneg.

Kement all a dle beza graet er muia ma vo gallet a barzeziou.

Lodenn ar skol er gouel-se, a zo bras tre. Laket e vez ar vugale, paotred ha merc'hed, da genstriva (concourir) war an displegerez (déclamation) al lenn hag ar c'han brezonek.

Meurde a c'heller da rei d'ar skoliou a zo bet e Kleder o kenstriva : Kleder (paotred ha merc'hed) ; Ploueskad (merc'hed) ha Sibiril (merc'hed).

Labourer o deus bet gant kalon, hag o bugale, c'houec'h-ugent (120) anezo, a oa eun dudi o c'hlevout o displega hag o kana.

Eno hon eus gwelet e gwirionez, petra c'hell ar vugale war dachenn ar brezoneg.

Ma rit bep sizun ho kentel vrezonek, hag e tleit hen ober, sur oun, pa vo sul ar brezoneg en ho parrez, pe cun eur barrez tost d'hoc'h hini, ho vugale a yelo endro, da vihana kenkoulz hag e Kleder.

Met, evit-se, Brezoneg er skol !

Ali

Pa ouezo ar vugale lenn mat ar c'henteliou deski-lenn a zo e lodenn genta « Me a Z. B. » e vo gallet kregi gant ar verbou.

Arabat e vo, avat, tremen ar gentel penn-da-benn o studia ar verbou. Dek munud a vo a-walc'h. Ar peur-rest eus an amzer a vo tremenet war unan pe unan eus al lennadurioù a zo en eil lodenn.

Kentel-Skouer

Kemeromp amzer-vremañ (présent) ar verb SKRIVA (M. a Z. B. paj. 22)

a) Stumm keita (forme impersonnelle).

IPA J I E N N

AIR MESTIR-SKOIL

Skrivit war an daolenn-zu ar raganoioù gour (pron. pers.) ha lakit ar vugale d'o deski mat : Me, te, heñ, hi, ni, c'houl, i, (je, tu... etc.) Grit d'ezo teuler evez ouz « hen » (heñ, e Kerne) ; hi (elle) ; i (ils). Diskouezet d'ar vugale urz ar frazenn, en doare displega-se : ger-rener, verb, renadenn (sujet, verbe, complément). Lennit fraez, hoc'h unan, da genta ; lakit ar vugale da lavarout war o lerc'h, asamblez, ha goude a unanou, hag evelse evit pep stumm.

b) Eil stumm. (Conjug. personn.) Diskouezet urz ar frazenn : renadenn ha verb, ger rener ebet. (compl. verbe, pas de sujet distinct du verbe. La terminaison donne la personne).

Taolit evez mat ouz an notennoù a zo e traoñ ar bajenn.

c) Trede stumm. Displegatur gant ar verb-skoazell « ober » (conjug. avec l'auxiliaire faire). Diskouezet urz ar frazenn : verb, renadenn (verbe, complément). Lakit keñver ha keñver gant an daou stumm all.

d) Stumm nac'h (forme négative) : Kemerout ar verb evel m'emañ en eil stumm (conjug. pers.) hag e lakaat etre NE ha KET.

Goude beza studiet piz ar gentel, he rei da zeski diudan envor a-benn ar sizun all.

Dre gomz, pe dre skrid, e vo gallet war skouer ar verb SKRIVA, displega ar verbou merket e traoñ ar bajenn (exercices).

Lennadenn

« Seran ar vamm goz » (M. a Z. B. p. 38) I. — a) Studia ar geriadur asamblez (vocabul.)

b) Lennit hoc'h unan, distagell ha goustad.

c) Roit da gompren ar gerioù diaes

d) Lakit ar vugale da lenn war ho lerc'h. frazenn goude frazenn, ha goude pep hini d'e dro. Plijadurus e vefe lakaat daou da ziviz : unan ar rafe ar vamm-goz, egle ar mab-bihan.

II. — Grit goulennoù ouz ar vugale da welout ha komprenet mat o deus.

a) Petra 'ziskouez e oa karet kalz ar seran gant ar vamm goz ?

b) Perak en deus ar mab-bihan degaset ar c'haz d'ar vamm-goz p'he deus houmañ goulenet ar seran ?

III. Petra 'welit war ar skeudenn ? Petra 'ra ar c'haz ? Pe liou en deus ? Ha bras eo eur seran ? Anvit eul labous a vent gantañ.

IV. — Goulennit digant ar skoiidi, pere eo ar gerc'hou ne gomprenont ket : Glac'haret hell (tout cûagriné) ; A zeu d'he c'ha-vent (vint la treuver)...

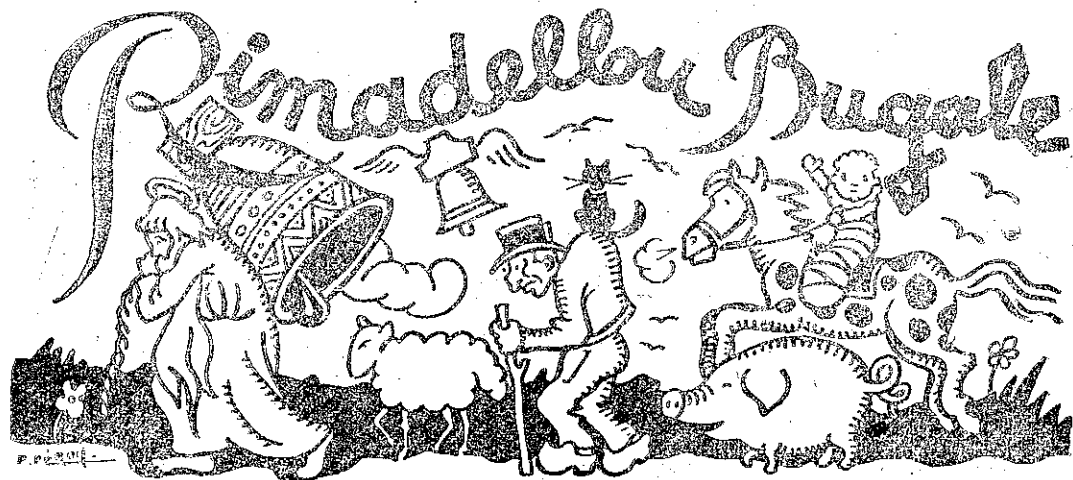
V. — Araok echui, gwehit ar gentel yeza-dur (grammaire), war ar ger-mell amstriz (Part. indéf.) ; Lakit ar vugale da glask el lennadenn ar gerioù-niell amstriz.

ha goude, grit ar poelladennou (e'xercices) a zo e traoñ ar bajenn 39. Muia ma c'hel-lot, grit ar poelladennou-se dre skrid, war eur c'haier a servicho hepken evit ar brezoneg.

AR SKOLAER.

Taerit evez !

Er bajenn 37 eus « M. a Z. B. », (3 Mutations par adoucissement) ez eus eur fa-zi. Grit d'ar vugale lakaat P-B, e-lec'h P-D.

Setu aman eur guchennad rimadellou brezonek dastumet gant hor mignon Yeun ar Gô. Plijout a reont d'ar gerent yaouank brezonegerien evit didui o bugeligou :

Evit didui eur bugel bihan e vez graet d'ezañ digeri e zourn hag e vez hilliget ar palv en eur lavarout : « Amañ eo bet ar c'had o peuri. » Goude ez eer eus an eil biz d'egile hag, o pega enno diouz tro, en eur genderc'hel gant ar regenn : « Hemañ en deus gwelet ar c'had — Hemañ en deus he redet — Hemañ en deus he fakat — Hemañ en deus he débret — Hag hemañ bihan ha n'en devoa bet tamm

A oa act d'ar gêr da lavarout d'e vamm Hag a oa bet foetet, foetet gant eur bod [lann.

Neuze e raer an neuz da skei war biz bihan ar c'hrouadur.

Setu amañ le eur bugel pe e zoare da doui : Kregi a ra gant e viz bihan e biz bihan e geneil pe e hini e dad pe e vamm hag e tistag ar gerioù-mañ :

Bizig bihan, bizig moan,
An hini 'lar gevier 'ya d'an tan,
Bizig bihan, bizig spenn,
An hini 'lar gevier 'ya d'an Ifern.

Bez 'ez eus c'hoaz eur bern regennoù ha soniou ber evit ar vugale.

Bim baou kloc'hig Plourin,
Torret eo kleier Sant Varzin !
Aet an Ankou
Da Blouganou
Pevar blankenn en e c'henou.
Bim baou kloc'hig krec'h
Maro eo Yannig 'baoe dec'h.
Interet 'barz ar poull-pri
Act e bennig gant ar c'hi
Hag e drpadig gant ar c'haz
Dindan ar gwele bras.

Alampatibadibadouch
Ar yarig a gar he labous, } 2 wech
Alampatibadouchik
Ar yar gar he labousig.

Jañ Pier Bistrakig,
Paotrig e vamm goz,
'N'eur domma lost e roched
'N' doa poazet bonton e gof.

A -dreuz
an
darvoudou
e
Breiz

FEIZ KRENV AR VRETONED...

O c'her distrujet gant kirri-nij ar Saozon hag an Amerikaned, Oriantiz a yeas niverus da bardona da Santez-Anna... Paotred yaouank an Oriant a zougas skeudenn Mamm goz ar Vretoned !
(Luc'hskeud. D. N. P.)

HOR C'HENVROIZ HARLUET...

Mari Marziou, gimidik eus a Blougerne, hag a oa o chom e Brest, oajet a 76 vloaz, a zo bet kaset d'al « Loir-et-Cher ». Ne oar ger gallek ebet. A drugare Doue he deus ar paour, kèz koz, kavet Mari Kervarec hag e c'hell brezonekaat ganti...
Met daoust ha ne oa tu ebet, e gwirionez da gaout lojeiz e goueled-Breiz evit hor c'henvroiz skoet gant ar brezel ?...

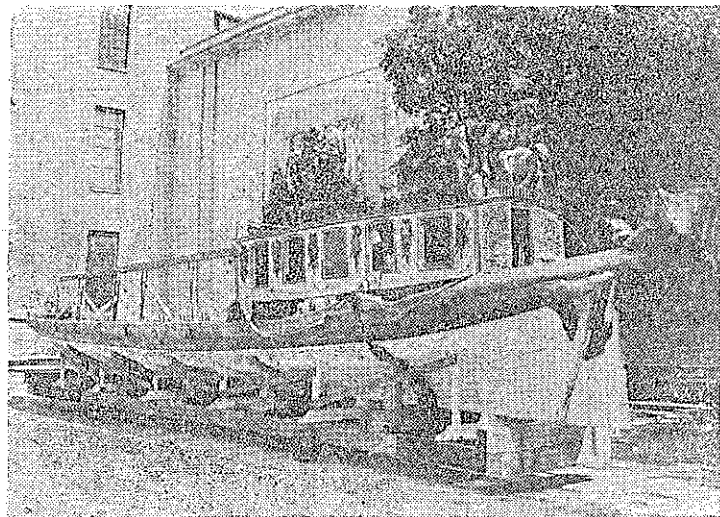

...TIEGEZIOU BREIZ E GLAC'HAR

Goude lazadeg euzus Roazon, d'an 8 a viz meurz, ar gerent a bed dirak archedoù e zind lazet gant bombezennou an Amerikaned.
(Luc'hskeud. D. N. P.)

Aman...
a-hont!

Bag an Impalaer Napoleon Kenta, hag a oa miret e Brest a zo bet kaset da Baris da Ziskouezadeg ar Vordeadurez...

E Bro-Ukrain, dremedaled (dromadaires) a vez sternet ouz an alar evit labourat an douar...

Stad truezus beleien Bro-Rusia...

Ne jom ket kalz anezo ken : milierou anezo a zo bet lazeta, gwall gaset, pe harluet e Siberia... Setu aman-menech'ha koz hag a zo bet kavet gant an Alamanned en eur stad reuzeudik. Laketa int bet a nevez en o manati. (D.N.P.)

DISPAR ! KAER KENAN ! EUN DUDI ! GOURC'HEMMENOU KALONEK ! KENDALC'HIT !

Eur bern maouezidi evelse hon eus bet diwarbenn hon niverenn Pask. Ar pezh a ra kalz a blijadur d'eomp, se 'ze sur... Met, kenvroiz ker, n'eo ket a-walc'h kas maouezidi. Evit ma c'hellimp embann niverennoù all par d'an hini diveza, eo ret d'eomp boza harpet. Ha goude ma ne rofec'h da yalc'h Feiz ha Breiz nomot a peh a 20 real bep miz, e c'hellimp rei d'eooc'h, bep wech eur gelaouenn evel hon niverenn Pask. Ar profou-se a zo prestus meurbot, ha ma vezont stank, e vezo embann net gant gouel santez Anna, patronez Breiz, eun niverenn kempennet kaer. En ano ar brezoneg, beanoz Doue d'eooc'h, brezonegerien !

"C'houez al louet
a zo gantan!"

Gloar Breiz a zo bras dre m'he deus bet bugale, eleiz a vugale ha bugale a zoare, met, he mez a zo ker bras all dre ma 'z eo bet gwerzet ha diskaret gant bugale all a oa bet savet ganti ivez, koulskoude, war he barlenn evel ar re genta.

Ar re he gwerz evelse hag he diskar eo ar re a lez klenved an divrezoneg da spega enno hag a glever o lavarout : « O ! ar brezoneg, an dra-ze a zo c'houez « al louet gantan : ni a zo bet pell a-walc'h oc'h ober an dud diwarlerc'h ; « gant ar brezoneg n'heller mont da nep « lec'h ; gwella ma 'z eo eo da gas ar « zaout d'ar park ; mezus eo e vije eun « den e Breiz ha ne ouesje ket a c'hal- « leg ! »

N'eus ket a ezomm da veza gwall zesketa evit dont a-benn da zispenn ar c'homzou dismegansus-se evit hor yez, an eil goude eben.

Nann ! n'eus ket eur Breizad e Breiz hag en defe ezomm da gaout mez ha goude ma ne ouesfe ket a c'halleg, rak er gêr emañ ha yez ar gêr, er vro-mañ, eo ar brezoneg, met eur Breizad o veva e Breiz-Izel a dlefe ruzia gant ar vez ma ne oar ket a vrezoneg, rak da bep labous e gan ha da bep gouenn he yez.

Ar brezoneg eo ene hor bro ha mar deo pec'hed ober gaou ouz korf ar vro, hag ez eo, eo mil gwech gwasoc'h c'hoaz ober gaou ouz he ene ; ar re her gra ha goude ma rafent an neuz da veza kristenien vat a zo torfetourien, rak hep brezoneg, n'eus Breiz ebet !

**

Goude reuz an Normaned, bremañ ez eus mil bloaz, pa oa nevez adsavet c'hoaz hor Breiz gant an Dug Alan, — 936-952 — harpet gant Yann Landevennec,

**

An droug graet gant ar skoliou er c'hant hanter kant vloaz diveza tremenet

a zo skrijus rak ne veze an enno nemet eus eur yez hag eus eun istor ha no oant na yez nak istor Breiz ha, dre-ze, epad kant hanter kant vloaz ar Breizad bihan a zo bet savet, er skoliou, nana hervez menoz Doue, met hervez menoz mestr bras an Deskadurez e Paris.

A drugarez Doue an amzer-ze a zo tremenet pe a dremeno, hep dalc'h; rak mar deo kalet pennoù ar re a wash, pennoù ar re a zo gwasket a zo kaletoc'h c'hoaz.

Goulenn a reomp ar brezoneg er skol evit m'en em gavo ar bugel er gêr p'en em gavo er skol.

Goulenn a reomp ar brezoneg er skol evit ma roio tro d'e vistri d'e drei e galleg ha da drei ar galleg ennan, rak dre labourat evelse hepken eo e lemmet a-zoare sperejou ar vugale hag o laker da c'houzout petra venn lavarout pep ger : an hini ne oar nemet eur yez, ne oar, mat a-walc'h, hini ebet, e gwirionez.

Goulenn a reomp ar brezoneg er skol evit ma teuy ar Vretoned da garout muioc'h mui maeziou hag arvorioù o bro. Skoliou Breiz, betek hen, gwella ma oant da netra oa da zevel danvez mevelien ha mitizien da vont war laezioù ; n'eo ket evit an dra-ze eo hon eus ezomm skoliou ; estreget e Paris ez eus ezomm tud da labourat ; e Breiz ez eus ezomm ivez ha Breiziz a jomo e Breiz pa vezint laket da garout o bro en eur zeski d'ezo er skoliou bihan, er skoliou krenn hag er skoliou bras, istor ha yez o zud koz. Eur manac'h bras, sant Kado, eno, ret en hor Breiz-Vihan koulz ha ma 'z eo e Breiz-Veur, a lavare gwechall : Kas am eus ouz

An den ne garo

Ar vro her mago ;

An tiez hep bugale ;

breserien ar gwir ;

haderien ar freuz ;

an den hep micher ;

An ti-hep kelenner,

hag ar gelennadurez a ziank ar re hen heuilh !

Mat, ma' oa eur gelennadurez hag a zianke ar re hen heuilh oa, hep mar ebet, an hini a roed e holl skoliou Breiz, betek a-nevez 'zo.

It da Vrest ha da veur a gêr all zoken hag e kavoc'h eno bernioù bugale ne ouezont ger brezonek ebet ; ne ouezont ket

zoken petra-venn lavarout an anioù brezonek a zougont ; ma 'z int anvet Goulhen, Manac'h pe Floc'h, e klevoc'h ober arezo *Goulaine*, *Manaque* pe *Manache*, *Floque* pe *Floche*. Ne ouezont ket petra lavar anioù koant ar c'herioù ma tremenont drezo pa valeont war ar maez ; dianket int en o c'hêr ; dianket int en o bro : eun druez hag eur vez.

D'ar 27 a viz gouere, warlene, e oan o tistrei eus Kemper gant karr-tan Huelgoad. A greiz holl eun den yaouank eus Kemper hag a oa o vont da Blonevez ar Faou a c'houlennas, e galleg, p'edod o loc'h eus Kastell Nevez ar Faou, petra oa ar ger-se Faou a stager ouz Kastell Nevez hag ouz Plonevez. Chom a ris mut da welout hag unan bennak a vije kavet da sklaerijenna ar C'hemperad : den ne respontas ; e oa eno, koulskoude, eur bern tud yaouank a oa eun trouc'had lorc'h enno da veza gounezet o zesteniou-studi hag hini anezo ne ouie eo ar Faou pe ar Fao, liesder ar ger favenn, e galleg : *hêtre*.

Eur bern traou didalvez kaer a zesker er skoliou hag a laka ar vugale o darempred da veza dianket en o bro ha setu perak e kendalc'himp da hopal ken na vezo roet d'omp da vat : *ar brezoneg er skol !*

Arabad eo fazia ! Klenved an divrezonega n'eo ket bet en em skignet e bloaz ha ne vo ket diarbennet, ken nebeud, e bloaz ! Met, da bep hini eo hen diarbenn hervez e c'halloud, o komz, o lenn hag o skriva brezoneg mui a c'hello.

Eus an cil penn d'egile da Vreiz emañ er tihuna, da vat, a drugarez Doue. Tud Breiz-Uhel o-unan hag o deus kollet o brezoneg dre reuzioù brezelioù tremenet mil bloaz a zo, a weler niverusoc'h niverusa bemdez o staga da zeski yez ar vro el levrioù pa n'eo deus ket bet an eurvad d'hen deski war barlenn o mamm.

Galerie, (1) kelaouenn Bretoned Breiz Uhel, en he niverenn 16, p. 1138, he deus nevez graet eun enklask etouez he lennerien war ar goulenn-mañ : Daoust hag a-du emañ evit ma vefe desket brezoneg e holl skoliou Breiz-Uhel ?

1) — *Le Réveil Breton et Galerie*, 25 francs l'an, directeur Jean Choleau, 46, rue Poterie, Vitry, e-c 5852, Rennes.

Hag al lennerien o deus lavaret :

— Ya ! a-du emañ a-grenn ; ret eo hen deski en holl skoliou.

Gwelit nak a breder a gemer an ensellerien evit ma vo desket ar brezoneg er skoliou kristen ; (2). Mistri skoliou ar C'hoularnant, end-reun, a c'hello ivez mont da skolach nevez August Brizcuk, da Bloermel, epad ar vakansou a zeu, ma ne ouzont ket c'hoaz a vrezoneg a-walc'h d'hen deski d'o bugale. (3)

Gwelit nak a leorioù nevez savet gant an Aotronez Riou, Roparz Hemon, Fave, Nedelec, Drezen, Ollivier, Dujardin, Dorig ar Voyer a zo bet moulet abaoe penn kenta ar bloaz-man hepken, daoust d'ar geraouez spontus a zo war ar paper. (4).

Daoust ha n'eo ket bet karget a-nevez 'zo, an Aotronez Per ar Rouz, Deniel Bernard, Josef Ollivier, Loeiz Dujardin hag Adolf ar Goaziou da zastum sklaerijenn evit leordi broadel Paris, (Bibliothèque nationale) war gement levr ha skrid bet savet betek hen e brezoneg ?

Ha nak a studiou a reer er Framm Keltiek war ar brezoneg evit e anaout

2). — Sellit ouz kannad miziek an Ensellerien : *Avis de l'Inspection diocésaine de Quimper*, 19, rue Pen-ar-Steir, Quimper, e-c 528.80 Rennes.

3). — Sellit ouz 3e séance plénière du Comité consultatif de Bretagne, war « *La Bretagne* » du 24 mai 1943.

4). — *Ar Pesk Aour*, gant Paol Feval displeget e brezoneg, gant Roparz Hemon ; her goulenn ouz *Imprimerie Centrale*, 7, rue des Francs-Bourgeois, Rennes.

— *La chanson populaire bretonne*, par Joseph Ollivier ; Prix : 150 francs. Her goulenn ouz Adolph ar Goaziou, rue St-François, Quimper.

— *Eur barrezig a Vro-Leon* : Lanber. Priz : 30 lur ; her goulenn ouz *Imprimerie Centrale*, 7, rue des Francs-Bourgeois, Rennes.

gwelloc'h hag e lakat kenver ha kenver gant ar yezou keltiek tramor.

Nak a studiou a reer war ar brezoneg evit dont drezañ da anaout gwelloc'h ar yezou all, ar re goz, evel al latin hag ar gregach koulz hag ar re a-vremant, ar galleg, an alamaneg, ar zaoneg hag all.

Lennit ar studiadenn a reas an A. Falc'hun, eus ar Vourc'h Wenn, e skol-veur Roazon, d'an 22 a viz du diweza hag e welloc'h eo ar brezoneg eun tenzor hag emañ breman hepken o tont da anaout e dalvoudegezh hep par. (5).

Ha mat, eur yez hag a zo karet, skrivet ha studiet gant kement all a vugale hag a dud yaouank, evel ma 'z eo ar brezoneg breman, n'eo ket c'houez al louet eo a zo ganti, a gav d'in, c'houez bleun an nevez amzer ne lavaran ket ha warlerc'h ar bleun e taolo ivez frouez, hep dalc'h, evel ma n'he deus ket taolet, mar-teze, gwech ebet c'hoaz !

Ar re n'her gwelont ket a zo dall e kreiz an de kaer ha ken dall hag an den ganet dalla !

Y. V. PERROT.

— *Skol ar Biniou, Méthode de Biniou*, eul leor eus ar re goanta evit ar re yaouank a venn deski c'hoari gant ar biniou. Her goulenn ouz an aozer, *Dorig Le Voyer, Lutherie régionale*, 10, rue des Francs-Bourgeois, Rennes, e-c 53.398, Rennes.

5). — *F. Falc'hun, La langue bretonne et la linguistique moderne*,

Librairie Celtique, 108 bis, rue de Rennes, Paris VI.

Lennit ivez war Sav, niverenn 26, 27 hag all, pajenn ar yez skrivet gant an A. Falc'hun.

Sav, a zo eur gelc'h-kelaouenn drimi-ziek, koumanant bloaz : 40 lur.

Kas an arc'hant d'an A. Daniel, 9 ter, rue de Rouvray, Neuilly, Seine, e-c 1902-50, Paris.

“ EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR ”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZH H. HUERRE

KONTADENN AN TREDE NOZVEZ : MARC'HEG-E-GLEZE

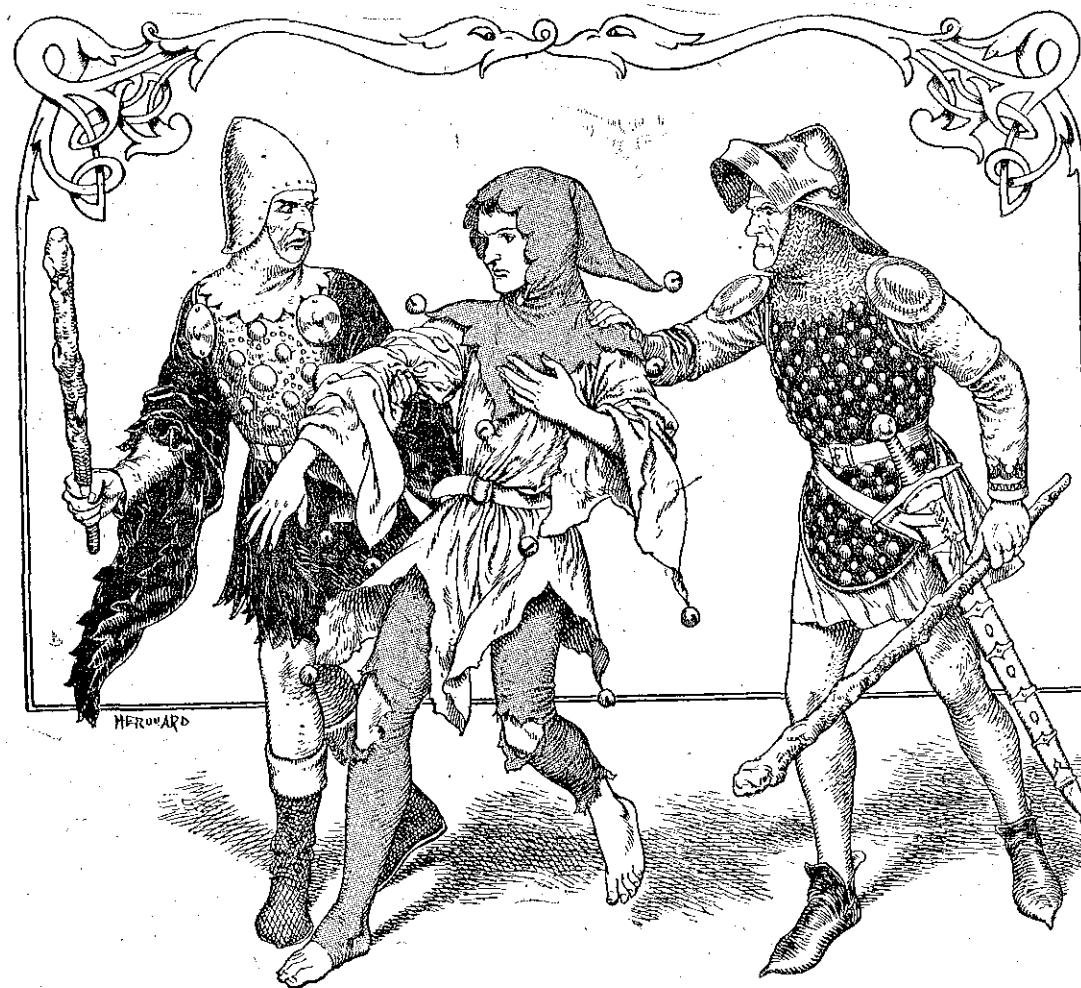
Galvet e voe pa voe noz, ha kaset d'ar gambr vras e-lec'h m'edo an Itron. E saludi a reas ha goulenn outañ ha prest oa da zeraoui gant e gontadenn. Pa lavaras ya, e lakaas hi war he muzellou eun tamm ibil hag e reas eur c'houitel-ladenn. Kerkent e tigoras an nor er vo-ger a-gostez. Dont a reas tre an daou-zek gwaz gant o daoutzek gwreg, pep hi ni e-kichen he gwaz. Azeza a rajont evel d'ar pardaez en derc'hent hag an Itron a lavaras : « Bcc'h d'ez. » Ha Diarmuid a stagas gant e varvailh evelhen :

Gwechall, pell amzer 'zo abaoe, e oa eur roue e hanternoz Iwerzonn. Etireuji a reas e-kuz gant merc'h e vesaer-moc'h. Eur mab he devoe, Daithi a voe graet anezañ. Ar roue a deuas hag en devoe mez oc'h anzav en devoa kemeret da bried eur vaouez ken paour, cus eur renk kent izel : kuzat a reas e vab ken na voe deuet da zen. Pelloc'h en defe bet e guzet, panevet ma voe dizoloet eun deiz an traou. Rak e-kichen kastell ar roue e oa o vev eur « marc'heg-e-gleze ». Mignoniez vras a oa savet ctrezañ ha Daithi. Alies e vezent o-daou o hemolc'hi (chaseal), pe o pesketa. Deski a reas ar marc'heg d'ezañ c'hoari gant ar c'hleze, ha rei a reas d'ezañ aour hag arc'hant, hep gouzout da zen tro-war-dro. Bremañ en devoa Daithi marc'h, ki, falc'hur evel ar roue e-unan. Hemañ avat ne ouie tra.

Eun devez ar roue a oa e-unan en e-gambr. En em lakaat a reas da cvezia-ouez e vuhez o vont en-dro hag e lavaras outañ e-unan : « Diskiant-mat oum me pa n'oun ket dimezet pell 'zo gant eun Itron a zoare ; m'am bije graet se, em bije bremañ eun her gwirion, da lezel gantañ va rouantelez. Gwell eo diwezat eget morse. Roue Munster en deus eur verc'h hag a zo koant. D'in e vo emichans. » Antronoz e savas, e lakaas sternia e garr ha gervel eun heuliad brezelourien ha tud armet. Hep marc'hata e loc'has ctrezek Bro-Vunster. Mont a reas da gastell ar roue ha goulenn dourn e verc'h : « N'oun e giz ebet, eme ar roue, evit rei va merc'h d'eur gwaz, ma n'emañ ket hemañ diouz he c'hoant. Ma ro hec'h asant avat, e c'helli he c'haout da bried, hag e vezi deut mat d'in. » Ober a reas klask Mheodhbh, e verc'h. Pa zeuas tre e lavaras he zad d'ez : « Sed amañ roue hegarat Bro-Ulad. Abell eo deut d'az koulenn da bried, va merc'h. Ha dâ eo ganez euretji gantañ ? » — « N'e gemerin ket, emezi, ha pa ne vefe en Eire den all nemetañ. Gwell e vefe ganeñ e vab. » Droug a yeas e roue an Hanternoz ha lavarout a reas e oa eur c'haouiadez, n'en devoa mab ebet :

— « Gaouiad da-unan, emezi, gaouiad divez. »

— « Testeni a roin d'it gant va c'hleze, emezañ, n'oun ket eur gaouiad. »

Tapet e voe krog er paourkêz farwell..

— « Testeni ebet ne c'hello talvezout, emezi. Met ma 'z'eus eur c'hleze e Bro-Vunster, e tiskouezo ar c'hleze se d'it ec'h eus lavaret gevier, a-raok ma vezi distroet davit merc'h ar mesaer-moc'h »

— « N'oun ket eur c'hrener, n'en em ganann ket ouz merc'hed. »

— « Gouzout a ran ez out eur c'hrener, emezi. »

Ha kerkent e tapas krog en eur c'hleze a-istribilh ouz ar voger hag e skoas eun taol gantañ a-greiz he c'hounnar. Sevel a reas e zourn d'en em ziwall : diskolpet e voe e zourn dioutañ : « Bremañ, emezi, distro da gaout ar vesacrez-moc'h. An digoll am eus bet diganez. »

— « Gwell eo beza mounn eget pried d'eur sorserez an diaoul ! », a'youc'has ar roue.

Pa voe distro e c'houlennas e dud outañ penaos e oa aet e zourn dioutañ : « En eur stourm ouz eul leon, emezañ,

hag al leon am eus lazet. » Pa voe distro d'e vro, e bobl a-bez a gavas kerse m'oa aet e zourn dioutañ en eur stourm ouz eul leon. Buanik avat e voe kavet pleg war ar wirionez, hag an druez a yeas da c'hoap.

Gwerzennou a voe savet neuze :

Gwechall e oa eur gwaz.

Tap 'eur vaouez a vennas.

Eun dourn avat a gollas !

Kounnar ruz a voe er roue pa glevas seurt kanaouenn. Ne ziskouezas ket evelato e komprenne ar c'hoapadenn.

Eun dervez ez eas ar roue gant tud-jentil ar vro da hemolc'hi. Pa voe difoupet ar c'haro, e redjont war e lerc'h. Holl ez ajont pell e-biou d'ar roue. Rak n'oa mui kouls marc'heger ha diagent, abaoe m'oa aet e zourn digantañ. Roudou ar c'hezeg a heulias betek lez eur c'hoad ; eno o c'hollas. Edo war-nes-mont war e giz, pa welas o tont dave-

tañ eun itron gaer. War eur palafrez gwenn-erc'h edo azezet. Saludi a reas heñ an itron ha hi a reas kement all d'e. zañ, hag a lavaras : « Na da ket larkoc'h, o roue ; diskaret eo ar c'haro. »

— « Piou en deus roet lamm d'e-zañ ? » eme ar roue.

— « Da vab e-unan. emezi, mab da verc'h ar mesaer-moc'h ; bremañ selaou ganefi ! Ma talc'hez d'az puhez, na guz ket pelloc'h da vab. Merc'h oun da roue an Inizi Aour, beva a ran dindan menez ar Maouezed ha ma plij ganef va c'haout da bried, ne c'houlennan ket gwell. Ma teuez da gaout va zad, ez po, hep mar ebet, va dourn. » Diwar ar sell kenta, en devoe ar roue karantez ouz ar plac'h yaouank koant. Lavarout a reas en devoa c'hoant mont d'he heul ha goulenn he dourn digant he zad, nemet ne oute ket pelec'h edo rouantelez hemañ : « Tosta amañ, emezi, krog e siblennou va marc'h, ha me a grogo e re da hini ! » Hag e tibunas neuze eun nebeut komzou, hep d'ar roue o c'hompren. Hag en eun taol krenn e kerzas war nij a-dreuz an aer, e-kichen ar vaouez koant. Erruet tost d'ar menez, e tiskennjont diwar varc'h. Displega reas hi adarre eun nebeut komzou, hep gouzout d'ar roue petra oant. Ar menez a zigoras. Ha hi mont e-barz, ar roue ouz he heul. Hep dale e voent en eul liorz eus ar re gaera. Bez' e oa ennañ gwez a hep seurt en o bleuñv, ha sammet a frouez. Er penn all d'al liorz e oa eur c'hastell. Treuzi a rajont al liorz ha mont e-barz ar c'hastell. An itron a skoas war dor eür c'hombod. An nor a zigoras. Mont a reas hi e-barz, ar roue war he roudou. Dirazo e oa eun den mentet uhel, louet e varo. Roue an Inizi Aour an hini oa : « Va zad, emezi, sed amañ roue Bro-Ulad. Da c'houlenn va dourn diganez eo deuet. »

— « Ne dalv ket ar boan d'ezañ, eme an tad, rak n'eo ken nemet eun diskiant, eur c'hrener, eun divezet. Ma ne da ket en-dro ha ma ne ra ket eur wir rouanez eus merc'h ar mesaer-moc'h, me a sanko sounn, e benn en traoñ, e seuliou er vann, war beg menez an Itronezed, ma teuo evned an neñv da ziskolpa diouz e eskern betek an tamm diweza eus é gig. Kae bremañ, ha kas-heñ d'al lec'h ma c'h eus e gavet. » Mont a rajont adarre gant an hevelep hent, ha didoulla eus

ar menez. Dirazo edo an daou varc'h. Hag i war o dibrou. War lez ar c'hoad e pellajont adarre an eil diouz egile. An itron a lavaras kenavo en eur heti d'e-zañ eurusted hag en eur lavarout : « Gant a ri, o roue, gra ar pez en deus gourchemennet d'it va zad, pe anez e seveno kement en deus gourdrouzet ober. »

Ha bremañ, Itron zoujet, ha c'houi, tudjentil hag itronezed amañ ouz va selaou, kement a c'hoarvezas gant ar roue n'oa ken nemet eur welidigez pe eun huñvre. E gwirionez sed amañ penaos e oa tremenet an traou. C'hoant en devoe ar roue da drouc'ha berr dre ar c'hoad. Steki a reas ouz eur wezenn vras ha ken gloazet e voe ma kollas pep skiant. E-pad ma edo en e hed war an douar eo en devoe ar welidigez se. Pa zéuas an hemolc'herien war o c'hiz, e kavjont ar roue azezet war lez ar c'hoad. Goulenn a rajont outañ petra a oa degouezet gantañ da virout outañ da vont war o lerc'h : « Me 'gav d'in, emezañ, eo dall va marc'h. Va c'haset en deus a-herr ouz eur wezenn deo. Eur wall stokadenn am eus bet, ha gloazet oun. Piou en deus diskaret ar c'haro ? » — « Gant Daithi eo bet graet », emezo. An ano se oa hini mab ar roue.

Degaset e voe ar roue d'ar gêr ha klasket ar vezeged (vedcsined). Lavarout a rajont d'ezañ beza sioul ha dibreder, mirout a veza trefuet. Abenn eur sizun e wellafe d'ezañ. Start edo ar roue en e gredenn e oa aet gant an Itron gaer da welout an Inizi Aour, nemet ne ziskouezas kement se da zen. Pa wellaas d'ezañ, e lakaas klask merc'h ar mesaer-moc'h, hag e lavaras d'ezi en devoa keuz da veza he mac'het dalc'hat, nemet en devoa c'hoant auzao hiviziken dirak an holl e oa hi e wreg, hag e lidfent bremañ eun eured reiz. Lakât a eure pedi da zont d'an eured tudjentil ar c'horn-bro, hag e teuas eur maread anezo. Pa voe an holl bodet, ar roue a c'halvas Daithi, ha pa voe deuet, e lavaras d'an dud : « Sed amañ va mab ; betek vrenañ am boa e guzet. » Ar c'hiz a oa d'an ampoent gant ar glaskerien vara da zont d'an holl eureudou, ha zoken gant tud hag a zouge masklou. En taol-mañ ivez e voe eur guc'henn vras

Gant he baz vuzudus, ar marc'heg a droas kerkent en eur bern mein..

anezo. En o zouez e oa eur farwel hag a savas ar gwerzennoù mañ :

Ar roue moun 'zo dimezet
Gant merc'h eur c'hoz mesaer-moc'h ;
'vidoun-me pa 'm eus her c'hlevet
Biskoaz n'oun bet sebezetoc'h !..

Kounnaret-holl e voe ar roue. Hag e lavaras : « Taolit ho krabanou war ar paotr se ha degasit-heñ amañ, ma sankin va c'hleze a-dreuz e galon. » Tapet e voe krog er paour, ha pa voe lamet diwarnañ e zillhad gaouiat, piou a weljod ? Marc'heg-e-gleze, mignon da vab ar roue. Daithi a yeas droug ennañ hag a lavaras d'ar marc'heg : « Biskoaz n'am befe kredet e oas gouest d'hon dismegañsi evelse, va zad ha va mamm ha me. Va zad ne c'hell ket hen talvezout d'it. Me avat her gell. Bez warc'hoaz da darz an

deiz e-traoñ ar menez, hag e welimp piou eo ar gouesta ac'hanomp hon daou. » — « Klevet eo, » eme ar marc'heg ; hag e youc'has :

Etre ar marc'heg-e-gleze
Ha mab merc'h ar mesaer moc'h
e vo warc'hoaz 'traon ar mene
kannou garo pa laran d'eoc'h !

Neuze ar roue a c'halvas e dud hag a c'houe hemennas d'ezo pellaat an holl diouz ar c'hastell. Chom a reas eta e-unan-penn gant e wreg, e vab hag e vevlien. Serret e voe an doriou. D'ar pardaez mab ar roue n'oa ket laouen an tamm anezañ. N'oa nemetañ en e gambr ha broudet oa e spered o veza ma rankfe antronoz en em ganna ouz e vignon. E dad hag e vamm a zeuas er gambr, o kredi e c'helljent herzel outañ da gas

e venoz da benn. Kement a lavarjont ne dalvezas da netra. O mab a lavaràs d'ezo e oa gwell gantañ mervel eget beza go-loet a vez. Antronoz, a-bred kenañ, e wiskas e zilhad hag ez eas da draoñ ar menez. Edo ar marc'heg eno en e raog. Starda a rajont o daouarn a-greiz ka-lon :

— « Bec'h am bije bet o kredi, eme vab ar roue, e c'hellje biken beza kannou etrezomp hon daou. »

— « Me kennebeut, met klasket ac'h eus ouzin-me, hag a raer ac'hanon Mar-c'heg-e-gleze, ha dizereat e vefe d'it dougen an ano se ma n'en em ganinan ket gancz. » Pep hini a zispakas e gleze, ha bec'h d'ezi. Pebez c'hoari, tudou ! Taoliou da sanko ha taoliou da drouc'ha, ma oa eun dudi ! Dindan seurt taolion, ar pez a oa kalet a zeuas bouk, hag ar pez a oa bouk a voe kalet. Uhelaat a rajont an traoniennou ha toullou a rajont eus ar c'hrec'hiennou. Ober a rajont d'an douir tarza eus ar c'herreg, ken taer oa ar stourm. Luc'hedennoù a strinke diouz o c'hlezier, ken e oa deiz gante war ar macz betek eur c'hardlec tro-war-dro. Da serr noz, pa 'z eas an heol da guz, mab ar roue a lavaras : « Ar c'houlz eo da chana. Ac'hann da war-c'hoaz. »

— « Mat, eme ar marc'heg, gortoz a rin ac'hann da warc'hoaz, pa savo an heol. »

Antronoz edo an daou ganfard d'ar sav-heol e-traoñ an uhelenn. Pegen taer bennak e oa bet an emgann en der-c'hent, hizio e voe seiz gwech kounnare-toc'h c'hoaz. Biskoaz e Iwerzon ne voe gwelet seurt emgann, nemet an hini a savas diwar-benn kaout ar roudouz etre Kouc'houlin ha Icardia. Pa 'z eas an heol diwar wel d'an eil pardaez, ar marc'heg a skoas taol ar maro gant mab ar roue, hag heman a gouezas d'an douar.

Nebeut amzer goude edo ar Rouanez, merc'h d'ar mesacr-moc'h, e liorz ar c'hastell. Glac'haret-holl oa gant maro he mab. En eun taol e welas en he sav, en he c'hichen, eur vaouez koz :

— « Glac'har ac'h eus ? eme houmañ. Gra d'in 'ta gouzout perak. »

— « Eur mab a oa d'in, eus ar re goanta, emezi, ha Marc'heg-e-gleze en deus e lazet diganeñ. »

— « Ma c'hellfez talvezout e vestaol d'ar marc'heg, az pefe nebeutoc'hik a zoan. » eme an hini goz.

— « Da viken e wasko warnon ar ranngalon, eme ar Rouanez, met ar pez a c'houlerva d'in va c'hañv eo na c'hellan ket kaout an die'haou digant ar Mar-c'heg. »

— « Bez dinec'h, eme ar vaouez, an digoll am bezo digantañ evidout kenkouls hag evidoun. Eur verc'h am boa. Roet en devoa ar Marc'heg e c'her ec'h e-rujfc ganti, ha n'en deus ket graet. Eur galloud-strobinella am eus. N'oa ket avat evit tizout ar Marc'heg ken n'en de-vije lazet da vab. Bremañ avat am eus galloud warnañ, hag e lakaat a rin e doare na vo mui gouest da c'hoari gant e gleze. A-raok ma vo deiz warc'hoaz, e rin kement se. »

— « Ma rez diouz ma lavarez, e roin d'it kement a c'hoantay er c'hastell, hag anaoudegezh vat a zougin d'it da viken. »

Hag ar vaouez koz kuit. Da serr noz e tinuzias he dremm hag ez eas da di ar Marc'heg. Iemañ a gae d'an am-poent eun itronezig yaouank ; hag e c'hoantae he c'haout. Ar wrac'h a gontas d'ezañ edo e zeusig ouz e c'hortoz war ribl lenn an Evned, hag e oa bet kaset ganti d'her c'henn d'ezañ. Ret oa mont dillo, rak eur c'helou bennak he devoa da zizolei d'ezañ. Hag ar Mar-c'heg war-lerc'h ar wrac'h koz. Met a-vec'h m'oa degouezet e-kichen al lenn, ma skoas houmañ eun taol gantan gant he baz vurzudus, hag e troas kerkent en eur bern mein. Antronoz edo adarre ar Rouanez el liorz. Gwelout a reas ar vaouez koz en he sav en he c'hichen. N'he devoa ket he gwelet o tostaat ha ne ouie ket eus pe du oa deuet :

— « O Rouanez, eme ar vaouez, graet am eus ar pez am boa roet dec'h va ger da ober. Biken mui ne vanna ar Mar-c'heg-e-gleze a-enep den. Troet eo bré-mañ en eur bern mein du-hont, war ribl lenn an Evned, da virviken ! Ret e vo d'ezañ chom eno, ken na zeuio ar vaouez e gar d'e c'hervel dre e ano hag e lesano. Biken avat ne c'hoarvezo seurt tra, rak penaos e trofe en he fenn emañ-hen o c'hortoz du-hont dindan stumm eur bern mein, war ribl lenn an Evned. »

— « Petra a c'hellan-me ober evidout, d'az trugarekaat evit ar pez ac'h eus graet evidoun ? »

— « Netra ne c'hellez rei d'in, ha ne tra ne c'houlennin diganez. Iliviziken am eus talvezet d'ezañ ar pez en deus graet d'am merc'h. Ne c'hoantaen ket muioc'h. Bremañ emaoñ o vont da ziskuiza. » Hag ez eas diwar wel ken primm ha m'oa deuet. Bremañ emañ ar Marc'heg war ribl al lenn, eur bern mein anezañ. Eno emañ abaoe an deiz se hag hizio c'hoaz e c'hortoz ma vo dasprenet gant an hini a gare.

Ha bremañ, va zudou mat, n'eus den e Iwerzon, nemedoun, o c'houlzout an dancvell se. Ha koulskoude n'eo ket gant unan, na gant daou, na gant tri met e pep lec'h am eus kavet ar bruzou ane-zi, am eus dastumet e-doare na vefe ket eur ger enni na vefe ket gwir-bater. Ma roit aotre, am bezo warc'hoaz da noz eur gontadenn all da ober d'eoc'h. »

An dud a savas en o sav. « Sed a-mañ eun dudi a varvailh, » emezo.

Pajenn 240, eil kolonenn er gontadenn : « GOBAN AR C'HALVEZ » :
goude... « skuz divi ha klavy », e vank ar gomzenn-man :
Kerkent ha ma oa aef va zad kuit ez is e kuz d'am gwele ha ne zihunis nemet en dervez war-lerc'h. An am oa rak va zad.

PIZ BIHAN AN AOTROU PERSON

Piou e kanton Iezardre, n'en deus ket klevet ano eus person koz Piouel ?

Eun den fur ha santel anezan hag a ouie para e c'horfou kenkouls hag an eueou. Ne 'z ae ket da gerc'hat e louzou gwall bell : traou ar vro e oant hag e raent vad. Evidon-me am eus sonj e kemennas d'in mont, diouz ar beure, da vale opad eur c'hard-eur en eur parkad n-l-chen gleb-dour-giz, gant va diouc'har noaz ha kemer em soubenn, d'am merenn ha d'am c'hoan, eur meutadig poultr eskern devet. Dampred, c'houec'h sizun goude e fringen evel eun ebeul bloaz.

Ret e vije bet d'eoc'h klevout e breze-gennou gasun hag eeun ! 'M eus sonj e displege, eur sul bennak, penaos e oa ret senti ouz an Aotrou Doue...

« Va breudeur keiz, emezan, c'houi a « zo lorc'h ennoc'h pa livirit ez oc'h mestr « en-ho-ti. Met piou a zo mes'r, e gwirio- « nez ? Pehini ac'hanoc'h n'eo ket bet ret « d'ezan plega eur wech pe wech d'e han- « ter-diegez ? Ken gwir eo, va bugale, ma « roin-holl va fiz bihan, hag int erru da- « re em liorz, d'an hini a zeuy da lavarout « d'in, e zorn war e asgre, n'en deus bis- « koaz sentet ouz e wreg. »

En o serr e savas ivez ar merc'hed. An nor a zigoras er voger a-gostez hag ez ajont er-maez en hevelep doare ma edont deuit e-barz. An nor a glozas anezi hec'h- unan hag e chomas Diarmuid e-unan-penn gant mestrez ar c'hastell.

D'ar pardaez se e oa deuit enni eur c'henn seurt n'en devoa Diarmuid gwe- let biskoaz en e ostizez. Ruz-tan e veze he dioujod bep ar mare. Gwall drefuet oa. He genou a zisklozas evel pa vije o vont da gomz, nemet ne zeuas mann er- maez. Teir gwech diouz tro e c'hoarve- zas evelse. Sebezet-kenañ e voe Diar- muid, ha spouronet euspenn, ha gant an aon a grogas emañ ne voe ket evit ranna ger. War an diwezadou ez eas an Itron kuit, hep beza lavaret netra.

Hag e teuas ar porzier da gas Diar- muid d'e wele blot. An noz a dremenas eno, kousket c'houek. Antronoz, etre daou benn an deiz, e kasas e amzer ével en deizioù a-raok. Den ebet ne welas, ken na voe galvet, da serr noz.

M. KERFROUDENN.

D'an abardaez, goude ar gousperou, e wel ar person emañ Yann 'n Higenn ouz e c'hor'oz war dreuzou porz ar presbital, hag eur sac'h gantan en e zorn.

— Te eo, Yann gaez ?

— Ya ! Aotrou Person, deuet ouñ da gerc'hat ar piz bihan.

— Ola 'vat ! Te n'ac'h eus sentet bis- koaz ouz da wreg, gwech ebet ?

— Feiz nann, biskoaz, Aotrou Person !

Kaer en devoe ar beleg, diskredik, gou- lenn hag asgoulenn, ne voe ket evit la- kaat Yann d'en em zislavarout : biskoaz n'en doa sentet.

— Ac'hanta, Yann, eme ar person, deus d'al liorz neuze. Aze emañ da sac'h ga- nit ? Diskouez ta ! 'M eus aoun e vo gwall vihan ar sac'h-se !

— Bihan e vo sur, met petra fell d'eoc'h.. 'Me 'm boa c'hoant kemer unan all bra- soc'h, hogen va wreg eo, pennek evel ma 'z eo, he deus va lakaet da gemer hen- mañ... »

— Eur werennad sistr en devoe bepred hor Yann, toutek ken e oa, gant an Aotrou Person, a vouse'hoarze sioulik.

LAN hag HERVE.
war La Bretagne ar 26 a viz c'houevrer 1943.

Koroll ar balan alaouret

Ton ha Komzou
savet gant
Evnig-Penn-ar-C'hoad

M. M. $\text{♩} = 84$

En dro d'ar prad 'barz an draon-ienn di-rei-di-ra
tra-la-de-ri-tra! En dro d'ar prad 'barz an draon-ienn

$m. m. \text{♩} = 96$

hon eus ka-vet 'ba-lan me-len! Du hont d'an nec'h, leiz
ar me-nez e-leiz hon eus ka-vet i-vez ba-
 $m. m. \text{♩} = 120$

lan a-laou-ret ba-lan a-laou-ret Holl a-sam-blez dan
somp ha ka-nomp gê — din-dan heol an am-zer ne-
vez Tra-la-la-la la-la la la la la
la la la Tra la la la la la la la la la
la la la!

I

En dro d'ar prad, barz an draonienn
Hon eus kavet balan melen!
Du-hont, d'an nec'h, leiz ar menez
Eleiz hon eus kavet ivez!
Balan alaouret! balan alaouret!

III

Ha setu savet eur palez
Deuit eia va rouanez
Iag unanomp hor c'halonou
Vel m'eo unanet hor bodou
Balan alaouret! Balan alaouret!

II

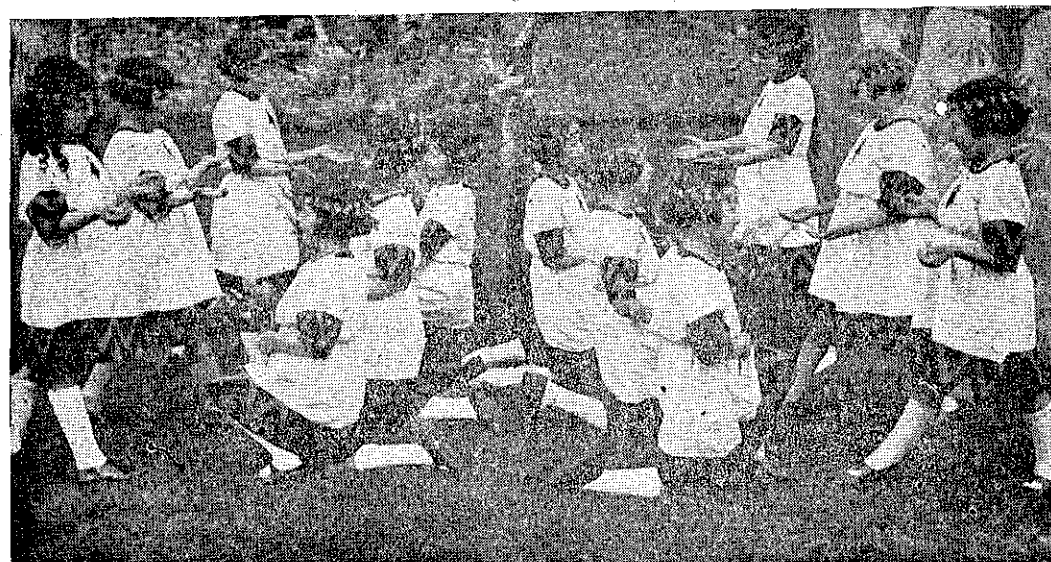
Gant balan melen kurunet
Ni 'zo evel rouanezed
Hor pinvidigez, hor madou,
Eo yaouankiz ha bokedou.
Balan alaouret! Balan alaouret!

IV

Balan melen, paotrezed koant
Bleunioù tener, kalonou drant
Keit ha ma 'z ay ar bed endro
E Breiz-Izel e tiouano.
Balan alaouret! Balan alaouret!

DISKAN

Holl asamblez, dansomp ha kanomp gê
Dindan heol an amzer nevez
Tra la la la, la la la la la la..

Merc'hedigou Skol gristen Gwerleskin e koroll ar Balan alaouret, a voe diskleriet ganto en eun doare dispar evit ar wech kenta...

E koroll "Ebeulez ar flourenn", e Feiz ha Breiz muzez-ebrel, p. 263, an eil koublad a zo bet laketaet da bevare; hol lennerien o devezo gwelet ar fazi-se hag e laketaet en e renk. Linenn gentañ ar c'houblad kenta e lec'h beza: Gwelet em eus en eur flourenn, a vije aesoc'h da gana ma vije renket ar c'homzou enni evelhen: Me 'm eus gwelet en eur flourenn.

Sellou war ar bed

E kreiz an Europ, etre ar Pologn ha Bro-Hongria, e vev eur bobl hag he deus dalc'het start d'he gizioù kristen ha broadel, eur bobl hag he deus ranket stourm dalc'hat ouz an estren, gouzanv ha labourat, hep paouez : Slovakiz.

Ar garantez-vro a zo ken gwirizienet en o c'halon ma o deus gouezet stourm evit o frankizou.

Douar bro-Slovakia a zo poblet mil bell a zo ; tud a zo o veva warnan abaoe an amzeriou pella.

Goude beza bet renet gant rouaned, ha bet eur vuhez d'ezhi hec'h-unan, Slovakia a gouzas dindan kabestr an estren : epad kantvejou ne oa ano ebet ken eus Stad Slovakiz. Met kement-se ne viras ket ouz ar bobl-se da chom war he douar ha da ganderc'hel d'e labourat en eur vi-rout start he gizioù koz.

Ep ad kantvejou, reuzioù bras a gouzas war Bro-Slovakia : argaderezh ar Magyared, preizerezh an Tartared, freuz-difreuz an Hussited, alouberezh an Turked ha gwall zarvoudou all c'hoaz... Ar gwad slovakiat a ruzias ar vro goz. Met Slovakiz a deuas atao a-benn d'en em adsevel eus an trubuilhoù skrijus-se hag a zalc'has d'o zro-spered, d'o feiz kristen, d'o gizioù broadel, hag a binvidikeas zoken tenzorioù o hendadou.

Er bloaz 1848, Slovakiz a glaskas terri kabestr milbloaveziek ar Vagyared. Met o reveulzi a reas tro wenn. Ar bobl slovakiat - 5 milions a dud - a c'houzanas kalz eus ar stad e lec'h ma oa kouezet a-nevez, rak lammet e voe diganti he buhez sevenadurel...

(1) Hizio Magyared ha Slovakiz a en em glev mat.

Kalz Slovakiz a gemeras neuze hent an harlu, hag a yeas d'ar Amerik elec'h ma 'z eus c'hoaz en deiz a hizio, eur milion hanter anezo.

Met an amzer a dremene ha brogrourien nevez a gendalc'he da vale war roudou an tadou.

Unan eus ar re-man, a zo doujet bras e ano gant Slovakiz, eur beleg an A. Andrew Hlinka a ouestlas e vuhez da stourm evit frankizou e vro. Hen eo an hini en deus entanet a-nevez ar garantez-vro e kalonoù Slovakiz. Kalet e voe e stourmadeg rak gwall gaset ha toullbac'het e voe.

Pa voe echu brezel 1914-18, Slovakiz a voe leun a fizians evit amzer da zont o bro : Gant skrid-feur Versailles goude ma voe dispennet Impalacrez Aostria-Hongria, e voe unanet Tchekiz ha Slovakiz en eur stad nevez : Ar republik Tchekoslovakiat. Met an emgleo-se etre an diou bobl ne badas ket. Ar stad nevez-se krouet e kreizenn Europa n'helle ket padout, daoust ma oa emman 19 milion a dud rak ar re-man a oa eur strollad gouennou dishenvel : E kichen Slovakiz ha Tchekiz e veve 2 vilion a Alamaned,

Merc'hed yaouank diwar ar maez a zegemer an Aotrou Tiso, Pennrener Slovakia, hag hervez ar c'hiz koz, e kinnigont d'ezan bara hag holen an degemer mat.

En tu dehou e weler an Dr Tuka, ar ministr, gant e vleo gwenn. Stourmet en deus skoaz-ouz skoaz gant an A. Tiso evit frankiz Slovakia, ha kondaonet e oa bet gant Tchekiz da 15 vloaz toull-bac'h. Karet kals eo gant e genvroiz.

Poloniz, 1 milion a Vagyared ha 100.000 Rutenad.

Koulskoude Slovakiz a asantas beva gant Tchekiz. En emgleo savet etrezo, Slovakia a dlee kaout, er Republik nevez, he frankizou. Slovakiz leun a fizians a grede d'ezo eta e oa deuet pelloc'h da wir o hunvre koz.

Met Tchekiz leun a lorc'hentez a glaskas ober eus o amezogez eur c'holori eus ar Bohem. Ne fellas ket d'ezo anzav an emgleo sinet e Pissburgh...

E kement lec'h a oa e Slovakia, an dud e karg a oa Tchekiz. E skolioù, eus ar re izela betek ar re uhela, ar gelennerien a oa Tchekiz hag eleiz a draou all a oa c'hoaz hag a zisplije kals da Slovakiz. Neuze, an A. Andrew Hlinka, a en em lakeas e penn strollad poblek Slovakia savet gantan hag a grogas a-nevez da stourm met en taol-man ouz Tchekiz : Mont a reas da Baris gant e genlabourerien, beleien eveltan, da vodadegoù ar Peoc'h evit en em glemm euz enebiezh ha youl fall Tchekiz en o c'henver... Met Benès, pennrener ar Republik Tchekoslovakiat a deuas a benn da lakaat Kannaded Slovakia da veza taolei er maez eus Bro-C'hall... Lavaret a rae e pep lec'h : « Met, sellit 'ta ouz kannaded ar Slovakia ! N'eus nemet beleien anezo ! Ar Vatikan eo en deus o c'haset d'eoc'h... »

Ar c'homzou-se a gavas eun hekleo e skouarn ar politikerien c'hall a oa al lod vrasa anezo franmasoned !

Dal ma lakeas e dreid war douar e vro, an A. Hlinka a voe laketa en toull-bac'h evit 6 miz. Met eur vech digabestret, e kendalc'has da c'houlema hep ehan ma vije roet da Slovakia ar pezh a oa dleet : he frankizou !

Tchekiz a respontas gant gwaskerezh a bep seurt : ar kannaded slovakiat a voe toullbac'het evit an distera digarez... Gouarnamant ar Republik Tchekoslovakiat a reas eur prosez d'an Dr Adalbert Tuka, kannad slovakiat ha kenlabourer an A. Hlinka ha kondaonet e voe da 5 bloaz prison.

Tchekiz a reas pep tra evit heskina Slovakiz... Stourm a rejont ouz an Iliz katolik (rak Slovakia a zo eur vro katolik) hag ar relijion gristen a voe lakaet er maez eus ar skolioù... Difenn a rejont ouz Slovakiz vihan komz yez o mamm.

Met ar bobl slovakiat leun a fizians en he mistri brogarourien ne fallgalonas ket...

Gant ar bloavezioù 1938-39, ar Republik Tchekoslovakiat a oa war he zremenvan... D'ar 14 a viz mearz 1939, goude beza bet gwasket edoug mil bloaz, Slovakiz a gavas a-nevez o frankizou. Ar beleg brogarour, an aotrou Hlinka ne welas ket an deiz kaer-se, rak marvet e oa e 1938.. Unan eus e genlabourerien, eur beleg ivez, an A. Tiso a gemeras penn ar vro.

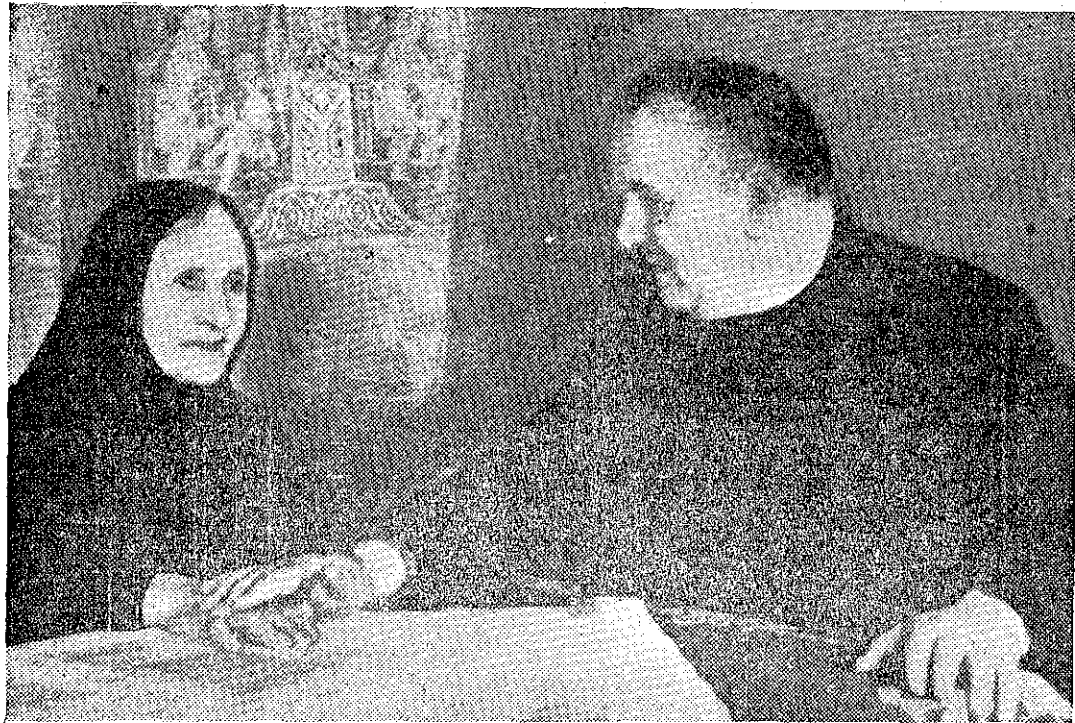
E dibenn ar brezel 1914-18, en devoa tregont vloaz bennak hag e voe anvet da gelenner an Douconicz katolik e Skolveur Vienn. Met nebeut amzer goude, e tistroas d'e vro hag e krouas kuzul broadel Slovakia. Diwezatoc'h e labouras da sevel Strollad ar bobl Slovakiat, diazezet gant an A. Hlinka. Da varo henmañ, an A. Tiso a gemeras e garg. Depute er

parlamant Tcheko-Slovakiat, e stourmas, heb ehan, evit frankiz e vro, betek an trec'h... Met ar beleg-se daoust m'en deus hirio eur garg uhel : pennrener ar Stad Slovakiat, a zo eun den izel a galon.

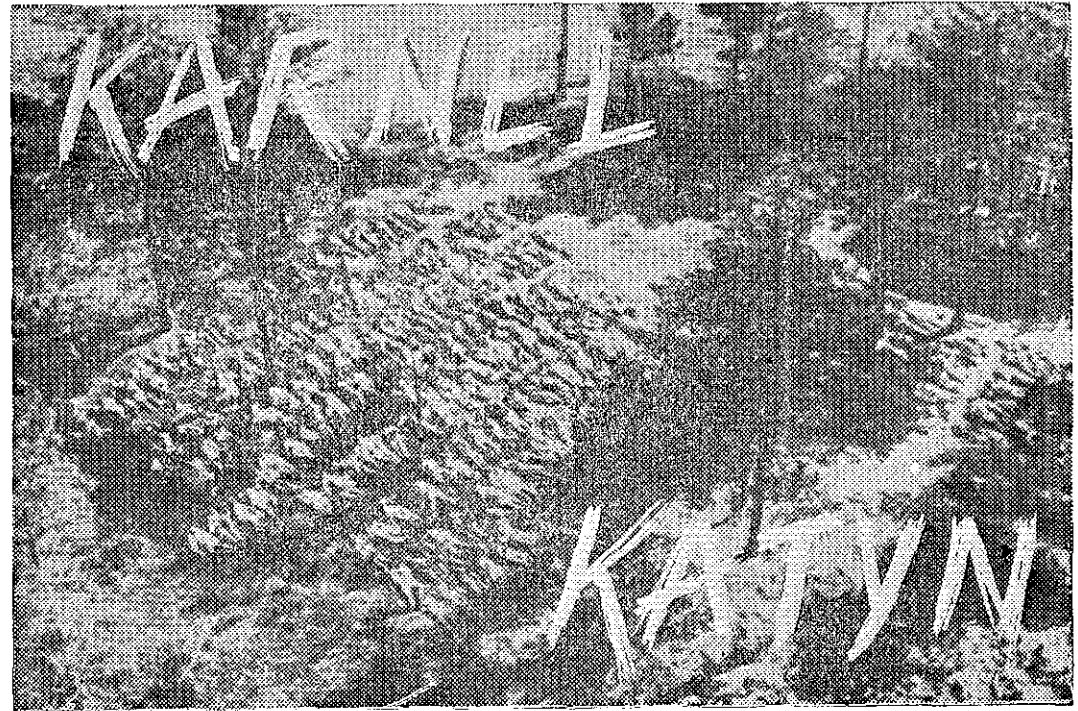
Ema o chom e ker vihan Banovce abaoe 20 vloaz. Anavezout a ra kement ti a zo en e gêr, hag istor pep hini eus an tiegezioù. En doare-se eo ema Rener Slovakia stok ouz e bobl.

Bep sul, an A. Tiso a zilez Brastilava, ker-benn Slovakia evit mont da ziskuiza da Vanovce. En e di e tigemer e vignoned hag e genlabourerien hag an dud estren a deu d'e welout, laouen da c'hellout saludi ar beleg brogarour-se, — mab eur c'houer, e penn eur vro ha n'eus cnni nemet labourerien douar, — ne glask nemet mad e bobl, pobl koz ar Slovakia.

AR BALEER-BRO

Dal ma ro aferioù ar Stad eun tammig amzer d'ezan, an Aotrou Tiso a ya da ziskuiza da di e vamm. War an hent souezus m'en deus kerzet warnan ar mab, spered ha lorc'h ar vamm o deus e heuliet.

E Bro Rusia, e koajou Katyn ez eus bet graet, daou viz a zo, eur gavadenn spon-tus : eur garnel leun a vilierou korfon soudarded.

Euklaskou piz a zo bet graet raktal gant eur strollad medesined a bep bro ha tud gouziek eus ar Veljik, Bulgarie, Danemark, Bro-Finn, Kroatia, Tital, Suiss hag all... Dont a rejod a benn da c'houzout ne oa ket ar soudarded-se bet lazeta war an daehenn-emgann, e kreiz ar stourm ! Nann, siouaz : eur maro gouez o devoa bet.

Kalz anezo a oa liammet o daouarn d'ezo, ha war o fennou e oa merkou hag a ziskoueze e cant bet lazeta gant tennou revolver en o c'hloppenn. An dilhad a zougent hag an traou a oa kavet warno : paperou, liziri (skrivet eus miz here 1939 da viz ebrel 1940) poltrejou, metallennou, kartennou, a roe da anaout e oa ar paourkez soudarded-se ofiserien poloniad.

Testou, kouerien ha kadourien Katyn o deus diskleriet ivez penaos edoug mizioù meurzh hag ebrel 1940 eun niver bras a ofiserien poloniad, prizoniet gant ar Sovieded a oa digouezet e gar Gnesdovo, ha den n'o gwelas o tont en dro.

Seiz bez bras a zo bet dizoloet hag an hini brasa anezo a zo ennan 2.500 korf breinet, en o zouez beleien. Wardro 10.000 poloniad a zo bet lazeta evel-se gant ar Volcheviked. Ar gavadenn mantrus-se he deus lakaet dies paotred Moskov, rak eur wach c'hoaz eun testeni eo eus ar pezh ez int gouest da ober e kement bro ma kermerfent ar gorre : laza, laza ! Koadou doun hor Breiz, ar C'hranou, Kenekan, a deufe da veza Katynioù hor bro : karnelioù tud, lazeta evel chatal, gant mevelien ar volcheviked, ar gommunisted !

Tudou keiz, hag a gred n'eo ar volchevism nemet eur spontailh, Doue r'ho miro diouz planedenn soudarded ar Pologn !

E koat Katyn, izili Kroaz Ruz ar Pologn a bed evit o c'henvroiz lazeta eno, a vilierou, gant ar Volcheviked gouez.

Ar Garreg vras ha kras, 'kreiz ar menez meinek,
'Zispak he lein keinek, dantek, war ziribin,
'Touesk ar brug a lug 'zo skignet el lanneg
Ha lann gibin ken krin ar gwaremmou bottin.

En distro hec'h-unan ha gant man mantellet,
Didammet hep eun tamm gant strep kamm an amzer
He c'hern lemm hep eur c'hlemm, 'kreiz ar goañv, chugudet
En hañv'o leski yac'h gant ar broutac'h poumer.

N'eus kavandenn ouz den 'kreiz keinenn ar menez ;
Ne vern rak n'eo mab-den nemet eun tremeniad !
Gwell eo d'ezhi beza pezh eo e gwirionez ;
Rouanez ar barrez, mestrez an tolead.

A bell-bras he gweler eus goueled an traoniou
A dro-war-dro ken stank en hor bro, en distro,
Ilag, a-dreuz Traonienn Aon ha kaou he douarou,
Diswel Tuchenn Mikél er vuloc'henn hedro.

Dindan heol an Arc'hmeistr, pebez arvest, va zud !
'Vel chaoser eur porz kloz, diouz tu an Hanter-Noz
Aradennad Are gant he c'hrec'hennou hud
O stanka Stankenn Aon re-bar d'eun dachenn gloz.

O tachenn vuzudus, strujus ha kac'h dispar
Ilag amlivet ken flamm, dinamm hag estlammus
Gant liou glas ar glazienn, hini rous an douar,
An havreg fresk-aret, ar gwerjezou frouezus,

Ilizou, chapeliou bourc'hiou, kêriadennou
'Douesk ar mêziou gwezek, diwar 'r Meneziou Du,
Endra ma koag en oabl kavaned an touriou,
A bar fraes, eun drugar ! ha dispar a bep tu.

E pellder ar Retet e weler, war-du Laz
Ha rozioù koz Sant-Toz gwall-c'hros ha diziñgal,
Anevañd heñvel ouz kañvañd du-glas,
Amezien veinek hor C'harreg vras teñval.

War-du 'r Su, en izel, e goueled eur gelc'henn
Lec'hidek ha broennek, frank, ec'hon ha fankek,
'Lec'h ma kresk ar geot hesk, aze 'mañ Geun Hellenn
Rannet gant gwern 'lec'h spenn, tost d'Edern ha Brieg.

Lenn vras act da lagenn, da bradenñ elestrek,
'Lec'h ma kousk en douar, dindan trousk an taouarc'h,
Eur vrigadenn gadarn trec'het gant tud Brieg,
Arne 'n aotrou Kerne, kabiten divraouac'h.

Ha ken klok er C'hornog, hag o pokat d'an neñv,
Lincenn gromm Menez-C'homm chomet, evel gwechall,
Harz liorzou 'r Porzac, kornad divrall ha kreñv,
Leal ha didammall, feal d'eun amzer-all.

Izeloc'h 'vel eul loc'h, pa vez silkaer an amzer
Goude gor an arne, war ar mor eun digor ;
Ha Bac Douarnenez, klouar e zourcier,
'Weler 'vel war vordo, glas 'vel deliou kolor.

'Vel-se, Karreg an Tan, tachenn an tantadou
E renez hep fendacl war da rouantelez,
Brudet e-touesk an dud 'boe amzer hon Tadou
Pa rankent argadi 'vit o glad, mignonez !

Diwar beg Roscañvel lies ouspenn kant gwern
'Welc'd o tont d'an aod gant ezenn vlot miz Mae ;
« Krog ar reuz e Kelern, ar freuz e Meilh-ar-Wern !
« Bu al lae ! Bu al lae ! 'Mañ an tan e Koad ar C'hae ! »

Met 'n eun taol a greiz-holl, en e roll, eur flamm sklaer
O tifoupa dihoub, diwar da lein ken du,
Da c'hervel d'an emgann, dizamant, hon tud taer
A sailhe, gant rasailh, en eur youc'hal : « Dioustu ! »

Vel eur stoc'h rag eul loc'h, ar bruskou rust neuze,
Unanet dianken, 'ranke ober eur stank ;
Ha kasenn ar mor saoz en he naoz a dec'he,
Taoliou druz ha gwad ruz, eun druez ! 'redc stank.

Ha te, Gedourez Veur, difich war da sichenn ;
Ken sichant ha biskoaz daoust d'ar gloaz ha d'ar reuz,
'Roe youl ha fiziañs ha lañs d'az kadourien
Da adsevel Bro-Vreiz gant reiz, hep nec'h na keuz.

Dinc'z o deus kerzet kammedou 'r c'hantvedou
Abaoe, hep paouez, dous didrouz ha sioulik,
Met 'n Ankouta ankenius, daoust da vailh'an Ankou,
N'eo bet trec'h e nep lec'h d'hon eñvor virvidik.

Azaouez dibaouez d'it-te, rik ha rekis !
D'it hon anaoudegez, hon evez, hor soñjou !
Te 'voc ar C'hedourez, Mirourez hor Frankiz,
Ha gant koun-ha kounnar 'dommas ar c'halonou !

Hor c'halon dizroukrañs a salud gant doujañs,
Evel pep gwir gristen, ar C'hrist trist zo staget
Ouz Kroaz Koloenneg, kolonenn a sperañs,
D'amezegez nesa, lez ar re c'hlaç'haret.

Hag hor penn diskabell o stoui en avel
Dirak 'n Doue Roue, dinammer hon nammoù,
A ro d'it diveni testeni divarvel
Eus hor gwir garantez evit e oberoù.

EGILE.

**Geriou diaes da veñt a hini hag a vez im-
plijet e Gouezeg.**

Ar brug krug a lug : **la bruyère rabou-
grie qui accroche.** — Lann gibin : lann
gwrach, lann krak : **ajonc sauvage, non
cultivé** — chugudet : rivet, anouedet, mor-
zet gant ar yenijenn ; ar broutac'h, pe ar
boutac'h, **chaleur d'orage** — kavandenn,
kaout kavandenn ouz unan bennak : **Avoir
compagnie ou fréquentation avec quel-
qu'un** — an tolead : **la région** — kaou :
bas-fonds — ar vuloc'henn, muloc'henn :
la brume — Kavaned : **gornilles** — ka-
biten divraouac'h : kabiten dispont — vel
war vordo : **incertain, flottant** — Kolor,
keler : **noix de terre**, anvet choaz klogor,
kerlez, kistin douar — Bu al lae ! Bu al
lae ! eo marteze garm brezel ar Vretoned
koz. Amañ pa c'hoarier bizibul e vez la-
varet :

Bu al lae ! Bu al lae !
Krog an tan e koad ar c'hae,
Hag en ti hag eñ weñ,
Hag e koadig Meil ar Wern
Hag en ti hag en oaled
Hag e kraouig an denved..

Kais kerioù a zo bet distrujet gwech
all gant ar Zaozon penn-da-benn ar ster
Aon : Koatiwrac'h, Koatigo ; Koatigouan,
Koatifani ; Koati a zo, hervez an A. Dé-
laporte, tad, eun distresadenn eus : koz ti,
da lavarout eo dismantrou.

O tifoupa dihoub : **surgir ou apparaître
brusquement** ; dihoub, hep harz ebet —
rasailh : tousnac'h, toumpi, trouz bras :
stoc'h : stank, eléture — kasenn : **courant
d'eau** ; kasenn a zo gant ar ster pe gant
ar mor — sichant, maò : **allègre** — dive-
ni : hep geizou, hep ardou.

MARO AN TAD 'N HELGOUAC'H

E hanter ar miz tremen eo digouezet ganeomp al lizer-mañ digant person Plonevez Porzay :

Pontmain, 12 a viz mae.

Mignon mat,

Er mintin-mañ em eus kaset d'ar vered an Tad Yann an Helgouac'h, O. M. I. marvet dilun diweza, 10 a viz mae, da 69 bloaz. Amañ e oa abaoe miz du, o tiskenn bemdez wardu ar bez. Bloaz hanter bennak a zo e oa o kostezia a-uz an toull doun, troet dalc'h mat e lagad d'al lae.

C'houec'h sizun 'zo oan deuet d'e welout, e dammig yec'hed o vont kuit, aet kuit kouls lavarout, e spered a-vat ken digor ha biskoaz, prenestrou bras d'ezan war bep tachenn.

E tu an' novised e oa e gampr : e kreiz e boan 'oa eur blijadur ruz d'ezan kle-vout ar baotred yaouank o c'hoari war an harmonium pe o kana hor c'hanti-kou pe soniou brezonek, soniou Botrel hag all. Botred a oa bet unan eus e vignoned kaloneka ; o speredjou d'ezo o daou o oa ken troet wardu an esperans. Fallgaloni, biken ! Rei kalon d'an holl !

Barzoniez vrezonek, barzoniez c'hallek, war bep tachenn, oa hen eur mestr. Sonj ar peus eus studiaden an Tad Kerrien : « Diaes bras e vo sevel barzoniez vrezonek hervez lezenn-veur ar varzoniez, « er yezou e sko an taol mouez muioc'h « war an' eil sillabenn eget war eben ; « marteze ne dalv ket ar boan klask dont « a-benn eus seurt labour ! »

Gwenneg ar Brezoneg

Sul ar brezoneg, Cleder : 300 lur ; Hervé Abgrall, Laharena, St-Thégonnec : 20 lur ; Arthur Moustier, Plogonnec : 70 lur ; An Itron a Rohan-Chabot, Antrain : 30 lur ; an A. Joncour, Kemper : 20 lur ; A. ar Berr, Roazon : 20 lur ; J. Gueguen, Lcsneven : 20 lur ; Em. Chevillotte, Brelles : 70 lur ; Samuel Vallée, Montroulez : 20 lur ; J. Kerdiles, Landunvez : 5 lur ; P. Guillou, Ergue-Gaberic : 20 lur ; P. Colin, Taule : 20 lur ; J. L. Rumin, Guilers : 20 lur ; H. Mimgam, Berrien : 20 lur ; H. Quaba, Pleyben : 20 lur ; J. Y. Kerouanton, Lanhouarneau : 20 lur ; an

Ne dalv ket ar boan ; er c'henta Feiz ha Breiz warlerc'h, lipet ar c'haz gant ar gegin ; moulet oa barzoniez an Tad 'n Helgouac'h gant ar c'haera klotennou 'zo bet gwelet biskoaz o tigouezout an eil gant eben.

E galleg henvel an traou !

E « Jeux floraux » Toulouse, priziou, menegou enorus. Diweza tamm a zavas evit Toulouse n'eo ket roet c'hoaz ar priziou evitan ; graet e voe gantan war e wele hospital en hanv diweza, en Naoned : « Talvoudegez ar boan ». Merk e vamm, eur gristenez eus an dibab, a oa warnan 'hed e vuhez : wardu Doue er boan koulz hag el levenez.

Bez 'e oa, 'etouez beleic'h hon amzer, unan eus ar c'haera speredet. Ha Breizad betek mel e eskern. Doue r'e bar-dono.

J. THOMAS.

N'oun ket bet re zouezet o klevout ar c'helou glac'hatus a zegase d'in J. Thomas, rak d'ar 7 a viz genver diweza, pa zegase d'in e varzoneg (1) — a dle m'arvat beza e hini diweza, — va c'henlabou- rer mat a skrive d'in ar geriou-man e kavan enno bremañ e gimiad diweza :

« Bloavez mat d'it ha da Feiz ha Breiz « En diskuiz emañ e Pontmain, e ti « an Tadou Obladed, va breudeur. Ret- « zeudik eo va stad. Va yec'hed a zo « gwall douchet.

Eur bedenn evidoun.

Y. N Helgouac'h O. M. I. »

E erbedi a ran ouz holl lennerien Feiz ha Breiz.

(1) Da Vab Doue, moulet war Feiz ha Breiz Pask diweza.

A. Cogneau, Kemper : 20 lur ; an A. Cadou, Plusquellec : 20 lur ; an I. Loeiz ar Minoñ, Pont 'n Abad : 100 lur ; Yv ar Pennec, Plogonnec : 50 lur ; J. M. Guillou, St-Thurien : 70 lur ; M. Y. Croguennec, Loc-Maria : 20 lur ; Dr Maury, Cleder : 10 lur ; Fred. Moyse, Naoned : 20 lur ; P. Mocaer, Carantec : 20 lur ; Emil Jegou, Keraez : 20 lur ; Josef 'n Hostis, Ruat, Plouzeniel : 20 lur ; Alanig al Louarn, Kemper : 1000 lur ; Mark ar Berr, Kemper : 500 lur ; J. Renault, Paris : 70 lur ; F. Quere, Gwitevede : 5 lur.

KORN AR YEZADUR

Eul lizer digant an Aotrou Vallée

Goude beza lennet Feiz ha Breiz miz genver hon eus bet al lizer kentelius-man :

Sant Laurans, 19 meurzh 43

Mignon ker,

Setu amañ eun nebeud eveziadennoù diwarbenn Feiz ha Breiz, (pajennoù 270, 71.)

KUDENN AR Z (h-ha dd)-koz (koth) ; ruz (rudd) e ranker evit he diluzia en em harpa war istor ar Yez hag ar c'hembraeg.

Nevez ha direiz eo an distagadur c'h e lec'h Z. Eun trefouedadur n'eo ken. Noazus tre eo dre ma tenn d'en em astenn. Ar seurt distresaduriou a vez dizarbennet dre dremen hep o skriva.

KUDENN AN W.

Reizet mat ez oa bet gant « Reolenn Troude » er geriadur Ernault. Torret eo bet ar reolenn-se gant skrivadur ar zh.

KUDENN AR SONIOU DRE AR FRI. Diforc'het int e Treger.

KELEIER AR MIZ

SKOL-HANV VREZONEK EVIT AR VUGALE

Evel warlene. skol-hanv Beg Meilh a vezo digoret evit ar vugale. Met er bloaz man e vezo daou viz skol :

Miz gouere evit ar vrezonegerien ; miz eost evit ar c'hallegerien.

Kerent brezonegerien, kasit ho pugale da skol St Hitud Beg Meilh. N'ho pezo ket a geuz.

Evit kaout diskleriaduriou, skrivit d'an A. Yann ar Beg, apotiker, Leurenn Locronan, Kemper.

AN IWERZONEG a dle beza a nevez yez ar bobl. Setu ar pezh en deus lavaret an Ao. Valera Pennrener Iwerzon (Eire) : Deuet eo ar mare, emezan'hoaz, da gre-gi gant eur abostolerez vras, en Eire a-bez, evit rei d'hor yez he sked a-wechall...

MEZIERENTI KERIOU BREIZ :

Beteg-hen bombezadegou ar Zaozon hag an Amerikaned o deus lazlet en hor c'heriou : 500 den e Roazon, 483 e St Nazer, 334 en Orient, 254 e Brest, ha 82 e Montroulez...

BRUD GOUEL ST ERWAN

Er bloaz-man, hor sant broadel a zo bet enoret e meur a lec'h e Breiz hag el lec'hioù all ma z'eus Bretoned ha n'o deus ket a vez o tiskouez o c'harantez evit Bro o Zadou :

E Landreger eur mor a bardonerien a ziredas da bedi Patron Breiz. En Naoned, en Angers, e Paris e voe kanet oferennou ha graet prosesionou. Ra vezo en amzer da zont roet muioc'h a don c'hoaz da c'houel an hini a zoug al leshano ken kaer a « Zouger banniel Breiz » (Signifer Britanniae)

Diesteriou a zav war an hent pa glasker heulia ar skouer-se e Leon. Da skouer : anoiou-verbou diwar pennkefiou kenzonek (evel kanañ) a gemer ar son fri ; ar re diwar pennkefiou en (h) a (pesketa) n'her c'hemeront ket.

GOURFENGER « OR ».

A dalv, ez reiz, evit ar verbou-gouzanv (karor) « on aimera ». Ne weler ket penos e c'heller e astenn d'an araogennou. Sellet ouz ar brezoneg krenn.

Kenavo. Goulennit d'in gras eur maro mat

F. Vallée.

Goulenn a reomp evit an Aotrou Vallée yec'hed epad meur a vloaz c'hoaz hag eur maro, evel maro ar zent, an diwezata ar gwella, rak eur goulou eo e Breiz !

Y. V. P.

PELERINAJOU AN YKAM

Paotred yaouank an Ykam o deus graet en eskopti Kemper ha Leon, pelerinajou e Kernitron, Ti Mamm-Doue, Rumengol, ar Porzou, hag ar Folgoat... E skeud « Perlezenn Bro-Leon » YKAMIZ a reas dal lun ar Pentekost eur gouel kaer meurbe. : 3.000 baotr yaouank, diredet da rei eun testi eus o feiz hirvidik e treid Itron Varia Folgoat... Kement tra a voe graet e brezoneg hepken : ar saroniou, gant an A. Guivarc'h, kure e Gwitevede, en oferenn-bred, hag er gousperou gant an Tad Medard, rener « Ar Vuhez Kristen ».

Met ar pezh a voe cun nevezenti, euz estlamm, eo gwelet pevar paotr yaouank o komz e brezoneg er mikro, dirak o c'henvroiz, bodet stank dirazo...

Seurt gouelioù a zo frouezus meurbet kouls evit ar feiz hag ar brezoneg. Da Ykamiz ha d'o rener ampart an A. Fave, Feiz ha Breiz a ginnig e c'houekan gourc'hemennou.

Notenn : War hon divedenn a zeu c'h embannimp prezen unan eus ar baotred yaouank-se.

EUR RETRED VREIZAT EN 'NAONED

Eus ar 4 betek an 9 a viz mae, ebarz Hiz Sant-Martin Chantenay, eur retred vreizat a zo bet prezeget gant an Tad Tanguy, skoazellet gant an Tad Dorval.

Boukaet e voe kalon meur a hini o welet bodet en iliz tud a bep korn eus ar Vro goz, o klevout kantikou kaera ar gêr, o selaou ar prezegennou e yez an Tadou koz kousket pell du-hont e gwasked an iliz, e parrez o c'havell.

1843

1943

Kantved "Liziri Breuriez ar Feiz"

Kant vloaz a zo er bloaz-mañ, abaoe ma voe moulet kenta levrig Liziri Breuriez ar Feiz. an A. Hersart de la Villemarqué, tad ar Barzaz Breiz, gant harp ar chaloni Alexandr hag eun nebeud beleien eo a oa en em garget da embann al liziri-se ; ar re genta, m'arvat, n'oa ket kaer o brezoneg, rak an A. Moal, person Sant Martin Montroulez, en e levr Barzonegou, p. XV, moulet er bloaz 1847, a skriv kement-mañ a zo eur gentel vat d'an A. de la Villemarqué :

...Eur pennad a zo e kresk niver [ar] baotred kalonek
 Ha daoust ma 'zint goueziek e galleg a studi ar brezoneg ;
 Ra deuit da greski bemdez ha d'en em galonekaat.
 'Vit m'hor bezo al levez da welet [ar] brezoneg o wellaat.

Evit lakat kement-se da zont da wir, ve ret d'ezo bepred
 Diouall, pa skrivont e brezoneg, dioc'h ar galleg hag e spered ;
 N'eo ket a-walc'h pa skriyer bernia kals komzou brezonek
 Ret eo lakat dirak e lenner ha skiant ha spered breizek.

Hogen n'eo ket [pez] a ra betek vremañ pep skrivagner brezonek
 Rak daoust d'o niver [a] gomzou breizek e skrivont hervez skiant galleg
 Gwelet a reer kement-se el Lizerou eus a Vreuriez ar Feiz,
 Pere gant kals komzou breizek n'int nemet gallegerezh direiz.

Prederi a reont pa skrivont e niver a c'heriou brezonek
 Ne lakeont zoken en o oberou nemeur a gomzou gallek ;
 Hogen o c'haoz, o doare ober, a ziskouez n'int ket Bretoned.
 Rak ne aozont ha ne skrivont nemet hervez skiant Gallaoued.

Treantont eta pa skrivont e skiant ha spered ar brezoneg
 Ret eo neuze ankounac'haat hag ar skiant hag ar spered gallek
 Rak mar deo kals doanuis gwelet etouez brezoneg komzou gallek,
 Gallegerezh e brezoneg n'eo ket ivez ne meur talvoudek

Ma fell d'eomp eta kenderc'hel, gwellaat hor brezoneg hag hor yez
 Skrivomp hervez skiant brezonek, diouallomp diouz gallegerezh ;
 Aozomp atao e doare hag hervez skiant ar gwir Vretoned
 Ret eo beza Gall gant Gallaoued ; hogen Breizad gant Breizaded.

Aozerien Liziri Breuriez ar Feiz o deus gouezet tenna talvoudegezh eus kentel an

A. Moal, rak o skridou a vez « aozet atao e doare hag hervez skiant ar gwir Vretoned ! »

HON NIVERENN MEZEVEN

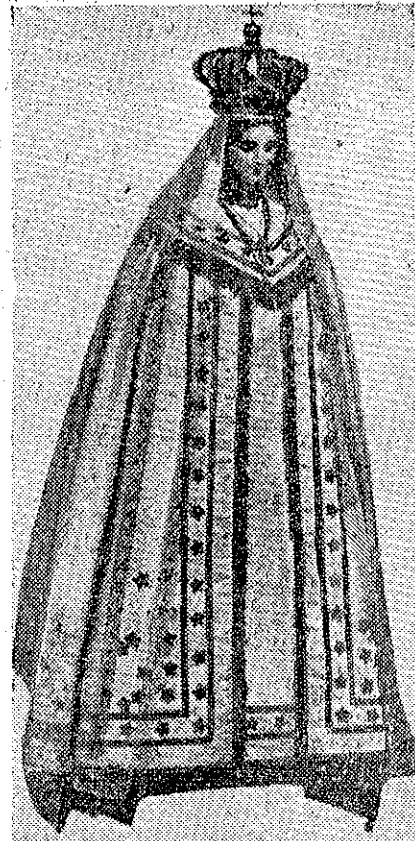
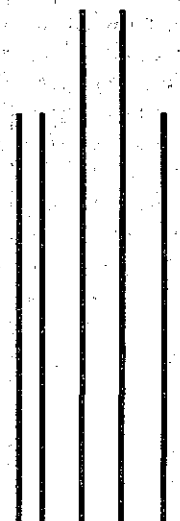
Darn eus hol lennerien n'o deus ket resevet an niverenn-se. Koulskoude
 an holl niverennoù a zo bet kaset, n'ouzomp ket eta petra a zo degouezet.

Pedi a reomp eta ar re n'o dije ket bet ar Feiz ha Breiz-se d'her rei
 d'eomp da c'houzout evit ma vezo kaset d'ezo.

Skriva da : **Merc'her Feiz ha Breiz, 7, Str. Lafayette, Landernon (Finistère)**

Hor sonj e oa kinnig d'oc'h eun niverenn Gouere-Eost par da hini Pask.
 N'omp ket deuet a benn d'hen ober. Evit eur wech all e vezo, marteze gant
 ar niverenn e zeu, Gouzout a rit gant an diesteriou a vez breman, n'eo ket
 aes seveni hon holl c'hoantadoù.

HOR

D'AN

C'HALONOU

NEC'H⁽¹⁾

E kreiz ar mor a dristidigez a gendalc'h
 da veuzi hor c'halonou.

Tristidigez, graet gant an envor eus ar
 re a zo bet kollet er brezel, ha ne vezint
 mui gwelet, ha ne zistroint mui d'ar gêr.

Tristidigez, gant ar zonz eus ar brizo-
 nerien geiz, a welomp o flasou, o chom
 goulo, abaoe keit all a amzer.

Tristidigez, erfin gant kement a wal-
 leuriou kouezet war hor bro.

E kreiz an dienez, ne ra nemet mont
 war gresk, a-zeiz da zeiz, dienez eus an
 traou a zo ar muia ezomm anezo da veva...

E kreiz an holl boaniou a stourm ou-
 zomp hag a ra d'eomp kompren, gwel-
 loc'h gwella bemdez, eo an douar-man
 eun draonienn a zaclou, an Iliz, madele-
 zusa mamm evidomp, an Iliz hor galy da
 lida ganti gouel kaer Maria Hanter-east :

« Chomit, emezi, a-sav war hoc'h cro,
 lezit aze ho labourou tenn, ankouna-
 c'hait, eur pennadig, ho skuisder, savit ho
 taoulagad uheloc'h, betek ho kwir vro,

ar baradoz, hag, en eur welout eno an
 digemer dispar graet gant Doue d'ar
 Werc'hez : digorit ho kalonou d'al le-
 verez. »

Digeri hor c'halonou d'al levez ! Ya,
 rak pegen tenvall bennak eo ar c'houmoul
 a-zioc'h d'hor penn, pegen trist bennak
 eo an traou war an douar, traou an nenv,
 evidompni kristenien, misteriou hor feiz ;
 a chom bepred, hag e pep amzer, karget
 a esperans hag a joa.

Ha n'eo ket hounnez ar c'haera kentel
 a ginnig d'eomp an Iliz, dre ar gouelioù a
 zispak, dirazomp a-hed ar bloaz ?

Lakaat dirak hor spered breskadurezh
 madou ar bed-man, evit rei d'eomp da
 gompren priz dreist-muzul madou ar vu-
 hez da zont !...

Tra souezus, war bevar gouel-berz,
 tri anezo a gomz eus ar baradoz, a zi-
 gas sonj d'eomp eus ar rouantelez, bet
 aozet eno evidomp, gant Hon Tad eus an
 nenv, abaoe penn kenta ar bed.

(1) Goulennet hon devoa ar pennad-skrid man evit gouel Maria Hanter-east, met n'hon eus ket gellet embann an niverenn-man a benn an deiz-se. Daoust da se hol lennerien a raio eun degemer taouen da bennad bourrus kenan hor c'henlabourer mat I. B.

Ar Werc'hez a weler uheloc'h eo Itron-Varia an Drein, e Jostin (Bro-Wened), e vez graet he Fardon bras d'an 8 a viz gwengolo.

Doriou ar rouantelez eurus-se a zo bet digoret d'an dud da c'houel kaer ar Yaou-Bask. En deiz-se, Hor Zalver benniget a zo aet ebarz da genta, dre e nerz hag e c'halloud e-unan. Aet eo da azeza war e dron a c'hloar, da ren da viken war an Elez hag ar Zent, met ivez, evit kempenn eur plas, d'comp-ni e vreudeur.

Morse ne vezo gallet diskleria a-walc'h an tenzoriou a joa hag a esperans, a larka ar gouel-se da bara dirak ar c'halonou kristen.

Ar gwir da veva e ti Hon Tad, da viken, a zo bet roet d'eomp neuze.

El lec'h m'eo pignet ar Breur hena, eno ivez e tle en em gaout, etn deiz, ar breudeur yaouankoc'h..

Gouel Maria Hanter-eost, koulskoude, a zeu da startaat c'hoaz ar gwiriou, roet d'eomp gant gouel ar Yaou-Bask. En deiz-man, Hor Mamm eo a bign d'an nenv, nann mui dre he nerz he-unan, met douget gant an elez, harpet war divrec'h Jezuz, deuet d'he diambroug.

Mont a ra evit kemeret perz e levezeg he Mab muia karet, evit azeza en e gichen, war he zron a rouanez, met ivez, ha dreist-holl, evit beza eno hon hanterourez hag hon difennourez dirazan. Rak ma kuita an douar, bro an anken, n'eo ket kennebeut eget he Mab, evit ankotina-c'haat ac'hanomp eo, n'eo ket evit hon dilezel aman, evel emzivadeg paour. Bez ez eo, er c'hontrol, evit beza galloudusoc'h da rei skoazell d'he bugale reuzeudik.

Evel gwechall Esther, en amzer goz, ne voe savet d'eur garg uhel nemet evit silvidigez he fobl, evelse ivez, ar Werc'hez, hor mamm, n'eo bet savet ken uhel en nenv, nemet evit ma vije eno silvidigez ar bobl kristen.

Setu perak, Mari, e gwirionez, a zo hag a vezo gloar an Iliz santel, levezeg ha joa ar gristenien, enor hor relijion. Ar vrud eus he galloud hag he madelez, a-dreuz ar c'hanvedou, ha n'he c'haver ket skignet e pep bro ?

Penaos ne zulfemp ket, e kreiz trubuilhou an amzer vremen, da lakaat enni eur fizians birvidikoc'h ?

Penaos ne zulfemp ket da zeski ganti kaout muioc'h a nerz kalon da zougen hor c'hroaziou, gant ar zonz hag an esperans eus ar madou ken prizius miret d'eomp en nenv.

Gouel Maria Hanter-eost a zigas sonj d'eomp bepred hor beus, e kichen an Aotrou Doue, eur Rouanez c'halloudek, prest da rei skor d'eomp en hor poaniou. Met ouspenn, e teu da lavarout da bep hini ac'hanomp, en deus eno, eur vamm dener ouz e c'hortoz, eur vamm hag hor galv, dalc'h mat, da vale war he roudou... Kurridigez ar Werc'hez, er baradoz, a zeski d'eomp dreist-holl priz ar vertuz ha priz ar boan dirak Doue.

Na pegen dishenvel eo sonjou Doue diouz sonjou an dud ! Lodenn Mari, war an douar, ha n'eo ket bet, evel lodenn kalz a zo, al lodenn ziweza, al lodenn zistera ?

E misteriou he buhez ez eus bet meur a rozenn, bez ez eus bet koulskoude kalz muioc'h a zrein.

Perak fallgaloni dirak an trubuilhou ?

Ar vuhez hira a zo berr, ha Doue a zo just, Doue a zalc'h sonj eus pep tra : an digoll, evel an hini roet d'ar Werc'hez a vezo dispar.

Seul uheloc'h e fell da Zoue hor sevel, eun deiz, seul dounoc'h e lez kizel ar boan da zanka ennomp. Eurus an encou a oar, evel ar Werc'hez, trei o zell ouz koztez an nenv, ha gortoz ac'hano ar sikouriou o deus ezomm rak :

« Trugarez ar Hini a zo galloudus a gouez a rumm da rumm war ar re o deus doujans evitan. »

O Mari, hor Mamm hag hor Rouanez, eus barr an nenv, eus kreiz ho kloar, er deiz kaer-man eus ho kouel, bezit truez ouzomp, ha deuit d'hor sikour. Grit eur zell a drugarez war ar re a zo en anken, war ar re o deus da stourm a-enep diaezamanchou ar vuhez, ha ne ehanont, en amzeriou-man, da staga o muzellou ouz kalir c'houero ar boan. Unanit ar re 'er em gare hag a zo bet dispartiet. Dalc'hit beo, en hor maeziou a Vreiz Izel, ar garantez kristen etouez an dud. Pellait diouzomp an youf direiz da zastum madou ar douar, grit ma chomo ar c'halonou truezus ha kizidik dirak pep dienez.

« Bezit rouanez hon tiegeziou, fuitlhit dreizo c'houez vat ho vertuziou. C'houi eo Lilienn ar baradoz, grit ma vezo klevet adarre, e pep ti, c'houez vat ho klanded... Bezit an Hini a adsavo, a restaole d'eomp adarre an urz vat hag ar peoc'h, c'houi hag a zo hag a vezo hor buhez, hon dudi hag hor fizians. »

L. B.

DRE HENTOU
BREIZ...

...beteg
AN AOTER

Eur zulvez, d'an endervez, — war-dro dibenn miz gouere pe zerou miz eost 1925, — edon em c'hambri-studi, pa glevis skei war an nor. Eur paotr yaouank seitek pe driwech vloaz oa, gwisket brao ha tres eun den a zoare war e zrentm. Eur studier eo, hep mar, a sonjis. Fazia a raen. N'em boe ket, avat, a amzer da brederiañ pelloc'h. Diouz tu hag hep klask troidell ebet d'e gomzou : « Karout a ran Breiz hag ar brezoneg, emezañ, ha deut oun d'ho kavout dre ma ouzon e karit Breiz, c'houi ivez, hag hoc'h eus desket ar brezoneg. Me ho ped, Aotrou aluzener, plijet ganeoc'h kavout mat e teufen d'ho kwelout a-wechou, d'ar sul, avat, o vezañ h'am eus ket a-walc'h a amzer vak da zont da Sant-Malo, war ar pemdez. »

Bilgeriañ a ris e vijen laouen-bras ouz e welout an aliesañ ar gwellañ. Neuze, evit en em rei da anaout e krogas da gomz.

E Monforz e oa ganet en eun tiegez kristen met paour hag a oa kals a vugale eñnañ. Ar yaouankañ holl e oa. Dre-se e voe kaset da vesaer war ar maez, kerkent ha ma voe graet e bask kentañ gantañ. Diwezatoc'h — n'ouzon da be vare na penaos — e teuas da vevel e kelenndi-gouarnamant Sant-Brieg. Eno eur c'helenner hag a oa eur Breizad a gare kalz Breiz hag he yez, Yvonig Picard en doe truez outañ, dre ma oa yaouankik c'hoaz ha pell diouz e dud. An aotrou-se a reas vad dezan hag evel m'en doa ar paotrig eur spered lemm-tre ha c'hoant da zeski, e teskas dezañ ar skrivadurez, ar jedouriez, ar galleg ha, zoken, eur tammig brezoneg. Ouspenn-se hel lakaas da vezañ eur Breizad penn-kil-ha-troad. Brao-tre e reas oc'h ober se, evel ma welimp: Goude maro e vadoberour, e kimiadas diouz Sant-Brieg hag e teuas da vevel da di eur medesin da Zinarz.

Abaoe an emwel kentañ-mañ, Koustant, — hennez oa e ano-badeziant — a zeuas bep sul d'am gwelout. Kontz a raemp eus Breiz, eus hec'h istor hag e pleustrimp

war eur pennad pe zaou eus yezadur an aotrou Vallée. Eur blijadur e oa evidon o vezañ ma oa digor e spered hag e oa douget d'ar studi.

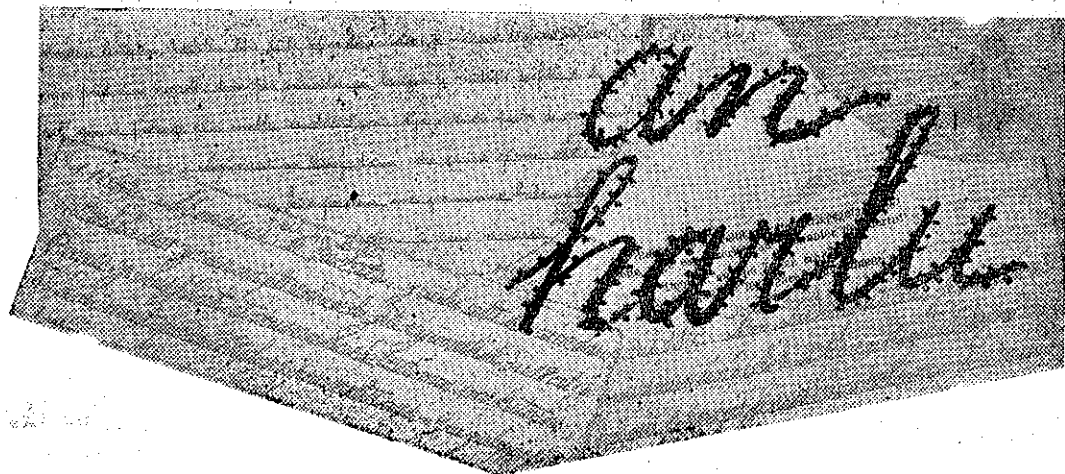
Eur sulvez, war-dro dibenn miz gweñgolo, e lavaras din e oa war-nez kimiadiñ diouz Dinarz da vont da Paris, da di eun aotrou pinvidik-mor ha mat, e veve eurus-tre ar mevelien en e di.

Betek neuze n'hor boa komzet nemet eus Breiz etrezomp. N'ouien ket hag e oa douget Koustant d'ar relijion. Daoust da-se, e liviris dezañ, pa oa war e gimiad, e tle eur Breizad rik ha gwirion en em ziuall diouz darempredi an dud fall hag e rois dezañ an ali da bedi santez Anna ha sent koz Breiz d'e warezi. Rei a reas e c'her d'hen ober hag, ouspenn, da skrivañ d'in an aliesañ ma c'heilfe.

Derc'hel a reas d'e c'her. Bep miz e skriva d'in eul lizer hir ha dedennus. Difazi ha gant eun dro-pluenn aes e skriva ar galleg, ha se daoust dezañ bezañ dastumet e dammig deskadurez hep mont d'ar skol. En tu-hont da se, ne skriva nep gwech traou didalvez : traou a-bouez ne lavaran ket.

N'hall ket eun den lavarout en eul lizer kentent tra a vez war e spered. O welout pegen lemm oa spered Koustant, pegen uhel oa e venoziou, pegen douget e oa da heuliañ an aliou mat en doa bet diganin, e schjen n'oa ket eur paotr graet da chom mevel e-pad e vuhez. Kalz gwelloc'h e c'helle hag e ranke ober. Petra avat ? N'her gouien ket. C'hoant am boa, koulskoude, d'e welout, da gomz outañ, d'ober eur goullenn bennak outañ war e zoare bevañ, evit e anavezout gwelloc'h ha bezañ gouest da lavarout dezan dre be hent, e tlefe mont. Pedi a raen kaldek evitañ, hag evel en doa lavaret d'in e pede bemdez santez Anna ha sent koz Breiz, hen alieñ da gonderc'hel.

En unañ eus e liziri (e miz gouere 1928, a gav d'in) e lavare en dije pemzek dervez

El Levriou Sakr ez eus ano euz an harlu ; pobl Doue, evit he c'hastiza, a voe kaset d'an harlu da Vablon, 600 vloaz a-raok donedigez Hor Zalver hag ar skrivagner sakr a ro d'eomp da anaout e voe penn-abeg an harlu-se d'an harluidi d'en em staga muioc'h mui ouz o Doue hag ouz o bro :

1. *War lez steriou Babilon, ec'h aze-zemp hag e oulemp o sonjal e Sion.*

2. *Hag e lakemp hon teennou a-istri-bilh ouz ar gwez haleg.*

3. *Hag ar re o devoa hon degaset eno a c'houlenne ousomp kana d'ezo eur ganaouenn bennak hag e lavarent : kanit d'eomp unan pe unan eus kanaouennou Sion.*

4. *Penaos, (emedomp) e c'hellfemp kana (d'ec'h) kanaouennou an Aotrou, p'e-maomp war eun douar ha n'eo ket hon hini.*

5. *Ma teuan d'az ankounac'haat, o Jerusalem, ra deuy va dorn dehou da zisec'ha.*

6. *Ra deuy va zeed d'en em staga ouz va staon, ma kollan ar c'houn ac'hanout, ma paouesfes, o Jerusalem, da veza eienenn wella va levenez. (1)*

Ni, ken etrezomp Breiziz, a zo eus eur ouenn dud hag a anavezaz abred, ivez, lezennou kalet ar brezel hag an harlu.

Breman ez eus 1500 vloaz, hon tud koz a oa o chom e Breiz-Veur, eun enezenn, eur berlezenn, eur vro chon ha pinvidik. Tec'hout a rankjont, sioutaz, a-raok ar Zaazon a zailhe warno gant an dir, en eun dorn, hag ar skod-tan en dorn all ; treuzi, a rejont ar mor ha ne zistrojont mui d'o bro goz ; eus an Arvorig, e lec'h ma oant diskennet e rejont eun eil Breiz.

(1) Psalm 136 : *Super flumina Babylonis.*

Pemp kant vloaz goude, e oa drastet o bro nevez gant an Normaned a zevas abati Landévennec, kalon Breiz, er bloaz 914 ; cleiz a Vretoned a dec'has en o raok wardu Bro-c'hall, o kas ganto rele-gou ar Zent ; tri bloaz war nugen e chomjont en harlu ; er bloaz 937 hepken, o dug yaouank Alan al Louarn, en o fenn, harpet gant Yann, abad Landévennec, e teujont a-benn da rei lamm d'ar gouezidi ha da adgounit warno o bro.

Er bloaz 1096, brezelioù ar groaz a reas da cleiz a Vretoned, en o fenn an Dug Alan Fergent, tec'het diouz o bro evit diframma bez Hor Zalver eus a dre daouarn an dud digristen ; pemp bloaz a lakejont da ober o zro en dour santel.

Ret e voe goudeze, evelato, en em gaout e bloaveziou kenta an triouec'hvet kantved a-barz gwelet ar Vretoned o tivroa adarre a-vagadou.

August Brizeug o komz eus an divroadeg-se, a voe penn-abeg da wazed Breiz da douza o bleo hir, a lavar, e gwerz Paotred Plomeur, savet gantan e miz ebrel 1839 :

Bez 'e voe eun amzer, eun amzer zu ha kris

An holl dud yaouank a roe malloz d'o yaouankiz,

A rummadou da Vro-C'hall, mont a raent bep bloaz.

Allaz ! ne sistroent mui da Vreiz-Izel, biskoaz !

Nann ! e nep lec'h eus e Vreiz, ne waled o vale,

Nemet ar re vac'hagnet, re goz ha bugale

Ne oa gour da labourat na da vlen' a an hel ;

Ar gwragez a ehanas, en divez, de c'hénel

Napoleon oa ar roue, ar gvir bleiz a vrezel
Hep truez d'ar mammou paour e skrape
o bugel ;

Lavaret rer, er bed-all, emañ en eul lennad
Ema betek e c'henou en eur poull leun a vad !

Eleiz a Vretoned a jomas neuze seiz vloaz hag ouspenn hep distrei d'o bro.

Kant vloaz, dres goude ma voe diska-ret Napoleon koz, na pebez divroadeg all adarre, kanet gant ar barz Yann Ber. Calloc'h :

Nak en naontek kant pevarzekvet bloaz
goude ganedigez ar Christ er c'hraou,

'vel penn ar Paour, en eun taol, ouz
prenestr ar Bediz diroll ganto ar c'horolou ;

'vel an teir gomz, war ar voger, e amzer
koan veur Balthazar ;

'vel eul loar a ganv hag a lorc'h, dallet
pep heol gant he splaunders c'houez, a-uz
dremwelioù d'alvez ar Gatell Europ.

Dreun gwad ar Brezel.

Goulo eo tiez kunv Keltia, met eun
oaled bennak aman hag a-hont, lazet an
tan emman pell a zo ;

Ne weler dirazo nemet maouezed paour
o ouela ha bugale vihan oc'h ober sonjou,
oc'h ober sonjou.

O ! va Doue pe vosenn a zo bet war ar
vro-man ?

Kelt Alban Uhel pelec'h emaut ? Ha,
te, Kelt Iwerzon, pelec'h emaut ?

Ha, te Kelt Kembre ? O Kelt Breiz ;
va gwad, e pelec'h emaut ?

Goullou int tiez kunv Keltia !

Pa zave heol an hanv war ar flangenn,
ar wazed a zo aet kuit gant o c'hlezeier !

Ha tiez kunv Keltia a jomas goulo
pemb bloaz kouls lavaret.

Hag e lavared goude eun hevelep divroadeg hag eun hevelep dismantr ne vije brezel ebet ken ha ne oa ket a ugent vloaz mat a-walc'h e oa sinet ar peoc'h, e Versaill, ma kleved kleier tan-gwall ar brezel o seni adarre !

Hag abaoe tiez kunv hor Breiz Vihan a zo goulo, goulo eus o gwazed kaera prizoniet, goulo eus o faotred yaouank en o bleuñ aet da rei an dourn d'an Alamaned da stourm ouz gouezidi ar reter ha ne jom, er vro da gas al labour en dro, nemet tud mac'hagnet, gwragez ha bugale.

Hag an divroadeg all-man, pet vloaz e pado ? N'eo ket aes her gouzout c'hoaz.

Ar pez a ouezan, da vihana, eo e laka hon tudou da anaout gwelloc'h ha da

garet muioc'h o Doue hag o Breiz ; setu ar pez a weler splann o lenn liziri ar re zivroet :

6-7-1942. *C'est le 5 juillet qu'a eu lieu la fête projetée. Grand Messe, absoute pour les morts des groupements. Gala des provinces françaises. Le texte du sketch breton a été correctement exprimé.*

Quant aux danses, elles ont été particulièrement réussies et enlevées avec brio et les applaudissements n'ont pas manqué. Vos livres sont arrivés juste à temps.

Un théâtre et une chapelle sont aménagés au camp ; pourtant je ne compte pas y passer dix ans !

F. LE DELIVRE, Adjudant Stammlager III A.

1-11-42... *J'ai lu cette semaine dans « l'Echo de Nancy », un compte-rendu de la fête régionaliste (1) du 11 octobre à Rennes. Je vous félicite et vous remercie de toute mon âme bretonne du dévouement que vous apportez pour notre cause.*

Par ailleurs, je vous prie d'accepter que je vous adresse 25 marks (500 frs.) Là-dessus deux abonnements à Ololé. Veuillez m'abonner pour toute la captivité à Ololé et Feiz ha Breiz. Ma mère me les enverra. Et si vous trouvez quelque chose de spécial qui puisse intéresser un Breton exilé, avertissez de nouvelles, joignez-le également. Que Dieu vous bénisse ! Foi et Bretagne.

HERVE LE LAY, Stalag IV C.

15-5-43. *Monsieur le Recteur, - Quand je songe à la Bretagne, je pense à vous. J'aimerais vous savoir en bonne santé. Vous devez avoir des nouvelles de Pierre Abjean, d'Yves Floc'h et de R. de Coatgoureden. Connaissez-vous le poète breton Boncors ? J'ai trouvé dans ses oeuvres étranges de fort belles choses : La mort de sa grand mère.*

Ne pouvant vous envoyer des dessins, je vous adresse quelques rimes.

Je garde un merveilleux souvenir de mon séjour à Scignac et le pardon de Notre-Dame de Coatquéau reste gravé dans ma mémoire. Je vous adresse du fond du coeur mon plus respectueux souvenir.

OLIVIER LORIN, M. Stammlager X B.

(1) Gouel 40vet Renerez an A. an Estourbeillon e penn Keyredigez Broadel-Breiz.

III
Korollerien Stalag
XI. B. Fallingbom-
tel, da c'houeliou
Pask 1943, (eus perz
Fransez Bleunven
66.500).
 III

Hag ar barzoneg a zegase d'in da heul e gartenn' a oa evit pedi hag aspedi ar Vretoned da virout o dilhad kaer giz Breiz.

Ar brezel 1914-18 a reas kals gaou ouz dilhad gwazed hor bro ; aoun am eus na rafe ar brezel-all-mañ muioc'h c'hoaz ouz dilhad ar merc'hed.

War hor Breiz-Izel eun avel foll a c'houez ha koefou ar merc'hed a jom ouz an dreuz ! siouaz ! siouaz !

D'an 22 a viz mae 1943, Guilhou Derrien, Stalag III. A, a zegase 1400 lur da Renier Feiz ha Breiz. Ma tigouez d'ezan lenn an niverenn-mañ e kavo enni va gwella bennoz Douc. Ar prof kaer en deus degaset a ziskouez splann an youl en deus e vefe skignet menozioù hor c'he-louenn e kement lec'h ma 'z eus Bretoned barrek da lenn yez o zadou.

Dimanche 28 février 1943. Monsieur le Recteur, - Instituteur libre de la région dinannaise, je me suis toujours intéressé à mon pays et ai regretté de ne pas connaître sa langue. Je voudrais profiter de la captivité qui se prolonge pour combler ce vide. J'avais déjà entendu parler de vous avant la guerre et l'on m'a récemment au Stalag donné votre adresse. Je vous serais très reconnaissant si vous voudriez me faire parvenir une grammaire bretonne et de quoi commencer sérieusement l'étude du breton.

MICHEL DUVAL

Disul trizeket a vezeven. Votre colis est là sur ma table. J'ai déjà traduit le plus ancien et le plus jeune numéro : ar c'hosa hag an nevesa ; en particulier un poème de Mab an Dig : O Ethiopia ! l'article sur mon compatriote : Ar Breur Ewan, baptisé dans la même église St-Etienne de Rennes que mon père. Le soir

en rentrant c'est mon premier travail. Rentré au pays, je n'oublierai pas Feiz ha Breiz. La Bretagne comptera un vrai fils de plus. Bras e vezo hor broig zister. Kenavo.

MICHEL DUVAL, M. Stammlager XII B.

Lundi 19 octobre 1942. Aotrou Perrot, je vous remercie pour les Revues et livres expédiés à mon ami Diverrens, qui m'ont rappelé le temps mémorable de Kerlaban. Yann Landevennec et Nicolazig. Ici au camp, nous avons créé une « Université Celtique » où nous étudions chaque samedi l'histoire et la géographie de Bretagne. Des cours de langue bretonne doivent commencer à partir du 1er novembre, dirigés par l'ami Louis Normand, séminariste de Guiclan. Pourriez-vous nous expédier ou faire expédier des brochures concernant le breton, grammaires, vocabulaires et revues ?

Eur. mignon, F. BLEUVEN.

21 juin 1943. Je vous envoie une photo de la fête des Bretons au XI. B. Je sais que cela doit vous faire plaisir. Danseurs et danseuses ont eu un grand succès. A la Pentecôte nous eûmes un défilé des Provinces où la Bretagne fut très acclamée.

Pour la St Jean, nous devons donner encore deux danses et un chant breton : Gwir Vretoned. Les Serbes et les Polonais sont aussi de la partie. Le cercle breton est toujours bien suivi ; hier ce fut l'histoire de 1532 à 1789 ; étude très approfondie par un instituteur de Pampol. Pierre Abjean a passé avec moi les fêtes de Pâques avant de repartir vers le Xe où il est affecté comme marin-pêcheur. Au plaisir de vous relire « e brezoneg ».

Merci pour les revues que vous m'avez envoyées : elles circulent dans les Kommandos.

F. BLEUVEN, M. Stammlager XI, B.

11 here 1942. Aotrou Perrot ker. Nous avons fondé ici le groupe des Bretons du Kommando ; je suis secrétaire général de ce groupe. Il est bon de se réunir de temps en temps pour parler un peu de notre chère Breiz, car loin de chez nous, notre souvenir est constamment en gér.

4 c'houevrer 1943. Merci pour le colis et pour les Feiz ha Breiz. Nous avons monté une chorale. L'aumônier est un musicien accompli. Ne pourriez-vous pas me procurer « Les Deux Bretagnes » de Thielemans, arrangé par « Potr Treourre ». Je l'ai perdu dans la débacle en juin 40.

28 muez 1943. Nous avons subi un terrible bombardement le 5. Il n'y a pas eu de blessés mais notre camp a été entièrement détruit. J'ai tout perdu dans le terrible incendie. Ma musique, mes livres, mon saxo, tout a passé. J'avais fait mouler un saint Jean à votre intention. Il a péri aussi. Je suis comme Job sur la paille, mais toujours courageux.

YANNIG MOAL, M. Stammlager VI, J.

12 avril 1943. Réunis dans notre kommando à 90 Bretons, et désigné par mes camarades comme délégué, j'ai l'honneur de solliciter de votre haute bienveillance l'envoi selon vos possibilités de quelques livres, brochures concernant notre belle province.

Comme nous faisons une exposition des provinces françaises dans 6 semaines, je vous demanderai par la même occasion, toujours s'il vous est possible, des tableaux représentant différentes scènes bretonnes, pèlerinages, noces, labourage, des objets d'art en miniature, tels que rouet, lit clos, saints, calvaire, voilier, biniou, etc.. Je suis peut-être trop exigeant mais nous ne voulons pas que notre Bretagne soit la plus mal représentée.

HERVE AUGUSTE, 65.188. Kommando. 1366.

11-4-43. J'ai commencé l'étude du breton avec l'aide d'un camarade de Bégard. La terre sera donc déjà préparée..

MICHEL DUVAL, No 88.976. Kommando 929.

Essen, 30 juin 1943. Je suis heureux quand je reçois Feiz ha Breiz. Notre nouveau camp ne possède plus de théâtre. C'est bien triste, car c'était un passe-temps agréable. Il faut se contenter de lire ce qu'on trouve, car la bibliothèque aussi a vécu. La chorale recommence ses répétitions. J'ai fait mon possible pour faire connaître notre Pays par mes chants ; je voudrais faire mieux mais ce n'est pas facile. J'espérais être rentré pour le Bleun-Brug 1943, je vois avec tristesse s'écouler les mois sans qu'il y ait du nouveau dans la situation. Haut les cœurs quand même. Kenavo, Aotrou Perrot ker, d'eoc'h a wir galon e karanteg hor mamm garet Breiz.

YANNIG MOAL, M. Stammlager VI, J.

Al liziri-ze a zo skrivet e galleg, — An urz a zo d'hen ober ; n'eo ket m'o defe an Alamaned kas ouz ar brezoneg, met n'o deus ket a dud a-walc'h da lenn al liziri a gaser du-ze hag ar re a zegaser durman, n'ra vefent skrivet holl en hor yez, — met daoust d'ezo da veza skrivet e galleg, e weler o tridal dindanno, dre garantez evit hor Feiz hag o Breiz, kalonou ar re o deus o skrivet.

Betek hen, eleiz eus hor c'henvroiz, siouas, a oa evel skourrou maro ; an neuz hepken o devoa da veza stag ouz o Feiz hag ouz o Breiz, met n'o devoa nemet an neuz ha ne zougent mui na bleuñ, na frouez.

N'int mui henvel ; eleiz anezo hag o devoa mez oc'h anzav o Feiz, er gêr, a weler bremañ o vont da govez, da gomunia, da heulia prosession ar Zakramant, sounn o fenn ha laouen o c'halon ; re all hag o devoa mez oc'h anzav e oant Bretoned a zo lorc'h enno bremañ o komz brezoneg hag oc'h anzav ez int bugale da Vreiz Vihan.

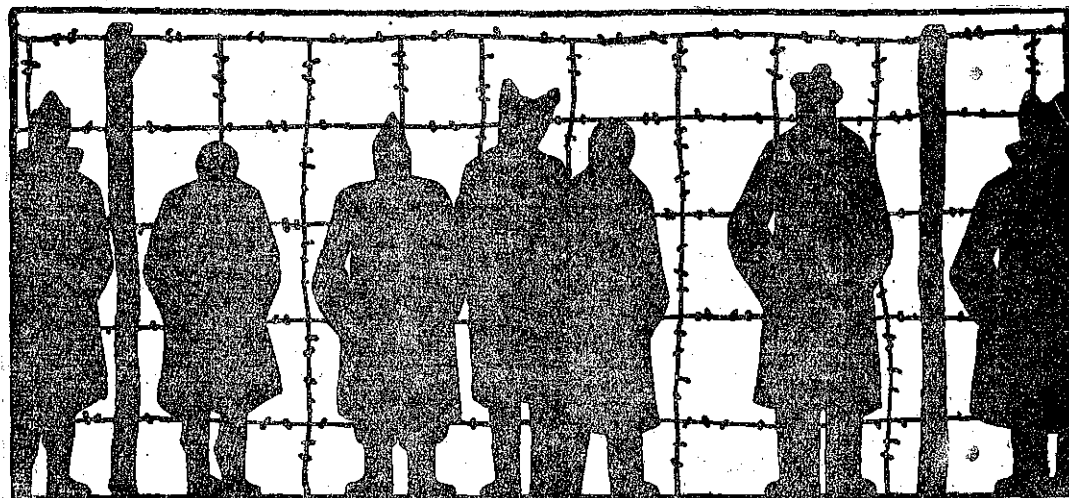
Perak an dra-ze ? Prederia o deus graet ; studia o deus graet ; pedi o deus graet.

An harlu hag o oa eur wialenn a gattiz etre daouarn Doue en deus o laket d'en em domma muioc'h mui ouz ar traou e tleer en em domma outo : Doue hag ar Vro ; eur vuhez nevez a redas drezo hag eus skourrou sec'h ma oant int deuet da veza skourrou glas a zoug bleuñ hag a daolo frouez pa zistroint d'ar gêr !

Eus an droug Doue en deus gouezet
tenna ar vad, rak ne gastiz nemet evit
gwellaat, rak-se 'ta, arabad d'ar re yaou-
ank a rank c'hoaz kuitaat ar vro fallgà-
loni ; ra glevint kentoc'h kentel fur Au-
gust Brizeug :

Tud yaouank, tud glac'haret da guitaat ar
vro,
Kasit ganeoc'h, kasit an esperans atô ;
Skedi a ray war hoc'h hent, evel eur ste-
renn gaer
Ila dirak ho taoulagad, pa zistrofod d'ar
gêr.

Y. V. PERROT

GWERZ AR PRIZONIAD

war don : KER-IS

I
Selaouit kana, me ho ped,
Gwerz eur paotr reuzidik meurbet,
Eur paotrig yaouank hag a zo
Dalc'het bremañ pell diouz e vro !

II
P'el emañ, siouaz, diouz e Vreiz,
Bro ar brezoneg hag ar Feiz ;
Dre zarvoudou ar brezel kriz
Eo dalc'het en eur prison striz.

III
Er bloaz daou ugent, e miz mae,
Eo bet tapet ar paotrig gae,
E Dunkerk, en eur freuz difreuz,
Pa doe he Yann Saoz gant an euz.

IV
Aboe dre kein an orjal teo
Gant e genseurtes kraouiet eo ;
Met e spered a red gant herr,
Noz-deiz, etrezek tud e gêr.

V
'N e gêr, du-ze e Penn-al-Lan,
Emañ e dad, emañ e vamm
A lak an traou da vont en dro,
Ken a zistroio en e vro.

VI
Pa zone kloc'h ar brezel foll,
Jobig ar-penn-ker, doantet holl,
Diouz e vestrez a gimiaed
Ha glac'haret a lavare :

XIII
— « Enep he ger Janned zo aet,
« N'am eus mai pljadur ebet !
« Kollet em eus va dousig koant
« Mervel en harlu eo va c'hoant ! »

TINTIN ANNA.

VII
— « Kenavo d'it, Jannedig kaez,
« D'ar brezel ez an, tra ziaes,
« Met a-barz ma vo bleuñ en ed,
« Eureujet hon daon e vimp bet ! »

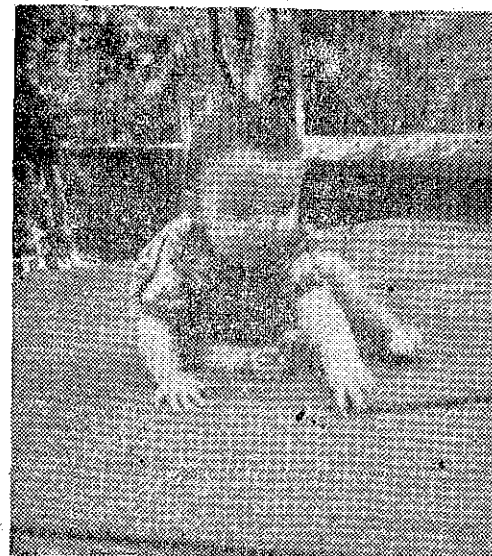
VIII
— « Kerz dinec'h ha gra pa ri tra !
« Reuz ebet n'am dalc'ho a-zav ;
« Pa badle dek vloaz emezi,
« Az kedij e'hoaz, da zimezi ! »

IX
Kana teir gwech 'r goukouk h' deus graet
Ha bep er harz teir gwech 'zo bet :
Met al lazerez hag ar reuz
D'an holl c'hoaz ne reont ket a euz.

X
— « Perak 'ta Job, va mignon-kaer,
« E korn da lagad 'z eus eun daer,
« Lavar d'in petra 'zo merket
« War al lizer az pens lennet ? »

XI
— « Seder eo va mamm ha va zad,
« An holl, en o serr, a zo mat,
« Met, gant eul labous, er c'hoad all,
« Em eus klevet eur c'heliou fall ! »

XII
« Fieurec'h eget hiboud an dour
« E kane gant e vouez flour :
— « Fiziout er merc'hed a zo fall
« Gant komzou flour emaint e brall ! »

Hag ar c'horfig gwenn da blegan,
da blegan l.

Nao miz hanter en deus Herveig. Eur
penn ront, kalet, eur guchennadig vleo
melen ha daoulagad glas-mor, prest atao
da c'hoarzin pe da ouela dourek.

Mammig he deus e aezet war eur pal-
lenn blot, ledet war al leur, en eur lava-
rout d'ezañ : « Gra dak, va bapig-me,
ha chom sioul evel eun aelig Doue ! »

Ne bad ket pell, avat, pasianted an
aelig Doue. Ila setu Veig fri-furch oc'h
en em zifretu par ma c'hell. Hag heñ da
glask tapout krog e kement tra a wel en-
dro d'ezañ ha da derri penn e vamm gant
e glemmichadennou, n'o deus fin ebet ken
bremañ, siouaz !

Mammig he deus labour hag e fell d'e-
zi kaout eur pennadig peoc'h d'e ober.
Ha plijout a ray d'ezañ ar podig rug-
mañ e kartoñs ? Ya, da sutal ! Hag an
tamm dantelez-se ? Dao d'ar genouig !
Petra rei d'ezañ 'ta ? A ! Kavet he deus
ha setu eul loagoad, eun troad hir hir,
d'ez, etre daouarn al lampon ! Ha dao
a-gleiz ha dao a-zehou ha dao war al
leur !

Pounerik, avat eo hi evit daouarnigou
ker goan hag hi da goueza pell dioutañ.
Neuze, eur soñj hepken a teugn penn ar
bapig : adtapout an teñsor kollet. Hag
ar c'horfig gwenn da blega, da blega, ar
vrec'hig d'en em astenn, d'en em astenn.
Poan gollet atao ! Hag adarre an hevelep
strivadennou. Ar wech-mañ « bizig lip
ar c'hrog » a douch anezi. Siouaz, kaset
eo pellloc'h c'hoaz, daoust d'ar bizig be-
za skañv, skañv ! Eun huamadenn down,

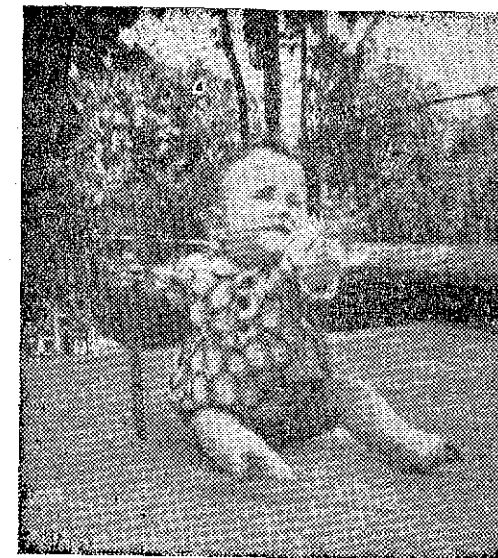
Strivadennou...

eun astal berr ha dao d'al labour adarre.
Ar c'horf a bleg, ar vrec'h en em astenn,
ar biz a hira, emañ ar fri hogozik ouz
an douar, an dorn a grog el loa, emañ an
tre'h gant Herve, lorc'h emañ (hervez
mamm ha tad) da veza deuet a-benn eus
e daol. Ha dao a-gleiz, ha dao a-zehou,
nag eur blijadur, va Doue ! Ha dao ivez,
avat, war e benn. Sebezet e chom neuze,
al loa drouk en e zorn, difiuv-kaer a-
genn ! Teñval eo an tal, n'eus ket da
farsal bremañ, rak eun dra bennak 'zo
en e gov !

Eur sell ouz mammig, da c'houzout pe-
tra soñjal diwar-benn an darvoud miste-
rius-se. Hi a ouezo hep mar ? Mammig,
avat, ne fell ket d'ez e vefe he bapig
eur c'haz gleb, nag eur plac'hig pitouilh,
o ouela evit eun netraig, o kemer aon rak
pep tra ha buan a lavar d'hec'h aelig :
« Se n'eo netra ! Se n'eo netra, netra ! »
Eur vuntenn e chom-heñ etre daou benn
e c'hoant da ouela, met mammig a vous-
c'hoarz, ret-mat eo neuze mousc'hoarzin
ivez. Ankounac'haet eo dija hag e krog
en e loagoad adarre !

KLOAREG KELTIA HA JENOVEFA.

Eman an trec'h gant Herveig !...

“EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZ H. HUERRE

DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

KONTADENN AR
BEDERVET NOZVEZ : GWRAC'H KOZ HE C'HIZIER

Dont a reas Diarmuid er gambr vras sklerijennet-holl, hag an Itron a c'houlernas outañ hag e tro edo da zeraoni e gontadenn. O veza ma lavare ya, hi a lakaas ouz he muzellou eur c'houitellig, hag a c'houezas enni. KerKent e tisklozas an nor er voger a-gostez hag an hevelep tud a zcuas e-barz, evel m'oant boas. Azeza a rajont evel en nozveziou a-raok. Ha Diarmuid a zigoras hent d'e varvailh :

Bez 'e oa, bremañ 'z eus gwall bell, etir vaouez koz o veva etre an hini bras hag an hini bihan eus an daou verez Néifin. Den ebet ne dae da glask bod en he zi. A-viskoaz he devoa bevét en ti se, ken pell ha m'en em astenne envorennou ar re gosa eus ar gêriadenn. War a lavare an dud, edo eno dija da vare Diarmuid na Grainne : diouz he gwelout, n'oa ket eur gaou kement se. Louedet oa, krinet, daoubleget betek an douar. Morse ne dostaed ouz he zi : aon a oa razi. Lavaret e veze e oa anezi eur wrac'h koz penn-kil-hatroad. Daou ugent vloaz a oa a-benn neuze ma n'oa bet gwelet den o vont tre en he zi, pe o tont er-maez. Hi avat a c'helled da welout, bemdez a-hed ar bloaz, e harz dor he zi, eun toullad brao a gizier war he zro. Netra 'n holl n'he devoa a zanvez, nemet ar c'hizier se ; o veva en he serr, n'oa nemeto. Lakaat a rae an dud da veza klañv gant ar c'hoant-gouzout, ha peadra a c'houlennou a veze graet diwar he fenn. Netra ebet ne c'hoantaed, kement hag anaout istor ar vaouez koz hag he c'huchenn gizier. Den ebet avat n'oa dizaon a-walc'h da glask kaoz outi.

Eun devez e oa eun toullad yaouankizou bodet evit c'hoari an horell. Bez 'e oa eno eul louad kaez hag a raed anezañ Pàidin a Blàca. Ar c'hiz a oa gantañ fotie-

ta hent e tro-war-droiou Magh Eo ha Gallway :

— « Deut mat out, kant gwech en unan, Pàidin, eme unan eus ar baotred. Hag eun dra bennak a ouezez a nevez ? »

— « Va Doue ! nann, emezañ, nemet gancoc'h-c'houi her goufen. »

— « Kaoz a zo ganeomp eus ar wrac'h koz hag eus an toullad kizier a zo o chom aze war-laez etre an daou grec'h. Ma krededz toulla kaoz ganti, ez out eur gwaz hep e bar e Iwerzon. »

— « Mardouen ! ya, avat. Brao eo ganeñ ober ganti eur varvailhadenn ha laerez eur pok diganti. Ya, hep mar ebet ; met rei a ranki d'in ar vaz-dotu, ma teuan endro. »

— « Hag e rin : klevet eo. »

Ha Pàidin en hent, a-vec'h klevet gantañ ar respont. N'en devoe ehan ebet, ken n'en devoe tizet betek ti an hini goz. Ha mont ebarz. Azezet oa ar vaouez en eur c'horn. Met kerKent ha m'e welas, e reas eul lamm hag e c'houlennas outañ petra 'felle d'ezañ :

— « Goulenn eur pok diganez, merc'hig yaouank, eme Pàidin. »

— « Ma ne sachez prim da skasou ganez, emezi, az po eur pok a zalc'hi ez kenotù blaz c'houero war e lerc'h a-hed da vuhez. »

— « A-berz an diaoul e vo, ma kilan a-raok m'am bo komzet ouzit, eme Pàidin. » Hag o lavarout se, e tostae outi.

— « Kae war da giz, emezi pe anez ne vo nemedout o sacha an droug war da gein. »

— « Goustadig, va maouezig soñj 'ta : eur vaz-dotu eus an dibab am bezo, ma teuan a-benn da gaout diganez eur pokig, ha ma c'hellan marvailhat ganez. N'eus

ket er vro a-bez eur plac'h yaouank na rofe, a-greiz kalon, eur pok da Bàidin a Blàca. Rak ar Vlacaed a zo eus ar ouenn wella ac'hann hag eus ar peurrest eus ar vro, ne ouezez ket ? »

— « Piou en deus lakaet ez penn dont ebarz va zi ? »

— « Eur paotr yaouank a neuz vat-kenañ, hag a zo a-hont o c'hoari an horell, ha d'ezañ eo ar vaz kaer a rank rei d'in »

— « Gwir, ma ne vijez ket eur penn brell, e pacfen d'it an dle diwar da gefridi, emezi ». Hag hi lakaat he dorn e toull an tan ha tenna ac'hann eur vellig. En eur he rei da Bàidin, e lavaras d'ezañ :

— « Ro houmañ d'ar paotr en deus prometet d'it ar vaz. »

— « N'am bo ket ar vaz, ma ne roez d'in eur pok, eme adarre Pàidin. »

— « Pokat a c'hellez da balvou va zreid ! Skarz ac'hann ! »

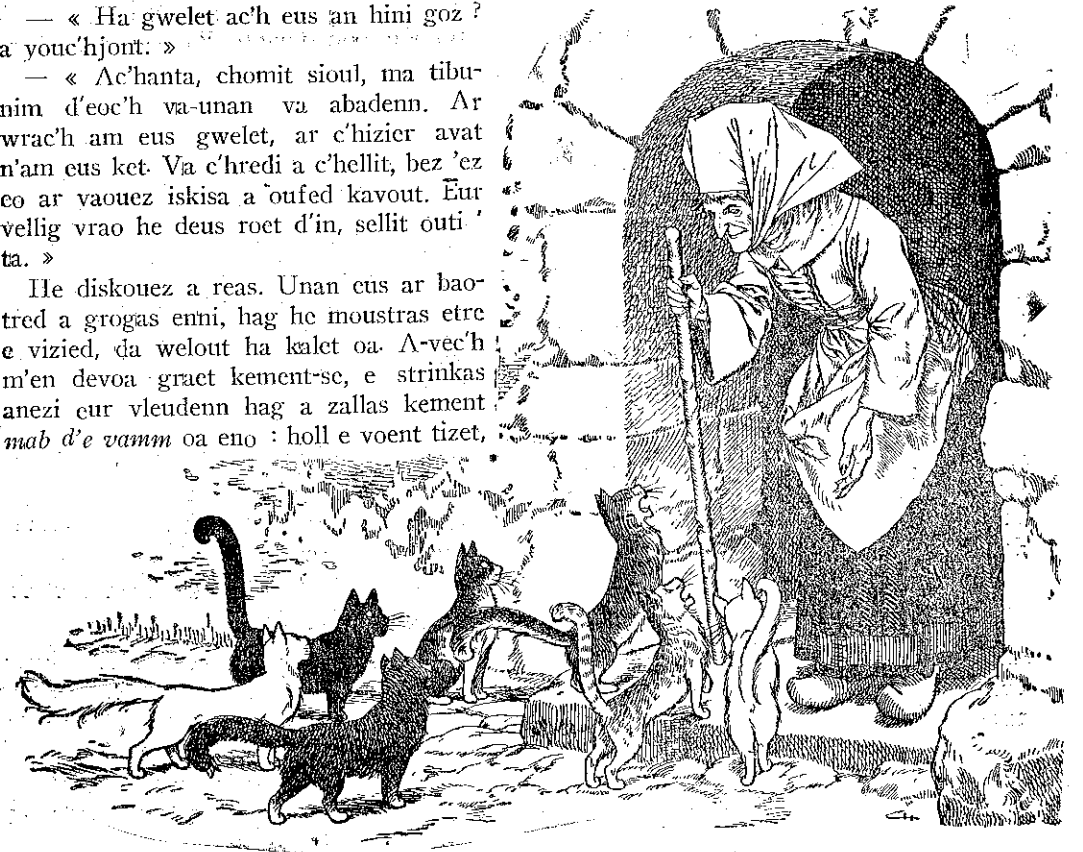
— « Bezet ar vosenn ganez ! Netra ne rafe d'in pokat d'it, emezañ. » Hag heñ kuit.

Ar baotred, pa weljont Pàidin o tont, a redas d'e ziambroug, evit klevout kelou eus ar pez a oa c'hoarvezet.

— « Ha gwelet ac'h eus an hini goz ? a youc'hjont. »

— « Ac'hanta, chomit sioul, ma tibunim d'eoc'h va-unan va abadenn. Ar wrac'h am eus gwelet, ar c'hizier avat n'am eus ket. Va c'hredi a c'hellit, bez 'ez eo ar vaouez iskisa a oufed kavout. Eur vellig vras he deus roet d'in, sellit outi 'ta. »

He diskouez a reas. Unan eus ar baotred a grogas enni, hag he moustras etre e vizied, da welout ha kalet oa. A-vec'h m'en devoa graet kement-se, e strinkas anezi eur vleudenn hag a zallas kement mab d'e vamm oa eno : holl e voent tizet,

nemet al louad kaez ! Seti i' ta dall, gwi-tibunan, ha kunuderez hag hirvouderez ken a zaone ! N'oa na gwaz na maouez a dro-war-dro na zeredas a-zindan eun hanter-eur. Holl edont eno, ha gant ne-c'hamant e c'houlennent penaos ar varn e oa bet dallet ken trumm all ar baotred yaouank. P'o devoe gouezet petra oa ar penn a beg a se, e toujont lakaat an tan er vaouez koz hag en he c'hizier. Ambroug a rajont ar yaouankizou pep hini d'e gêr. Da c'houde ec'h en em vodjont holl, e kemerjont ferc'hier, bizier ha kolo e-leiz, ha yao etrezek ti an hini goz. Pa voent harp ennañ, e c'halyjont ar vaouez, hag e lavarjont d'ez e oa dao d'ez e dont er-maez, pe anez edont o vont da lakaat an tan en ti. Ar gozenn en em ziskouezas dre al lomber (lucarne, e galleg), war lein an ti, hag a c'houlennas petra 'felle d'ezo :

— « Da laza, » a youc'hjont.

— « War zigarez m'am eus laket dañl ar baotred yaouank ? Seurt abadenn ne vije ket c'hoarvezet ganto, ma n'o dije ket he gounezet. Perak o deus-i degaset eur paourkaez diskiant d'ober goap ac'hannout, pa ne glasken netra diganto ? Ha bremañ, ma ne dit kuit d'an daoulamm, emañ o vont d'ho talla, ken ne c'hellot

ober kammed ebet, hep kaout eun ambrouger war ho tro. Met ma tistroit didrouz d'ar gêr, e parein, a-benn eur sizun ar baotred eus o dallentez. »

Neuze en em lakajont holl d'en em alia kenetrezo, hag ar c'hosa eus ar wazed a lavaras e oa c'hoaz ar gwella da ober lezel ar vaouez didrubuilh ac'hann ma vije aet ar sizun ebou, da welout a-benn neuze hag ar wirionez a oa ganti. Degemer a rajont holl ali an ozac'h koz, ha distrei d'ar gêr. Eur sizun goude, ar baotred a zeuas ar gweled d'ezo adarre. Hag hep mar ebet n'en em lakajont mui, diwar neuze, da c'hoapaat ar vaouez koz.

Eun abardaevez, a-greiz m'edo an noz o tont, eun den, e ano Labhràs O' Ruadhain, a oa o tistroi d'ar gêr. Koll a reas e hent, ha pelec'h e tigouezas, nemet e ti ar wrac'h koz ! Ne gavas eno tra beo ebet hag hep gouzout d'ezañ pelec'h edo, ez eas er gambr hag e c'hourvezas. Nebeut goude e kouskas. Morse ne ouezas pegc'it en devoa kousket. Da vihana, pa zihurnas, e klevas kaoz. Lakaat a reas e skouarn war evez, hag en eur harpa war eun ilin e klevas unan bennak o lavarout :

— « Ac'hanta, setu ni holl bodet. Kontit d'in petra zo c'hoarvezef ganeoc'h abaoe m'emaoc'h o klask fred. » Labhràs a lammas er-maez eus e wele hag a selas dre eur faout en nor. Hag e welas neuze eun toullad bras a gizier dastumet dirak ar vaouez, war an douar. Unan eus ar c'hizier a stagas da gomz hag a lavaras :

— « Da genta oun bet e kastell roue Connaught hag em eus debret eno leiz va c'hof a grazadennou (tammou kig kraset). Eun tamm brao am eus laeret evidout : ez kambr emañ, rouanez. »

Ar c'haz all a lavaras :

— « E ti eun tieg oun-me bet, e-lec'h m'am eus evet laez livriz diouz va c'hoant, ken n'hellen chouka ken. Hag em eus laeret en eur foenneg eun oanig koant. Ez kambr emañ, rouanez. »

Eun trede a stagas evelhen :

— « Bet oun e maner eun dijentil eus Gallway hag eno am eus graet eur c'hofad dienn. Bet a-walc'h d'in, eo bet falvezet ganeñ teurel va fao war eur galon-bemoc'h. Choant am boa da vont kuit war-eeun dre eun toull er voger, ha padal e oa re striz an toull. En eur glask

tremen, em eus pilet ar c'hantolor diwar an daol. Evelse e voe dihunet daou zen kousket war an douar. O c'hrabanou a daoljont warnoun, ha va c'hrouga a rajont ouz eur wezenn, betek ma kavas d'ezo e oan maro. Neuze am zaoljont er foz. Diacs-kenañ eo bet d'in lakaat urz etouez va eskern. Distroet oun eta en eur ober kof gioc'h hag hep degas zoken eun drailhenn. »

Eur c'haz all en em lakaas da gomz :

— « O, sell ouzin 'ta; va lost a zo aet diouzin. E kastell roue Leinster oun bet. Laerez a ris eno eun eogig. Met mere'h ar roue am gwelas o flipa er-maez. Eun taol kontell a skoas ganeñ hag an hanter eus va lost a drouc'has diouzin. Me avat hen talvezas d'ez. Bez 'e oa, e siminal he c'hambr, dour-louzou o tomm. Ruza a ris betek, ha c'houeza warnañ. Ha bremañ emañ-hi en he gwele klañv-bras. Ne vo netra da ober evit he farea, nemet pourchaset e ve d'ez ar blantennig a sav du-hont, e penn liorz Labhràs O' Ruadhain, ha n'he devo ket ar c'heotenn se. »

— « Labhràs O' Ruadhain ! eme eur c'haz all. Eno end-eeun oun-me bet. E wreg he devoa miret d'ezañ, pa zistrote eun enez vras. He laerez am eus graet, hag ez kambr emañ, rouanez. »

— « Pinvidik e vije al Labhràs se, emezi, ma ouezfe ez eus eur podig leun a aour, dindan eur wezenn en tu-hont d'ar feunteun a-dreñv e di. »

— « Ha pa ouezfe, eme eun all; ne dalvezfe da netra d'ezañ. Daoust ha n'eo ket deut kaz ar Fir Bolg da ziwall an aour se ? (*Ar Fir Bolg en Iwerzon a zo eur bobl estren, anavezet er mojennou evit beza d'ez galloudou-kuz o talvezout d'an droug*.) Labhràs ne c'hell e giz ebet steki e vizied ouz an aour. »

— « Met dec'h d'ar beure eo marvet ar c'haz-a-lec'h-all se, eme eun all. »

Edo eur c'haz all o vont c'hoaz da gomz, pa dintas eur c'hloc'hig. Neuze e lavaras ar wrac'h :

— « Setu m'emañ ar c'houlz d'eoc'h da vont da gousket. »

Labhràs ne glaskas ket klevout hiroc'h, met en em sila a reas er-maez dre eun toull-prenest, ha d'ar red d'ar gêr ken bur an ha ma c'helle e eskern padout outañ. E wreg a oa azczet e-kichen an tan ouz e c'hortoz. Aou bras he devoa dija. De-

gemer-dreist a reas d'ezañ ha goulenñ a raes outañ petra a oa c'hoarvezet gantañ.

— « Sailhet eo warnoun an deñvalijenn, emezañ, a-greiz m'edon o tont endro, ha faziet oun bet diwar va hent. Graet em eus, moarvat, eur c'houzig dindan eur vodenn. »

— « Eun encz am boa lazet evidout. emezi. Ken brao all oa hi rostet ! Met eur c'haz, o tont eus ar maez a zo deut en ti hag en deus he laeret ! »

— « Mat ! marteze edo ar c'haz ezommekoc'h egedoun-me, a soñjas Labhràs. Ne glaskin trabas ebet outañ diwar an abcg se. »

Antronoz, kerkent ha goulou-deiz; Labhràs a yeas er-maez hag a gavas ar podadig aour, hep fazi el lec'h a oa bet diskuliet gant ar c'haz. Hag e ouezas hiviziken e oa gwir-bater kement o devoa lavaret ar c'hizier. Kemer a reas er podig eun nebeud aour ha lakaat endro ar restad elec'h m'en devoa kroget ennañ. Neuze e reas eur sell hag e welas eur vleunienn vras ha melen. Sevel a rae e traoñig-traon al liorz :

— « N'edo ket ar vleunienn-se eno, dec'h d'ar beure, emezañ outañ e-unan. Hep mar ebet eo hounnez al louzouaouenn diouz merc'h ar roue. Ma feuan a-benn d'he farea, e savin da binvidik-mor ! »

Kerkent ha debret gantañ eur begad, ez eas e kêr, hag e prenas eur wiskamant dijentil. En em ficha a reas evel eur medesin. Neuze e lavaras kenavo d'e wreg. Kas a reas gantañ ar vleunienn velen, ha yao etrezek roue Leinster. Degouezet er c'hastell, e kavas bodet eno medesined a holl gorniou-bro Iwerzon, met hini anezo n'oa gouest da zegas gwellaenn e merc'h ar roue. Kellavar oant holl na daje ket betek penn an devez warlec'h. Ha koulskoude e kinnige ar roue eur sac'had aour da nep he farefe. Labhràs a zeuas e kambr ar roue en eur lavarout :

— « Gouest oun da barea da verc'h war an taol, ma roez d'in an aotre. »

— « An aotre a roan d'it, eme ar roue met ma rez droug d'ez, her paei gant da vuhez. »

Mont a reas neuze e kambr merc'h ar roue ha lavarout d'ez e teue d'he farea. Lakaat a reas d'ez en he genou eun tamm

eus ar vleunienn velen, en eur lavarout d'ez e chaokat hag e lonka. Se a reas, ha kerkent e voe war sav, ken yac'h ha p'edo diagent en he yac'ha. Laouen-meur oa ar roue. Kinnig a reas da Labhràs ar sac'had aour ha rei d'ezañ kezeg ha karr-beaji da zistrei d'ar gêr. An amezeien, pa weljont Labhràs hag e garr, gant daou varc'h outañ, a voe schezet-holl.

— « Alies, emezañ, hoc'h eus va goapaet, pa lavaren d'oc'h e tegase al louzeier nerz ha yec'hed war o lerc'h. Gwelit ha pareet am eus merc'h ar roue : medesin all ebet n'oa gouest da zegas gwellaenn enni, ha me am eus he fareet gant eul louzouaenn dastumet em liorz vunan, hag am eus bet digant ar roue ar sac'had aour, ar c'harr hag ar c'hezeg. »

Prena a reas Labhràs eun dachennad vras a zouar. Eun ti kaer a savas elec'h ma vevas en e aez hag eurus. Ugent vloaz a vevas c'hoaz goude sevel da binvidik. Pa varvas, e lezas e wreg hag e gerent en o aez.

D'ar pardaez a-raok e varo e tibunas an danevell se d'e amezeien, ha ganto eo en devoa va zad-koz he c'hlevet. En deiz se zoken ma vqe beziet Labhràs O' Ruadhain, an douar a frailhas, hag a lonkas ti ar vaouez koz. Da gredi eo edo ebarz an ti, hi hag he c'hizier, pa voe an ti lonket evelse. Rak diwar an deiz se den n'he gwelas, nag hi nag he c'hizier. Met abaoe an amzer se (hag hizio c'hoaz) e weler, etre an daou verez Neñfin, toull-kurun « ti gwrac'h ar c'hizier. »

Mar deo da ganeoc'h, em eus aozet eur marvailh all, a gontin d'eoc'h war c'hoaz.

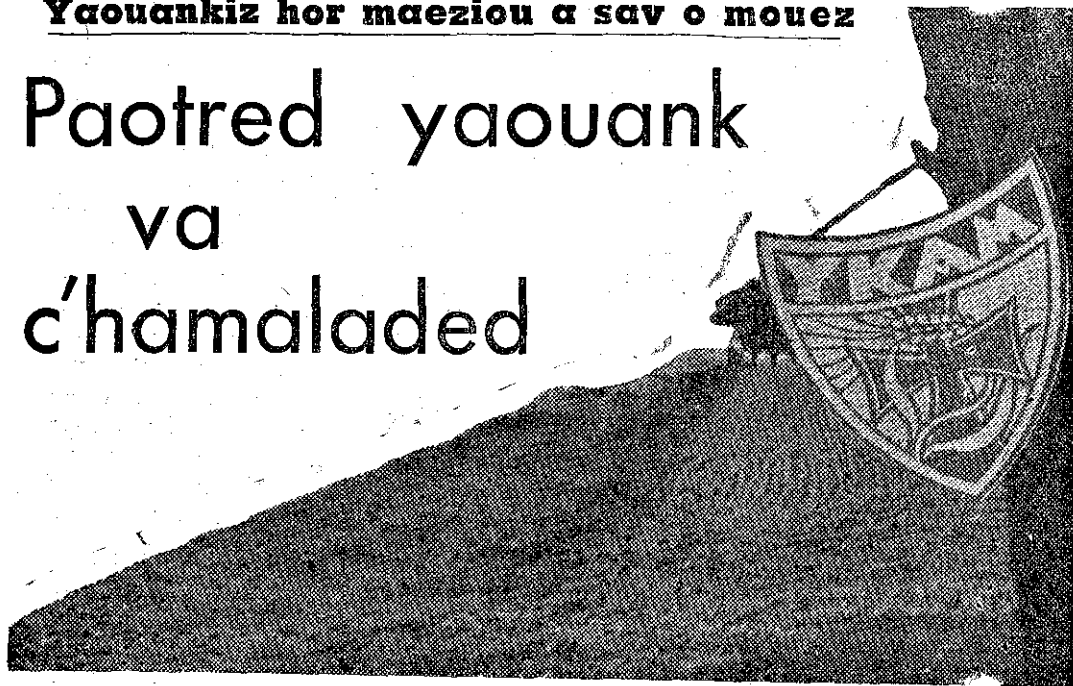
Ha kerkent e voe an daouzek gwaz en o sav, an daouzek maouez a reas kement all.

— « Sed aze eun dudius a gontadenn, » emezo.

Digeri a reas an nor er voger a-gostez, hag an holl er-maez. An itron a lavaras kenavo d'ezo, hag a yeas kuit d'he zro. Neuze e tetas ar porzier. Diarmuid en devoe koan founnus, hag a yeas da c'houde da gousket.

M. KERFROUDENN

Paotred yaouank va c'hamaladed

« An' den, eme eur skrivagner gall, ne c'hell ket beva hep bara, ne c'hell kennebeut beva hep bro. » Gwir eo, karantez evit ar vro a zo bet lakaet doun en hor c'hreiz, gwriziennet eo start en hor c'halon. Hag ouspenn-se eun dever eo evidomp he mirout ha zoken he lakaat da greski muioc'h c'hoaz. Met perak ha penaos e tleomp-ni karout hor bro ? Setu ar pezh a fell d'in displega e herr-gomzou.

Ar c'horn-douar el lec'h ma 'z omp gant, el lec'h hon eus dija tremenet hor bugaleaj hag eul lodenn eus hor yaouankiz, eo ivez ar vro m'o deus bevet enni hon tud koz. Ar re-ze o deus graet d'ezhi he c'horf hag hec'h ene, da lavarout eo he douar hag he doareou beva. Rak poaniet o deus evit difonta ar c'hoajou, evit kempenn ha stuya ar parkeier. Pep tamm douar, kouls lavarout a zo bet glebiet gant o c'houezenn. A-hed ar c'hantvejou, eus an eil rummad tud d'egile o deus degaset d'eomp ar pezh a ra dreist-holl talvoudegez hor Bro, da lavarout eo ar giziou mat, ar feiz kristen hag hor yez, ar brezoneg. Arabat d'eomp teurel dismegans war an traou-se ; er c'hontrol, eun dever a anaoudegez vat eo evidomp o c'harout. Lec'h hon eus da veza fier anezo ha fier eus hor bro.

Evit an dra-ze eo ret hec'h anveout. Anveout da genta hor parrez. Pegement a dud en hon touez o deus war ar poent-se daoulagad da welout ha ne welont ket.

An diavaezidi hag a dremene bep hany araok ar brezel en hor parrezioù a ouie gwelloc'h eget kalz ac'hanomp ar pezh a ra kaerder pep korn-douar : dremm dudijs e veneziou hag e draoniennou, e chapelioù kuzet ken brao dindan ar gwez ha pegement a draou all ! dreist-holl kroazioù hon henchou, hon ilizoù gant o zourioù dantelezet, hor c'halvarioù brudet... hag a jomo e-pad hir amzer c'hoaz eun testeni beo eus feiz birvidik hon Tadou.

Hag ar feiz-se, ar relijion-se a lavar d'eomp en em garout an eil egile. Sklaer eo, ret eo karout araok pep den ar re a zo an tosta d'eomp : da genta hor familh ha goude tud hag a zarempredomp aliesoc'h, tud an hevelep parrez. Ar barrez, ar gomun a dle beza evidomp eun dra beo. He fenn a zo er maer-di hag he c'halon e kalon pep-hini ac'hanomp o tridal gant an hevelep levez pe gwasket gant an hevelep anken o welout kement eus hori amezeien, eus hor c'henvroiz dalc'het en harlu. Ret eo d'eomp eta renta servich an eil d'egile. Kaout doujañs evit ar re a zo karget d'hor ren. Diwallomp da gaout re a abeg enno. O labour hag o flas n'int ket da veza aviet en devez hirio.

Uhloc'h eget ar barrez eman ar Vro. Ha pehini eo hor Bro, paotred yaouankiz, nemet hor Breiz mui-karet. Lod o deus mez eus o anò a Vreizad ; graet ez eus bet kement a c'hoap eus hor Breiz ! Lavaret ez eus bet zoken ne oa nemet eun

tamm bro baour, mat hepken da zougen brug ha lann. E gwirionez n'eo ket gwall vras, c'houezek gwech bihanoc'h eget ar Frans. Koulskoude ar vro vihan baour-se a ro da houman :

- 85 % eus hec'h avalou-douar da hada,
- 45 — eus he c'haol,
- 36 — eus hec'h avalou,
- 8 — eus he gwiniz,
- 15 — eus hec'h avalou-douar da zibri,
- 46 — eus he fiz-bihan,
- 56 — eus hec'h ed-du.

Hon departamant-ni eo an trede, e Frans, evit al loened-korn, ar Mor-bihan ar pevare ; al Loar-izella ar c'henta evit an niver eus ar moc'h kaset e diavaez-bro. Ha Penn-ar-bed c'hoaz a zo ar c'henta evit niver ha talvoudegez e gezeg.

Pinvidik eus madou an douar, Breiz a zo pinvidikoc'h c'hoaz en he zud. N'eo ket enni en deus ar maro an trec'h war ar beo. Tud kalonek he deus douget a-viskoaz : er brezel-man adarre ar Vretoned a zo bet kavet ar gouesta da vont dirak an tan d'ar Beljik. Evit pevar brizonier he deus Bro-Frans unan a zo Breton. Hervez ar pezh a anzavas eur jeneral bras, ar Vretoned a voe ar gwella soudarded etouez ar re a stourme evit Bro-c'hall.

Ha koulskoude pegement a zismegans taolet war hor Bro, war hor giziou ha war hon doareou-beva !

Eur vro diwarlerc'h, « un pays arriéré » evel ma lavare ar C'hallaoued. Daoust hag abalamour m'oa ar Frans eur vro diwar-araok eo ez eo bet kouezet ken izel :

Met ni, dalc'homp d'hor giziou mat, heuliomp hor pardonioù, re hor chapelioù bihan evel hor pelerinachou brudet. Pa vo tremenet an amzer a distridigez-man, c'houezomp adarre tantajou gouel Yann, c'hoariomp evel ma 'z eus bet graet gwechall war hor maeziou. Ha pa varv eur c'henvroad bennak ra vezo lavaret ar grasou e-pad an noz-veih. Ar gi-

ziou-se hag ar re he deus pep parrez a zo eul lodenn eus ene ar vro.

Ar feiz kristen a zo eul lodenn all, al lodenn talvoudusa anezi ; houmez a zo bet a viskoaz feiz hor bro. Digaset ha skignet etouez hor c'hentadoù gant ar Zent koz he deus en em viret e Breiz abaoe ar pempet kantved. Krenv eo c'hoaz hirio peogwir e-touez bugale Vreiz eo eman ar stanka ar visionerien hag er bloaz tremenet eskopti Kemper e-unan en devoa roet ouspenn eur milion hanter evit Breuriez ar Feiz.

Goude ar Feiz, ar yez eo ar brasa tenzor hon eus resevet digant hon tadou. D'ar brezoneg ive ez eus bet graet brezel n'eo ket hepken a-berz Bro-c'hall met ive gant ar Vretoned o-unan. Kalz ac'hanomp n'o deus ket klevet an distera komz brezonek o koueza diwar muzelloù hor mistri-skol. Kerent diskiant a zo ha ne zeskont nemet galleg d'o bugale. « E giz-se, emezo, e vezo desketoc'h » Pebez farzi ! Desketoc'h marteze war eur yez estren, a ziavaez-bro ; met an hini a ouefe mat n'ao pe zek yez, ma ne oar ket yez e vro, hennez n'eo netaet eun azen. Petra lavarfec'h c'houi ma en em lakafe ar Fransizien da zeski yez o gwaskerien ha da lezel o hini ? c'houi a lavarfe o deus c'hoant da beurlaza o bro. Ha koulskoude eun niver bras a Vretoned a ra evelo. Gwella 'ze mar deman an traou o vont da jench. Desket e vez breman brezoneg er skolioù ha morse ne 'z eus bet skrivet kement e brezoneg. Komzomp eta brezoneg atao hag e pep lec'h. Lennomp kazetennoù ha levrioù brezonek, kanomp gwerzioù brezonek alies kaeroc'h eget ar re c'hallek. Hag evelse e tiskouezimp sklaer hor c'harantez evit hor Bro.

PER DOUERIN, Plogoneg.

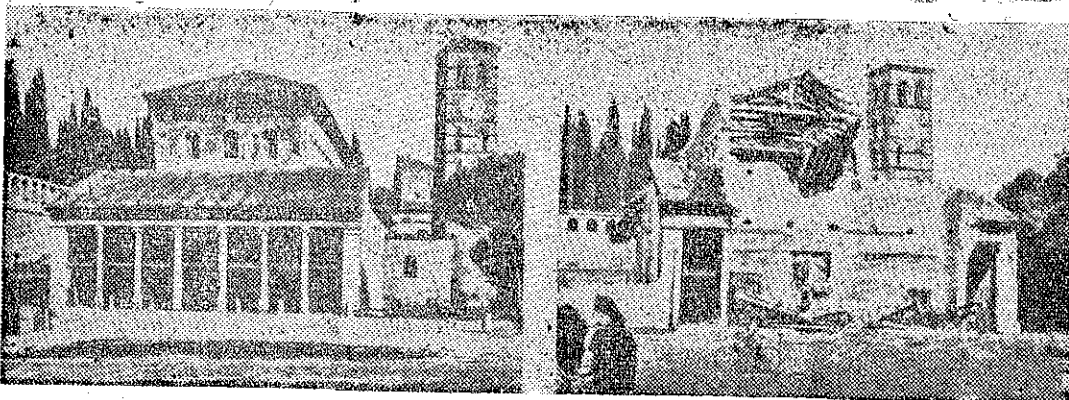
(Prezegenn graet e Ti Mamm-Douc Kerfeunteun, da Bardon Yhamiz, d'an 31 Mae 1943.

Brezoneg = Galleg fall??

« Sainte Anne, c'est la "Mam-goz" de la Bretagne »

EN BON FRANÇAIS cela veut dire qu'elle est la grand'Mère des Bretons.

(Toute la Vie 12 - 8 - 43)

Iliz San-Lorenzo (St Lorenans) Rom araok... ha goude bombezadeg ar c'hirri-nij amerikan.

DARVOUDOU GOUEZ AR BREZEL

Iliz veur Cologn a zo bet bombezennet ha graet kals gaou outi en unan eus deizio diweza mezeven ; kaera iliz a oa en Alamagn oa hounnez.

Staget e oad bet d'he sevel breman ez eus dres 700 vloaz, er bloaz 1243, ha n'eo bet peurzavet nemet er bloaz 1880 ; 135 metr a hirder he devoa ha 61 metr a ledander ; an doenn a oa dibradet 61 metr diouz an douar hag an touriou o devoa 160 metr.

Eur vez eo gwelet tud o vont d'en em gemeret ouz traou keñ kaer all.

D'an 22 a viz gouere, Rom ivez a zo bet bombezennet d'he zro ; 719 den a zo bet lazeta ; 1599 den gloazeta ; iliz sant Lorenans, unan eus seiz iliz kaera kêr-benn ar gristenien, diskaret.

...Ha setu ma voe gwelët etouez an dismantrou hag an dud glac'halet ha lazeta eun den gwisket e gwenn : Pius XII... « Ar 80 munutenn a dremenas an Tad santel ar Pab o pedi etre dismantrou iliz san-Lorenzo, a zo unan eus eurioù fromusa istor ar Bed », eme eur gelaouen eus Budapest...

D'an 13 a viz eost diweza, Ker santel ar Gristeniez a zo bet bombezennet a nevez... Ar Pab a guiteas c'hoaz ar Vatikan evit gwelet an droug graet ha frealzi ar re

wasket !

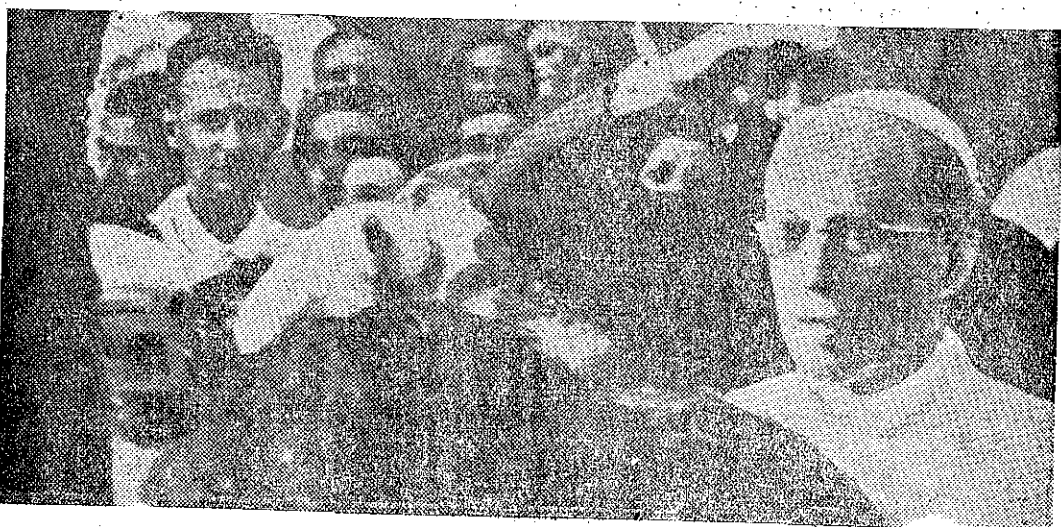
« En em gavet war al lec'hioù bombezeta, eme an *Osservatore Romano*, ar Pab, ken stank e oa an dud, en devoa bec'h o tiskenñ eus e garr. War e zremm a oa disliv e ruilhe daelou... Komzou karantezus hag a nerz-kalon a roas d'an dud, ha daoulinet e kreiz an dismantrou e pedas evit ar re varo...

Pa zigoras e zivree'h evit rei e vennoz d'ar re veo ha d'ar re varo, e weled, war e soutanenn wenn, eur saotradur bras gell : gwad ar re c'hlazeta e oa... Pa vennigas ar mor a dud a oa en dro d'ezan ne glevet nemet gouelvan. »

Rom bombezennet ! Bandennou Attila a oa chomet a zav dirak mogerioù Rom. Rom a oa bet doujet zoken gant 25 den-se lesanvet en e amzer « Korventenn Doue »... Hag hirio, petra weler ?

Gouarnamant an Itali a zo o paouez diskleria Rom Ker digor, da lavaret eo ne vezo enni netra ebet a zivout ar brezel. En hent-se, hervez gwir etrevroadel ar brezel, n'eus digarez ebet ken d'he skei !

Rak distrujadeg, Rom a zo eun torfed a eneb ar relijion hag ar sevenadurez kristen...

An Tad santel ar Pab, hep lid, etouez an dud, war lec'hioù bombezennet Rom

AN NEZIAD LABOUSED BIHAN

Saig, Lommig ha Kouig

Saig. — Selaou ta Lommig, deus buan ta, me n'eus eun dra vrag da lavaret d'it, eun dra a ray plijadur d'it.

Lommig. — Petra 'zo a nevez ganit ta Saig ?

Saig. — Me n'eus kavet eun neziad laboused bihan !

Lommig. — O ! Ken abred all, Saig, n'emaomp ket e poent an neziou c'hoaz, n'eo ket echu a-walc'h ar goanv !

Saig. — Met pa lavaran d'it, eo gwir, ha bras eo zoken al laboused bihan...

Lommig. — Han ! Peseurt labous eo hennez ta, neuze, en deus graet dija e neiz ?

Saig. — 'Peus nemet divin, Lommig, te 'zo eur paotr fin, pa garez !

Lommig. — Ar rouzardig !

Saig. — Neket !

Lommig. — Ar melenig neuze !

Saig. — Neket ivez !

Lommig. — Ar pintig, kazi sur, hennez a ra abred e neiz !

Saig. — Brasoc'h eget ar pintig eo !

Lommig. — Ar big, marteze !

Saig. — Pig da unan ! N'eo ket eus neiz pig eo kennebeut.

Lommig. — Peseurt plunv o deus ta ar re vihan ?

Saig. — Seurt ebet !

Lommig. — Te lavare kouskoude oant bras dija !

Saig. — Ya, brazik int ar re vihan, ha lavaret a ran ouspenn n'o deus na plunv, na marblunv.

Lommig. — Selaou Saig, ha gwelet az peus ar re goz ?

Saig. — O ! Ya, meur a wech.

Lommig. — Ac'hanta ! Hag ar re se ps seurt liou en deus o flunv ?

Saig. — Liou ebet, na du, na gwenn, na melen !

Lommig. — A ! gouzout a ran breman, an askel groc'hen eo !

Saig. — O n'eo ket, n'o deus ket a ziouskell kennebeut.

Lommig. — Koz tamm Saig, te zo o kounta krakou d'in ! Ne ouezan ket petra 'peus c'hoant da lavaret... eul labous ha n'en deus na plunv, na marblunv, na

diouaskell, piou en deus gwelet biskoaz kement all ?

Saig. — Re wir eo, kouskoude, Lommig.

Lommig. — Met neuze penaos e c'hellont i nijal, ha petra zo en-dro d'ezo ?

Saig. — Petra 'zo en-dro d'ezo, met wilhad ivez !

Lommig. — Kea kuit diouzin, Saig, o liva gevier n'emaout ken !

Saig. — Deus ganen hag e well.

Lommig. — A, n'ez an ket warlerc'h eur par gaouiad evel-dout-te.

Saig. — Asa, Lommig, ne ez ket da facha evelse, me wel Kouig, an ti all o tont warzu aman. Hep a la, Kouig, deus aman ta buan (Kouig a deu). 'Peus ket gwelet te, e kichen Penn ar Vern, laboused hep plunv, na diouaskell ?

Kouig. — Met kaozeal a ran outo bemdez !

Lommig. — Setu aman eur c'hlapazenn all, a gav d'ezan, e toare, e oar al laboused kaozeal !

Kouig. — O ! selaou ta, Lommig, ouspenn kaozeal a reont, kana, suta, c'hoari a reont ivez, me a zo bet ganto o c'hoari meur a wech.

Lommig. — Setu aze laboused drol avat neuze !

Kouig. — N'anavezet ket Perig Labous, Janig Labous, Paolig Labous ?

Lommig. — Eo, ga !

Kouig. — N'anavezet ket o zad, a vez graet al Labous koz anezan ?

Lommig. — Eo !

Kouig. — Ne ouezet ket e pelec'h eman mamm Perig, Janig ha Paolig o thom ?

Lommig. — E Penn ar Vern !

Kouig. — Ac'hanta gant ar bal, vezo ranket planta ennout ! 'Peus ket divinet c'hoaz ?

Lommig. — Nann 'vat !

Kouig. — Panezenn, ma 'zout, Penn ar Vern eo an neiz, al laboused koz eo tad ha mamm Perig, Janig ha Paolig, hag al laboused bihan eo Perig, Janig ha Paolig o unan. Breman e komprenet ?

Lommig. — Ha, ha, ha ! Morjined ! C'houi 'peus gouezet paka brao ac'ha-noun-me, avat. Ya, ya, gouzout a rin breman e pelec'h eman ho neziad laboused bihan...

Ar marvailher koz.

KELEIER AR MIZ

STROLLAD KUZULIA BREIZ

Izili Strollad Kuzulia Breiz a zo bet pedet d'en em voda, evit ar berdevet gwech, nann e Roazon, evel er gwechou all, met e kastell Dukez Rohan, e Joslin, d'ar 15 a viz gouere diweza.

An A. Quenette, prefed meur a oa e penn ar vodadeg, evit ar wech diweza, siouaz rak anvet eo da brefed meur e Dijon. An A. de l'Estourbeillon, dean izili ar strollad, hen trugarekeas eus ar vad en devoa graet

da Vreiz, epad an nebeud amzer ma oa bet e Roazon hag a lavaras ar c'heuz o devoa d'ezan holl izili ar strollad o kirriada dioutan.

Goude ar vodadeg-se ar strollad a yeas da Dalpont (Taufont), — eur barrez e vevas enni sant Goulc'hen, eur pennad, — da welet skol-harv Brizeug savet eno e Kergoyat evit ar vistri hag ar mestrezed-skol n'int ket barrek a-walc'h c'hoaz da ober skol vrezonek d'o bugale.

PARDON SANTEZ ANNA EN NAONED

En Naoned ez eus kalz brezonegerien deuet eus eskoptiou Kemper pe Wened. Savet o deus du-ze eun unvaniez hag a ra kalz vad : Ti Santez Anna. Bep bloaz — abaoe daou vloaz 'zo — e lidont war an ton bras pardon Santez Anna. Er bloaz-man adarre, d'ar 25 a viz gouere eo bet kaer an traou : An aotrou 'n Eskob Villepelet, eskob an Naoned a oa o ren ar pardon ; eun eskob all an aotrou Savin, eskob misioner, ginidik eus an Naoned ; aotrou Maer an Naoned gant daou eus e eil-vaered ; boleien eus kër. An Tad Dorval, 'zo du-ze tad ar vrezonegerien, eo en deus renket peb tra, du-ze, sikouret gant Bretoned a galon evel an Ao. Rousseau medisin, an Ao. Gab ar Moal, levrier, an Ao. Larvor, an Ao. Guilcher, an dimezell Riou... an Ao. Favé, eus eskopti Kemper a reas ar brezegenn e brezoneg gant eur gerig e galleg ; kantikou brezonek a voe kanet. Ouspenn 10.000 a dud a oa deuet d'ar pardon. Meuleudi da Vrezonegerien an Naoned.

PREFED MEUR NEVEZ BREIZ

Prefed meur nevez Roazon, warlerc'h an A. Quenette, eo an A. Dupard, prefed an Naoned. Ganet eo bet e Genelard, er Bourgogn, d'ar 4 a viz kerzu 1890 ; bloaz eo bet is-prefed e Kastellin ha tri bloaz a oa edo prefed en Naoned.

Pa grogas en e garg uhel, e Roazon, d'an 3 a viz eost diweza e lavaras d'ar Vretoned : « Karout a rit ho frankizou, « dre ma roont tro d'ho tenzoriou-spered ha « d'ho madou korf da vont war gresk ; « mat, ober a rin ar pezh a vo en em gal- « loud evit ma vezint restaolet d'eoc'h « war o hed !

« Va brasa youl eo gwelout ho rann-vro « o tont da gaout maic'h a vuhez hag a « beadra eget n'he deus bet biskoaz a-hed « ar c'hantvejou. Fiziout a c'hellit en- « noun ! »

KENTA KENDALC'H

«KENVREURIEZ AR BREZONEG»

(Landerne, 1 - 2 Gwengolo 1943)

Bloaz a zo eo ganet **KENVREURIEZ AR BREZONEG**. Goulnet ez euz bet diganeomp rei tro d'an holl veleien da anaout gwelloc'h menozioù, labourioù ha mennadoù ar Kenvreuriez ; rei tro ivez d'ar re o deus c'hoant labourat war an dachenn-se d'en em welout, da studia asambles. Setu perak e vo kendalc'h e Landerne, renet gant an Ao. Jancour, Vikel Vras eskopti Kemper ha Leon.

Digeri a ray d'an deiz kenta a viz gwengolo da 14 eur. Echui a ray antronoz, 2 a viz gwengolo wardro 15 eur.

An holl veleien ha kloareged a zo pedet da gemerout perz er c'hendalc'h.

ROLL AR STUDIADENNOU

I. — AN EMBANNADURIOU.

Feiz ha Breiz (an Ao. Perrot)
Ar vuhez kristen (an Tad Eujen)
Studi hag ober (an Ao. ar Floc'h)
Olele (an Ao. Chaloni Aubert)

II — AL LABOUR EVIT AR BREZONEG. Perak eo mall labourat evit ar brezoneg ; - petra a zo bet graet ; - pe seurt skoilhioù a zo bet kavet ; - petra a zo sonj da ober :

a) **E ESKOPTI KEMPER** : ar gudenn displeget dre vras (an Ao. Falc'hun).

Er C'hloerdi bras (an Ao. ar Ster)

Er skoilhioù (an Ao. ar Ster)

war dachenn an Obererezh katolik (an Ao. Favé)

war dachenn ar Parrezioù : katekiz, prezegerezh, etc... (an Ao. Guivarc'h)

b) **E ESKOPTI GWENED.** Penaos eman kont ? (an Ao. Coetmeur, pe Mary, pe Marouille)

c) **E ESKOPTI SANT-BRIEG.** Penaos eman kont ? (an Ao. Bourdelles pe Leclerc)

III — AR BELEG E BREIZ HAG AR BREZONEG. Petra lavar d'eomp an Doue-
oniez war ar poent-se : menozioù-diazez ar studiaden, dever ar beleg war dachenn ar yez (an Ao. P. Y. Nedeleg).

IV — KEMENNADURIOU A BEP SEURT.

ar Framm Keltiek, Unvaniez ar Skriva-
gerien (an Ao. ar Floc'h)

ar Bleun-Brug (an Ao. Perrot)

Sulvez ar Brezoneg (an Ao. Guillermou)

Strollad Kuzulia Breiz (an Ao. Perrot)

Breuriez Sant Hervé (an Ao. Chaloni Cal-
vez) Etc...

Renerien
Kenvreuriez ar Brezoneg

AR BLEUN-BRUG

Kendalc'h ar Bleun-Brug hag a zo bet ano d'hen ober e Montroulez ha, goudeze, pa voe bombezennet ar gêr-man, e Scaer d'an 12 a viz gwengolo, da genver seiz ugentvet bloaz ginivelez ar barz Brizeug, ne vezo ket graet, siouaz !

Ra gendalc'ho izili hor c'hevredigezh da zeski gwelloc'h gwella yez, istor ha tonioù Breiz.

Sonit telenn ! ar Vretoned

Kals konfort, allaz ! n'o deus ket !

Ar pezh a oa gwir en amzer Brizeug a zo ker gwir all en hon hini ; met gwellaat a ray an traou da vont : an traou re ne badont ket.

GINIVELEZ

Dina ha Drea Maury a zo laouen bras o rei da c'houzout d'o mignonned ez eus bet ganet d'ezo eur breur bihan anvet Patrik.

Cleder, 27 a viz mezeven 1943.

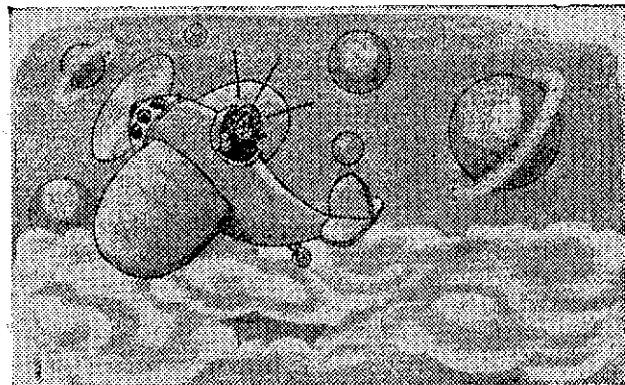
Ra gouezo puñh-bennoz sant Patrik war e filhoù bihan.

EURED

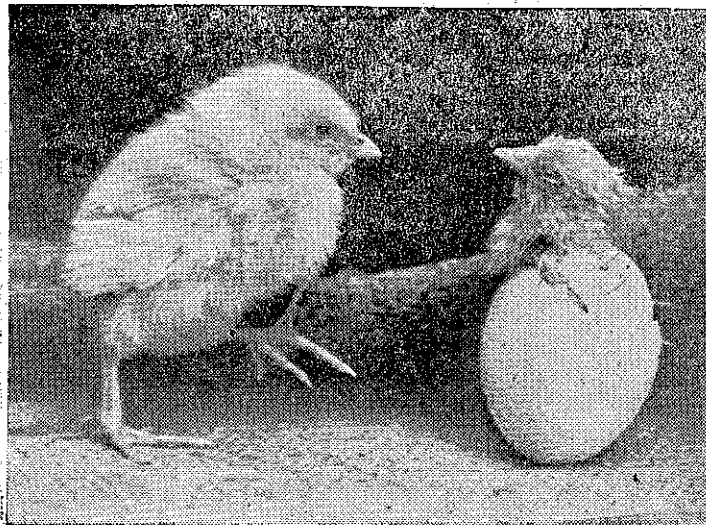
Eured Yvon Guével hag Yvona Guerou a zo bet benniget e Plourin-Montroulez d'an 12 a viz gouere diweza.

Hor gwella gourc'hemennou d'an dud nevez.

a
lep
seurt

— Deut eo ar maout ganen ! Den ebet a zo pignet ken uhel ! met satordallik, e pelec'h ema an douar breman ?

— Salud d'it-kenderv !

Bisig a glask lakaat e graban war Filip. Met e pelec'h ema henman ?

— N'hoc'h eus ket a vez o tont aman c'hoaz ?

— Yann Truilhok. - Pardonit din, aotrou Komiser, met c'houi eo hoc'h eus va fedet !

HEL PEREZONIG
N'EIU
PREIZ EBET

Peurechuit al lizerennou-man hag e lennoc'h ger-
stur ar gwir Vretoned.

Kontadenn bloaz : 30 far ; kontadennou strollet, pa gemeror d'an robenta 5 niverenn : 25 far ar pezh
Kas an arc'hant d'an A. Yann-Vari PERROT, roner a PREIZ HA BREIZ v. Serigaac (Walsbiede)
C. C. P. 21.802 Roazon (Rennes)

GANT LEVRIOU "FEIZ HA BREIZ"

Savit levr-diou breizek en ho parrezioù,

magit sperec hor prizonidi!

LEVRIOU MAT HA MARCHAD MAT, HA PIIADURUS DA LENN

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy, kaera levr brezonek an XIX° vet kantved 20 real.
MIZ MARI, kurunen nevez d'ar Werc'hez, savet gant an A. Breton 20 real
GENOVEFA A VRABAN, save' gant Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an dim. O. de Villers 20 real.
TELENN ARVOR, savet gant August Brizeux 20 real.
VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant an A. Uguen 1 skoe'f.
LIZER AN HINI MARO, gant Jakez Riou 1 skoe'f.
IWERZON gwelet gant eur Vretonez 8 real.
ENVORIOU EUR GAKOUZEZ, gant V. Seité 1 skoe'f.

II. — PEZIOU C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 20 real
SALAU AR FOLL, Bayon-Perrot 20 real
DIZRO AN DIANKET, Bayon-Perrot 8 real
AR GORNANDONED, Bayon-Perrot 8 real
EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Coroller-Perrot 2 skoe'f.
YANN LANDEVENNEC, Cornou-Perrot 20 real
DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Perrot 4 real.
PARDON BARABBAS, Y.-V. Perrot 8 real
AN A. KERLABAN, Y.-V. Perrot 8 real
AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.
AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 1 skoe'f.
AR CHIMINAOJ, gant ar Moal, 8 real.
AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE FOLTRED, gant E. ar Moal 8 real.
YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant E. ar Moal. War baperennou distag, ar

BRUDIT AL LEORIG-MAN :

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE, L'ÉGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES

Prix : 2 fr. 50

Kreskit ar prizioù-se eus ar mizou kas a anavezoc'h diouz an timbrou lakét, er post, war ho pakadenn.

Koumanant bloaz : 30 lur

Koumanantont, strollet pa gemerer d'an nebeuta 5 niverenn : 25 lur ar goumanant
 « Feiz ha Breiz » eo kasa, kaera ha marc'hadmala kannad a c'hell kaout ar Vretoned
 Kas an arc'hant d'an A. Yann-Vari Perrot, Rener Feiz ha Breiz, Serignac (Finistère)
 C. C. P. 21.802 Roazon (Rennes)

FEIZ HA BREIZ a die kaout dor zigor e kement ti kristen a vez komzet ennan brezonek

c'hant 20 Feal.
SANTEZ TRIFINA, gant ar chaloni Joanno 8 real.
HOLLVELEN, gant Hollsent ar Garrec 1 skoe'f.
AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar Goff 1 skoe'f.

III. — LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE par Yves Le Moal 2,50
NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE. L'ÉGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES, par Mgr. Paquet 2,50
LE BLEUN-BRUG ET L'ÉGLISE, 1Fr.
TRO-BREIZ, PELERINAGES DES SEPT SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations et une carte hors-texte, par M. le chanoine Le Roy 2,50
LE PERE J.-F. ABGRALL, DES MISSIONS ÉTRANGÈRES, par M. le chanoine Pérennes 12 Fr.
LES PSAUMES, TRADUITS ET COMMENTÉS par M. le chanoine Pérennes 20 fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920, 1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr, 10 lur.
SONIOU BUGALE, ar pez 8 real.
 Kanaouennou war baperennou distag :
KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar c'hant 20 real.
GWIR VRETONED, gant an A. Cong ar c'hant 20 real.
GWERZ KER-YS, gant Olier Souef ha J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.
SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.
KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.

Grît ho koulennou ouz : A. Perrot, rener.
 « Feiz ha Breiz », Serignac, Finistère, C. C. 21.802, Rennes.

(Lusc'hskeudenn D.N.P.)

PEDENN EVIT EN EM WESTLA DA GALON dinamm MARI

savet gant Hon Tad Santel ar Pab P'ius XII.

O Rouanez ar Rozera, skoazell ar gristenien, repu an holl, c'houi hag ho peus roet atao an trec'h d'ar re a stourme evit Doue, setu ni daoulinet d'ar tron, leun a fizians hon devezo diganeoc'h ar skoazell a zo ret e kre'z ar gwalinier hor sko, nann, en abeg d'ar vad a c'hellfemp beza bet graet, met en abeg da vadelez divent ho kalon a vamm.

En eun amzer ker strafuilhus hag an amzer-mañ, ouzoc'h, ouz ho kalon dinamm eo c'h en em droomp ; ni laka Ennoc'h hor fizians ; en em westla a reomp d'eoc'h a-unan, n'eo ket hepken gant an Iliz Santel, skeudenn Korf ho mab Jezuz, a c'houzanv hag a goll gwad, gwasket ma 'z eo e kant lec'h hag e kant stumm d'shenvel, met ivez, a-unan gant ar bed a-bez, rannet e meur a gostezenn hag o leski en eun tan-gwall a gasoni chachet warnan gant e bec'hejou e-unan.

Ra deuy ho kalon da deneraat o welet kement all a draou drastet er c'horfou hag en eneou, o welet gloazioù, enkreziou tadou ha mammou, priedou, breudeur ; bugale dinamm, o welet kement all a vutheziou falc'het en o bleuñ, kement all a

gorfou dishenvelbet e kreiz an draill euzus, o welet kement all a encou sammet gant ar perc'hod ha war var d'en em goll da virviken.

O Mamm a drugarez, grit ma teuy Doue da rei d'eomp ar Peoc'h ha, dreist holl, grasou a c'hell, en eun taol ; trei kalonou an dud, diwar an droug, war ar mad, ar grasou-se a zigor hent d'ar peoc'h hag a aoz d'ezi eun diazez padus.

Rouanez ar Peoc'h, pedit ev' d'omp ha roit d'ar bed, e brezel, ar peoc'h emañ an holl poblou o c'hortoz, ar peoc'h er wirionez, er justis hag e karantez ar Christ. Roit d'ezan peoc'h an armou ha peoc'h an eneou hag eur wech ma vo sioul an traou hag urz dre holl, rouantelez Doue a c'hello en em astenn.

Grit eur zell a vadelez ouz an dud divadez hag ouz ar re holl a zo gourvezet c'hoaz e tenvalijenn ar maro ; roit d'ezo ar peoc'h, grit ma paro warno Heol ar wirionez, ma c'hell'nt ganeomp-ni, dirak ar Zalver n'eus nemetan er bed, lavaret :

« Gloar da Zoue, e barr an nenv, ha war an douar peoc'h d'an dud a youl vat » (Lukas 2. 14.)

D'ar poblou dispartiet gant ar gaou hag an disunvaniez ha dreist holl d'ar re o deus evidoc'h eun devosion vras ha ne gaver, en o zouez, ti ebet ne vez enoret ennan ho skeudenn zantel (kuzet bremañ, marteze, da c'hortoz ma teuy deiziou laouenoc'h) roit ar peoc'h ha renit int war du ar gêr, degaset int da Ilz an Aotrou Krist, n'eus gwir bastor nemetan.

Goulennit evit Ilz Santel an Aotrou Doue, eur peoc'h padus hag eur frankiz vras ; fardellit dour-beuz ar giz'ou pagan a venn hor goueledi ; lakit ar gristenien da garout muioc'h mui ar c'hlanded ha da ren eur vuhez kristen leun a oberou mat, evit ma teuy bochad servicherien an Aotrou Doue da greski e santelez hag e niver.

Er fin, evel ma oa bet gouestlet da Galon Zakr ho mab Jezuz an Iliz hag holl dud ar bed, evit ma teuje, pa vije laket enni o holl fizians, da veza evito eun arouez hag eun errez a c'hounidegez hag a zilvidgezh, evelse, hag evit atao, ec'h

en em westlomp d'oc'h, o Kalon dinamm Mari, c'houi hor Mamm ha Rouanez ar bed.

Evit ma teuy ho karantez hag ho skoazell d'en em astenn kentoc'h, ma c'hello an holl poblou, deit a-benn d'en em glevout etrezo ha d'en em glevout gant Doue, embann ho santelez ha staga da gana a-unan gancoc'h, eus an e-l penn d'egile d'ar bed, eur Magnificat a c'hloar, a garantez hag a anaoudegez vat, da Galon Jezuz, ar galon n'eus nemeti e c'hellfent kaout enni ar wirionez, ar vuhez hag ar peoc'h.

Evelse bezet graet.

Hon Tad santel ar Pab en deus roet tri bloaveziad pardon d'ar gristenien bep wech ma livirint ar bedenn-se, gant devosion hag ar pardon eus o holl bec'hedjou d'ar re hen lavararo bemdez epad eur miz gant ma 'z aint oustenn da gouez ha da gommunia ha ma pedint evit ezom-mou an Iliz hag ar Pab. 17 a viz du 1942.

GOUZOUT PARDONI

Kaset oan bet da va gwele, en deiz-se, araok ar re all. Kousket mik edon, pa oan dihunet, en eun taol, gant ar sklerijenn ha trouz tud o kaozeal.

Hep finval an distera, e tigoris va daoulagad. War an daol al lamp a oa elum ; e kreiz an ti edo va zad, va mamm hag an amezog tosta Martin.

« *Ar vugale 'zo bugale* », a lavare va zad, gant e vouez atao sec'h ha plean, met a zeblante, en abardaez-se, beza taeroc'h hag eun tammig tristoc'h eget kustum. « *Ne zifennan ket ar paotr ac'halen, emezan. Kastizet eo bet evel n'oa dleet. Met e vijes aet d'en em gemeret ouz e vamm, ha ne c'helle netra, n'oun ket evit gouzanv an dra-se.* »

— « *Her gouzout a ran, n'eo ket mat ar pezh am eus graet* », eme an amezog, « *Met petra fell d'it, Glaoda, o tistrei eus ar foar edon. Eur bann a re a yoa gamen adarre. Ar boeson milliget ! Gouzout a rez e kollan va fenn gantan ha ne ouezan mui petra ran. Va merc'hig a len-*

ve, muioc'h marteze eget n'oa dleet d'ez. Ha kement-se a lakeas droug bras en-noun... Met, evelkent Glaoda, amezecien omp ha tro ebet c'hoaz n'eus bet trouz etrezomp. »

Digeri, raen va diskouarn, enkrezet. — Prosez a yoa eta etrezo ! Breman e teue da sonj d'in oa aet va zad, meur a zervez a oa da X., keradenn-benni ar c'hanton. Daoust hag aet oa da ober e glemm ? Biskoaz, betek neuze, n'am oa klevet lavaret en doa kaset klemm a-enep-unan bennak. Ha breman, hervez an doare, ez ae dirak al lezvarn !

Santout a raen ar ruzder o pignat muioc'h mui d'am fenn. An holl drubuilh-se, n'oa nemedoun-me hiriek d'ez ! En eur ziouall ar zaout, oa bet savet eun tamm tabut, etre bugale an amezog ha ni. Annaig, e verc'h, oc'h en em hegal ouzin a dorras va c'houitell-gorz, bet graet d'in gant va breur kosa. Aet ermêz ac'hanoun va unan, em oa skoet gant gant va foct, war he zreid noaz. Yudal

he doa graet, kouezet oa d'an douar. Hag en eur gunuda oa tec'het war-du ar gêr gant he c'hoar vihan. Gwasa pezh a oa, dres d'ar mare-se, he zad a zistroe eus ar foar. Mezo oa. Redet en doa betek lein an dorgenn el lec'h ma welas va mamm o tenna avalou douar er park. En em gemeret en doa out, he stlejet d'an douar, gwall-gast anezi. An dra-se a yoa, eun deiz bennak, araok ginivelez va breur yaoutanka.

Breman an taol fall am oa graet a waske pounneroc'h pounnera war va c'halon. Gwelet a raen betek pelec'h e c'helle an traou mont.

« *Evel a welez Martin, va gwreg a zo skubzet ; gouzout a rez ar pezh a c'hellfe digouezout ; n'eo ket eus ar re grenfa, te oar !* »

« *Gouzout a ran, gouzout a ran. Ma vijen bet diwar an dour, ne vije ket bet c'hoarvezet eur seurt tra. Met Glaoda, gouzout a rez, koulz ha me, ar gwin n'en deus graet morse netra vat.* »

« *Goude holl, marteze an dra-se ne vezo bet ken grevus eget a zonen da genta.* » a lavaras ar vamm ev't klask kompeza an traou ; ha gant he zavañcher e sec'he he daerou. « *Lezit ta aze an istoriou-se, ne raint nemet chacha ar c'harr war ho kein.* »

« *Piou ta a zo oc'h esa mont d'rak al lezvarniou ?* » a respontas an tad. « *Ar pezh a ran eo abalamour d'it-te, evit ar c'hrouadur hag abalamour da deod an dud : ar c'harteriz a-bez o deus gwelet ha klevet.* »

« *Kaozeal a raint muioc'h c'hoaz ma 'z eomp da X., a glaskas lavaret ar vamm. Braoc'h e kavint kals ouz hor gwelout oc'h en em glevet ken etrezomp.* »

« *Atao omp bet amezecien vat* », a valbouzas Martin eus e goztez. « *Glaoda, ankounac'haomp pep tra ha bezomp*

a-nevez mignoned vat. Kea ta da X. Abred a-walc'h eo c'hoaz evit lakaat an afer da chom a-sav. »

Va c'halon o lammet, e sellen ouz va zad.

Ilag en em lezel a raje da veza tene-raet ? Chom a rae eno dilavar, dirak an amezog a oa bihan, bihan, hen hag a oa ken bras, ken sec'h ! Ober a reas sin gant e benn evit diskouez ne felle ket d'ezan plega.

« *Diaes, diaes ! Kement all a labour ! Ken diwezat all ar c'hounidegez er bloaman !* »

« *Met, me a deuio da sikour, me.* » a zisklerias an amezog.

« *Asa !* » a droc'has ar vamm. « *Ar baotred a zo krew a-walc'h : ober a raint ar pezh 'zo ret.* »

« *Da aspedi a ran, Glaoda, evel ma ne a-peder nemet an Aotrou Doue.* »

Eur pennad, an holl a davas. Gwelet a ris va zad, tenval ha roudennet e dal, o sellet gwech ouz an amezog, gwech ouz va mamm, gwech ouz koztez ar voger, el lec'h m'edo ar grusifi a-istribill. Erfin, gant eur vouez, eun tammig izel, evel m'en defe tennet gant poan ar geriou eus e greiz, hen, ha ne gomze nemeur eus a Zoue, met a veve holl evitan, a lavaras goustadik : « *En em bardonomp, en han Doue, evel ma pardon Doue d'eomp.* »

Meur a dra a zo bet em buhez hag o deus gloazet ac'hanoun, betek goueled va c'halon. Seblantout a rea d'in, d'ar mareou-se, n'oa ket posubl d'in pardoni nak ankounac'haat. Met neuze e teue sonj d'in eus va zad. Hag e lavaren, o sonjal ennan, hag er pezh a oa c'hoarvezet en abardaez am eus komzet anezan : « *En em bardonomp, evel ma pardon Doue d'eomp.* »

(*Kountadenn slovenek kempennet gant*)

L. B.

“EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR”

KONTADENNOU A VRO-EIRE
SAVET E BREZONEG DIWAR TROIDIGEZ H. HUERRE
DASTUMET GANT DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

KONTADENN AR BEMPET NOZVEZ : KONT AN DRAONIENN

Antronoz e kavas Diarmuid dirazañ eur pred a zoare. Kas a reas an devez se evel ar re all a-raok, betek ma teuas an noz ha ma voe pedet da zont er sall vras sklaerjennet. Dija edo an Itron enc-Goulenn a reas outañ ha dare oa da staga gant e zanevell. « Ya, emezañ. » C'houeza 'reas neuze en hec'h ibilig aour. An nor er voger a zigoras hag an hevelep tud hag en' d'erc'hent a zeuas tre. Azeza a rajont. Diarmuid a stagas gant e varvañh :

Pell amzer 'zo e veve eur c'hont e Ciarraidhe Luachra. Eur mab ne oa ken d'ezañ. Hemañ a raed anezañ « Kont yaouank an draonienn ». Pinvidik-mor oa ar c'hont koz. War lerc'h e varo e lezas gant ar c'hont yaouank kement tra a berc'henn war an douar. Eur c'hoarier-gant-egorf oa ar paotr yaouank se, eur paotr a-raok hag eun hemolc'her peurakuit. Troet kenañ oa gant an hemolc'hi (chasseal) hag ar pesketa. Biskoaz ne veze er vro a-bez hemolc'hadeg ebet, hep m'en devije lod enni. Eun devez e voe renket pep tra a-benn eun hemolc'hadeg vras e Traonienn ar Broc'h. An holl dud a renk er vro, ken gwazed, ken merc'hed, a oa bodet eno. Graet e voe seni gant ar c'horn-boud. Klevet e voe ar chas o harzal a-bouez-penn, hag eun heiez eus ar re gaera a ziboufas eus ar c'hoad. Hag an holl varc'hegerien d'he heul. A-dreuz triañ ha krec'h e lammas hi, ken na voe an heol uhel-kenañ en oabl. War ge'n eur marc'h buan-tre edo ar c'hont yaou-

ank, ha kalz ez eas larkoc'h eget ar re all holl. Pa reas, pelloc'h, eur sell a-dreñv d'ezañ, ne welas mui marc'heger ebet. E-unan-penn edo. Dispenn a reas roudou an heiez betek ma 'z eas an heol diwar wel en tu all da skramm an torgennou. Neuze ne voe mui evit gwelout an heiez ha ne ouezas ket pelec'h edo. En eur glask an tu da zont en-dro e tizas pelloc'h, e-harz eur grec'hienn, eun ti doareet-kaer. Goude poania kement a-hed an de'z, en devoa sec'hed bras ha kaout a rae d'ezañ e kavfe poadra da derri e sec'hed ma 'z afe betek an ti se. Kerzout a reas eta etrezek ar maner ha degouezet dirak an nor dal e tiskennas d'an douar. Dont a reas er-maez eur plac'h yaouank hag a lavaras d'ezañ : « Bez deuet mat kant m' gwech, kont yaouank an Draonienn » — « Kalz curusted a hetan d'it, emezañ; met me 'gave d'in n'oa den ouz va anaout dre amañ. N'ouzon ket va-unan pelec'h emao. Met tro am bese d'az trugarekaat ma c'hellfe rei d'in eun dra bennak da eva. Dare eo d'in mervel gant ar sec'hed. — Amañ emaut e Traonienn an Tre-c'hiou, emezi. Deus ebarz, rei a rin d'it da eva a galon vat. » Hopal a reas war eur mevel ha lavarout d'ezañ kas marc'h ar c'hont d'ar marchosi ha rei d'ezañ kerc'h ha dour. Mont a reas ar c'hont en ti ha p'en devoe sellet endro d'ezañ e voe sebezet-mik. En aour melen edo graet an daol, a oa eeun-hag-eeun e-kreiz ar sal, hag en aour melen edo ivez ar c'hador'ou renket endro d'an daol. Leunia 'reas ar

plac'h yaouank eun hanaf a win en eur e ginnig d'ar c'hont. Ne evas nemet eul lonkadenn : « Sec'hed bras am boa, emezañ, met setu m'eo torret. Trugarez d'it mil gwech. — Azez 'ta, emezi; goude hemolc'hi ec'h eus naon, hep mar. » Hag azeza ; tri vevel a zeuas tre. Degas a raent meuziou. Bez 'e oa k'g saout, kig dañvad, kig moc'h ha jiboez war pladou a oa ; war re all irvin ha karotez, madi-gou a bep seurt, meuz'ou hag a oa ganito eur c'houez hag a rae plijadur. Azeza 'reas ar plac'h yaouank diouz eun tu d'an daol, eeun a-dal d'ar c'hont.

Hemañ a arveste outi gant evez hag a gave d'ezañ n'en devoa biskoaz gwelet plac'h yaouank ebet hanter ken kenedus hag hounnez. Debri a rajont hag eva agevret evel mignonet, ha bep gwech ma selle outi e kave d'ezañ e teue da goantaat. Dont a reas pelloc'h da gaout karantez outi hag e c'houlennas ha beo oa c'hoaz he zad hag e mamm : « Nann, emezi, n'emaint mui ganefi, maro int hag emao. Va-unan-penn pe war vetek ne-beut. Heskinet oun d'kluez gant eur ramz du hag a ra an heg ouzin d'am lakaat da euredi gantañ. N'eus tu ebet evidoun da vont e-biou, nemet kavout a rafen eun difennour hag a ve trec'h d'ezañ. D'aez eo avat kement se. Rak n'eus er bed a-bez kleze ebet hag a zeufe a-benn anezañ, nemet unan hepken hag a zo etre daouarn roue Bro-C'hellaz (Grèce e galleg). Hemañ e zalc'h dindan brenn en e lez e-unan. — Daoust ha tu a zo da dostaat ouz ar c'hleze se ? eme ar c'hont. Ma teufen d'e gaout, e vijen gouest a-walc'h da drec'hi ar ramz. — N'eus nemet eun doare, emezi, hag añchal eo an abadenn. — Petra 'vern e vefe añchal, emezañ. Diskouez d'in an hent da heul'a, hag ez an da glask ar c'hleze, pe e kollin va buhez. — Sed amañ eur maen a briz bras kenañ. Kas warc'hoaz d'ar beure war lein ar menez. Eur c'hoziad louedet a weli eno, e beg uhela ar garreg. Diskouez d'ezañ ar maen. Goulenn a ray ouzit Petra a hetez. Bez fiziañs ennañ. Gra diouz ma lavaro d'it he ne di ket a-dreuz gant da hent. Met skuiz out gant da zevez, mat e vo d'it mont da ziskuitza. » Diskouez a reas d'ar c'hont eur gambr'g a-rez d'an douar : « Marteze, emezi, e klevi roc'herez pounner ar ramz du. Kambret eo war laez ha ne zihuno ket abarz kuz-heol warc'hoaz da noz. » Mont a reas ar c'hont d'e we-

le. Met ar c'housked n'en devoa krog ebef ennañ. A vec'h ma oa kousket pemp munutenn a oa, e klevas ar roc'herez. Heñvel oa d'ezañ ouz trouz ar gurun. En he fez e tremenas an noz hep ma c'hellas kousket a-zoare.

Sevel a reas beure mat. Ar plac'h yaouank a oa endeo war sav. A bep seurt traou a oa war an daol da eva ha da zebri, hag ar vevelien a rae war e dro. Met ne voe nemeur e tu da breja founnus. Peurgwir edo an enkreiz ouz e vrouda. Peurc'hraet gantañ e bred, e kimadas diouz ar plac'h yaouank. Doaniet e teuas da veza pa bellaas diouti. Pignat a reas war lein ar menez ha dizale e welas eur c'hoziad en e sav war beg eur garreg. Kinnig a reas d'ezañ ar maen a briz evel m'he devoa lavaret d'ezañ ar plac'h yaouank.

« Petra a hetez ha Petra a ziouerez, a c'houlennas ar c'hoziad. — Ar c'hleze m'eo perc'henn d'ezañ roue Bro-C'hellaz, ar c'hleze n'eus nemetañ er bed ma c'hellfed gantañ rei lamm d'ar ramz du, eme ar c'hont. » Eur c'hloc'h a roas ar c'hoziad d'ezañ, en eur lavarout : « Kerz d'ar c'hoad a zo a-zehou da Draonienn an Trec'h, hej ar c'hloc'h'g hag e teuo da vedout eur marc'h gwenn. Gra diouz ma lavaro d'it. » Trugarekaat ar c'hoziad a reas ar c'hont, kemer ar c'hloc'h, mont d'ar c'hoad, heja ar c'hloc'h, hag e welas o tont ar marc'h gwenn. Hemañ pa voe tost a lavaras : « Gouzout a ran Petra 'fell d'it. Lamm war va c'hein, eun hir a veaj hon eus da ober. » Hag ar c'hont lammat. A-vec'h ma voe war ge'n, e tispakas ar marc'h eskell a bep tu hag i gant tiz bras en hent, a-dreuz an aer. Ribl ar mor ez ajont evelse betek ennañ. Neuze e lavaras ar marc'h : « Dalc'h start ouzin. Emaomp o vont dre zindan ar mor. Sanka 'reas ebarz hag e voent dindan an toniou. Mont ha mont a raent d'baouez, ken ec'h hañvale d'ar c'hont e rankent e gwirionez beza degouezet e penn ar bed. Pignat adarre a rajont, pelloc'h, ha bresa an douar kalet. Hanter varo oa ar c'hont ha ne c'helle ranna ger. Kenderc'hel a rajont gant o hent betek eur menez uhel ; tanflamma a rae ar menez. « Dalc'h mat ouzin, eme ar marc'h. Emaoun o vont dreist ar menez mañ. » Distaga 'reas eul lamm dre'et ar menez. Losket e voe e garniou ha kroc'hen e gof, met ar c'hont n'en devoe droug ebet. Hag i adarre en hent.

A vec'h war e gein e tispakas ar marc'h eskell.

Degouezout a rajont dirak dor dal eur c'hastell bras. Ar mogerioù o devoa daou ugent troatad uhelder. Bez' e oa daou leon bras azezet a bep tu d'an nor, ha ne lezent den da zont ebarz nemet urz o defe bet digant ar roue. « Bremañ, eme ar marc'h, lak da zourn em skouarn gleiz. Eur gontell lemnet mat a gavi ebarz. Va laz ha lam diwarnoun va c'hroc'hen. Lak heñ endro d'it hag evelse e c'helli tremen dre gichen al leoned. N'az kwelint ket Kae ebarz ar c'hastell. Kavout a ri a-zehou eur c'hombod elec'h ma weli a-istri-bilh ouz ar voger kleze ar roue. Kemer heñ ouz da gostez ha deus en-dro d'am c'haout. — E gwirionez nann, biken n'az lazin, goude kement ac'h eus graet evidoun, eme ar c'hont. Ha ma vefez maro, da betra e talvezfe d'in ar c'hleze ? Biken ne c'hellfen adkavout va hent betek Traonienn an Trec'hiou. — Gra diouz m'am eus lavaret d'it, eme ar marc'h. Ma tistroez gant ar c'hleze, taol adarre ar c'hroc'hen warnoun. Neuze e tevio buhez ennoun adarre. » Ober a reas ar c'hont d'ouez m'en devoa ar marc'h lavaret d'ezañ, nemet a-enep d'e veno. E laza a reas. Lemel diwarnañ ar c'hroc'hen hag e wis-ka. Hag heñ etrezek an nor, etre an daou

leon, hag ar re mañ n'e weljont ket. War eeun ez eas d'ar gambr elec'h m'edo ar c'hleze, hag e gas a reas gantañ. Distrei a reas neuze d'al lec'h m'en devoa lezet ar marc'h maro. Teurel a reas ar c'hroc'hen warnañ hag ar marc'h a voe en e sav ken brao ha ma ne vije tremenet netra. Lavarout a reas d'ar c'hont : « Lamm war va c'hein, mall eo d'strei. » Ar c'hont a lammas war gein hag hez ajont endro dre an hevelep hent, a-dreuz ar menez-tan, dindan ar mor, dreist ar c'hroc'hiennou hag an traoniennou. Mont a rajont ken e tegouezjont e traon'enn an Trec'hiou. Neuze e tiskennas ar marc'h d'an douar hag ar c'hont diwar e varc'h. Hemañ a lavaras d'ezañ : « Bremañ, kenavo. Ra c'helli beza trec'h d'ar ramz du, ha gounit kaera maouez a zo er bed. — Heti a ran d't mil bennoz, eme ar c'hont. Kenavo d'it-te ive. »

Ha kerkent ez eas da di an Itron yaouank. Laouen meur e voe hi ouz e welout hag eun degemer eus ar c'henta a reas d'ezañ. Goude e c'houlennas outañ ha tapet en devoa kleze roue Bro-C'hellaz. « Bez' emañ ganeñ, emezañ ; pelec'h emañ ar ramz du, ma rin d'ezañ dont d'en em ganna ganeñ. — Gortoz, emezi,

m'az pezo debret hag evet eun dra ben-nak. Ne vezo amañ nemet a-benn eun eurvez. » Debri, eva a reas ar c'hont ha konta e veaj ha kement tra burzudus en devoa gwelet. D'ar c'houlz se e klevjont o tont ar ramz. Hag ar c'hont er-maez ha bale etrezek ennañ. War arbenn ez ajont an eil d'egile. « Evit trouc'ha d'it da benn emañ, eme ar c'hont. — O farsal emañ, eme ar ramz. Gwell e ve d'it goro da saout e Traon'enn an Ounnered. » Ha diwar gement se ec'h en em dagjont. Edo ar plac'h yaouank war an treujou o sellout outo, he c'halon war

Ar c'hont a drouc'has penn ar ramz.

(1) Da lavarout eo ne glaske ket kuzat ar pezh a dremene e goueled he c'halon : tro-lavar iwerzonek.

he muzellou (1). Pa skoe ar c'hont eur gwall daol gant ar ramz, e youc'he gant levnezh. Ar ramz a daolas evez ouz kement se hag a c'harmas outi. « Dizale, va c'hoantig, e roin d'it digareziou da chaokat da zaouarn gant ar glac'har. — N'her gri ket avat, eme ar c'hont. » Hag eur pennadig goude e trouc'has e benn diouz ar ramz. Klask a reas ar penn distrei da gaout ar c'horf, met gant an eil taol ar c'hont e zaouhanteras. « O, a youc'has ar penn, kleze roue Hellaz a zo ganez. E laeret ac'h eus. Trubard out bet em c'heñver. » Met kenderc'hel da gomz ne c'hellase ket ar penn, rak ar c'hont e rannas eur wech all c'hoaz. Neuze e reas e stal ouz ar c'horf, ouz e stleja betek eur poull pri bras, elec'h m'e stlapas ; hag e taolas me'n er poull betek ma voe leun chouk.

Ha setu ma teuas an noz. Ar c'hont a yeas en ti. Degemer mat a voe hetet d'e-zan. « Ne gave ket d'in, eme ar plac'h yaouank, e vije bet kompezet ken brao an traou en deiz ma 'z is da heiz ha ma redjont war va lerc'h er-maez ar c'hoad, e Traonienn an Ounnered. Va digarezi a rankan goulenn d'ganez o veza n'oa ket eun heiz a heuilhjont, met me va-unan. Gwasket oan gant galloud-strobinella ar ramz du, ha lavaret e oa bet d'in na c'hellfe netra freuza ar strobinelladenn am bec'hie, betek ma teufe ar c'hont yaouank eus Traon'enn an Ounnered da Draonienn an Trec'hiou. D'eur c'hont oun merc'h. Va mamm a zo maro ha tri bloaz 'zo bremañ m'eo kouezet va zad en eur stourm ouz an enebourien. » Ar c'hont he briatas hag a c'houlennas outi ha c'hoant he devoa d'e gaout da br'ed. « Deus ganeñ, emezañ, da Draonienn an Ounnered ha lez aze Traonienn an Trec'hiou gant he holl achantouriez. — Ya, emañ o vont, emezi, p'emaou bremañ distrobinellet ; bez' am eus kezeg ha karr-red d'hor c'has di, ma ouezez an hent. — Nann, emezañ, n'am eus anaoudegez ebet eus al lec'h m'emaou, nag eus an hent m'oun deuet amañ gantañ. — Marteze unan eus va mevelien a ziskouezo d'eomp an hent, emezi, rak an anaoudegez am boa eus ar vro keit ha m'edon kemmet e heiz a zo aet kuit, kerkent ha m'oun distroet d'ar stumm den. Met m'emañ aze Bhiorgun, e roio d'eomp sklaerijenn. » Neuze e c'halvas Bhiorgun, hag ar c'hoziad e vloec'houet a zeuas tre. « Traonienn an Ounnered a anavezez ? emezi. — Ya,

emezañ. Eno oun ganet, bremañ 'z eus daou c'hant vloaz. — Warc'hoaz e fell d'in mont di; emezi, starn d'in va c'harr-red. Antronoz e teuas Bhiorgin gant eur c'harr brao, pevar a gezeg outañ. An daou yaouank a bignas ebarz hag ar plac'h yaouank a gemeras he holl aour hag he holl arc'hant, he mein a briz hag he finvidigeziou. Ar c'hoz'ad a reas buhez war ar c'hezeg, hag i en hent d'an tiz bras. Mont a rajod war-raok betek kuz-heol. Neuze e welas ar c'hont dirazañ e draon'enn. « Setu me er gêr, emezañ. — Mat eo neuze, emezi. War ribl an draonienn e chomimp a-sav. » Hen ober a rajont, hag hi d'ar c'hoziad : « Kae en-dro da Draon'enn an Trec'h. Va zi a lezan ganez gant kement a zo ennañ. Klaoustre bras ne zistroin biken di. » Hag ar c'hoziad kuit, hag ar c'hont blenia ar c'harr-red betek e lez e-unan. A-greiz kalon e voe degemeret rak an holl o devoa lakaet e oa kollet. Antronoz e

voe euredet an daou yaouank, met seiz devez ha seiz nozvez e padas ar fr'ko, hag an devez diweza a voe c'hoaz bravoc'h eget ar c'henta. Beva rajont duhont dichastre, eurus ha laouen an tamm anezo, ha bez' o devoe mibien ha merc'hed. Deuet oant war an oad pa varvjont, met bez' ez eus c'hoaz lod eus o gourvib'en o veva duhont.

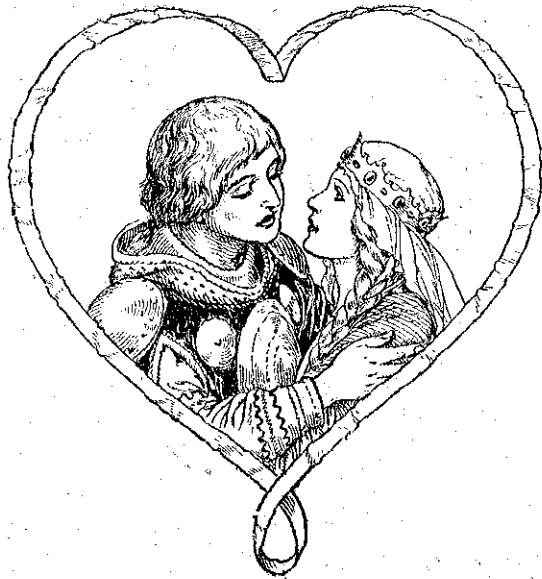
Setu echu va c'hontadenn, met mar deo da ganeoc'h, am bezo peuraezet etun all a benn warc'hoaz.

— « Eur v Rao a zanevell eo, hag unan wir, eme unan eus ar selaouerien. »

— « Eur marvailh kaer, eme ar re all. »

Ha kercent e savjont holl en o sav. An nor a gostez a zigoras er voger hag i holl er-maez, evel m'oant deuet ebarz. An itron a reas kenavo da Ziarmuid ; hag hi kuit d'he zro. An dorier a zeuas ha Diarmuid a yeas da gousket.

M. KERFROUDENN

Ar Yar hag ar Roue

Bez' e oa gwec'hall eur roue hag a oa ar gernez en e vro ha ne gave netra ken da zebri nemet eur yar. Delc'her a eure gantan ar penn ha rei a eure an izili all d'e vevelien ; ar re-mañ, daoust peger brao a oa bet graet d'ezo, a yeas e kounnar hag a stlapas ar penn, en devoa miret ar roue evitan e-unan, d'ar chas.

Ar roue eo Doue.

Ar yar eo ar zizun he deus seiz ezel, da lavaret eo seiz devez ; evit ma c'hellje an dud dastum peadra d'en em vaga, Doue en deus roet d'ezo evit o labourioù hag o marc'hajou, c'houec'h devez : al lun, ar meurz, ar merc'her, ar yaou ; ar gwener, ar zadorn ; n'en deus miret evitan e-unan, evit e zervich, nemet penn ar zizun, ar c'henta eus ar seiz devez ar zul.

Ha ni, petra reomp ?

Ni a stlap an devez-se da chas an Ifern. Ar merc'hed her ro d'ar c'hi Leviathan, diaoul ar balc'hder, rak da zul, dreist-holl, evit rei da gredi ez int yaouankoc'h eget ne d'int, e gwirionez, eo ec'h en em ginklont hag ec'h en em livont.

An dud yaouank hag a ya, en deiz-se, d'al lec'hioù difennet, her ro da Asmode, prins an hudurnez.

Ar c'hoarierien her ro da Vammon, diaoul ar bisoni.

An dud gwarizius a lak o sul da zelout ouz an dremenidi ha d'o dispenn gant o zeod ifern ; rei a reont ar zul da ziaoul ar gwarizi, e ano Beelzebuth.

An dud lontrek her ro d'o mestr, Beelphegor, rak tremen a reont ar zul penna-da-benn o lonka hag oc'h eva.

An dud taer her ro da Vaalberith, diaoul ar gounnar, rak en dervez-se eo e kemeront o c'hleze hag ez eont d'en em ganna.

An dud lezirek hag a dremen an devez-se penna-da-benn heb ober eun holl vad, her ro da Astaroth, diaoul an diegi.

Pennad tennet eus unan eus prezegennoù sant Visant Ferrier, Embanner bras ar varn ziveza, ganet e Valans, er C'hatalogn, d'an 23 a viz genver 1357, ha maro, en hor bro, e Gwened d'ar 5 a viz ebrel 1419. E ano a zo bet laket war roll ar zent er bloaz 1455.

Bara gwen ha Bara du

Klemmou a vez klevet, en amzer-mañ, a-gleiz hag a-zehou, diwarbenn ar bara hag a-wechou, marteze, milinerien a zo hag a ro digarez vat d'an dud d'en em glemm anezo. Ma ne vije nemet brenn etouez ar bleud ne vije ket a dro d'en em glemm kals, met milinerien a zo, hag a ya, war a leverer, betek touezia gant an ed skubachennou o solieroù hag a bep seurt lostennachou.

Ar bara evit beza mat a rank beza graet gant ed, gant gwiniz pe gant segal, met arabad eo kredi eo ar bara gwenna ar bara gwella.

Ar pep gwella er winizenn eo ar groc'he-nenn bet melenet gant bannou an heol ; ar bara gwella eo an hini a vez laket ar bleud hag ar brenn d'hen ober.

Eur medesin bras, an Doktor Rowlands a vagas, epad eur pennad, eun neziad logod gant bara du, graet gant bleud ha n'oa ket bet tennet ar brenn eus e douez.

An Doktor a boueze bemdez e loenedigou hag a welas e wellaent souezus, eus an eil dervez d'egile.

Goudeze e stagas d'o maga gant bara graet gant bleud hepken, hep tamm brenn ebet, en e douez !

Al logod a gollas o yec'hed hag a deuas o izili da zounna outo ; ne gavent ket awalc'h a vagadurez er bara gwenn.

Ha ma tigouez kement-se gant al loened gant an dud e tle digouezout kement all. Gwelit pegen marvlivet e oa penn tud ar c'hêriou pa n'o devoa nemet bara gwenn.

An Dr Arbuthnot Lane a skriv : « Ar vro em eus gwelet enni ar merc'hed « krenfa ha yac'ha eo Iwerzon ; eno ne « gaver ket a dud taget gant ar c'hriagn-« beo, eur c'hlenved ha ne grog nemet er « re n'en em vagont nemet gant boued « ha n'eus magadurez ebet ennan, koulz « lavarout !

« En Iwerzon ar merc'hed n'en em vagon-« gont nemet gant avalou douar ha legu-« machou a zebront ez c'hlas ! »

Tra vat da c'houzout en eun amzer ha ne gaver ket atao ar pez a glasker !

GWAZED A-ZOARE

« Gwazed a-zoare » danvez labour (1943-44) evit Ykamiz. Ennañ e kaver da genta kentelioù hag alioù mat war ar bloavezh labour, goulennou an enklaskou, ar studiadennoù war an Aviel hag eur roll eus ar gerioù implijet ha nebeut anavezet gant lod. Eur benneg kaer eo « Gwazed a-zoare ». Evit ar baotred eo graet met ar merc'hed ne rafent ket fall e brene ken nebeut. Priz ar skouerenn : 20 real. Pa vez prenet 10 skouerenn, 16 real ar pez, ar mizou kas ouspenn. Skriva d'an Aotrou chalon Fave, straed Feunteunig al Laez, Kempeñ.

En eur
gutuilh avalou

I

Sklaer eo an deiz; an anjelus a zo sonet :
Savomp, savomp, savit paotr ha paotrez !
Matez ha mevel, mestr ha mestrez ;
An anjélus a zo sonet.

2

Diskennomp holl d'an avalenneg 'neur ganan!
Kanomp laouen, kanomp, kanit atao,
Soniou Breiz-Izel a zo ken brao !
Diskennomp holl, en eur ganan.

3

Hejomp ar gwez; ar Vretoned a zo nerzus !
Hejomp hardiz, hejomp, hejit ar gwez ;
Berniou avalou, dre-holl, a gouez ;
Ar Vretoned a zo nerzus !

Sklaer eo an deiz; an an-je-lus a zo sonet :

Sa-vomp, sa-vomp, sa-uit paotr ha pao-trez !

Ma-tez ha me-vel, mestr ha mes-trez ;

An an-je-lus a zo son-et

Kan-bale gant Evnig Penn-ar-c'hoad

Ton gant J. Arnoux

4

Sec'hed ac'h eus : debr eun aval ruz Janedig !
Tanva, tanva, tanva Janedig flour :
Aval dare 'zo gwell eget dour !
Debr eun aval ruz Janedig.

5

N'eur vont d'ar ger, me a lavaro da Yannig :
« Dougit, dougit, dougit d'in va faner !
Rak an avalou-man 'zo pounner ».
Me 'lavaro 'se da Yannig !

6

Ni zimezo, pa vo deut an nevez-amzer :
Evet, evet, eve e vo sistr mat.
Picher ha picher ha picherad.
Pa vo deut an nevez-amzer !

Eun den

am eus

anavezet

Ret e vefe din bezañ evel R. Hemon eur mailh war ar yez hag an tresadur-ene evit ober en eun doare dereat « poitred eun den am eus anavezet » re ziwezat ha re nebeut, siouaz d'in, Fañch ar C'huziat e ano.

Evit gwir, n'em eus ket anavezet mat Fañch nak e welet nemet diou wech hepken ; met a-walc'h, avat, da verzout nerz e galon hag uhelder e spered.

Ganet e miz gwengolo, er bloaz 1862, e Keraodi (pe Keraudy e galleg) Fañch a voe ar c'hosañ eus a c'houec'h. Deut d'e drizek vloaz e tilezas skol e gêriadenn evit labourat douar gant e dad ha war an oad a ugent vloaz ez eas kuit d'ober e seiz vloaz soudard. E-pad ar mare-se e voe anvet « adjudant » met a-benn fin e servich e tistroas d'ar gêr.

Eiz vloaz warn-ugent e oa Fañch pa varvas e eontr koz, a roas dezañ dre destamant feurm ar Goz-ker hag an douarou stag outi. An holl beadra-se a voe diwar neuze madou tiegez Fañch. Rak nemeur goude e timezas gant eur plac'h kuñv ha kalonek ; dek a vugale a zeuas dezañ. En deiz a hizio e chom c'hoaz anezo pemp paotr ha teir blac'h holl dimezet nemet an hini gentañ, Mari hag an hini diwezhañ.

Stag e spered ouz boaziu ha kustumou ar Vro, Fañch a oa lorc'h ennañ gant bezañ Breizad. Ha stad a rae eus traou ar re-gent, evit pezh a sell ouz ar familh hag ar relijion.

Kristen a greiz kalon, Fañch a daole evez bepred da rei ar skouer vat d'e vugale. M'ho pije e welet o lavarout ar bedennoz en dro d'ar siminal pe ar « benedizite » a-raok debri. N'eo ket dioutañ e c'helled lavarout « Setu aze unan ne da ket alies d'an hini »

Eur skouer veo e oa ivez evit an holl dud. Rei degemer ne oa ket eur ger hepken evitañ ha daoust d'ezan da vezañ sammet a-walc'h gant e diad bugale e ouie digeri e galon hag e di. Da bep hini a c'houlehne sikour digantan e roe didorr, a wechoù e-pad mizveziou, evel a reas e derou ar Brezel 1914 evit tud a anvezan mat.

En em ober a rae gant e amezeien ha gouzout a ouie ivez ober vad dezo : gwir eo e ouie ar re-mañ d'o zro ober kement-all war am eus gwelet, n'eus ket bloaz c'hoaz en eur dremen dre ar vro. Ha n'eo ket gwir 'ta Bafizic ?

Doujet e oa gant an holl ; darn eus e genvroiz koulskoude a gawe e oa re zistag diouz madou ar bed-mañ : aet e oa kement man diwar o spered en devoa Fañch, evel Mari an Avel, dibabet al lodenn wellañ. Ya ! Fañch ar C'huziat a en em zivac'he eur wech an amzer diouz ar beg douar-mañ, rak barz e oa, kanaouenner, ha boemet gant hor yez vroadel, ar brezoneg.

E blijadur oa — pa veze en e vleud, azezet ouz an daol koad-dero, war ar bank tosel, e-kichen ar prenestr — lann d'e vugale Buhez ar Zent pe eur gontadenn benak tennet eus « Pipi Gonto » er bloaveziou diwezhan. Kontañ a rae ivez marvailhou gwechall-goz hag int fentus ha kentelius.

Hoalus e vefe marteze ober enklask pelloc'h da c'houzout penaos e save Fañch e ganaouennoù.

War am eus klevet o sevel a rae e ti ar peder avel, e benn diharz, en eur labourat en e barkou. Hervez e blac'h Ujanja, Fañch o vezañ dimezet gant plac'h yaouankañ eun tiegez, a baeas e zonedigez e-barz ar gententiez nevez dre sevel eur varzoniez da zeiz kentañ ar bloaz goude.

Meuli a rae enni e vamm-gaer chomet intanvez gant c'houec'h a vugale, e eontrad ha moerebezed, ha pep-hini eus e vreudeur ha c'hoarezed kaer. Gwasañ pezh a zo ez eo chomet ar varzoniez-se, evit doare, nann hepken divoul hogen ouspenn diskriv.

Graet evel-se e gammed kentañ Fañch en em lakaas da aozañ diwar-neuze kanaouennoù hag int anavezet mat e korn-brô Plouillo daoust d'ezo da vezan, chomet divoul « Al Loalaouer » ha « Gad ar Goz-ker ».

Goude e stagas Fañch gant kenstrivadegoù lennek, dreist-holl el lid en enor an Uhel e Plouaret. Ar maout a yeas gantañ, hag e genstriver, Nikol e ano, pell diouz dere'hel drougiez outañ, a savas eur werz d'e veulin.

Bez' ez eus pemzek vloaz bennak abaoe ma'm eus graet anaoudegez gant Fañch ar C'huziat. Pemp ha tri ugent e oa dija : gwall-daget gant ar berr-alan Fañch en doa poan, dreist-holl en nevez-amzer ha da gala-goanv.

Evit pezh a sell ouz e gorf en devoa bepred eun dremm kaer a zen, serz war e ziouhar. Bras a-walc'h, skoaziek : kaer e oa e benn, ledan e dal, hag balegek eskern e jodou. E zremm oa hiraet hag amenus gant e varo hir diouz ar c'hiz koz o tiskenn eus pep tu dezi : e vuzellou hag e c'hronch a oa aotennet, e zaoulagad glas a c'hoarze plijus.

Mervel a eufe d'ar 7 a viz maë 1940.

E berr gomzou, Fañch ar C'huziat a oa eur gwir Vreizad da vezañ meulet gant eur bluenn gouzidikoc'h eget va hini.

ALFRED GOASDOUE

Pardonioù hanter-eost

Er seiz Avel, war « la Bretagne » an 30 a viz eost diweza, diwar bluenn Lan hag Herve, hon eus kavet kement-man :

Koatkeo

O douster an oferennou, en eur chapel,
Eur chapelig didrouz, e maeziou Breiz-
[Izel !
Calloc'h.

Morse n'em eus bet tanvet gwelloc'h ar gwerzennoù kaer-se, eget en deiz all, duhont, e chapelig koant Itron Varia Koatkeo e-mesk ar gwez hag ar glaster, leun a hiboud hag a richan dindan lagad laouen flamm heol benniget an Aotrou Doue.

Koatkeo ! Anavezet eo al lec'h dudius-se gant ar wir Vretoned. Anavezet eo e chapelig, eur bravig a chapel keltiek gant he zourig mibin a strink a-uz d'ar gwez e dri c'hloc'hig nevez flamm gant o mouezioù sklintin a red en traoniennou glas gant hiboud an douer hag a bign evel ezans betek uhela kribennoù noaz ar menezioù moal.

O chapelig dispar ! Lec'h a zouster hag a zudi e donder stankennou sioul Menez Afe, baradozig en eur bed dall, fallakr ha kriz, bez ez out ha bez e vezi eun testeni splann eus kañantez don ar wir Vretoned evit Mamm zantel hon Aotrou Krist : bez ez out ha bez e chomi er c'hantvedou da zont eun daolenn veo eus istor vuzudus hon Tadou, evel eun tour-tan skedus a vod endro d'ezan an holl Vreiziz emskiantek evit stourmad bras adsavidigez ho Breiz.

Stouet va fenn dirak an Osti Sakr o lugerni etre daouarn ar beleg a-us d'ar c'hallur alaouret, e keit ha ma c'hrougoze an durzunell e-mesk ar skourrou glas, em eus goulennet digant an Holl-C'halloudek, skuilha frank e vennoz war ar stoumer kalonek ha didrec'hus, diazeour ar chapel-man ; war an holl Vretoned a volontez vat, entanet o spered hag o c'halon gant an youl kaer da adrei d'ho Breiz eur c'horf hag eun ene kaeroc'h, yac'hoc'h ha kristenoc'h eget biskoaz, war ar Vretoned-se ivez, yaouankizoù niverus, niverus, lous

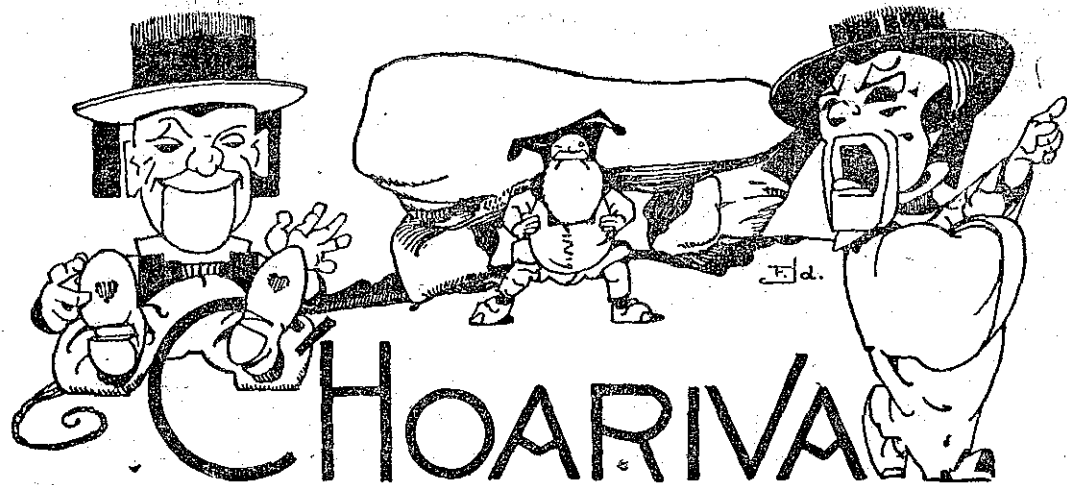

o c'halon, dall o spered, pennoù goulo ; purlies, darbaret hepken gant o fljadur, gant o c'horf... dihentchet ha dirollet gant tud fall hag a gred ober mat o laberza hag o flastra ar pep gwella a zo e Breiz...

Plijet gant ar Werc'hez vat e ve bet selacuet va lodenn.

An Aotrou Andreo Dezarrois, mirour ar mirdien broadel, (conservateur des musées nationaux), oc'h ober eun dro e Breiz-Izel, a zo bet teurvezet gantan diskenn betek Koatkeo, d'ar 15 a viz gwengolo diweza ; roet en deus aliou mat ha kerkent ha ma vezo gellet o heulla e vezo kavet kals kaeroc'h c'hoaz al lec'h benniget-se gant ar bardonerien eget n'eo bet kavet betek-hen ; bennoz Doue d'ezan evit kement-se hag evit an aked a laka da groul e kevredigez ar Bleun-Brug kevrenn harperien chapelioù koz hor Breiz.

Tro hon devezo da zistrei war gement-se hep dale.

AR VOUZEREZ

SOAZIG (*Degouezout a ra war ar c'hoariva en eur ouela. Eur mouchouer a zo ganti war he daoulagad. Redek a ra da boket d'he mamm...*)

— Va Doue ! Va Doue ! Mamm vat. Pebez rann-galon d'in-me ! (*gouela fors a ra*).

AR VAMM. — Petra ! Petra ! Te amañ h'zio ! Petra 'n diaoul a zo o c'hoarvezout ganes 'ta merc'h ?

SOAZIG. (*o ouela*) — Me jomo amañ hiviziken ; n'em eus c'hoant ebet ken da vont da di va mamm-gaer.

AR VAMM (*droug enni*). — Petra petra lavarez, kanfartez ? (*kroazia a ra he divrec'h*). N'eus ket tri miz c'hoaz abaoe ma 'z out eureujet, ha ez out skuiz dija gant da c'hwaz...

(*En eur skel war an daol*) Sell, klocherez ma 'z out... n'out nemet eur penn-skañv, evit lavarout da hano mat d'it ! Ha perak n'en em blijez-te ket en da di nevez ?

SOAZIG (*o ouela*) — Yannig a vez mezo... ha neuze e wallgomz d'in !

AR VAMM (*o c'hoarzin, troet wardu an arvestourien*) — Setu aze eun am-pouailh lous avat !

SOAZIG — En noz e rankan sevel da ober grog d'ezan.

AR VAMM (*o kroazia he divrec'h*) Setu aze eur pez lapin avat hag a zo poan gantañ.

SOAZIG — Mont a rankañ da ger-c'hat gwin d'an aotrou alies en noz, pa vez serret an ostaliriou.

AR VAMM (*o c'hoarzin, troet wardu an arvestourien*) — Han ! Klevet hoc'h

eus biskoaz, va zud keiz ! (*d'he merc'h*) Setu aze eun diskrouger anduilh d'it-te avat, Soazig.

SOAZIG (*o ouela*). — Alies ne vez ket eul liard toull en ti, hag e rankan prena « bifteck » d'ezan war dermen.

AR VAMM. — Setu aze eun hinkin d'it-te, va merc'h kaez !

SOAZIG — Alies e rankan sevel en noz da frita viou d'ezan, mamm.

AR VAMM — Ha perak out aet gantañ, genou plankenn ma 'z out ?

SOAZIG — N'ouzon ket, mamm.

AR VAMM (*droug enni hag oc'h istribilhat he merc'h*) — N'ouzon ket ? N'ouzon ket ? Mat, evidon-me n'ouzon ket muioc'h, sur a-walc'h... penn... penn hinkin !

SOAZIG. (*disrouk*) — Abalamour ma 'z eo eur paotr brao, mamm.

AR VAMM (*o c'hoarzin, troet wardu an arvestourien*) — O !... evit eur paotrig brao eo avat, sapretoutik !

SOAZIG (*o c'hoarzin ouz he mamm*) — Abalamour m'en deus bleo frizet, mamm, ha moustachou melen.

AR VAMM — A ! m'hen douete !... Ar bleo frizet hag ar moustachou melen a blij d'an itronig ! Hopala ! Ha koulskoude, merc'h :

Nag ar bleo melen, nag ar goantiri, Ne lakaont ar pod da virvi.

Evel a lavare hon tud koz, tud fur, gwechall :

Gwelloc'h ez eo eur madig Eget na deo eur braoig

O klask leunia an ti a vraoigou E kouez er fank kals merc'hedigou.

Ha te, peogwir out eureujet, tri miz 'zo, d'az kere kamm, e c'helli chilgammat d'e heul epad da vuhez. Gwaz a ze dit pa n'ec'h eus ket selaouet mouez da dad ha da vamm pa lavaremp dit chom amañ ganeomp da labourat hon tammig douar.

SOAZIG (*o ouela*) — O ! mamm, mamm baour ! Kemerit truez ouz ho merc'h. Yaouank oan ! Ne ouien ket petra oa an demezi.

AR VAMM (*di'ruet*) — Taratata ! Peoc'h din-me. Eureujet out. Lavaret ec'h eus ya d'ar beleg ha d'ar maer. Ne felle ket dit senti ouzomp-ni da dud, ha setu ma vezo ret dit ober gant da vonomig. Evel m'emañ emañ ! frizet pe difrizet ; dit eo evit da vuhez.

SOAZIG (*arvouez kreñv hag o vouzat*) — Ne din ket ! Ne din ket mamm ! Me jomo aman da labourat douar. N'oun ket goest da ober netra vat ebet d'am mamm-gaer. Ne glevan nemet « fle penn » amañ, « limouzenig » aze, « kamambre divalo » !... O va Doue, va Doue, mammig kaez !

AR VAMM (*dichipot hag o tiskouez an nor*) — Alo ! kanfartez, er maez ! er maez eus va zi, pa lavaran. Re ziwezat emañ o tont amañ d'en em glemmouzin-me, bremañ, p'out eureujet d'az frizetig. Er maez, er maez !

SOAZIG (*oc'h azeza da vouzat*) — O ! mamm, mamm ! me 'vevo amañ

diwar bara ha dour kentoc'h eget mont da... da... da...

AR VAMM (*o vunta warni etrezek an nor*) — Sapre mil mouzerez ma 'z out !... Fanch ! Fanch ! e-pelec'h emañout ? Deus aman 'ta da entent ouz da vourzerez ; deus 'ta buan !

(*Pa glev gervel he zad, e sav Soazig hag ez a kuit en eur ouela*).

AR VAMM (*o komz ouz an arvestourien gant eun aer goapus*) — Me hen desko da zont da di he mamm da vouzat, tri miz goude m'eo eureujet d'he zammig kere, marc'hadour boteier-ler, du-se e Landerne. Gouzout mat a rae, a-raok ma oa dimezet, e lonk he gwaz teir barrikennad win er bloaz... Hag e ranke e gaout evelato... hag e ouele... ec'h hirvoude... Ken na oa eun druez he c'hlevout... Kement a c'hoant he devoa da vont da jom da Landerne ha da veza anvet Madame Bistrag.

Mat 'zo graet d'ez... Kement-se a so mat da bounnerat pennoù skañv ar merc'hed a hizio. Poan a rankont da gaout. (*Soazig a zo a-dreñv an nor, mouzet*). Petiaoul ! n'out ket aet kuit c'hoaz ?

(*Soazig a zeu tre hag a red endro d'an daol, he mamm war e lerc'h gant eur skubelenn o hopal*) : Kerz d'ar gêr 'ta, madame Bistrag !

(*Mont a reont o-diou diwar wel*)

Ar zent hag ar gwenan

Sant Divi, eskob Meneo, eo paeron bras Breiziz Bro-Gembre ; unan eus e venec'h eun iwerzoniad, e ano Madonnoc, n'oa ket gouest, en e gozni, d'en em zizober eus ar c'hoant da welet, eur wech all c'hoaz, bré e c'hinivelezh. An holl dud koz, ne vern a be vro int a zo evelse : c'hoant a zav ganto da vervel el lec'h ma vezont bet ganet.

Madonnoc, a voe roet aotre d'ezan gant sant Divi da zistrei da vro e gavell hag e pignas war eul lestr a dlee e gas da Iwerzoni ; met, a-vec'h ma oa pignet ennan ma teuas holl gwenan ar manati war an aod hag ec'h en em vodjont war ar wern-gorn.

Madonnoc, o diskuilas da Zant Divi hag a glaskas o lakat, da vont en dro d'o horz, met, kaer en devoe poania ne deuas ket a-benn da ober d'ezo distrei d'ar gêr ; al joenedigou askellok n'o devoa ket graet a le da zenti, evel ar venec'h, hag e chomjont el lestr hag ez ejont gant Madonnoc da enezenn ar Zent.

Abaoe an amzer-se e kaver gwenañ e Iwerzoni ; dañ a lavar n'o c'haved ket

kentoc'h ha koulskoude an Enez C'hlas a zo eul lec'h ken dudius ma kredan o deus ar gwenan graet o mel eno abaoe n'o lezas Noe da nijal er maez eus e Arc'h.

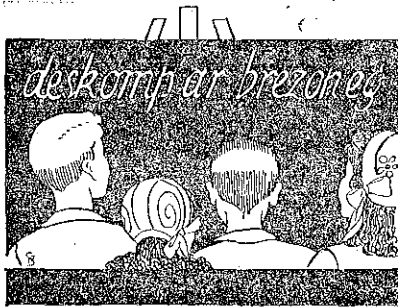
" Penijenn Doue "

« Penitencia Domini », Penijenn Doue eo kenta lestr naonedat anavezet, eme Alan Gourdet war « La Bretagne » ar 15 a viz gwengolo ; e sturier oa Herve ; kas a eure ar Vretoned da zeizvet brezel ar groaz d'an Egypt, er bloaz 1248 ; Per Mauclerc, an Dug, a oa en o fenn.

Epad m'edod oc'h ober an treiz e veze sonet an trompilhou, bemdez, diouz ar beure, ha lavaret eun oferenn « sec'h », da lavarout eo eun oferenn hep pepdennoù ar gensekration ; diouz an noz, a-raok en em rei da gousket e veze saludet ar Werc'hez.

Per Mauclerc a varvas war ar mór p'edo o tistrei eus an douar santel, e deizioù diweza miz mae 1250.

E gorf a voe sebetet e iliz sant Yved Braisne, e kichenik Soissons.

IPAJIENN

AIR MIESTR-SKOIL

STAGOMP ADARRE.

Setu m'emaomp adarre, krog mat en eur bloaz skol nevez. Dirazomp emañ hor skolidi, darn anezo anavezet mañ, darn all nebeut a-walc'h evit c'hoaz. Ouz moger ar c'hlas hon cus peget, en eur plas a zoare, eun « implij amzer » skrivet sklaer, evit pep devez cus ar s'zun. Eul lodenn frank ha ledan a weler eno roet d'ar galleg. Daoust, avat, ha n'eo ket bet ankounac'haet rei e lodig d'ar brezoneg ? Eun eurvezig bep sizun a c'houlenner evitañ. Eur eurvezig ! re nebeut gwir eo. An eurvez-se, koulskoude, a rafe burzudou ma karfe pep unan he lakaat da dalvezout kement ha ma c'heller.

Meur a hini a zo c'hoaz, marteze, hag a lezo pe a glasko lezel a gostez o c'hentel vrezonek bep sizun, hag hi ordrenet gant an Aotrou 'n Eskob. Perak ? Marteze, dre ma n'o deus ket ar re-seot-se fizians a-walc'h enno o-unan, ar pez a zo fall, pe c'hoaz dre ma n'ouzont ket penaos en em generout, diouiziekl evel ma z'int war yez o c'havell.

Kement-se a c'hellfe beza bet eun d'garvez mat bremañ 'z eus daou vloaz, met nann en deiz a hirio pa 'z eus eul levr ken sklaer ha ken aes evel « *Me a zesk brezoneg* » (1), ha ne c'houlenn a-berz ar mestr pe ar vestrez, nemet eun tam-mig bolontez vat hepken, dre garantez evit Doue ha Breiz.

Darn, avat, o deus al levr-se abaoe daou vloaz d'ja ha n'ouzont mui marteze, penaos tenna anezañ eur gelennadurez nevez evit o bugale. Evit ar re-se ez eus eul levr all war ar stern ; n'eo ket echu c'hoaz, avat, na tost. Da c'hortoz, setu emañ penaos e vezo gallet lakaat « *Me a zesk brezoneg* » da veza plijus ha talvoudus evit ar skolidi goa.

(1) « *Me a zesk brezoneg* » e gwerz e skol santez Barba e Rosko.

Evit ma c'hello ar vistri sevel o c'henteliou evel ma tiskouezimp emañ, e vefe mat d'ezo kaout :

Dictionnaire breton-français ha Grammaire bretonne gant R. Hemon, e gwerz e « Skridou Breiz » 36, rue Traverse Brest hag el leordiou breizek.

Kentel skouer

Kemeromp M. A. Z. B. er bajenn 44 : YANNIG HAG E GAZ.

DA GENTA : Lenn ha rei da gompren al lennadenn.

AR POZ KENTA

1° Ar mestr a lenn araok ar vugale, a vouez kreñv ha distagell mat.

2° Lakaat a ra meur a skoliad da lenn en eur o difazia mar deo ret.

3° Displega a ra ar gerioù diës : **Daou gloc'hig** (daou gloc'h bihan). Keñveria 'ra « gloc'hig gant Yannig », hag e fenni ac'hano eur reolenn (règle).

E-skourr : (a-istribilh) — Evit ma kompreno mat ar vugale e lavar : « Yannig a zo azezet war dreuzou an ti — Yannig a zo daou gloc'hig e-skourr... — Yannig a zo e gaz bihan en e gichen. »

4° Lakaat a ra meur ha hini all da lenn, hag evit echui an holl a lenno asambles.

EIL POZ

Ar mestr a ra evit an eil poz, ar pez en deus graet evit ar poz kenta.

DISKLERIADURIOU : Ar c'haz 'ra (ar c'haz a ra) ; ar virgulenn-grec'h (apostrophe) a zalc'h plas ar rannig-verb. A-hend-all e vefe bet eun troad re er werzenn.

Flourig : a deu eus flour (douñ au toucher) ; a zo d'an daouarn evel voulouz. — **Ma kred Yannig...** (Yannig a gred eo karet gant e gaz).

TREDE POZ

DISKLERIADURIOU. P'en deus (pa en deus). Ne vez ket lakaet a er ger evit ne vo ket diou vogalenn keñver-ha-keñver. Ar virgulenn-grec'h a zalc'h e blas.

...e du kavet : (p'en deus ar c'haz kavet e du, an doare vat da laerez ar grampoezenn) — **Skrapet**, (eur ger nerzus ha taolennus tre, da lavarout en deus ar c'haz diframmet ar grampoezenn a-dre daouarn Yannig, dre eun taol treiseréz) ; al laeron vras, an dispac'herien, a vez anvet : **paotred ar skrap**.

A dap hed e c'har, (a dec'h kuit en eur astenn e c'har keit ha ma c'hall).

PEVARE POZ

DISKLERIADURIOU : Difaziet : deuet er-maez a fazi. — **Da hopal** : (Yannig en em lak da youc'hal, da grial) — **Me' sonje...** (Me a sonje e oas eur mignon d'in). — **D'am c'hrampez eo** ; (n'eo ket d'in eo ez oas mignon, met d'am c'hrampez). — **Tamm ampezon** : (ampoezon fall).

POZ DIWEZA

Eur c'hoz mignon ; **koz mignon** (mignon fall, didalvez). **Mignon koz** (vieil ami). **Koz** pa vez araok an ano a dalvez da lavarout : **fall, didalvez**.

Goude beza studiet piz evelse pep hini eus ar pozioù, e vezo lennet ar pennad en e bez gant daou pe dri skoliad, ha goudeze gant an holl asambles.

YEZADUR

1. - Kemmit ar werzenn genta en doare ma c'hello beza lavaret hep ar gerioù : an ti.

Respont : Azezet war an treuzou : Eun ano hag en deus eur renadenn (complément) a vez implijet hep ar ger-mell.

2. - Petra eo ar ger : **krampezenn** ? - R. (Eun unanderenn, (singulatif). - Pehini eo e liester (pluriel) ? - R. (krampoez).

3. - Skrivit an holl c'herioù eus ar poz kenta hag a zo enno eur c'hemmadur (mutation).

R. (dreuzou, gloc'hig, grign, grampoezenn, gaz, gichen).

DASTUMOMP AR BRUZUN

Gerioù ha troioù-lavar nebeut anavezet

ABATI. « E-kreiz an abati... » diwar-benn eun dra bennak ha n'eman ket en e blas, hag a zo war an hent e-kreis eur gambr, eul leur, etc... Da skouer : « er gegin e oa eur zailhad laez e-kreiz an abati. » (Gorre-Leon).

BALE. « moc'h war vale », moc'h kreñn. Da sk. « Ar moc'h bihan a oa fall warno : ar moc'h war vale avat a oa priz mat warno. » (Kemeneven).

BAZ. Kontrol da « zoun » pa vezer oc'h arat : « Re zoun ez ez, kea basoch » (Kleder).

BOUTAD. a. g., pennad amzer « eur boutad mat oun chomet eno ». (Skaer). Lavaret e vez c'hoaz eun hallad mat.

CHATI, CHATIA, poan, diaezamant. « chati am eus gantan, chatiet oun gant va gar fall. » (Kleder).

KLAK. 1) « rei klak da un. b. » : skei gantan. (Gorre-Leon).

2) pri, bouilhenn, « klak a zo war an hent, tapet em eus klak o toni d'ar yourc'h. » (Skaer)

KOLL-SOUNN. Pa vezer er mor pe en eur ster ma n'hellez mui steki an treid er strad hep beza goloet ar penn a lavarer : koll-soun emañ, aman ez eus koll-sounn evidoun. (Kleder)

4. - Skrivit ar gerioù-se hep kemmadur : R. (treuzou, gloc'hig...)

5 - Lakit an eil poz e liester (au pluriel) en eur lavarout : ar merc'hed, e-lec'h Yannig.

R. (Ar c'hizier a ra chiboudou ken bras, a astenn... o fao... ar merc'hed o deus o c'hizier evito eur...)

6. - Perak ne vez ket lavaret : karantez bras ?

R. (abalamour karantez a zo gwregel : féminin.) Lavaret e vez : eur paotr bras ; eur verc'hig vras.

AR MENOZIOU

1. - Perak e ra ar c'haz chiboudou ?
2. - Hag anaout mat a ra Yannig e gaz ? Perak ?

3. - Petra sonjit eus kaz Yannig ? Ha brao eo ober eveldañ ?

4. - Ha bez ez eus tud hag a ra evel Mi-rouz ? Penaos e vez anvet an dud-se ? (pilpouzed (hypocrites) - treitourien, tud treis).

5. - Kontit eun istorig hag a vo enni eun den treiset gant eun all.

6. - Pehini eo ar gentel roet d'eomp gant istor Yannig hag e gaz ?

Evel just, ar skolidi n'int ket c'hoaz kreñv war ar brezoneg, a zesko mat, araok kregi gant an eil lodenn, holl genteliou deski-lenn al lodenn genta eus « *Me a zesk brezoneg* ».

AR SKOLAER

KOUNDOUN : Dounder an douar labour en eur park. « Gwelloc'h eo chom baz gant an alar, er park-man n'eus ket kalz a goundoun. (Kleder)

KLASK : esaat, amproui « Da vedi eo aet d'an ti all, hirio e vo klasket, du-zê ez eus paotred vat. » - « Klask an nerz » : gwelout betek pelec'h e c'heller mont gant an nerz. (Kleder)

KRAF, KREVIQU, liamm plous gweet da lakaat war ar bernioù plouz pe foenni. (Plouziri). E Gorre-Leon e leverer amar, emerrou.

KERC'H « Eun tokad kerc'h en deus paket ». Eur plac'h yaouank, er zal-dans, he deus dinac'het outan mont da ober eun dro-zans gantan. Pa veze graet eun seurt taol-dismegans d'eur paotr-yaouank e c'helle heman, hervez ar c'hiz, distaga eur flac'had, eur gravanad gant ar plac'h yaouank.

KEMENT-ALL. « war e gement-all eo aet », gwasoc'h eget biskoaz, en eun doare iskiz eo troet (gant an dra-man, gant an dra-hont). (Kleder)

« Tri c'hement all », teir gwech kement all « laka tri c'hement all d'in » (Kleder).

CHAMPALAT, dont ha mont a-blas. Eur vioc'h a zo klanv, dont ha mont e ra en he speurenn, champalat a ra. Eur

marc'h en deus sachet diou pe deir gwech war e garrad hep gellout e loc'h, breman e teu hag ez a ; ne zacho ket mui, ne ra ne-champalat. (Kleder)

DEUR. Poan, chati. « Deur am eus gantan ». (Skaer)

DETOURI. Lakaat da gavout. « Piou en deus detouret ar mevel-se d'it ? ». (Kleder)

DIGERI. « Digoret en deus e vrec'h », distreset, forset. (Kleder)

DISTER. ret, dao. « Dister eo d'in mont » mont a rankan. (Kleder)

DIFERI : dinac'h « ne ziferañ ket mont ». (Kleder)

DICHOK : diboa « Eur marc'h-houarn am eus prenet ; breman e vo dic'hokoc'h d'in mont d'ar vorc'h ». (Skaer)

EMZAV : aes en em denna, aes en em denna gant « emzavoc'h eo beza daou pe dri, emzavoc'h eo ober tan gant glaou eget gant keuneud, emzavoc'h benveg eo ar falc'h eget ar falz da drouc'ha foenn ». (Kleder)

FRAPP sachadenn - eur frapp kreñn. (Kleder) ar verb frappa n'eo ket anavezet e Gorre-Leon, e Pont 'n Abad avat e vez implijet.

FRAPPAD : pennad, frappajou 'zo n'or ket evit terri e gounnar. A frappajou : a bennadou, a vare da vare. (Kleder)

FRI-KERLEN (ar zillabenn ziweza a vez distaget evel ar ger gallek : lin), den selletaer, a laka e fri e pep lec'h. (Kleder)

GWARNAJ : tresadenn evit ficha ; eur gontell, gwarnajou koevr warni. (Kleder)

GER : paka e ger : asanti dioustu d'eur c'hinnig, d'eur mennad, d'eur marc'had, mil skoued am eus goulennet evit va bioc'h ha paket e ger dioustu. (Kleder)

HEDENN : aes en em denna gantan Hedennoc'h benveg eo heman. (Kleder)

LAVIG, LAVIGAT : fichal, finval, trei ha distrei, mont a dont, n'eo ket maro, lavigat a ra c'hoaz, awechou lavigat a dalv evit mont ha dont gant prez, gant eun fammig dizurz : eur pezh lavig 'zo ganto, lavigat a reont avat ! (Kleder)

LANN. Chom war al lann : chom dilabour, chom hep ober koumanant. « Kalz mevelien a zo chomet war al lann da foar ar begou - foar ar c'houmanantou - (Skaer)

LOARIET : avalou-douar loariet, glazet e chom war an douar goude beza tennet. (Plogonneg), moarvat abalamour ma tamaller al loar da c'hlaza an avalou-douar.

MARO. A-VARO : hep strons na frappad : sevel eur pouez a-varo. (Kleder)

NOAZ. Gwin noaz : hep beñad douer ebet ebarz. (Skaer)

PIGELL : aman e savo pigell hep dale : aman e vo prez gant an dud, prez gant dizurz. **PIGOS** en deus an hevelep ster. (Kleder)

PELUCHA, Kribina (al lin). Daou ha daou e vezed o labourat al lin, eur gwaz hag eur vaouez, ar gwaz a vraee (distaga ar bluskenn), ar vaouez a beluc'he gant ar beluc'henn ; heligenta a veze etre an daouiou da welet piou en defe ar c'haera lanfas hag a labourfe ar buana. (Kleder)

REPAS : paka eur repas, beza kannet, paka bazadou. (Kleder)

REBARDI OUZ : derc'hel peñn da unan bennak dre veg. (Kleder)

RAMPA. Rampa 'ra e c'henou : c'hoarzin a ra a galon vat betek digeri bras e c'henou. (Kleder)

SPI. Skiant, sonj vat : spi en deus bet da zont aman hirio. (Kleder). E Gwitevede e vez distaget sprî.

STROPA : stropa unan bennak pe eun dra bennak ouz u. b. : en em zizoher anezan en eur zamma pe garga eun all. Stropet em eus va c'hoar vihan ouz va breur. A vez lavaret c'hoaz pa vez gwerzet priz bihan, stropet em eus va marc'h outan. (Kleder)

Afabat kemeout ar ger-se evit stroba, luga, strobet eo ar foenn. Eur strobet : a vale fall, en eur steki e dreid an eil ouz egile, en eur deurel e droad a-dreus.

Pa vezer o vedi strob-distrob, ez aer da genta war araok hed-a-hed d'ar c'hlas : stropa, ha goude-ze e teuer endro en eun zastum an dram : distropa. (Kleder)

SKLAK. War ar sklakig : war ar pouezig. (Kleder)

SIKOUR. En em zikour ouz, en em zifenn ouz ; n'eo ket evit en em zikour ouz an anoued. (Skaer)

STOK. A stok-vaer'had : evit eur priz izel kenan. A stok-korf : a stok e gorf eo kouezet, en eun taol, en eur pezh, d'an tro jou. (Kleder)

SKEI. Skoit a-dreus dre ar park : ober hent. Dre Vrest eo d'ec'h skei evit errount kentoc'h. Ar prenestre sko war ar poez. (Kleder)

STAGA. Staget hoc'h eus ho kole ? Gwerza hoc'h eus graet ? Eur c'hole gwerzet a veze staget ouz eur ruilhenn hag ar perc'henn aes d'ezan mont da vale. E foar ar begou evit goulenn gant eur mevel ha graet en deveze koumanant, ha foar en devoa graet e veze goulennet outan : Staget ho peus ho kole ? (Skaer)

SELLET OUZ AN HEOL. Douarou o sellet ouz an heol, douarou hag a jom hep beza labourer. (Skaer)

TRO JOU. D'an tro jou pe d'an trojou gant ar pouez mouez war ar zillabenn ziweza : a stok korf. (Kleder)

TRO-LIBO. C'hoari tro-libo da un-ben : paseal araok eun all, a enep tro. (Kleder)

TOUAN. Aet e touan, aet da netra. (Kleder)

V. FAVE

KELEIER AR MIZ

Kenta Kendalc'h Kenvreuriez ar brezoneg

Kenvreuriez ar brezoneg a zo bet krouet e Kemper, d'ar 27 a viz gouere, warlene; levit kendalc'her e Breiz ar vad a rae gwechall ar Vreuriez savet e Landerne, d'ar 25 a viz mae 1899, gant an Tad Kaourintin ar Guen, eus a Gerveneat hag an Aotrou Duc person Sant Vaze Montroulez dindan an iano a « Oeuvre pour la preservation et la diffusion du breton » hag e oa ar Feiz ha Breiz nevez he c'hannad.

Kenta kendalc'h Kenvreuriez ar brezoneg a vodas etre pemp ha daou ugent hag hanter kant beleg pe gloareg. e Landerne ivez, d'ar c'henta ha d'an daou a viz gwengolo ; an A. Joncour, en ano an Aotrou 'n Eskob a rene an divizou, en dro d'ezan an A. chaloni 'r Ster, hag an A. chaloni Coetmeur, ensellerien skoliou kristen eskoptiou Kemper ha Gwened.

Eur c'hendalc'h oa hag a oa bet urziet dreist gant e zekretour, an A. Guivarc'h, an A. Bourdelles, eus skol Sant Joseph Lanuon, an A. Floc'h, Kure Itron Varia 'r Wir Zikour Gwengamp hag an A. Le Clerc, kure Ploubêr, a oa deuet da rei kelou hag harp Bro-Dreger.

Ar studiadennou diwarbenn ar brezoneg er c'helaouennou hag er skolioù a zo bet graet holl e brezoneg ha fiziout a c'heller e teuy sulioù ar brezoneg aozet eus an eil penn d'egile da Vreiz-Izel a-benn da lakat Breiz da zevel war o zreid da zifenn da vat yez o zadou hag eur yez gwella ma vez difennet eo ouz he c'homz ouz he c'hanna hag ouz he skriva ken alies gwech ha ma vez tro d'hen ober.

Goude beza klevet kentelioù mat ha sklaer an A. Falc'hun, setu amañ evel m'eo bet lennet, ar mennad, savet da gloza o divizou gant ar veleien a gemeras perz e kendalc'h Kenvreuriez ar brezoneg :

Eur pennadig eus eil ha brasa kuzulig Fatima

Setu amañ, hervez Lusua, petra lavaras d'ezhi ar Werc'hez : « Tostaat a ra fin ar brezel, (an Itron Varia a gomze d'an 13 a viz here 1917 hag ar brezel e oa ano ganti oa ar brezel 1914-1918), met ma ne ehancet ket da bec'hi, ar Pab a deuy warlere'n an hini a zo breman ne vezo ket bet pell war gador sant Per, ma vezo gwelet ar gristenien o staga gant eur brezel all. »

« Pa weloc'h eun noz sklerijennet gant eur sklerijenn ne anavezit ket, (gouruzell babl an Hauter-noz, an « aurore boreale » a voe gwelet en noz etre ar 21 hag ar 25 a viz genver 1938) ar sklerijenn-se a vezo ar merk a ro Doue d'ec'h da anaout em tost ar bed, adarre, en abeg d'e bec'hejou bras, da veza kastizet, dre ar brezel, ar

Vou de clôture lu par M. le chanoine Joneour, vicaire général de Quimper, et approuvé, sans opposition, par les soixante congressistes.

« Les Congressistes réunis à Landerneau pour l'anniversaire de « Kenvreuriez ar Brezoneg », association diocésaine du clergé de Quimper pour la défense du breton :

1°) Emettent le vœu que soit bientôt créé, pour les trois diocèses bretonnants, un organisme interdiocésain chargé de coordonner l'action des trois diocèses sur le terrain culturel breton, et concernant le problème linguistique en particulier ;

2°) Préconisent, au sujet de l'orthographe de la langue bretonne, le maintien du « statu quo », en attendant une solution satisfaisante du problème de l'unification ;

3°) Unanimes sur l'intérêt que présente cette unification, demandent que la question soit mise à l'étude, et adoptent à ce sujet les principes exposés par l'abbé Falc'hun (d'Antony), après entente avec M. Pierre Le Roux, professeur de celtique à l'Université de Rennes ;

4°) Font confiance à l'abbé Falc'hun pour présenter, dès qu'il le pourra, un projet d'unification sur lequel, avant réalisation définitive et mise en application dans les écoles, tous les intéressés pourront donner leur avis. »

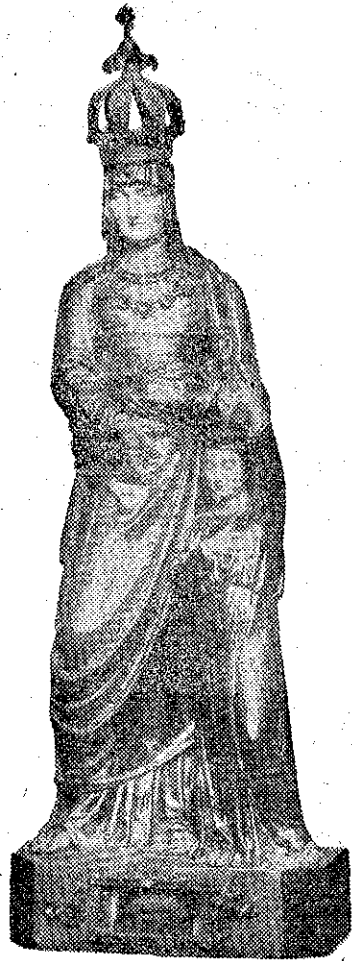
Fizians hon eus e teuy Breiziz, da studia doun ha piz, gant skoazell an A. Falc'hun, kudenn o yez, evit ma c'hellint en em glevet da vat pelloc'h, rak evel a skriva Emil Ernaut e Feiz ha Breiz 1930, a zo re wir :

[Ne chomo en o sav broad tud, tiegezh, Sevenadur na yez
Rannet o diabarz gand an dizunvaniezh.

gernez, gwaskerez an Iliz hag ar Pab ; evit mirout ouz an dra-se e c'houlepnin ma vo gouestlet ar bed d'am C'halon Dinamm ha ma vezo graet eur goumanion a zigoll, bep sadorn kenta 'r miz. »

« Ma selaouer va fedenn, ar Rusi a zistroio d'ar gwir feiz hag ar peoc'h a vezo sinet ; ma n'am selaouer ket, tud fall a skigno dre holl a bep seurt gevier hag a lakay brezelioù hag heskinerezh da zevel ; kals kristenien vat a vezo merzeriet ; an Tad Santel en devezo kals poan da c'houzav, meur a bobl a zo hag a vezo pullu-c'het... met an trec'h, er fin, a jomo gant va C'halon Dinamm. »

Ar c'homzou-se a zo bet moulet gant aotre viket vras Kêr ar Vatikan.

GOUELIOU 75^{vet} BLOAVEZ

Kurunedigez Santez Anna Wened

N'eo ket ar skeudenn goz a oa bet kavet gant Yvon Nicolazic, d'ar 7 a viz meur 1625 eo a zo bet kurunet e Keranna, rak ar skeudenn-se a oa bet devet, e Gwened, gant an dispac'herien ; eun tamm hepken eus ar penn a voe gellet da zave-
teï hag e welet a reer e sichenn ar skeudenn nevez. Houman a zo bet benniget d'ar 7 a viz meur 1825 hag houman ivez eo a voe kurunet d'an 30 a viz gwengolo 1868, gant an Aotrou Becel, eskob Gwened.

E gouel an 30 a viz gwengolo diweza e c'helled gwelet, e Keranna, holl eskibien hag holl b'frefidi Breiz. Eur strollad glaziked, eus Plonevez Porzay, en o dilhad kaera a zouge banniel santez Anna ar Palud.

Ra deürvezo gant an Itron vat Santez Anna diouall ke Breiziz diouz pep droug epad ar gwall varr-amzer-mañ a fa e reuz pevar bloaz a zo !

Dismant an Naoned

Goude Brest, an Oriant, Sant Nazer, Montroulez, Roazon, ha meur a ger all setu digouezet tro an Naoned da veza flastret a-benn teir gwec'h gant bombezenou an Amerikaned hag ar Zaazon.

Ouspenn mil eus he bugale a zo bet lazet ; eleiz all ne ouezer ket petra int deuet da veza ; tiez a viliadou a zo bet diskaret hag ouspenn kant mil den o deus kuitaet o c'her e dismantr.

Ra deuy Breiziz war zikour Naonediz, evel ni kas goulenn an A. Dupard, prefed meur Breiz.

Framm keltiek Breiz

D'ar 25 a viz eost diweza ar Framm Keltiek en deus graet eur c'hendalc'h bihan e Gwengamp, evit studia dreist holl ar c'hudennou man : Ar brezoneg er skolioù, ar c'helaouennou, brezel ar Post-torfejou an alkol e Breiz...

Heuliet e voe gant eur c'hantad a vrezonegerien, eus Bro-Dreger, Bro-Leon ha Bro-Gerne. Kendalc'hon bihan evelse a vo graet e kerioù all c'hoaz edoug ar mizioù a zeu. Eun dra vat kenan eo evit rei tro d'ar vrezonegerien d'en em voda evit studia a-gevred al labour da ober.

Eur pennad kaer

war Parlamant Breiz

War « L'Illustration » eus an 18-9-43 hon eus kavet gant plijadur eur pennad bourrus kenan skrivet gant hor c'henvroad G. G. Toudouze, war « Parlamant Breiz » e Roazon. Ar skrid a oa gwisket kaer gant luc'hskeudennou darn moulet e liou. Hor gwella gourc'hemennou d'an Ao. Toudouze..

17^{vet} Kendalc'h flamank

Kevredigez « Vlaamsch Verbond Van Frankrijk » en deus graet e 17^{vet} kendalc'h e Rijsel (Lille). Hor mignoned flamank o deus goulennet dreist holl ma vije savet ivez en o bro eur skolaj flamank evit ar vistri-skol evel ar skolaj Brizeug savet e Breiz, en hañv-man.

KANVOU

Erbedi a reer ouzoc'h daou eus hol lennerien feal :

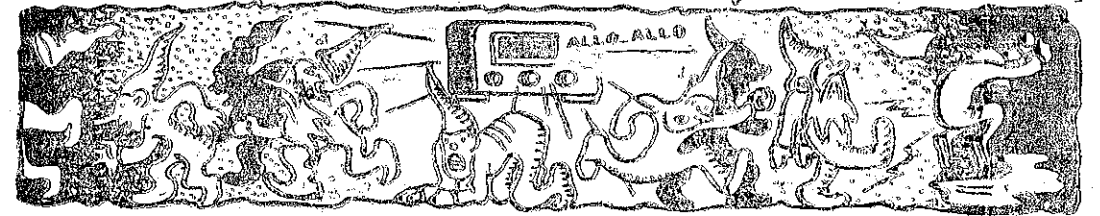
Joseph Léon, maro e Plouvien, d'an 1 a viz gouere 1943, d'an oad a 38 vloaz ; Yann Brieler, maro e Kemper d'an 3 a viz gwengolo d'an oad a 42 vloaz.

Doze r'o fardono. Sent Breiz pedit evito.

EURED

D'an 21 a viz gwengolo, Renec « Feiz ha Breiz » en deus benniget e iliz Kroazon eured Roparz Caouissin, mouler Feiz ha Breiz, hag Annaig Herjean. An Ao. Gantois, sekretour-meur ar gevredigez flandrezat « Vlaamsch Verbond van Frankrijk » a lavaras an oferenn eured.

Gourc'hemou ha chans vat d'an dud nevez-se.

Rimadellou bugale

Ho mammig 'zo danserez,
Ho tadig 'zo mezier
Ha me, ar vatez vihan,
A ranko chom er ger.
Toutou, toutou, bihanig
Toutou, me 'gano d'eoç'h.
Pa teuy ho mammig d'ar ger
E roio chukig d'eoç'h.
Toutou, toutou, bihanig,
Toutou, me 'gano d'ei.
An holl dud 'zo klask va merc'hig
Ha den n'en deus eomm (ezomm) anei.
Maradeg, pigelladeg,
Falc'hadeg ha dournadeg,
Kement labour 'zo er vro
Me 'oar holl o c'has en dro.
Eun tamm yod a z'chomet
Hag hennez 'vo astommet.
Pasket e vo gant ghaou gant krañch

Da rei d'ar mabig 'reiz e vañch.
Me 'leusko eur youc'hadenn,
Kerkent eur c'houtelladenn,
Kement lampon 'zo er vro
E Pont-Koblant 'n em gavo.
Piou a deu, me a ya
Da goad Poull-Morgant da lusa.
Me 'zo bet ha deut en-dro,
Lakaet va zoaz ganin e go,
Roet boued d'am bugale
Ha prest da vont en-dro adarre.
Bisig marañv,
Ar c'haz 'zo klañv.
Balign, balco,
Ar c'haz war an neo,
Mariig 'barco.
Mouez ar c'hleier da zeiz eur vadiziant
Tad meo, mamm glañv.
(Dastumet gant Yeun ar Go, Gouezeg)

Gwenneg ar Brezoneg

J. L. Prigent, Baye, 20 lur ; Yvon Souffes-Despré, Toulouse, 70 lur ; André Guilhaud, Naoned, 35 lur ; J. Capitaine, Loc-Maria Berrien, 100 lur ; an A. Hénaff, Ploescat, 20 lur ; P. Mocaer, 100 lur ; Alan ar Berr, Roazon, 20 lur ; Praud Le Clerc de la Monnerie, ar Mans, 5 lur ; Fr. Croguennec, Treglonoù, 20 lur ; an Dell Puillandre, Coray, 45 lur ; an Dimezell M. a Gervenguy, 50 lur ; F. Menez, Plouyann, 5 lur ; an A. Coetmeur, Gwened, 100 lur ; an A. Pencreac'h, Rumengol, 100 lur ; J. Fichoux, Lesneven, 20 lur ; an A. Le Clerc, Ploubez, 20 lur ; Herve Pennaneac'h, Plouzeniel, 100 lur ; an Dimezell Mari ar Merser, Treverec, 20 lur ; an A. Cadiou, Plusquellec, 50 lur ; an A. Seac'h, Plogastel, 70 lur ; an A. Morio, Olivet, 20 lur ; an A. Abherve-Gueguen, Trégunc, 20 lur ; Louis Bevan, Kemperle, 20 lur ; an Dr G. Savin, Pont-Kroaz, 70 lur ; F. Guivare'h Lamber, 100 lur ; F. an Hour, Plouye, 20 lur ; Lucien Chalier, La Varenne St-Hilaire, 20 lur ; J. Cam, ar Roc'h, 15 lur ; Yv. Acquiller, ar Vourc'h Wenn, 20 lur ; an A. Sezec, Kergaradec, Plonevez-Porsay, 30 lur ; an Itron Vefa Sant Per, Sant-Brieg, 250 lur ; an A. Borgne, Lanriouarec, 20 lur ; Y. Drezet, Roazon, 20 lur ; A. Moru, Locunolé, 20 lur. A. Sezec, Plounevez-Porzay, 30 lur.

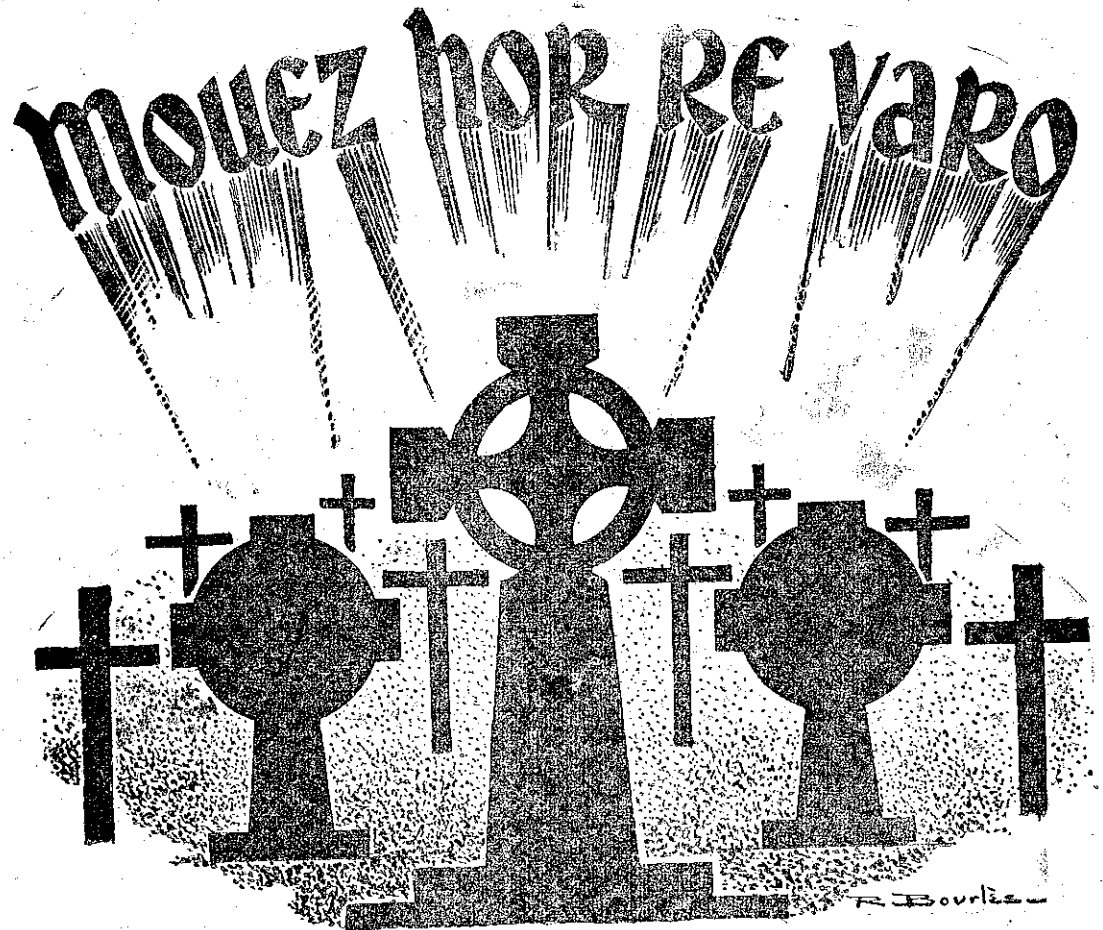
BLEUN-BRUG

Per Mocaer, 100 lur ; an A. de Pichon, Longueville, Paris, 25 lur ; an I. Charles Grall, ar Fret, Kraozon, 20 lur ; an Dimezell Mari a Gervenguy, 20 lur.

DIVINADENN

Cheun an Taonarc'h a zo enkreoz warman.
Eul laer a zo o troidellan wardro e vereuri.
E pelec'h ema ?

Keit ha ma vevin e tifennin frankizou
an Iliz ha frankizou va Bro.
Sant Erwan.

« Ya ! ma Doue benniget. En despet d'am c'hozni,
Pa glevan lavarouñ : Breiz, va gwad a oar bervi ;
N'oun ket inaro c'hoaz eta ; va bugale nec'het,
O devoa graet, e Kemper, eur bez' d'in re abred.

Ma yez a zo beo ivez e gencu ar Vreiziz.
E despet da valloziou an dud nay hag iskiz ;
Pa varvo ar yez kaer-se, ez aio kuit ar feiz :
Kenavo d'al lealded a zo hizio e Breiz.

A-viskoaz em eus ar vrud da gaout eur penn kalet ;
Va gizioz koz a garan ha n'o dilezin ket,
Ar Brezoneg hag ar Feiz ganin-me a chomo,
Keit ha ma vo mor em zro, em c'hreiz, mein ha deño.
« Mouez Breiz » Yann Vari ar Yann.

Breudeur omp dre ar ouenn, breudeur dre ar galon
Ni labouro bopred 'vit mad ar Vro vreton,
Vit he yez hag he feiz, he c'hoñvers e pep tra ;
Vo ket kemeret Breiz 'vit ar vro distera.
(Anna Mari Roparz, mamm Taldir Jaffrennou)

O Feiz ma gourdadou, goulao uenn venniget,
Stereun a deu d'am heul ne vern pelec'h ez an,
Pegwir ho peus, betek hizio, ma ambrouget
Lugernit war ma zal betek 'n 'eur ziwezan.

Y. B. Calloc'h.

BREIZIZ A OUENN VAT

ANATOL AR BRAS

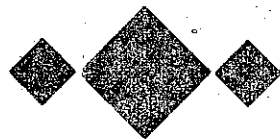
a embannas hanter-kant vloaz a zo

an oberenn a vrudas e ano

“Danevell ar Maro”

gant

BREIZIZ BRO-ARVOR

Da genver an hanter kantvet bloavez-se komzomp eun tammig eus ar skrivañner dreist m'eo bet Anatol ar Bras ; mab an Argoat e oa rak ganet e oa bet e Sant Servez, e Kichenik Duault, d'an 2 a viz ebrel 1859, e lec'h m'edo e dad oc'h ober skol, met tremen a eure e vugaleach, en Arvor, e Ploumilliau, — el lec'h ma stagas da zeski al latin gant person ar barrez, an A. Villiers de l'Isle-Adam, — ha goude e Pleudaniel hag e Penvenan. Goude beza graet e studiou kenta e Sant Brieg ez eas d'o feurechui da Bariz ; er bloaz 1886 e tistroas da Vreiz ; hanvet e oa da gelenner war al lennegezh e Lise Kemper ; er bloaz 1901 ez eas ac'hano da Roazon, el lec'h ma kendalc'has da ober skol betek an deiz kenta a viz eost 1924. Ar pemzek vloaz ma chomas e Kemper a roas tro gaer d'ezan da gaout muioc'h mui e vro ha d'en em staga out, dreist-holl abaoe ma oa kouezet dindan levezon ar brezoneger, ar furcher tenzoriou brezonek ma oa Fanch an Uhel.

Ganet ha savet war ar maez Anatol ar Bras a gare an dud diwar ar maez ; e blijadur oa o darempredi, tud an Argoat koulz ha tud an Arvor, kourerien ha pesketac'hien, hag evelse eo e teuas da anaout koulz ha ma rae pobl Breiz. An anaoudegezh-se a oa evitañ eun alc'houez evit kas da benn e labouriou ha dastum eur vriad hengouniou, marvailhou ha kountadennoù, e-lec'h ma n'o divije ar re all kavet

netra hag el lec'h ma ne gave e-unan netra, cme G. Dottin, e lavare eo dre ma n'en devoa ket kavet an tu d'en em gemeret mat a-walc'h, rak envor an dud izel a zo doun evel ar mor.

Marc'harit Phulup, eus a Bluzunet, a oa unan eus ar re a gontas ar muia marvailhou d'ezan hag o komz anezi e lavare : « E penn ar vaouez-se ema an en-« penn am eus gwetlet renket ar muia « traou ennan ha, koulskoude am eus « anavezet Renan ha Pasteur ! »

E oberou a zo niverus ; menegomp dreist-holl e studi a bouez war ar c'hoariva keltiek, romantou, gwerzioù ha dreist-holl Danevell ar Maro : *La Légende de la Mort chez les Bretons Armoricaïns*, e daou leor teo, en deus dastumet enno ar mojennou a glever, e tal an tan, er goanv, diwarbenn an Ankou hag ar re varo.

Pemzek vloaz hed-a-hed a lakeas d'o dastum ; mistri-skol ha bel'en a roas an dourn d'ezan eun draik bennak, met, e-unan penn e redas ar parrezioù hag e tiskennas en tiez e lec'h ma kave d'ezan e tetje a-benn da gleyout eun dra bennak hag a c'hellje talvezout d'ezan.

Setu amañ roll parrezioù Kerne e lec'h ma tastumas danvez e leor'ou : Kemper, Penhars, Kerfeunteun, Rosporden, ar Faouet, Scaer, Spezet, Coray, Quemeneven, Laz, Pont'n Abad, Meil ar Wern, Dineault, Collorec, Plogoff, Enez Sizun,

Douarnenez, ar Faou, Argol ha Plougastel.

Ha setu re Dreger : Monfroulez, Lanmeur, Gwerlicquin, Pluzunet, Begard, Pederniec, Pempoull, ar Roc'h Derrien, Landreger, Plougu el, Trevou-Treguignec, Ploudaniel, Yvias, Trebeurden, Perros ha Penvenan.

E Leon Anatol ar Bras a guñuilhas nebeud a-walc'h a dra ; evelato e kaver en e leor mojennou bet dastumet e Plouvorn, e Cleder, e Gwinevez hag e Treflez.

Peadra da bennaoui a jom eta c'hoaz e Leon, gant an hini a garfe mont da ober an dro.

Anatol ar Bras a skrivas e galleg, dreist-holl, daoust ma oute mat tre ar brezoneg ha kasas eo n'en divije ket embannet Danevell ar Maro e brezoneg, evel m'en devoa graet an Uhel evit ar sonioù ha kontadennoù en devoa dastumet ha pebez talvezdegezh he divije bet neuze Danevell ar Maro, moulet enni e brezoneg, kement tra en devoa klevet an oberour, er yez-se, e Leon, Kerne, Treger ha Goelo.

Ar vrezoneger en, eme G. Dottin, o deus rebechet d'ezan, meur a wech ha gant nerz, dre ma ne oa ket bet falvezet gantan beza ar skrivagner bras, e yez keltiek, a c'hortozent evel ma c'hortoze o zadou donedigez ar roue Arzur. Ma karfe beza klasket ar Bras hen ober e vije bet eur Mistral all o tiazaza da viken evit ar ouenn, yez e vamm ; marteze n'en deus ket bet a-walc'h a feiz e amzer da zont ar brezoneg ; koulskoude e poanias betek ma voe roet d'ezan ar gwir da ober eur brezegenn vrezonek da c'houel Monumant Unvan'ez Breiz ha Bro-C'hall, e Roazon d'an 29 a viz here 1911, daoust d'an entebiez a gavas war e hent ; bep gwech m'en deveze tro d'hen ober e kare ober e brezegennou e brezoneg ; kement-se a reas e Plouaret, e kerz ar gouel graet eno en enor da Fanch an Uhel koulz hag e banvezioù an Erminig e Roazon. (1)

E berz kacra oa e vadelez ; p'en deveze tud uhel ha tud izel da zegemeret an dud izel eo ar re a zegemere da genta ; e gouelioù Fanch an Uhel, e Plouaret, e lakeas ouz taol en tu dehou da brefed ar

C'hoates-du-Nord, ar ganerez Marc'harit Phulup : « Ac'hanta, Aotrou Prefed, « emezan, en eur ober da Varc'harit aze- « za, biskoaz n'ho peus bet tro da welout « a gen tost hag n'zio merc'hed ho tepar- « tamant. »

E lod a drubuilh en devoe edoug e vuhez hag an dra-ze eo a deuas a-benn anezan : er bloaz 1901, e dad, e vreudiver hag e c'hoarezed a voe beuzet holl, en eur vagad, e aber Landreger ; er bloaz 1906 e kollas e wreg kenta ; er bloaz 1919, e eil gwreg ; er bloaz 1916, e vab ha n'en devoa ken mab nemetan evit dougen e ano, a voe laz et er brezel ; Anatol ar Bras a jome seder atao, da welet, da vihana hag a zalc'he evitan e-unan poanion e galon, met ar re-man, koulskoude, a reas kalz gaout ouz e yec'hed ha d'an 20 a viz meurzh 1926 e tremenas, evel Brizeug, pell d'ouz e vro, e kreisteiz ar Frans.

Karet en divije kaout ar maro en devoa hunvreet en unan eus e varzonegou : Eun abardaez a viz mae e karfen mervel !

Abardaez'ou mae a zo kaer, an douar a vez o vleunia !.

Karet en divije gwelout ivez unan eus e hunvreoù all o tont da wir, kanet gantan en unan eus e wella barzonegou hag e brezoneg :

Echu eo ar bloavezioù kri
An oabl a 'z a da zigeri
Nedeleg Breiz a zo arri.

Nedeleg Breiz a zo fenoz
Deus hag e weli o repoz
Breiz nevez war daoulin Breiz koz.

Gwellarse, da vihana, m'en deus gell et kaout, war dreuzou ar bed-all, sent koz Breiz hag a gare kals d'hen digemeret ha da lakaat an Aotrou Doue da veza laouen ouz e cne.

H. CAOUISSIN

(1). *En niverenn-man, er pennad « Mouez ar re varo » e kavoc'h komzou Anatol ar Bras, en unan eus banvezioù an Erminig.*

(2). *Nedeleg Breiz, embannet, en e hed war Feiz ha Breiz genver 1941.*

AN HINI A DREMENAS HE NOZVEZ EN EUR GARNEL

Devez bras a oa bet, en de-z-se e Kernoter ; mevelien tri pe bevar diegez diwar dro a oa bodet eno ; koan vat a oa bet ha chistr da bep hini ar pez a gare ; p'o devoa debret hag evet an holl o gwalc'h e tostenet ouz an oaled ; ar wazed a lakeas tan war o c'hernel, ar merc'hed a azezas e tal o c'harr-neza hag an teodou a yeas en dro.

Da genta, e c'hellit kredi e voe hano eus ar pez a oa bet digouezet e doug an de-z a oa bet eun devez skuizus ; gwarzed Kernoter hag o amezeien a oa aet kerkent ha teir eur da Loknikael an Traez ; eur gwall dro e oa hounnez rak pemp leo a zo hir da gezeg pa rankont chacha war garradou traez gleb teil ha barr-uhel.

Meneg a voe eus ar stern ha meuli a voe graet marc'h glas Roc'h al Laz, gwella marc'h kleür a oa tro-war-dro ; komzet e voe ivez eus ar bourc'hiou tremenet hag, hervez lavar an holl, gwella chistr ontaleri a gaved, war an hent, oa hini ar Moullec, e Plouillo.

— Ya ! da ! eme Vaodez Merrien, unan eus ar wazed, ha ma rojed d'in, bemdez, daoutek chopinad anezan ez afen buan a-walc'h da gemerout plas Ankou Plouillo, (1) epad eur zizun pe ziou.

— N'it ket da ober goap, evelse, Maodez, eme vestrez Kernoter ; marteze ho pezo affer ouz an Ankou kentoc'h eget n'ho pezo c'hoant.

Komz Mari al Louarn a voe a-walc'h evit trei spered an dud war draou ar maro ; eur vatez a lavaras hano eus unan hag en devoa graet goap eus Erwanig Plouillo hag a voe kavet maro er pardaez-se end-eun.

(1). Ankou Plouillo (Ploumillau) a zo skeudenn goat eur c'horf maro ne jom gantan nemet e eskern. eul l'nsel war e skoaz hag eur falc'h en e zourn ; an Ankou-se a oa gwechall en iliz ha gwella ma oa da netra oa da sponta ar vugale ; brwmñ emañ er sakreteri ; lezhanvet eo er vro Erwanig Plouillo.

— An dra-ze n'eo nemet sorc'hennou gwrac'hed koz, eme unan eus ar wazed, o c'hoarzin, leiz e c'henou.

— Ar re varo a zo maro, eme eun all, hag unan maro n'hell ober netra da unan beo.

— N'eus fors, eme ar vatez, ma vije lavaret d'eo'h mont da dremen eun nozvez penn-da-benn d'ar garnel, ne vije ket re a lore'h ennoc'h !

Ha setu ar wazed da enebi en dra c'hellent ; evelse emaint ; pa vez eur banne, d'ndan o fri, int pabored, war o meno, gouest da lonka an diaoul hag e gerniel.

Ya ! Mat da lavaret met pa vez hano ganto da ober e vezont lostok.

Setu ar pez a weljod mat e Kernoter, er pardaez-se.

Yvon al Louarn n'en devoa ket evet kals evit gellout, gwelloc'h a-ze, lakat ar re all da eva ; en em dennet e oa e korn an oaled hag eno e selaoue eun tamm mat muioc'h eget ne gomze ; o klevout ar mevelien oc'h ober o brabanserez dirak ar vatez, evel ma raent, e kemeras tro da gomz.

— Mat ! emezan, ha n'en devoa doare ebet da veza oc'h ober goap, me ' garfe gouzout pehini ac'hanoc'h, paotred, eo an hardisa ; warc'hoaz ar beure e roin eur pez a zaou skoued d'an hini ac'hanoc'h a gredo tremen an noz a zeu er garnel !

Ar baotred a zellas an e'l ouz egile, a reas an neuz da c'hoarzin ha da lavaret n'oa an dra-ze nemet eur c'hoariellerez, met hini ne zavas da lavaret e raje an taol ; daou pe dri a yeas etrezek an nor, evel m'o divije ezomm da vont a-gostez.

— Ac'hanta, eme Yvon al Louarn, komzit d'illo ! Eur pez a zaou skoued am eus ; gounit daou skoued en eun nozvez a zo eun dra ha n'eo ket bep noz eo ho pezo tro da ober kement se ; mat, daoust da-ze, glaoustré ne zavo hini ebet ac'hanoc'h d'her gounit ?

Ha den ne zave ; holl e klaskent digareziou ha Maodez Merrien eo an hini a gavas da genta :

— Klasket em bije gounit da c'hlaoustré, eun nozvez all bennak, met an devez a zo bet ken tenn ha ken hir ma ne rofen ket evit daou ugent skoued va golc'hejad pell ker'h e marchosi ar Mezou Meur.

Ha war-ze e savas en e zav. Ar re all a harpas e gomzou hag a heulias e skouer. Ozac'h Kernoter a oa o vont d'o flemma pa voe klevet eur vouez sk'lr o sevel eus a douez ar merc'hed.

— Mestr, eme ar vouez vunut, daoust ha rei a rofec'h d'in evel d'ar re-man, daou skoued ma rafen ar pez ne gredont ket ober ?

An hini a rae ar goulenn-se a oa eur verc'hig trizek pe pevarzek vloaz, chomet ken dister ma ne rojed ket ouspenn dek vloaz d'ezi ; n'he devoa ken hano nemet Monik ; biskoaz n'he devoa anavezet he zud ; savet e oa bet en han' Doue e Kernoter ha breman he micher pemdez'ek oa mont da ziuall ar zaout ; n'he devoa ken koumanant nemet he boued hag he dilhad ; peurl'esa ne glevet ket he mouez er veilhadeg ; karget e veze da zibuna an neud nezet gant ar mitiz'en all ; ober a rae he labour, sioul, he unanik ; eur wech en amzer e veze klevet a greiz pep kreiz o vousepedi, rak mat e oa da bedi hag he spered a veze troet atao war draou ar relijion.

Mari al Louarn, mestrez an ti, a voe sebezet pa glevas Monik o komz, hi hag a veze ker sioul peurliesia.

— Klevit 'ta ar bebrenn-se, emezi ; n'eo ket souez e lavarfed eo gouest ar c'hoant gounit arc'hant da goll an eneou, setu amañ eur gaezez hag evit daou skoued a vije gouest da vont d'en em zorni ma vije laouket... N'ho peus ket a vez, penn-avel ?

— O ! Mestrez, ma c'hounezan an arc'hant-se, n'it ket da gredi ez afen da ober implij fall anezan, eme ar vesaerez saout, ken habask ha tra.

— Ar pez a giri a ri gantan, Monik, eme an ozac'h gant m'her gounezi. Ha plijadur a ra d'in gwelout eur plac'h v'han evelout o klask gounit eur glaoustre ha ne gred ket ar wazed snilha warnan ; mat, kleo amañ ganen, kaset e vezi betek ar garnel ; ni a zerro an nor warnout hag e chomi eno ac'han da warc'hoaz ar beure pa ' z aimp da zigeri d'it.

Ar pez a oa lavaret a voe graet, daoust ma ne oa Mari al Louarn, tamm ebet adu gant kement-se.

Ar garnel a oa leun a eskern ; met kerkent ha ma oa diskennet Monik ebarz an eskern a en em ruzas hag en em vernias, ouz ar mogerious evit rei plas d'ezi da c'hourvez evel ma vije bet en he gwele.

Monik, kenta fra a reas eo mont war bennou he daoulin da bedi evit an Anaon. ha goude ec'h en em astennas war an douar leiz a zave c'houez ar maro dioutan. Kerkent ha gourvezet e krogas ar c'hoant kousket enni hag eur soniri c'houek, a deue eus a-bell, hel luskellas gouestadik.

Ankounac'haet he devoa edo en eur garnel ; en tu bennak all edo, a gave d'ezi, met ne ouie ket e pelec'h, en eur vro glas eus ar re c'hlasa ; n'oa ket evit anaout netra. Klask a rae digeri he daoulagad evit gwelout, met he malvennou a oa pounner evel ma vijent bet e plom.

Kouskat a cure, evelse, epad an noz pad astenn, he spered e bro an Elez. Da c'houlout-deiz, pa zihunas, e voe sebezet o welout edo er garnel. An nor a oa kornzigor ha mestr Kernoter a lavare d'ar plac'hig :

— Setu da bez daou skoued, Monik. D'it eo, her gounezet mat az peus.

— Ho trugarekaat a ran, mestr, eme ar baotrezenn.

Hag ez eas d'an iliz gant he fezig arc'hant gwenn. Ar person a oa er gadorgovez ; mont a eure d'e gaout da gonfa d'ezan ar pez he devoa graet ha da rei d'ezan he fez arc'hant evit eun oferenn da lavaret evit eneou dilezeta ar purgator.

— Marteze, eo evit unan pe unan eus va zud ha ne anavezan ket eo e vezo, emezi. Ha setu perak em eus bet youl, abaoe ma 'm eus anaoudegez, da gaout eur gwenneg bennak d'in va-unan. An Anaon her gouie ha setu perak o deus va diouallet ker mat, en noz tremen.

— Mat, plac'hig, eme ar person o rei d'ezi an absolvenn, ar pez ho peus c'hoant da gaout ho pezo dioc'htu. An oferenn ez an da lavaret a vezo evidoc'h.

Monik a glevas an oferenn hag a dostas ouz an daol zantel gant kals a fe-z.

Kerkent ha m'oa echu an oferenn, ha p'edo dres o vont er maez eus an iliz. skanv he c'halon, evit distrei da Kernoter, e tremenas, er porched, eb'ou eun den koz, gwenn e vleo, ha koz. Noe da welout daoust ma oa sounn, en e zav, ha skanv e vale. Tostaat a eure ouz ar pla-

c'hig hag o stoui dirazi e lavaras :

— Plac'hig vihan, daoust hag ar vadelez ho pefe da gas ar paper-se da Kersaliou ?

— O ! Ya dâ, den mat, emezi hag e kemeras ar paper eus a dre e zaouarn.

Ar den koz en devoe eur mousc'hoarz ker kunv hag a drugarekeas gant komzou ken tener ma kave da Vonik e wele atao e vouse'hoarz hag e kleve e gomzou a anaoudegez vat en dra ma kerze c'trezek Kersaliou ha b'skoaz n'he devoa tanvet eul levenez glannoc'h en he c'halon.

— Na pebez penn kaer a zen, en devoa, emezi.

gavas tal ouz tal gant perc'henn ar maner.

Hag hi ha lavarout « de-mat » d'ezan.

— Da belec'h ez it evelse plac'hig ? emezan.

— D'ho maner, c'houi, Aotrou Kersaliou.

— Ha da betra ez it du-man ?

— Da gas ar paper-man a zo bet roet d'in da gas d'oc'h.

Hag e lavaras ar pezh a oa d'gouezet ganti er porched ha peger kaer e kave an hini koz daoust d'e oad bras.

— Hag hen anaout a rafec'h ma vefe diskouezet e bortred d'oc'h ? a c'hourlennas an denchenteil a oa deuet da veza

— Setu hen ! a lavaras en eur taol ar plac'h yaoudan !

Kersaliou, ar-raok an Dispac'h a oa eur maner hag e oa noblansout ennan ha Kernoter a oa unan eus e vereuriou. Eur vali gant gwez fao a zo da vont d'ezan. Pa 'z eas ar vesaerez vihan er vali an deliou, fao a en em lakeas da zourral, dâ zourral ha koulz lavaret da gana evel ma vije bet eul labous pep h'ni anezo.

— N'ouzon ket, a lavare Monik outi he-unan, met me gav d'in e tigouezo eun darvoud laouen bennak ganen, fenoz. Me gav d'in em bezo chans ev't beza gallet ober eun tamm vad d'an den koz-se.

Edo o vont e porz Kersaliou p'en em

gwenn kann goude beza lennet ar pezh a oa war e baper.

— O ! sur a-walc'h hen anavesfen, emezi.

— Mat, deuit 'ta, neuze !

Her c'hañ a eure er maner hag hel lakeas da dreuzi ar c'hrampeier. Daoust ma ne lufre ket an traou e Kersaliou evel ma raent en amzer goz e kaved ennan c'hoaz arrebeuri gaer ha pinvid'k. War ar mogerioù e weled portrejou tud vrudet maner nobl Kersaliou.

An Aotrou a gasas Monik eus an e'l portred d'egile.

Ha dirak pep hini e c'houlenne :

— Henmañ eo ?

— Nann, emezi, n'eo ket hennez eo c'hoaz.

Tremen a rajont evelse d'razo holl. Kaer he devoa Monik lakaat evez n'oa ket gouest da anaout e hini anezo penn kaer hag hegarat an den koz a oa en eun gavet ganti er porched.

Aotrou Kersaliou a jomas eur pennad hep lavarout ger, nec'het maro.

A greiz pep kre'z e skoas war e dal.

— Deuit ganen-me d'ar zolier ! emezan d'ar plac'hig.

Berniou koz traou eus an amzer goz a er zolier-se : pallennou koz e pilhou, skeudennou koz mac'hagnet, taolennou koz, leun a doullou. An denchenteil a en em lakeas da c'houilia etouez an taolennou-se. Ha dre m'o zenne eus a douez al loustoni o diskoueze da Vonik a rac eur sec'ha d'ezo gant tu eneb he zavancher.

— Setu hen ! a hopas en eun taol ar baotrezenn.

Anaout he devoa graet penn an hini koz war an daolenn daoust ma oa houmañ dislivet eun tamm'g.

— Mat eo ! emc vestr Kersaliou. Diskennomp breman d'am c'hampr-studi.

Eno e tigoras eur pikol leor e lec'h m'edo hanoiou e holl dud koz ha goude, beza sellet piz outan :

— Monik paour, emezan, selaout mat amañ ganen. An den koz ho peus kavet

oa er zolier-se : pallennou koz e pilhou, koz. Ouspenn tri c'hant vloaz a zo eo maro. Tri c'hant vloaz a zo edo e tan ar purgator o c'hortoz eun oferenn d'hen tenna ac'hano. An oferenn-se, eur paour, diwar e c'houidegez e-unan eo a ranke he lakaat. Ha c'houi hoc'h unan eo ho peus graet an dra-se evel m'eo merket war ar paper ho peus degaset d'in hag a zo warnan skritur an hini maro e-unan. Drezoc'h c'houi, unan eus va zud koz en deus gallet mont d'ar baradoz ; va c'hariget en deus da rei d'oc'h eur gopr diouz e zoare ha diouz hoc'h hini. Hiviziken ne 'z oc'h da zervicha da lec'h all ebet nemet d'am zi ha graet e vezo d'oc'h braoa ma vezo gallet. Livirit hepken ha mat e kav't ar pezh a ginnigan d'oc'h.

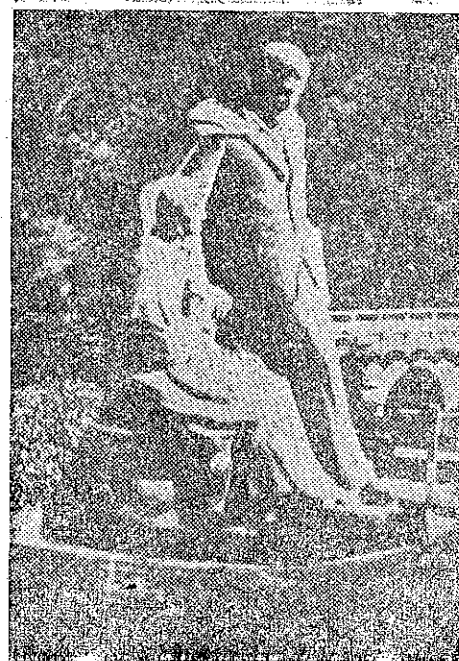
Ar paour kacz mesaerez vihan, ha n'edo taun ebet o c'hortoz eun hevelep kinzig, a voe ker strafuilhet o klevout an Aotrou, ma ne c'hellas ket lavarout eur ger.

Met mestr Kersaliou a welas eo al levenez re vras a veuze he c'halon eo a vire outi da gomz.

Adalek an devez-se e vevas er maner. Kaout a eure eno an eustrusted, met, evel a lavare Yvon al Louarn, eus a Gernoter, diwarbenn ar pezh a zaou skoued, her gounit mat he devoa graet.

Kontet gant Mari Loëiza ar Belleg, eus Pors Gwenn ha dastumet gant

ANATOL AR BRAS

Loëiza ar Belleg ...

... hag A. ar Bras.

(Skeudenn savet d'ezo e Sant-Brieg.)

“EUR SIZUNIAD MARVAILHOU GWIR”

KONTADENNOU A VRO-EIRE

savet e BREZONEG diwar TROIDIGEZ H. HUERRE
dastumet gant DOUGLAS HYDE (AN CRAOIBHIN)

KONTADENN AR C'HOUEC'HVET NOZVEZ : GWREG-VOR AR MOR-RUZ

Kas a reas Diarmuid e zevez evel diagent, betek ma teuas ar pardaez. Neuze e voe kaset d'ar sal vras. Goulenn a reas outañ an Itron hag e tu edo da staga gant e gontadenn. Hag e lavaras ya. Ha hi c'houeza en hec'h ibilig aour. An doriou a-gostez a ziskoizas hag an daouzek den a zeuas tre. Pep gwaz a oa e wreg o kerzout en e gichen. Holl ec'h azezjont hag an Itron a lavaras : « Ac'hanta, en em laka gant da zanevell. »

Bez' e oa eur wech eur route koz. Pell a oa e veve e rannvro Ulad. N'oa ken nemet eur mab penhêr d'ezan. Marvet oa ar rouanez a-greiz genel ar priñs yaouank. Dreist pep muzul e kare ar route e hêr yaouank, ha pa voe hemañ bras, e roas kabestr d'ezañ d'ober e pep tra diouz e froudenn. Moumounet e teuas da veza, ha fallakt-mantrus. Alies e c'hoarie taoliou dizoare d'ar vevelien ha d'al labourerien. Met ne dalveze ket ar boan en em glemm ouz ar route : hemañ ne rae e c'houlienn ouz den.

Modh a raed eus ar prins roueel. Pa voe pemzek vloaz ec'h en em droas kenañ ouz ar pesketa. Met n'oa ket a-walc'h gantañ lazeta er ster. C'hoant en devoa da verdei war ar mor. Rei a reas ar route d'ezañ eur vag skañv ha brao, gant gouel ha roefvou da c'hellout ganti tizout ar mor bras. Ha setu eur beurevez e savas a-bred, hep ma evesaas outañ ar route na den all. Pignat a reas en e vag, sevel ar ouel, ha heñ kuit, betek ma tegouezas tost da veg enez Eoghan. Setu ma savas eur barr-amzer ha ma voe ar vag bountet etrezek eur garreg vras. Aodh, pa savas e zaoulagad, a welas war ar roc'h eur plac'h yaouank koant. Azezet oa, eur melezour aour ganti en eun dourn hag en egile eur grib, hag e kribê he bleo melen-aour. Mab ar route a lavaras outañ e-

unañ n'en devoa biskoaz gwelet eur plac'h yaouank ken koant hag hounnez. Komz a reas eta outi en eur lavarout : « Daoust ha te eo Gwener, pe gwerelaouenn ar beure ? Pe lavar d'in perak emañ outañ da-unan, d'ar beure, war eur garreg noaz.

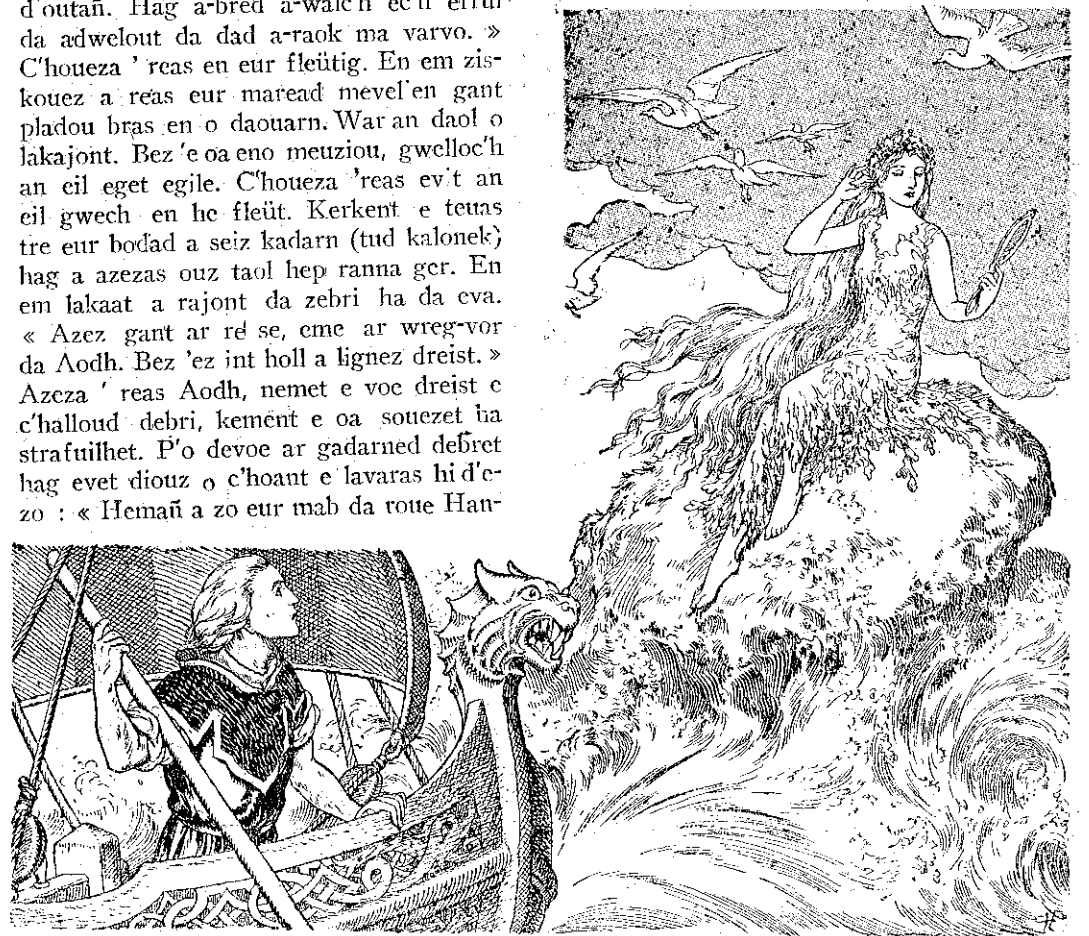
— Nann, n'oun netra en doare-se, n'oun ken nemet eur verc'h hep tad, hep mamm, hep den war an douar. — Ma teuez, emezañ, ganen da gastell va zad, e vevi a-hed da vuhez el levenez, er binvidigez hag en aez. » Sevel a reas hep ger ebet ha dont davetañ war ar vag. Heñ a wintas ar ouel hag a sturias e-doare da vont er-maez eus ar pleg mor ha distrei d'ar porz. Met pell ne deas ket. Sevel a reas eur barr-amzer foll, lusket e voe ar vagig war gern ar c'hoummou, eus an nec'h d'an traon evel eur blouzennig, ha war var edo da oueledi. « Me lavar d'it an eus keuz d'az peza kemeret er vag eme Aod, rak dreist galloud eo ez afemp beo ac'hann. Pennfollet eo ar gwagennou ha re greñv an avel. — Bez dizaon, emezañ, n'eus arvar ebet d'eomp da veuzi. Eur wreg-vor oun-me, eur c'hastell an eus dindan ar Mor Ruz, ha peogwir eo tonket d'it chom hep gellout distrei da gastell da dad, e rin d'it dont d'am hini. » A-vec'h m'he devoe komzet 'velse, e savas ar vag war beg eur wagenn vras, ha pa ziskennas, e tennas ar wreg-vor eur vazig eus he c'herc'henn, e skoas Aodh ganti. Kerkent e teuas da veza eur pesk bras, ha setu ma neue er c'hoummou. Met ne gollas ket e skiant. Lonket e voe ar vag gant an tonnou. Neuze e welas Aodh e rikle ar wreg-vor en e gichen. Met a-vec'h m'en devoa evesaet ouz an dra se, ec'h erruas eur balum bras hag a vennas o lonka. Digeri a reas e c'heol hag Aodh a gavas d'ezañ oa graet gantañ. Met ar wreg-vor a skoas gant al loen euzus hag a z'frammas digantañ eul lagad. Ha he-

mañ tec'hout. Kenderc'hel a rajont da neuial. Eur pennad amzer e kerzjont evelse hag e tegouezjont en eur vro all. Dindan ar mor edo houmañ. Ar wreg-vor a douchas ouz Aodh hag a adkennaras e stumm. Kac'h ha glas oa an douar en-dro d'ezo. Gwelout a raed eno an heol, al loar hag ar stered evel du-mañ. Kas a reas-hi Aodh d'ar c'hastell. Hemañ, pa sellas en-dro d'ezañ, a welas an traou hag an arrebeuri brava en deus lagad eun den gwelet biskoaz. E-skoaz an dra se, eul lochen n'oa ken kastell tad Aodh. En aour melen koz edo an arrebeuri, ha n'oa ket eur meudad anezo e-lec'h n'oa ket sterniet en danvez eur maen a briz uhel. Enez Fodhla (ano koz Eire) en he fez n'he dije ket talvezet da baca ar c'hastell ha kement a oa ennañ.

« Bez emañ dizaon ha dibreder-krenn, eme ar wreg-vor. Den ne enebo ouz da c'hoantou. Seiz vloaz e chom emañ, ha goude ar pennad amzer se e rin d'it distrei d'az pro, d'ar porz ez out loc'het d'outañ. Hag a-bred a-walc'h ec'h errui da adwelout da dad a-raok ma varvo. » C'houeza 'reus en eur fleütig. En em ziskouez a reas eur maread mevel en gant pladou bras en o daouarn. War an daol o lakajont. Bez' e oa eno meuziou, gwelloc'h an eil eget egile. C'houeza 'reus evit an eil gwech en he fleüt. Kerkent e teuas tre eur bodad a seiz kadarn (tud kalonek) hag a azezas ouz taol hep ranna ger. En em lakaat a rajont da zebri ha da eva. « Azez gant ar re se, eme ar wreg-vor da Aodh. Bez' ez int holl a lignez dreist. » Azeza 'reus Aodh, nemet e voc dreist e c'halloud debri, kement e oa souezet ha strafuilhet. P'o devoe ar gadarned debret hag evet diouz o c'hoant e lavaras hi d'ezo : « Hemañ a zo eur mab da route Han-

ternoz Iwerzon. Aodh a raer anezañ. — Degemeret mat eo, emezo holl. » Ha kerkent i en o sav hag er-maez. « Souezet holl out, eme ar wreg-vor, gant ar pez ac'h eus gwelet emañ ; n'ac'h eus ket gwelet an hanter nag ar bedervedenn eus an traou marzus a zo emañ. Kalz traou all iskisoc'h a zo da welout. Deus bre-mañ ganen. Gwelout a ri eun dra bennak eus taoliou kaer va difennourien, ken gwazed, ken merc'hed. »

E gas a reas war eur c'hlazenn vras e k'chen ar c'hastell. Bez' e oa eno seiz gwaz ha seiz maouez. Ha hi d'ezo : « Diskouezit da vab ar route, hag a zo emañ unan bennak eus ho taoliou-kaer. » Mont a reas unan anezo d'ar c'hastell ha distrei gant eur goaf hir, gwenn, beget lemm. Sanka 'reus en douar dornell ar goaf. Hag ez eas war e giz hag e lamm as ugent troatad diouz an douar hag e kouezas en-dro, e vruched harpet war beg lemm ar goaf. Eur pennadig e cho-

Aodh a welas war ar roc'h eur plac'h yaouank koant !

mas evelse, da c'houde e reas eul lamm hag e tizas an douar hep gouli ebet. Eun all a lammas neuze er aer hag en em lezas da goueza, e c'henou d'an traoñ e-doare ma sanke ar goaf en e c'henou ha ma teue er-maez a-dreñv e benn. Eun nebeud munutennou e chomas evelse, da c'houde e reas eul lamm d'an douar hep beza gloazet. Eur gwaz all a lammas d'e dro hag a ziskennas, e gein d'an traoñ. A-dreuz e vruched e sankas ar goaf hag er-maez e teuas a-dreñv kern e benn. Eur pennadig e chomas 'velse hag e lammas hep en em c'hloaza. Eun all a lammas hag a gouezas, e c'henou war beg ar goaf. Disanka ' reas an arm eus an douar gant e zent hag e blanta en cul lec'h all. Eur gwaz a grogas en unan eus ar merc'hed a oa eno, a lammas ganti en aer, a ziskennas hag en em zalc'has war eun troad en e sav war beg ar goaf. Eur pennad e chomas evelse, ha goude e lammas d'an traoñ hep gloaz na kignadenn. Neuze e tegasjont eur goaf all hag e blantjont en douar e-kichen ar c'henta. Daou waz a lammas en aer hag a ziskennas e-doare m'en em gavas pep hini en e sav war beg eur goaf. Tenna ' rajont o c'hlezeier hag en em lakaat d'en em ganna, ken e strinke d'ouz o armou fulennou-tan stank evel glao. Goude en em ganna e-se eur pennad brao, e lammjont d'an douar hep eur grabisadenn. Neuze e teuas tro ar merc'hed hag heñvel-mik e rajont ouz ar wazed. Sabatuet-holl edo Aodh gant kement a wele. « Petra ' sonjez eus va strollad gwazed ha merc'hed ? eme ar wreg-vor. — Alies bras am boa klevet hano anezo, er gêr, gant va zud, eme Aodh, met biskoaz n'o deus sevenet he-velep taoliou-kaer. Hag ar merc'hed a zo ken ampart hag ar wazed. » Neuze e kasas Aodh d'ar c'hastell, d'eur gambr skedus-kenañ, gant an heol o para enni ; hag e tiskouezas d'ezañ eur bern traou, kaeroc'h ha souezusoc'h an eil re eget egile. Goulenn a reas outañ ha karout a rac ar sonerez. « Ya sur, emezañ, hag em c'her em eus eun delenn vrao. — Ma ouezez c'hoari gant an delenn, emezi, emoun o vont da rei unan d'it, pe ma kavez gwel e lakin mont da gerc'hat da hini. — Evit gwir, gwel e vefe ganef va hini, emezañ ; rak n'ouzon ket ha gellout a c'hellin tenna eus eun delenn n'oun ket boazet outi ur son plijus d'ar skouarn. Met penaos e lakai klask va hini ? —

...En em ziskouezas dirazo eun denig bihan.

Gortoz eur pennad, emezi. » Hag e hejas eur c'hloc'hig da seni. War an taol en em ziskouezas dirazo eun denig bihan. « Kae, a c'houc'hemennas-hi, ha degas d'eomp an delenn a zo e kastell roue Ulad, e kambr mab ar roue. » Digeri a reas ar prenestr ha sellout outañ o pellaat ken buan ha ma c'houez an avel veurz. Eun eur hanter diwezatoc'h edo dija distro gant an delenn. « Fidamdoue, sed aze eur c'hannad mat, eme Aodh. — Peogwir emañ bremañ ganez an delenn, emezi, deomp da sal ar sonerez. » Ha hi er-maez, Aodh ouz he heul. E gas a reas da eur sal vrao hag ec'hon e-lec'h ma oa en tu-hont da zaou-ugent c'hoarier. Bez ' o devoa an holl vinviou-seni he deus biskoaz eur skouarn klevet hag eul lagad gwelet. Bez ' e oa telennereien, henrebederion, piferion hag eur bern sonerien all. Rener al laz-seni, gant doujans, a stouas izel dirak ar wreg-vor. « Sed amañ mab roue Bro-Ulad, emezi. Ar sonerez a gar

kalz. C'hoariit d'ezañ eun dra bennak. » En em lakaat a rajont da seni er doare an dudiusa he deus biskoaz skouarn klevet. Aodh a gave d'ezañ n'oa ket, en neñv zoken, sonerez heñvel. P'o devoe echu da c'hoari, e lavaras ar wreg-vor da Aodh : « Petra ' sonjez eus va sonerien ? — Ar re wella eus ar bed int, emezañ. — Bremañ e c'hoantafen da selaou, emezi. — Feiz ! ne rafen nemet rei tro da c'hoarzin d'in o c'hoari dirazout va zammig sonerez goude toniou ken plijadurus hag ar re emeur o paouez selaou. Met peogwir ez peus c'hoant hag ez peus graet klask va zelenn, e fell d'in ober va gwella. » En em lakaat a reas da c'hoari, met n'oa e sonerez nemet eun trouz d'zoare e-skoaz c'hoari ar sonerien all. Pa chomas, e lavaras hi d'ezañ : « Mat e c'hoariez, va mignon, met gwel e c'hoariz a-barz ma kemeri hent an distro. » Neuze e reas d'ezañ mont d'eul liorz dispar. A-stok ouz an douar edo skourrou ar gwez dindan pouez ar frouez. Bez ' e oa eno ivez bleuniou n'en devoa biskoaz Aodh gwelet henvel outo. Barmet e chomas, ha meuli a reas al liorz, met ne lavaras ket hiroc'h.

D'ar pardaez edo ar gadarnidi azezet ouz taol hag ar wreg-vor en o c'hreiz war eun azezein aour. Neuze e teuas tre eun difennour e du hag en em lakas da lavarout : « Itron vat, bez ' ez oun eun embannour da wreg-vor ar Mor Du. Degas a ra d'it drezoun eun dicheka. Kemenn a ra d'it diviz gant pe marc'hegour e teui da stourm outi, pelec'h ha pegoulz e c'hoarvezo an emgann. — Gant seiz karn e stourman ; ra vezo lec'h ar stourm Leithbhior e Bro-Eoghan en hanternoz Eire, hag an deiz warc'hoaz da noz. Kas ar gemennadurez se d'az rouanez. » Ne lezas ar wreg-vor netra da lenn warni eus he menozioù, keit ha ma voe dirazi an embannour. Met kerkent ha ma voe aet kuit, e teuas d'ezi melkoni vras : « Morse ne vez trec'het kadarnidi Gwreg-vor ar Mor Du, emezi, hag aon am eus na zeufe va strollad marc'hegourien, ha me va-unan, da goueza a-greiz stourm. Met n'eus tu ebet d'en em sacha ac'hano. — Anaout mat a ran, eme Aodh, al lec'h ma tle an emgann c'hoarvezout enañ, ha c'hoant am befe da arvesti outañ, ma asantez. Met ra viro Doue na c'hoarvezfe droug ebet ganez. — Bez du-hont, emezi. Ha ma kouezomp e-kreiz

al lazadeg, kemer da vag, hag a zo e skeud ar garreg e-lec'h m'am gweljou ar wech kenta. » Ha setu penaos e tremenas ar gadarnidi an noz. Eun drederenn anezo o kana, eun drederenn o pledi gant kontadennou Fenianed, eun drederenn o t'skuiza dibreder, o voredi pe o kouket pouner, betek ma savas an heol antronoz. An devez a gasjont o lemma o armou hag oc'h aoza o harnez a-benn an emgann. Goude en em lakejont er hent en eur gas ganto mab ar roue. Den ne c'hell lavarout pe hent ez ajont gantañ, met en eun taol krenn ec'h en em gavjont holl bodet e Leithbhior, eun hanter eur a-raok hanternoz. Edo dija ouz o gortoz Gwreg-vor ar Mor Du, gant he seiz karn. N'en em saludjont ket, ha ne ranjont ger. Tenna ' rajont o armou. E-pad teir eurvez e voe etrezo eun emgann skrijus. Dont a reas pelloc'h Gwreg-vor ar Mor Du hag he zud da gaout ar gorre ; hag e lazjont ar seiz marc'hegour a oa enep d'ezo ha ganto ar wreg-vor. Stlepel a rajont ar c'horfou er c'houer dosta. Hag i kuit, en eur lezel Aodh e-unan-penn hag o ouela dourek d'e vignoned.

Pa zeuas en-dro enañ e-unan, ez eas en hent ha ne ehanas ket, ken n'en devoe tizet enez Eoghan, al lec'h m'oa da genta en em gavet ar wreg-vor gantañ. E vag a gavas ouz skeud an toroad evel m'he devoa ar wreg-vor lavaret d'ezañ. Gwnta a reas ar ouel, ha heñ etrezek e borz genidik. Ar roue, pa voe distro e vah, a voe laouen dreist, rak kaout a reas d'ezañ evel an holl edo maro e vah. Aoza ' rajont eur gouel bras er c'hastell. Seiz devez ha seiz nozvez e padas. Abaoe an amzer se ne dostaas morse ken Aodh ouz ar mor. Biskoaz pesketaer pe verdead ne dremenas tost da dornaod ar wreg-vor e enez Eoghan, biskoaz abaoe ar mare se betek vremañ. Ha biken ne da-fent du-hont, nag evit aotr, nag evit ar-c'han.

« Ha setu va marvailh. — Eun danevell vat eo, emezo holl. — Hag eur gontadenn wir, eme unan bennak. » Hag i holl en o sav. Digeri a reas ar voger a-gostez. Hag i er-maez evel m'ouant deut e-barz, pep hini gant e vaouez, en e serr. Neuze e teuas tre ar porzier hag ez eas an Itron er-maez ar gambr. Ar porzier a gasas Diarmuid gantañ hag a roas d'ezañ da zebri ha da eva. Goude-se ez eas Diarmuid da gousket.

Kontadenn ar seizvet nozvez : Kolm o' ruaire

Kas a reas Diarmuid an devez war-lerc'h evel ar re a-raok. Pa zeuas ar par-daez, e voe galvet d'ar sal vras. Lakaat a reas an Itron he c'houtell aour war he muzellou, ha c'houeza e-barz. D'geri a reas eur wech c'hoaz an nor a-gostez hag an hevelep tud a zeuas tre, pep gwaz o kaout en e gichen e vaouez, ha pep maouez eur bugelig ganti ouz he bruched. Azeza rajont hag an Itron lavarout da Ziarmuid en em lakaat gant e varvailh. D'armuid a zeraouas eta evelhen :

Bez' e oa eun den hag a raed anezan « Kolm O' Ruair » o chom tost da venez an Itronezed. Marvet oa e wreg da zeiz hec'h eured. Ken trumm oa marvet ma voe kalz a dud o lavarout outo o unan edo Kolm evit eul lodenn bennak en he marvidigez, c'hoant d'ezañ hepken da gaout argourou e wreg ha da gemer eun all da bried. Ha setu eun devez ma'z eas Kolm d'ar menezou da drouc'ha peadra d'ober skubellennoù. Eur wiz eus an dibab a welas-heñ o turia e-harz eur wezenn : « Mardouen, emezañ outañ e-unan, sed amañ vat eur wiz a zoare. N'ouzon tamm ebet da biou eo. He frena a rafen a-galon vat. » Mont a reas tostoc'h evit evesaat gwelloc'h outi, met en em sachas a reas kuit d'ar red dre douez ar gwez. « Ret eo d'in dont a-benn da zizolei da biou eo, eme Golm. N'he lez'n ket da vont e-biou, a briz ebet. Ober a reas eun hordenn eus e valaennou, ha fellout a reas d'ezañ distrei war eeun d'ar gêr. D'ar c'houlz se e welas eur vaouez koz, eur vantell ruz ganti, o tont etrezek ennañ diouz traoñ ar menez. « Doue r'az pennigo, mammig koz eme Golm. » Met ar gozenn ne respontas netra outañ ha heñ kredi e oa bouzar. Pa voe-hi tostoc'h e kreñvaas e vouez hag e c'houlennas outi ma ne ouie ket, marteze, da biou oa ar wiz en devoa gwelet war an dorgenn a-greiz ober balaennou. « D'in-me eo, eme ar wrac'h. — Eur wiz a vank d'in, eme Golm, hag he frena a rafen a-youl-vat mar demañ da werza. — Fellout a ra d'in a-walc'h he lezel ganit, ma prometev d'in ober brao outi, emezi. — Prometi a ran, na petra ta, hag a-greiz-kalon. Va ger a roan d'it, ne rin biken netra d'ez'i na vefe ket dereat. — Bez' e vez eun tam-mig gouez, eme ar vaouez, ha marteze a-

walc'h e vezo d'aez ober outi keit ha ma ne vezo ket boazet ouz da di. Met ma roez founntis d'ez'i da zebri, az pezo aze eur wiz na vezo ket a boan ganti. — Da drugarekaat a ran mil gwech, eme Golm. Eus an torrad kenta am bezo, e tegasin d'it an hanter. — Mat, mat, emezi, hag en em lakas da c'hervel « gouri, gouri », ha setu ma erruas ar wiz d'ar red etrezek enni, a-douez ar c'hoad. « Bremañ Siubhan (Jan'ed), eme gwrac'h-hegwiz, kae da chom da di an den se. Ober a ray brao ouzit ha n'am eus mui netra da rei d'it. » Neuze e tistroñsas he dioukouarn, e redas da gaout Kolm hag e skrabas outañ he groñj evit diskouez ez afe a-youl-vat d'e heul. Mont a reas eta en eur gas ar wiz d'razañ, ha pa voe en em gavet er gêr e roas d'ez'i e-leiz da zebri. Antronoz e reas d'ez'i eur c'hraouig-moc'h kaer ouz an a-dreñv d'an ti ha bemdez ez ae da duria hag e tistroe da serr-noz. Eun abardaevez ne deas ket, evel boaz, er-maez eus he lochenn. Kolm pa'z eas da fellout outi, a welas he devoa en he c'hichen eun torrad moc'h-bihan. Unan war-nugent a oa anezo : « Ac'hanta mat eo, setu eur vano hag a ro, eme Golm. Ma teuan a-benn da sevel an hoil voc'h, am bezo unnek hag e kasin dek d'an hini goz. » Diouz an noz e roas d'ar vano kalz bleud kerc'h, hag a-raok mont da gousket e roas adarre. Antronoz-beure e kemeras c'hoaz preder ganto. Hag ez eas d'ar menezioù da gas kelou d'ar wrac'h e oa gant ar vano eur pemoc'hig war-nugent. Redek a reas an uhelennou eus an nec'h d'an traoñ, a-dreuz hag a-hed, met tu ebet da welout ar gozenn. « Marteze eo maro, emezañ outañ e-unan. » Distrei a reas d'ar gêr hag e oa eurus-bras o soñjal en dije hiv'ziken ar moc'h bihan holl evitañ e-unan. Ober a rae brao-kenañ ouz ar vano, hag houmañ ouz he re vihan. A-benn eun nebeud mizou edo ar re-mañ bras a-walc'h da werza. O c'has a reas d'ar marc'had ha kalz arc'hant en devoe diouto. Eur miz bennak goude ez eas ar wiz kuit hag e tistroas d'ar menezou. Pa voe deut endro, Kolm a evesas edo adarre o vont da gaout eun torrad. Souezet kenañ e voe. Antronoz pa sellas e kraou ar moc'h, ar wiz he devoa re vihan. En taol mañ e oa

unan ha tregont. « Fidamdoue, eme Golm biskoaz n'am eus gwelet kement a voc'h bihan en eun torrad hepken. Hag ez int bras 'vel ma ne vije bet nemet nebeut eus an torrad. » Unan anezo hepken a oa bihan ha karnac'h, met ar braoa anezo hoil oa. Bez' e oa du, gwenn ha glas, eur steredenn war e benn. Melen aour oa ar steredenn. Pa voe eiz devez, ne lezas mui da dostaat ouz ar vano pemoc'h bihan ebet, betek m'en deveze bet hénnéz a-walc'h. Kolm a zibunas ar marvailh d'e amezeg. Hemañ a lavaras d'ezañ n'en devoa klevet biskoaz e c'helle eur vano kaout war eun dro kement a re vihan. Klaoustre, emezañ, n'eo ket gouest ar vano d'o sevel. « O sevel a raio brao, eme Golm, kement a roan d'ez'i a vleud kerc'h hag a laez liv'z. — Ar vano vurdusa am eus gwelet eo hounnez, eme an amezeg. » Pa voe ar moc'h daou viz, Kolm o c'hasas d'ar marc'had, nemet ar pemoc'hig marellet. Kalz en devoe diouto. E-touez an torrad n'oa par all ebet nemet an hini bihan marellet. Domhnaillin oa e ano (ano-bihan Daniel, Danielou e brezoneg). Pa voe gwerzet ar re all, Domhnaillin a en em lakaas da greski muioc'h-mui hag ar vano a oa sot gantañ. Tri miz goude an eil torrad ez eas adarre ar vano d'ar menezioù. Pa voe d'istro, Kolm a welas edo adarre o vont da gaout re vihan. « C'hoant am bese da c'houzout petra rez er menezioù, eme Golm, ha war evez e vezin ac'hanout kenta tro ma'z i di. » Antronoz pa savas, e welas Domhnaillin azezet e-unan er-maez log ar moc'h ha pa sellas e-barz e welas edo an douar goloet-holl a voc'h bihan. Bez' e oa unan ha daou-ugent anezo. « Mardouen, eme Golm, eur seurt torrad a zo eun dra bennak direz ennañ. Ne vo ket gouest ar vano da sevel an hanter. Emaout o vont da veuzi dek anezo. » Ha kerkent e kemeras eur bouteg hag e lakaas e-barz dek eus ar moc'higout ; edo ouz o samma ouz e gen, pa reas ar wiz eul lamm dreist moger ar c'hraou en eur glas paka ar bouteg gant he groñj hag en eur lavarout evelhen : « Pelec'h e fell d'it mont gant va bugale ? » Dare e voe da Golm koueza war e benn a-dreñv, ken strafuilhet ha ken sotezet e voe. Ne voe ket evit ranna ger. « A ! emezi adarre, n'eo ket bet a-walc'h ganit kaout gounidegez gant va re vihan. C'hoant az poa da laza eul lodenn anezo,

hep soñjal ennoun, met o klask hepken gounit muioc'h. » Kolm, kerkent ha ma c'hellas komz, a respontas : « M'hen-tou war va ene, n'eo ket dre zispriz ouzit nag ouz da voc'h bihan edon o vont d'o beuzi. Met aon am boa na c'helljes ket o sevel. Ar boaz eo ganeomp-ni, p'he devez eur vano kalzik a voc'h bihan, beuzi eul lodenn anezo. — Ra ouezi ta e c'hellfen, m'am bese kals a re vihan war eun dro, o sevel holl gw'tibunan hep dleout ouzit nag eur c'henaouad nag eul lonkadenn eus netra, eme ar vano. — Bremañ e ouezan n'out ket eur vano evel ar re all, met betek hizio n'her gouien ket c'hoaz, eme Golm, ha fiziañs start am eus e tegemer va d'gareziou evit ar pez am eus graet. » Neuze en em lakaas Domhnaillin yaouank da gomz en eur lavarout : « Digareziou n'az peus ket : bez' ez out eun den youlek. — Kae er-maez, eme ar vano, kae, va mab, gra teir youc'hadenn kreñva ma c'hell. » Mont a reas Domhnaillin er-maez ha distaga teir youc'hadenn ken uhel, ma c'hellas an holl o c'hlevout betek dek mil paz tro-war-dro. A-raok m'en devoe youc'het an drede gwech e weljont oc'h erruout warno d'an daoulamm eun tropellad moc'h hag a c'harne kreñva ma c'hellent. Kavout a reas da Golm n'oa ket e Iwerzon a-bez eur pemoc'h hepken chomet hep dont. Dont a raent d'an daoulamm evel pa vefent bet kezeg-red, ha pell en o raog, evel pa ve bet ouz o ren, e rede eun tourc'h bras.

Sailha reas war Golm ha tremen etre e zivesker. E zibrada reas war e gen ha Kolm en em gavas a-c'haoliad, e benn troet etrezek lost al loen. Distrei a reas an tourc'h da gemer penn ar tropell gant an holl voc'h all d'e heul. Ha heñ etrezek ar menezioù, ar moc'h gantañ. Kolm a huche, a glemme, a c'halve skoazell. Met n'oa skoazell ebet da c'hortoz. Erruout a reas an tropell en e bez e-harz ar menez. Lavarout a reas ar vano eur gomz, hep ma komprenas Kolm : diskloza reas speur ar menez, hag an holl e-barz d'ar red. Serri a reas adarre ar menez war o lerc'h : Kolm a voe diskaret d'an douar hag a yeas e skiant d'gantañ. Pa zeuas en-dro ennañ e-unan, edo astennet war an douar en eul lez dispar. Eun engroez a wazed hag a verched o komz hag o c'hoarzin kenetrezo a yae eus an eil tu d'egile. Met pemoc'h ebet ne weled. En em lakaat a reas Kolm en e sav, azeza

An tourc'h bras a zailhas war Golm ha tremen etre a zivesker...

war eur gador ha chom pell da sellout outo. Pegen pell ha pegen evezant ben-nak e sellas outo, ne anavezaz den. Dont a reas pelloc'h eur vaouez koz d'e gaout, heg e chomas a-sav hag e lavaraz d'ezañ : « Kolm O' Ruaire, n'ac'h eus mui koun ac'hanoun ? — Ya, bremañ e tetu koun d'in, Itron vat. N'eo ket te a roas d'in ar wiz du-hont war ar menez-ou ? — Eo, met daoust ha soñjal a rez pebez gaou ac'h eus klasket ober outi pa 'z out aet da veuzi he moc'higou ? Bremañ emañ o vont da baea. Setu n'ac'h eus mui va gwiz, na moc'h bihan, ha war ar marc'had emañ pell bras diouz ar gêr. — Petra' fell d'eo'h ober ganeñ, eme Golm. N'eo ket gwir evelato e fell d'eo'h va derc'hel amañ ? — Dek vloaz, emezi, ar pez a ra bloaz evit kement pemoc'h bihan ac'h eus klasket beuz... » ha war se ez eas kuit. « O reuzeudigez ! Doue holl-c'halloudek, eme Golm, krouadur kaez ma' z oun ! » Ken skuiz oa, ma kotezas war leur e geñ war eun doare gwele a oa en eur c'horn eus ar gambr, hag e kotezas pounner ar c'housesked warnañ. Ne zihunas nemet a-benn tri devez diouz ar beure ha ne welas netra da genta. A-daol-trumm e welas an tourc'h bras en e sav a-z-ou-

tañ. Lakaat a reas al loen unan eus e baoiou a-raok war Golm hag e drei en eun taol en eur tourc'h. Neuze e rankas Kolm mont er-maez gant an tourc'h bras hag holl strollad ar moc'h, hag ober a rajont d'ezañ dizouara boued evit ar gwizi. N'edo ket e-unan o labourat e-se. An holl houc'hed a ranke kemer preder gant boued ar binvi. Etre daou beñ an devez e veze o labourat. Ha pep abardaez e tistroe da zen ha n'en devoa na naon na sec'hed, evitañ ober hepken eur pred bep peder eur war-nugent, e-pad an noz ha war ar marc'had ne dalveze ket ar boan komz eus ar pred-se. Ha setu eun deiz, a-greiz turiat, evel boaz, e teuas d'e gaout eur pemoc'h all, a er em lakaas da gomz outañ : « Kolm O' Ruaire, daoust ha n'am anavezaz ket ? — Nann avat, eme Golm. — N'eo ket heñvel ev doun, eme ar pemoc'h. A ! gwall zarvoud, digarez mat am eus d'az anaout. Reuzeudik a-walc'h oun bet da brena diganit eur pemoc'h bihan. Panevet se ne vije ket ret d'in beza hizio amañ, e-lec'h n'eus na gwaz na maouez n'en defe prenet diganit moc'higou ha na vije ket bet amañ panevedout. — O ! tuez, eme Golm, met petra ober a-enep ? Daoust ha n'oun ket

bet lakaet da fazia evelloc'h : eur wiz strobinellet a oa bet roet d'in. Met n'her gouien ket daoust da se, a-raok ma voe re ziwezat evidoun. » D'ar c'houlz-se ne c'helljont ket kenderc'hel gant o d'viz, rak gwelout a rajont o tont an houc'h bras ha kemer aon. Met bemdez eun all bennak en em ziskoueze dirazañ. Anavezet e veze adarre ha n'eo ket gourc'hemennou a raed d'ezañ, a c'hellit kredi ! Pep hini a soñje d'ezañ e oa Kolm O' Ruaire pennabeg ha penn kenta ar reuz bras en devoa o zizet holl, hag holl e hentent d'ezañ mil droug. Klask a reas displega d'ezo ar wirionez hag o lakaat da gredi n'oa ket kablus tamm ebet, e giz ebet, met ne selaouent ket. Rankout a rae gouzañv poan'ou c'houero a-berz ar re e anaveze ha pep deiz a seblante d'ezañ beza hir evel eur bloaz. War-bouez turia hep ehan e oa e fri kignet, koñvet hag alies e veze o wada. Setu ' ta penaos edo ar vuhez gantañ : en deiz, eur pemoc'h anezañ, e turie ; en noz e veze den, betek ma voe tremenet an dek vloaz. Eun devez e teuas an tourc'h bras d'e gaout hag e lavaraz evelhen : « War-c'hoaz az lezin da vont er-maez. Met ma kontez da zen ec'h eus bevet dek vloaz e Menez ar Moc'h e tistroin d'az ker'hat hag e chomi atao amañ. »

Kolm, pa zihunas antronoz, a er em gavas er-maez war dinaout ar menez. Ne ouie tamm ebet pe hent a ranke heulia evit distrei d'ar gêr. Mont a reas war-raok pelloc'h pella, betek ma erruas gant eur tieg a oa war ribl eur c'houer. Mont a reas tre ha goulenn ouz mestrez an ri ha bez ' e c'helle diskouez d'ezañ an hent da Venez an Itronezed. « A belec'h e teuez, emezi, pelec'h out ganet ? pelec'h out bet savet ? — Ganet oun bet ha savet e-kichen Menez an Itronezed, met ne c'hellan ket lavarout d'it a belec'h emañ o tont. — Ha me a 'z vin a belec'h e teuez, emezi, ha n'am eus truez ebet ourzit. N'ac'h eus ken heulia da fri kignet ha ma 'z ez diwar da hent, freuz da heñcher ! — Reuzeudik ma 'z oun ! » eme Golm. Mont a reas kuit ha bale betek m'en em gavas gant eun ti all. Bez ' e oa eun den en e sav e toull an nor, ka Kolm goulenn digantañ an hent da Venez an Itronezed. « Ma klaskez Itronezed, eme ar gwaz, va mamm goz a zo azezet e korn an ti. O vont d'he rei d'it emañ. — N'am eus ket c'hoant farsal, eme

Golm, met anaoudek e vin ouzit ma rez d'in kaout adarre an hent mat. — Eñ droc'h a zen out, eme ar gwaz, met ma komzez hep farsal, emañ o vont da ziskouez d'it an hent. » E heñcha a reas neuze ha rei d'zpañ sklaerijenn war draout all. Kolm, kercent ha ma voe war an hent mat, a reas tiz endra c'hellas. Betek kuz heol a valeas ha t'zout a reas pelloc'h e di p'edo dija an noz o koueza. Met o glac'har ! n'oa mui eun ti. Skubet oa bet kuit gant an avel treustou an doenn, an talbenn hag eul lodenn eus ar voger diouz eun tu a oa kouezet er o foull. Dont a reas koun mat da Golm en devoa lakaet e kuz en eun toull, a-dreñv an oaled, an arc'hant en devoa graet en eur werza e voc'h bihan. Deuet e oa koun d'ezañ a se kercent ha m'en devoe kuitaet Menez ar Moc'h. En em lakaat a reas da glask lec'h ar guziadell. Ne lezas mach ebet hep e fiñval. Kaout a reas ar sac'h arc'hant : mat-tre ar stal, met n'oa e-barz nag aour nag arc'hant, netra nemet meñigou lugernus. Kolm a oa distermantras ar stal gantañ. N'en devoa na ti na goudor, nag aour nag arc'hant, hag an amezeñ n'e zegemerfent ket en o zi, anat oa, rak gouzout a raent re vat penaos edo kont gantañ. Kas a reas e zervez war ar c'hleuz, e-kichen e di distrietret. « O reuz ! reuz ! emezañ outañ e-unan, truez eo na vijen ket maro ! »

Edo o soñjal petra ' c'hellfe a-walc'h ober, pa glevas eur vouez a-dreñv d'ezan o lavarout : « Deus dre amañ. kaout a ri mignoned. » Heulia a reas ar vouez hag ar vouez a yae dalc'hat en e raog hag he heulia a rae, betek ma tegouezas e kastell ar Gorrigez, e-harz Menez an Itronezed. A-vec'h ma voe aet dreist ar c'hleuz, e klevas eur cholori hag eur gurchenn varc'hegerien a zaoulannas etrezek enañ, en eur zont e diabarz ar voger-dro. Bez ' e oa ganto eur gwaz mettet-tibel hag en devoa doare da veza o rener. En em zastum a rajont en-dro d'ezañ hag ar marc'heger bras a lavaraz d'ezo : « Sed amañ Kolm O' Ruaire hag en deus tremenet dek vloaz e Menez ar Moc'h. N'en deus na ti, nag aour, nag arc'hant, nag eur mignon zoken da rei d'ezañ goudor evit an noz. Me ' gav d'in eo dereat e rofemp skoazell d'ezañ. — Skoazell a roimp d'ezañ, na petra ' ta, eme ar re all. » Neuze ez eas ar rener d'e gaout hag e lavaraz d'ezañ : « Rei

à ran d'it eur yalc'had aour na vezo biken goulo e-doug da vuhez. Met ret eo d'it rei d'eomp da c'her e chomi hep lavarout da zen ez out bet amañ hag ec'h eus gwel er c'hreñvlec'h mañ strollad ar Gorraged. Eun dra all : N'az pet ket aon en abeg d'ar moc'h sorset. Hiviziken n'o devo mui galloud ebet warnout. Gouzout a ran en deus graet an tourc'h bras gour-drouzou ouzit a-raok ma kuitajout ar menez. Met bremañ ne c'hell mui netra a-enep d'it. Kae kuit ac'ham, neus forz pelec'h, e-lec'h n'az anavezet ket. Sav ti eno ha tremen laouen da vuhez e-barz. Pa zeu da echui da vuhez war an douar, e teuin d'az kerc'hat evit da unani gant ar Gorraged em lez strobinnellet. Kenavo. » Rei a reas Kolm e c'her evel ma c'houlenne ar C'horrig digantañ, lavarout kenavo d'ezañ, ha kuit. En em lakaat a reas ugent mil paz diouz lec'h e gavell. Prena reas eun tamm douar brao ha sevel ennañ eun ti koant. O veza m'en devoa kalz arc'hant, n'en devoe ket diouer a vignoned. Tremen a reas e vuhez en eun doare pl'jadurus. Pep hini a ginnige d'ezañ pl'jaduriou ha karantez, rak bez 'e oa degemerus, brokus, hag hegarat ouz ar beorien. Dek vloaz ha pevar ugent oa pa varvas. Dere'hent e varo e tibunas penn-da-benn e gontadenn d'eun den gouest d'he skriva. Hemañ he skrivas gant aked evel m'oa deuet diwar e deod. Hizio em eus he dezrevellet d'eoc'h evel m'am eus he c'hlevet gant va zad-koz.

Bremañ, Itronezed ha tud vat, em eus echu gant va c'hontadennou, hag e lavar an d'eoc'h holl kenavo. Gouzout a ran e tle beza va zad ha va mamm enkrezet abaoe m'oun aet diwar o zro ha fellout a ra d'in distrei d'o c'haout warc'hoaz beure. Gwir eo an holl zanevellou am eus dibunet d'eoc'h, met kerse e kavan n'oun ket gouest da rei testeni ez int gwir... » Eun duard, ment uhel d'ezañ, hag a oa azezet e-kreiz ar bodad-tud, a savas en e sav. « Ne chomi ket pell hep testeni, emezañ. Me eo « Skarz-d'in-va-dant » ha kement ger ac'h eus kontet diwar va fenn, en istor an nozvez kenta, a zo gwir. » Eun eil gwaz a savas d'e dro ; eur c'hoziad a oa anezañ. « Ken gwir ha tra, me eo Goban, emezañ, ha me eo am eus savet Baile-an-Clair. N'eo ket kouezet en e boull ha ne vo biken, ha Roue ar Gwez, ar c'helenn skarnilet gant an am-

zer an hini eo. Ha gwir eo kement komz en deus lavaret. » Kerkent e savas daou waz all. Ar c'hosa a gomzas : « Me eo ar roue moug a zimezas gant merc'h ar mesaer-moc'h ha setu va mab, a zo bet lazec'h gant Marc'heg-e-gleze ha pep ger rannet diwar va fenn a zo gwir. » Eun all a savas da lavarout : « Me eo Pàidin a Blâca ; me eo al louad en em lezas da veza kaer da di Gwrac'h-he-c'hizier. Pep ger eus ar gontadenn a zo gwir. » Daou all a savas. Hag ar yaouanka lavarout : « Me eo kont yaouank an Draonienn ha sed amañ ar ramz du a lazis e Traonienn an trec'hiou, ha gwir eo pep ger eus an danevell. » Sevel a reas eun all hag a lavaras : « Me eo mab Roue Hanternoz Eire. Me eo a yeas dindan ar mor gant ar wreg-vor. Ha gwir eo an istor. » Neuze eun navet gwaz a savas hag a lavaras : « Me eo Kolm O' Ruair, an den hoc'h eus klevet henoz e abadennoù hag e redadennoù e Menez ar Moc'h, ha gwir eo pep ger eus ar gontadenn. » Ha kerkent e chomas eur pennad an holl siotul. Bez 'e oa eno tri den all : n'out ket bet savet en o sav ha n'o doa ket c'hoaz komzet. Bras oant, neuz faro d'ezo, hag ar gwel anezo a rae souezi. Pep nozvez e oa bet Diarmuid prederiet ganto, rak seblantout a rae d'ezañ n'edont ket evel ar re all. Re laouen e vije bet o c'houzout piou oant. Ar c'hosa eus an tri a savas pelloc'h en e sav hag a lavaras : « Sed amañ Oskar hag Osian, war lavarout ez eus pell abaoe n'o deus ket klevet gwelloc'h kontadenner eget an hini a zo o paouez danevella d'eomp ar seiz marvailh. Morse ne lez Fionn Mac Cumhaill eur barz pe eur c'hontadenn da vont kuit hep e c'hopr. Dellezout (meritout) a ra an den se beza trugarekaet evit ar seiz marvailh kaer en deus kontet d'eomp. E v'ant eo ar yalc'had aour mañ. Pinvidik e vo ganti a-hed e vuhez. Ha bremañ, kontadenner, emezañ en eur genderc'hel hag en eur sellout ouz Diarmuid, pa zeuio an' echu d'az vuhez war an douar, e vezi degemeret mat em c'hastell strobinnellet e Almhan e Bro-Leinster. Me eo Fionn Mac Cumhaill. » Kemer a reas Diarmuid ar yalc'h gant anaoudegez vat en eur lavarout a bep seurt bennoziou, hag edo war-nes mont kuit p'en em lakaas an Itron da gomz : « En tu-hont da zek vloaz ha tri-ugent a zo m'emaoun en ti-mañ, emezi, gant fizians da gaout

kelou eus va c'haredig Marc'heg-e-gleze. Met ne dizas brud ebet betek ennoun, kelou ebet, betek m'am boe digant ar marvailher mañ. Bremañ emañ dinec'h gant ar sklaerijenn wirion war al lec'h m'emañ ha war an tu d'e asprena. Warc'hoaz e kuita n'an ti mañ, ha warc'hoaz da noz, Fionn Mac Cumhaill, e vezimp unanet, Marc'heg-e-gleze ha me, en da gastell strobinnellet dindan Almhan. »

D'armuid ne glevas ket hiroc'h. Koueza reas warnañ eur c'houked pounner. Pa zihunas edo dija uhel an heol en oabl. Goulo oa an ti. An Itron hag ar porzier, an arreburi kaer a leunie an ti, pep tra a oa aet kuit, ha Diarmuid ne welas mui netra anezo, b'skoaz e-doug e vuhez. Met

eur yalc'had vat a aour en devoa en e zourn, ha heñ distrei d'ar gêr, pinvidik anezañ. A-greiz-kalon e hetas e dad hag e vamm eun degemer mat d'ezañ. Goulenn a rajont outañ pelec'h oa bet. Met ijinek oa Diarmuid ha ne gontas netra d'ezo. Eur pennad amzer goude e varvas e dad hag e vamm ha Diarmuid a zimezas gant merc'h eun tieg, hag a savas d'ezañ e-unan eun ti kaer. Pinvidik-mor e voe edoug ar rest eus e vuhez ha lezel a reas evel bugale paotred ha merc'hed. Bremañ emañ o tiskuita e-kichen Fionn, e kastell ar Gorraged. Met bez 'e vev c'hoaz eul lodenn eus e c'hourvibien e Bro-C'halloway.

M. KERFROUDENN

PENNAD YEZADUREZ

1) AR GOURFENGER : OR

N'eo ket plijet d'an holl ar pennad skrivet ganen e Feiz ha Breiz meurzebrel diwar-benn ar gourfenger : or. Lavaret ez eus bet zoken gant lod n'oa nemet eur gavaden eus va spered, eur gavaden ijinet brao met eur gavaden.

An Ao. Vallée e-unan a skriva e Feiz ha Breiz mezeven : « Ar gourfenger : or a dalv, ez reiz, evit ar verbou-gouzañv (karor) « on aimera ». Ne weler ket penaos e c'heller e astenn d'an araogennou. Sellet ouz ar brezoneg krenn. »

Doujañs bras am eus evit an Ao. Vallée met e zislavarout e rankan.

N'emaoun ket o klask difuilha kudenn ar brezoneg krenn skrivet na zoken kudenn brezoneg skrivet ebet met hini ar brezoneg komzet en hon amzer.

Ha goude ma ne ve ket kavet an dro-lavar-se er skridoù brezoneg krenn (nebeudig a-walc'h anezo) piou a c'hell gwarant ti ne veze ket implijet d'ar mare-se er brezoneg komzet e garter pe garter, eus Breiz ?

Ouspenn a zo : eur yez a zo eun dra veo hag a zeu kemm enni gant an amzer. Eun doare komz ha n'oa ket anezi er brezoneg krenn a c'hell beza deuet et yez diwezatoch ; moarvat e vefe kavet meur a skouer a gement-se. En nevezentiou e vez traou reiz ha traou direiz, gwellaennou ha trefotachou... d'ar yezonerien da varn.

Goulennet eus bet diganen diskleria e pelec'h e vez implijet an dro-lavar-se. N'em eus graet enklask piz ebet. Eun Tregeriad a lavar d'in n'eo ket anavezet en e vro. Met evit Leon ha Kerne eo dishenvel. Implijet e vez e Gorre-Leon : Kleder, Rosko, Gwinevez... e Gouled-Leon, wardro Gwitalmeze hervez an Ao. Nedeleg, kelenn er c'hloerdi bras hag en deus bet tro da c'houlennata kloareged... e Goezeg

ha tro-war-dro hervez an aotronez F. Guéguen, Yeun ar Go, Reunan ar Moug, skrivagnerien vrezonég... wardro Plonéour-Lanvern, hervez an ao. Nedeleg. Lennerien ar pennad-mañ a c'hellfe, n'oun ket nechet, rei d'in da anaout parzeziou all hag a vez graet enno gant an dro-lavar-se ha laouen e vefen ma karfent skriva d'in.

Met a-walc'h eo moarvat : Ar gourfenger : OR a vez implijet gant an araogennou er brezoneg komzet.

2) An ana-gwan perc'henna pa vez dibersonel ar perc'henn.

(en displegatur dibersonel).

Gant an ano gwan perc'henna e c'hell ar perc'henn beza personel pe dibersonel.

1^a) Pa vez personel ar perc'henn, galleg ha brezoneg a heuilh an hevelep reolenn : evit pep person ez eus eur furm dishevel. Da skouer :

Je perds mon temps - Me a goll va amzer.
Tu perds ton temps - Te a goll da amzer.
Paul perd son temps - Paol a goll e amzer.

2^a) Pa vez dibersonel ar perc'henn (en displegatur dibersonel) e sav kemm etre an diou yez.

a) E galleg e vez graet gant an ano gwan perc'henna, trede person, en unander pe el liesder hervez ar ster. temps (à soi).

Da skouer : Il ne faut pas perdre son temps
Il faut travailler ses terres (à soi).

An doare displega-se a zo eur gallekadur ha kausus eo lenn brezoneg evel-hen (evit trei an diou lavarenn-se).

Arabat eo koll e amzer.
Ret eo labourat e zouar.

Seurt lavarennou gant an ano-gwan perc'henna n'int brezoneg nemet gant eur perc'henn personel anavezet dre ar peñ-fest eus ar frazenn. Da skouer :

Per a zo prez warnañ, arabat eo d'ezañ koll e amzer.

Per a zo klañv, ret eo d'eomp labourat e zouarou.

Penaos eo bet savet ar gallekadur-se ? Setu amañ ar pezh a skriv d'in an ao. Fal-c'hun, eus a Paris :

« An troiou-lavar gallek « perdre son temps » a vo aesoc'h da veiza ma tiskleirfed o orin. « On (l'on) ne doit pas perdre son temps » a zo eus « Homo non debet perdere tempus suum » diwar skouer talvoudegez « mann » e germaneg (tro-lavar digaset e Bro-C'hall gant an aloubadegoù germanek). Diwar skouer « on ne doit pas perdre son temps » eo bet krouet. « Il ne faut pas perdre son temps » hag ac'hano « perdre son temps » hep « on » nag il a-raok ».

E brezoneg hon eus ivez an hevelep doare-lavar pa gonzomp evel-hen : « Arabat eo da eun (Kerne) pe d'an den (Skaer) koll e amzer ». Met komprenomp mat n'eus ket aze eun displegadur dibersonel e gwirionez ; evit ar spered eo dibersonel ar perc'henn met evit ar yezadur n'eo ket : ar perc'henn a zo merket : **an den, eun.**

b) E brezoneg, pa vez dibersonel ar perc'henn ez eus eur furm all eus an anogwan perc'henna, eur furm dibersonel, furm hag a zo heñvel ouz hini ar germell : **an (an, al) : son (à soi gant eur perc'henn dibersonel).** Er yezadur, war roll an anoiou-gwan perc'henna : **Va, da, e (he), hon, ho, o** e tlefed lakaat : ar (au; al) : son (à soi). Al lavarennou gallek meneget uheloc'h a dle beza troet evel-hen : Arabat eo koll an amzer.

Ret eo labourat an douar.

A-wechou he defe aes a-walc'h eur frazenn evel-se daou ster ma vefe diframm diouz pep frazenn all. Da skouer :

« Ret eo labourat an douar » a dalv evit : « Ret eo d'an den (da eun) labourat e zouar, an douar a zo d'ezañ (tro lavar implijet dreist holl e Kerne evit chom hep ober gant ar wir displegadur dibersonel, tro lavar hag a denn d'ar galleg) ; pe :

An douar (dre vras) a dle beza labourat. Neuze, evit diskouez fraes ez eus kont eus eur perc'henn dibersonel e lakaer « an unan » warlerc'h an dra perc'hennet.

Ret eo labourat an douar an unan.

NOTENNOU

1). Kemeret hon eus amañ eur frazenn gant an ano-verb enni ; ma karfemp kemerout eun doare-verb all e welfemp skleroc'h ar c'hemm a zo etre eur frazenn gant an displegadur dibersonel hag eur frazenn gant an displegadur personel rak neuze n'eo ket hepken an anogwan perc'henna an hini a zeuio kemma ennañ met ive ar verb. Da skouer :

« Quand on perd son temps... »

Pa goller an amzer.

E galleg furm ar verb ne jeñch ket ha goude ma ve dibersonel ster an displegadur (il perd - on perd - quand on perd...) E brezoneg e cheñch : (koll - kollet).

2). Lod a gavo direiz, hervez ar yezadur, skriva : **an douar an unan.** Ar yezadur a lavar e teu da goll ar germell ar gerioù a zo eun dro c'hennel war o lerc'h, lakomp : **douar va zad** (ha n'eo ket : **an douar va zad**) ; met amañ « an unan » n'eo ket eun dro c'hennel eo met eun doare da boueza war ar menoz. En hevelep doare e vez lavaret : « **va douar va-unan** » ha n'eo ket « douar va-unan » evel ma lavarfed « douar Per » ; memes tra evit « **da zouar da-unan** », e zouar e-unan. **an douar an unan.** »

3). Bremañ eo aesoc'h entent an troiou-lavar embannet e **Feiz ha Breiz** meurzh-ebrel : **evitor an-unan, ouzor an-unan...** ha kement 'zo. Amañ adarre an eo an anogwan perc'henna dibersonel ; lavaret e vez : **evidoun va-unan, evidout da-unan, evitan e-unan...** evitor an-unan.

Ha ma vefe gwir n'eo ket bet implijet 'hed ar wech an dro-lavar-se n'heller lavarout nemet eun dra : eo deuet ar yez da binvidikaat, anezi hec'h-unan, en eun doare keltiek ha n'eo ket en eur zigemerout troiou-lavar gallek evel ma tigouez re alies. Ar gourfenger : **or** e dibenn an araogennou n'eo ket evel eur skilhenn gasaus hag a c'hloazfe ar yez met eun doare-lavar gortozet gant ar yezadur evit karga eur c'hlas goulo. Aes eo her gwelout ma karomp komparachi ar verb beza hag an araogennou.

1. Ema-oun — Evid-oun.
2. Ema-out — Evid-out.
3. Eman (Ema-hen). Evit-an (evit-hen) Emai (Ema-hi) — Evit-i (Evit-hi) Emer (Ema-er pe ema-or (Leon) — Evid-or.

1. Ema-omp — Evid-omp.
2. Ema-oc'h — Evid-oc'h.
3. Ema-int (int : tro-rener gwelout : int-i) — Evit-o (o : tro-renet).

Al lizerenn dibenn-ger : **r** a gavomp evel-se er yezou latinek (fertur, diatur) evit merka an dro dibersonel. Klozomp an tammig tabut-mañ o lavarout eo an dro-lavar-se eur binvidigez evit hor yez ha n'hon eus digarez vat ebet evit he skarza eus ar yez skrivet p'eo implijet er yez komzet.

4). An hevelep reolenn a zo da heulia pa zeu an araogenn e - en da deuzi gant an anogwan perc'henna. Da skouer :

Brao ec'h en em gavan em (en va) zi va unan.

Brao ec'h en em gavez ez (en da) ti da-unan.

Brao ec'h en em gav en di e-unan.

Brao ec'h en em gaver en (e an) ti an-unan.

5). « **An-unan** » a gaver implijet d'hoaz, hervez an hevelep reolenn, e kalz lavarennou brezoneg brao :

Lavarout a reer : **war va lerc'h**, en e raok ha kement 'zo... met ive, en dro dibersonel : ne garer ket gwelout fe all **war al lerc'h (an unan) er faok (an-unan)**

gwelloc'h eo beza mat er c'hennet an-unan.

War ar meno. - En diabarz an unan. - War an dro an unan. - Koulz hag an unan ne garer ket chom dilabour. (C'est comme soi-même, on ne voudrait pas être en chômage). - Buanoc'h e rajor an unan. - Sikout ar re all da genta, goude-ze an unan. - Re an nesa da genta, ar re an unan da c'houde. - Sacha an-unan ar c'harr (an unan) war ar c'hein. (Me a sach va unan va c'harr va-unan war va c'hein) - An unan, e c'heller fazia (on peut soi-même se tromper). - Inous eo beva an unan (vivre seul est ennuyeux). Er verbou emober ne vez lakaet « an unan » nemet pa vez c'hoant poueza eo warnor an-unan eo e sko ar verb.

6). Awechou an unan a dalv evit meka enaor an-unan hepket den all ebet. Ar plas ma vez lakaet « an unan » a verk e dalvoudegez.

Pa labourer an douar an unan : **quand on travaille ses propres terres.**

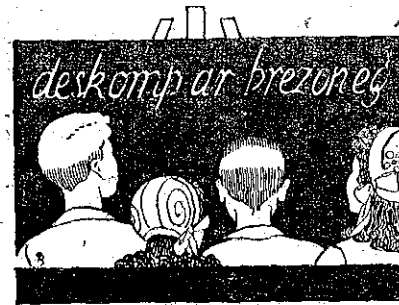
Pa labourer an unan an douar : **quand on travaille soi-même ses terres.**

Pa vezer an unan o labourat an douar : **quand on est seul à travailler ses terres.**

Gwelloc'h eo mont an unan da labourat. (Il vaut mieux aller soi-même travailler).

Gwelloc'h eo mont da labourat an unan. Il vaut mieux aller travailler seul.

V. FAVE.

AN DAOU VAOUT

Studia a raimp hirio, eur pennad plijadurus kenañ evit ar vugale : « **An daou vaout** ». Pep tra a blij d'ezo en daolenn-se : an danevell, he-unan, ken buhezek gant ar stourm etre an daou vaout da genta, ha goude etre an daou berc'henn ; an doare displega, ivez, prim, nerzus ha taolennus kenañ, ken e weler an daolenn o fiñval dirak an daoulagad, ha kement-se holl en eur yez aes bras da gompren evit an holl.

Klask a raimp, war hon lerc'h, lakaat ar vugale da lenn ar pennad-se an tosta ma c'hellimp d'ar vuhez. Ha pa 'z eo ken plijus ha ken aes da gompren, perak ne lakafemp ket ar vugale d'hen deski dindan envor ? Se, sur oun, a c'hello beza graet, hep nemeur a boan. Ha pa vezo desket ar barzoneg gant ar vugale, netra plijadurusoc'h, eget lakaat ar vugale wella d'heñ displega, a vouez uhel ha gant jestrou, dirak ar vugale all. Grit evel-se, ha me a lavar d'eoc'h, na c'houi, nag hini eus ho pugale ne vezint trist.

Setu amañ eun doare da studia « **An daou vaout** » :

1°). Lenn mat pep poz, an eil goude egile, en eur zisplega sklêr, ar gerioù diaes a gaver enno.

2°). Lakaat an holl vugale da lenn asambles, hag o lakaat da zeski eur poz bennak dindan envor, hag o displega goudeze gant unan bennak eus ar re wella.

3°). Ober goulennou ouz ar vugale, evit gwelout ha kompren mat a reont ar skrid.

IPAJIENN

AIR MIESTIR-SIKOL

4°). Rei e-giz skrivadenn (dictée) ar pennad merket el levr gant eul linenn gwan-gannet.

5°). Evit echui, lenn eun istor, pe eur pennad istor. Mat eo troc'ha an istor e-kreiz ar pennad plijadurusa, evit ma c'hortozo ar vugale, gant mall, o c'hentel vrezek.

6°). Ar gentel vrezek a c'hello beza klozet gant eur ganaouenn vrezek.

EVEZIADENNOU

KENTA POZ. — EN EM DOURTAS. Diskouez d'ar vugale petra lavar ar getse, en eur lakaat an daou zourn serrret an eil ouz egile, evel o tourtal.

« **Sell ! va maout penaos e sko.** » Ar c'homzou-se a zo da veza distaget gant lorc'h, rogentez ha dispriz evit ar Gall. Hemañ en e respont a lakay, muioc'h a nerz c'hoaz hag a zispriz, en eur ziskouez e loen gant e zourn.

EIL POZ. — DALCH MAT ! Lavarout ar gomz-se kreñv, gant imor, daoubleget war-du al loen, en eur skei kalet war an douar gant an treid. An diou werzenn ziweza a c'hello beza distaget war eun ton goapaus en eur ober an neuz da druez.

TREDE POZ. — Ar Gall hag ar Go, a ya droug enno dija. Mont a reont an eil war-du egile evel ma vijent o-unan o vont d'en em ganna.

PEVARE POZ. — En eur lavarout ar poz-mañ, ar bugel a ziskouezo dre jestrou ar pezh a reas ar Gall da vadut ar Go.

TAOLENN 1943

KENTELOU

Noz Nedeleg a-dreuz an neud orjal, gant L. B.	223.
An dud diwar ar maez, gant Tintin Anna	249.
Lazadeg an Innosanted, gant Y. V. Perrot	253.
Dorn Moskov, gant H. Caouissin	253.
Dirak an nevez-amzer, gant L. B. ..	273.
Ar brezoneg er parrezioù,	275.
Perak e tleomp dere'hel d'ar brezoneg, gant I. Jacob	277.
Da dri bugel eus ar Portugal an I. V. a en em ziskouezas, gant Y. V. P. ..	288.
C'houez al louet a zo gantan, gant Y. V. Perrot	293.
Hor c'halonou d'an neç'h, gant L. B. ..	313.
Dre hentou Breiz betek an aoter, gant J. Havard	315.
An harlu, gant Y. V. Perrot	318.
Strivadennou, gant Kloareg Keltia ..	323.
Paotred yaouank, va c'hamaladed, gant P. Douérin	328.
Pedenn evit en em westla da Galon dinamm Mari,	333.
Mizioù du a vrezel, gant L. B.	355.
Mouez hor re varo	353.

ISTOR

Pa oa daou roue bras e Breiz-vihan, gant Y. V. Perrot	231.
Bodou, gant L. Dujardin	234.
Repuidi a Vro-Iwerzon e Breiz, gant Y. ar Gô	299.
Botquen	282 bis.
Eur vro renet gant eur beleg	304.

BUHEZIOU

Ar breur Ewan, gant Y. V. Perrot ..	282.
An Tad L'Helgouac'h	310.
Eun den em eus anavezet, gant A. Goasdoué	341.
A. ar Braz, gant H. Caouissin	356.

BARZONIEZ

Bloavez mat, gant Brogarour	232.
Klemmou, gant Tintin Anna	252.
Ar vuhez e Paris, gant Y. ar Roue ..	251.
Da Vab Doue, gant J. l'Helgouac'h ..	272.
Rimadellou bugale, gant Y. ar Gô ..	292.
Karreg an tan, gant Egile	308.
Kantved liziri breuriez ar Feiz	312bis.

SONIOU HA C'HOARIVA

Toutouig la la, gant M. Abgrall	243.
Ebeulez ar flourenn, (Koroll)	262.
Evit beva gant levezeg	282.
Koroll ar balan alaouret, gant E. Penn-ar-C'hoad	302.
Gwerz ar Prizoniad, gant Tintin Anna	322.
En eur gutuilh avalou, gant E. Penn- ar-C'hoad	342.
Ar vouzerez, pezig-c'hoari	346.

MARVAILHOU

Eur Sizuniad Marvailhou gwir (Kon- tadennou Bro-Eire), gant Douglas Hyde, H. Huerre-Kerfroudean	237.
.....	264, 296, 324, 336; 362.
Laeredenn Tad Koz Maï, gant R. Le- borgne, H. Caouissin	244.
Mervel evit beva, gant L. B. diwar Joergensen	260.
Geotenn ar Werc'hez, gant Jakez Riou	279.
Gouzout pardoni, gant L. B.	334.
An hini a dremenas he nozvez en eur garnel, gant A. ar Braz	358.

YEZ

Pajenn ar Mestr skol	246.
.....	270, 291, 348, 373.
Dastumomp ar bruzun	269, 349.
Ar ragano gourfenger « or », gant V. Favé	271, 311, 371.

BREZONEGERIEN

Lennit ar gelaouenn dudiuz man :

S A V

Skriva d'an A. DANIEL - 9 ter, rue du Vouvray NEUILLY-SUR-SEINE

Mouleréz Bro-Léon - Landerne - P. C. 410

Ar merour : H. Caouissin